Rudolf Steiner

MISIUNEA LUI MIHAIL

Revelaţia tainelor entităţii umane

GA 194

Douăsprezece conferinţe,
ţinute la Dornach
în perioada 21 noiembrie - 15 decembrie 1919

Die Sendung Michaels
Dornach,1983, GA 194

TREPTELE ADEVĂRULUI

Antroposofia este un curent spiritual modern, fundamentat de austriacul Rudolf Steiner (1861-1925), personalitate complexă, dotată cu capacitatea de a dezvolta în mod consecvent şi interactiv atât mistica înaltă bazată pe experienţe interioare care l-au condus la cercetări aprofundate în lumea spirituală, cât şi gândirea riguros ştiinţifică despre spirit, prin opoziţie cu tendinţele materialismului dominant în secolul al XIX-lea şi prima parte a secolului al XX-lea. Materialismul urmărea eliminarea nivelului divin-spiritual din cunoaştere prin contestarea existenţei acestuia în Univers, ceea ce l-a îndreptăţit pe R. Steiner să afirme: „Tragedia materialismului constă în faptul că nu poate înţelege ce este materia".

Pentru a sintetiza conţinutul de idei al antroposofiei sau ştiinţei despre spirit vom porni de la un principiu de bază formulat chiar de Rudolf Steiner: „Oricărei realităţi materiale din Univers îi corespunde ceva spiritual şi orice realitate spirituală din Univers primeşte la un moment dat expresie în lumea materială". Întreaga evoluţie, mai întâi biologică şi apoi social-istorică, a umanităţii este o

ilustrare vie a acestui principiu. Cunoaşterea directă a resorturilor spirituale ale umanităţii, ca şi cunoaşterea exterioară a materiei, se obţine numai prin eforturi susţinute de perfecţionare a structurilor noastre sufleteşti şi spirituale, pentru a deveni apţi şi demni de dezvoltarea conştientă şi responsabilă a relaţiei omului cu lumea spirituală în toată puritatea indispensabilă acestui scop. Unul din principalele scopuri ale antroposofiei constă în deschiderea căilor cunoaşterii de sine, fapt necesar pentru evoluţia viitoare a omenirii. Atât cunoaşterea de sine cât şi înţelegerea coerentă a lumii interioare şi a ambianţei telurice şi cosmice se pot dobândi prin studiul scrierilor antroposofice, întrucât logica riguroasă a expunerilor oferă gândirii posibilitatea aprecierii valorii acestora, chiar şi în lipsa accesului personal direct la lumile spirituale. Omul apare astfel ca o fiinţă dublă, cu problematică cosmică şi problematică terestră, având sarcina realizării sintezei superioare a acestora.

În consecinţă, antroposofia este ştiinţa despre spirit care ne dă posibilitatea înţelegerii *raţiunii de a fi* a structurilor şi evenimentelor aparţinând lumii sensibile, precum şi a înlănţuirii acestora în timp şi spaţiu. Ea nu este o fundamentare teoretică pusă la îndemâna unei „secte religioase", cum încearcă să denigreze unele scrieri mişcarea antroposofică, ci reprezintă calea spirituală de valorificare concretă a forţelor de iubire aduse de Hristos pe Pământ, atât de necesară într-o perioadă în care dezbinarea între oameni se manifestă în toate relaţiile individuale şi de grup. Există, în prezent, antroposofi aparţinând celor mai diferite confesiuni religioase care consideră că au găsit, în sfârşit, în antroposofia lui R. Steiner un limbaj comun capabil să creeze baza pentru o nouă deschidere spirituală către lume, prin înţelegerea corectă a momentului-cheie pentru întreaga evoluţie cosmică pe care l-a reprezentat Evenimentul de pe Golgota de acum 2000 de ani.

Antroposofia nu este teorie, ci cunoaştere vie, ceea ce se

reflectă în faptul că a pus toate premisele şi a elaborat soluţii valoroase în diferitele domenii aplicative marcate de consecinţele tuturor situaţiilor de criză caracteristice lumii actuale pe care Rudolf Steiner le-a prevăzut cu 8-9 decenii în urmă. Astfel, pe baza cunoaşterii aprofundate a omului (antropologia antroposofică), Rudolf Steiner, colaboratorii şi urmaşii săi au elaborat principiile şi metodele terapeutice ale medicinii antroposofice, ale agriculturii biodinamice, ale sistemului pedagogic Waldorf, ale tripartiţiei sociale, au dat naştere unui impuls original în arhitectură etc. Putem conchide că antroposofia este totodată o cale de cunoaştere obiectivă, o cale de autocunoaştere şi o cale de viaţă. Ea este prelungirea în Eul omului actual a activităţii lui Hristos, a Logosului care a acţionat de la începutul existenţei Universului.

Mişcarea antroposofică, care s-a separat din mişcarea teosofică, s-a dezvoltat independent, şi numai în mod eronat sau abuziv este asociată cu alte curente şi organizaţii actuale. Ea deschide perspective luminoase educaţiei pentru libertate, iubirii dintre oameni şi colaborării cu natura, iar spiritualitatea românească, constitutiv creştină şi cu o largă deschidere spre înţelegerea integrării omului în Cosmos, este o matrice gata pregătită pentru receptarea şi dezvoltarea acestor imperative ale mileniului III.
biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

ÎN LEGĂTURĂ CU PUBLICAREA CONFERINŢELOR LUI RUDOLF STEINER

Baza ştiinţei spiritului orientată antroposofic o constituie lucrările scrise şi publicate de Rudolf Steiner (1861-1925). Pe lângă aceasta, el a ţinut, între 1900-1924, numeroase conferinţe şi cursuri, atât în faţa unui public larg, cât şi pentru membrii Societăţii teosofice, mai târziu ai Societăţii antroposofice. Vorbind în mod liber, el însuşi a dorit iniţial ca aceste conferinţe să nu fie consemnate în scris, deoarece ele erau concepute drept „comunicări orale, nedestinate tiparului". După ce însă s-au finalizat şi

răspândit tot mai numeroase variante incomplete şi eronate după stenogramele şi notiţele auditorilor, s-a văzut nevoit să reglementeze problema acestora. Şi a încredinţat Mariei Steiner von Sivers această misiune. Ei i-a revenit sarcina de a-i desemna pe cei care au dreptul să stenografieze conferinţele, de a asigura administrarea stenogramelor şi revizuirea textelor pentru tipar. Din cauză că, fiind extrem de ocupat, Rudolf Steiner nu a putut corecta el însuşi textele, decât în cazuri foarte rare, în privinţa tuturor conferinţelor publicate trebuie să se ţină seama de această rezervă a sa: „Va trebui să se aibă în vedere faptul că în stenogramele nerevizuite de mine se găsesc greşeli".

În legătură cu raportul dintre conferinţele pentru membri, care, la început, erau accesibile numai sub formă de manuscrise tipărite pentru uz intern, şi cărţile sale, destinate publicului larg, Rudolf Steiner îşi exprimă punctul de vedere în lucrarea autobiografică ***Mein Lebensgang*** (***Viaţa mea***), capitolul 35. Cele spuse acolo sunt valabile, în egală măsură, în ceea ce priveşte cursurile ţinute, care se adresau unui cerc restrâns de participanţi, familiarizat cu bazele ştiintei spiritului.

După moartea Mariei Steiner (1867-1948) s-a trecut, conform indicaţiilor sale, la tipărirea unei ediţii a operelor complete ale lui Rudolf Steiner (Rudolf Steiner - Gesamtausgabe, GA). Volumul de faţă constituie o parte a acestei ediţii.

CONFERINŢA I

Dornach, 21 noiembrie 1919

Aş dori să vă vorbesc în aceste zile despre modul în care noi, oameni ai prezentului, ne situăm faţă de acea manifestare spirituală despre care putem spune că intervine ca forţă a lui Mihail în spiritualitatea Pământului şi prin aceasta şi în celelalte evenimente ce se desfăşoară pe acesta. Este necesar să pregătim azi terenul pentru problemele pe care le vom aborda pe această temă. Pentru a face accesibile înţelegerii umane intervenţiile forţei amintite, plecând de la simptomele pe

care le observăm în ambianţa noastră, vom aborda diferite puncte de vedere. Dacă vrem să vorbim cu seriozitate despre lumea spirituală trebuie să observăm ceea ce se prezintă ca revelaţii ale forţelor spirituale, aici, în lumea fizică. Căutăm, într-un anumit sens, să pătrundem dincolo de vălul lumii sensibile, la ce este activ în lumea spirituală. Ce este prezent în lumea fizică poate fi observat de orice om; ce este activ în lumea spirituală serveşte pentru a da de aici soluţia enigmelor pe care le oferă lumea fizică. Este însă necesar ca aceste enigme ale vieţii fizice să fie sesizate în mod corect. În legătură cu aceste probleme, unele lucruri importante care s-au petrecut în ultimul timp trebuie să fie abordate cu maximă seriozitate. Pentru înţelegerea în profunzime nu numai a întregii umanităţi, ci chiar a întregului Univers trebuie să ne eliberăm de interesele pur personale. Se va cunoaşte cel mai bine ce are de îndeplinit personalitatea în lume şi care este valoarea sa proprie, numai atunci când ne vom elibera de ceea ce este personal în sens îngust.

După cum ştiţi, evoluţia noastră legată de etapa Pământ a fost precedată de o altă dezvoltare: este vorba, aşadar, de o dezvoltare cosmică completă. Dar această evoluţie continuă a ajuns la un punct pe care-l va depăşi, îndreptându-se spre trepte noi, mai înalte. În al doilea rând, ştiţi că atunci când contemplăm lumea nu avem de-a face numai cu acele fiinţe pe care le întâlnim pe Pământ, în regnurile mineral, vegetal, animal şi uman, ci şi cu fiinţe superioare acestor regnuri, pe care le-am reunit în categoria Ierarhiilor superioare. Ori de câte ori vorbim despre evoluţia totală trebuie să luăm în considerare şi aceste fiinţe aparţinând Ierarhiilor superioare. Ele parcurg o evoluţie pe care o putem înţelege dacă găsim analogii cu propria noastră evoluţie şi cu aceea a diferitelor regnuri ale Pământului. Vă rog să luaţi în considerare următoarele: oamenii au parcurs evoluţiile etapelor Saturn, Soare, Lună şi au ajuns la etapa Pământ, putând spune, aşadar, că, aşa cum ne simţim ca oameni în ambianţa terestră, am ajuns la cea

de a patra treaptă a evoluţiei noastre.

Să privim spre fiinţele care se află imediat deasupra treptei umane, pe care noi le numim îngeri (Angeloi). Dacă vrem să folosim numai analogia, spunem: Aceste entităti, chiar dacă au forme cu totul diferite de cea a existenţei umane şi sunt la început invizibile pentru simţurile umane fizice, se află pe treapta de evoluţie numită Jupiter.

Dacă vorbim de arhangheli (Arhangeloi), constatăm că au atins treapta de evoluţie Venus. Iar dacă vorbim de începătorii (Arhai), de Spiritele timpului, deci de acele spirite care irump în mod foarte special în evoluţia noastră pământeană, aceştia se află deja în etapa evolutivă Vulcan.

Există şi clasa de entităţi imediat superioară, apartinând ierarhiei aşa-numitelor Spirite ale formei (Puterile). Dacă ne întrebăm pe ce treaptă se află acestea, trebuie să spunem că ele au depăşit ceea ce considerăm a fi evoluţia noastră viitoare, etapa Vulcan. Ele au atins, aşadar, o treaptă despre care spunem: Dacă desemnăm treptele pe care le luăm în considerare ca fiind deocamdată suficiente în număr de şapte, atunci spiritele pe care le-am denumit Spirite ale formei se află pe treapta a opta. Putem spune, aşadar, că dacă noi, oamenii, ne aflăm pe a patra treaptă a evoluţiei, pe treapta a opta găsim Spiritele formei.

Această succesiune de trepte ale evoluţiei nu ne-o putem însă imagina ca fiind alcătuită din elemente juxtapuse, ci trebuie să gândim că totul se întrepătrunde. Aşa cum atmosfera învăluie şi pătrunde Pământul, şi această a opta sferă a evoluţiei căreia îi aparţin Spiritele formei pătrunde sfera în care ne găsim ca oameni. Să ne fixăm atenţia exclusiv asupra acestor două trepte ale evoluţiei.

Să spunem că noi, ca oameni, ne găsim într-o sferă care a atins o a patra treaptă de evoluţie. În afară de aceasta,

dacă facem abstracţie de tot restul, ne aflăm în domeniul pe care Spiritele formei îl consideră ca fiind al lor. Să luăm în considerare în mod concret omul în evoluţia sa. Noi am făcut în repetate rânduri unele distincţii, când a fost vorba de evoluţia omului, în ceea ce priveşte alcătuirea sa. Am făcut o deosebire între dezvoltarea capului omului şi restul evoluţiei umane. Această a doua etapă a evoluţiei are două părţi distincte: dezvoltarea toracelui şi aceea a masei membrelor. Vom face abstracţie pentru moment de aceste părţi componente. Ne vom situa pe poziţia de a accepta că în om există tot ceea ce ţine de dezvoltarea capului şi tot ceea ce ţine de restul evoluţiei.

Gânditi-vă la suprafaţa unei mări, la faptul că omul înaintează în apa mării astfel încât numai capul îi rămâne deasupra şi veţi avea în această imagine - care bineînţeles nu este decât o imagine - situaţia omului actual. Zona capului o putem socoti ca aparţinând celei de a patra trepte de evoluţie, iar partea corpului cu ajutorul căruia el înaintează sau înoată poate fi considerată ca fiind cea de a opta treaptă de dezvoltare. Căci este o particularitate faptul că omul şi-a dezvoltat capul din acel element în care îşi desfăşoară fiinţa lor specifică Spiritele formei (vezi fig. 1). Omul s-a emancipat într-o anumită măsură cu privire la formarea capului său din ceea ce este impregnat cu fiinţele Spiritelor formei.

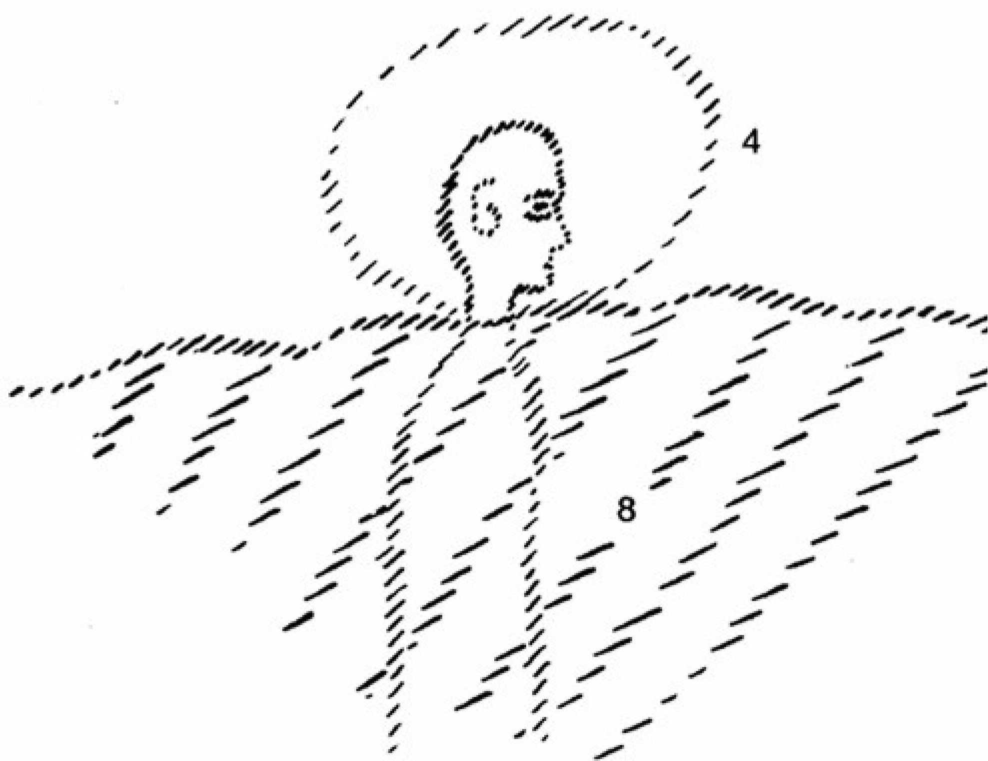

Fig.1
Treapta a opta: Spiritele formei
Treapta a patra: Omul

Numai prin înţelegerea temeinică a acestui aspect se poate ajunge cu adevărat la o concepţie adecvată despre om. Numai în acest fel se va putea preciza în mod corect poziţia pe care o are omul în lume. Se va înţelege că, în măsura în care omul trebuie să resimtă o anumită influenţă creatoare din partea Spiritelor formei, acest lucru nu se va realiza nemijlocit prin capacităţile capului său, ci prin intermediul a ceea ce este exercitat de restul organismului ca acţiune asupra capului. Se ştie că respirăm şi că respiraţia este în legătură cu circulatia noastră sangvină, dacă vorbim din punct de vedere fiziologic exterior. Dar sângele ajunge şi în zona capului.

Din această cauză, se află în strânsă legătură, într-un context organic viu, cu restul organismului. El este hrănit şi primeşte viaţă de la restul organismului.

Trebuie făcută o deosebire netă între două aspecte: 1. capul se află în relaţie nemijlocită cu lumea exterioară; 2. când vedeţi un lucru îl percepeţi prin ochii dumneavoastră. În acest caz există o legătură directă între lumea înconjurătoare şi capul dumneavoastră. Dacă însă luaţi în considerare activitatea capului, aşa cum este ea întreţinută prin procesul respirator şi circulator, atunci veţi constata că sângele năvăleşte din restul organismului în cap şi puteţi afirma că nu există o legătură directă a capului cu ambianţa, ci una indirectă.

Desigur, nu trebuie făcută în mod pedant afirmaţia că aerul pe care-l respirăm este aspirat prin gură şi, în consecinţă, respiraţia aparţine tot capului. Din această cauză, am spus că este numai o imagine. Organic, ceea ce pătrunde în organism prin gură nu aparţine de fapt capului, ci restului organismului.

Dacă vreţi să păstraţi aceste notiuni fundamentale în centrul atenţiei, dacă vreţi să vă fixaţi ideea că ne aflăm în acea sferă în care am fost aduşi de faptul că am parcurs evoluţia în etapele Saturn, Soare şi Lună, aflându-ne acum în etapa Pătnânt, aşadar pe a patra treaptă a evoluţiei, dacă luaţi în considerare faptul că, în afară de aceasta, ne aflăm într-o sferă care aparţine Spiritelor formei la fel cum ne aparţine nouă Pământul, care însă pătrunde întregul nostru Pământ şi nu ocoleşte decât capul nostru, astfel încât noi ne aflăm cu restul organismului, cu tot ce nu este perceptie senzorială, în această a opta sferă, dacă focalizaţi toate aceste lucruri, v-aţi creat o anumită bază pentru a înţelege cele ce urmează.

Totuşi, eu doresc să mai creez o bază de înţelegere şi prin alte noţiuni. Dacă vrem să luăm în considerare viaţa noastră cu toate aceste influenţe, nu putem s-o facem

decât observând acele entităţi care coacţionează cu evenimentele lumii şi pe care le-am amintit în repetate rânduri: entitătile luciferice si cele ahrimanice. Să observăm mai întâi aspectele exterioare ale acestor entităţi. Ele ocupă aceleaşi sfere în care ne aflăm şi noi, oamenii. Ne putem reprezenta toate entităţile luciferice ca posesori ai acelor forţe pe care le resimţim atunci când tindem să devenim fantezişti, când ne dăruim în mod unilateral fantaziei, exaltării, fanatismului, când - pentru a mă exprima figurativ - vrem să ieşim cu fiinţa noastră peste capul nostru. În acest caz este vorba de forţe care joacă un anumit rol în organizarea noastră integrală, care sunt însă forţele universale ale acelor fiinţe pe care le numim luciferice. Gândiţi-vă la fiinţe formate în întregime din ceea ce se străduie să iasă peste capul nostru; acestea sunt forţe luciferice care se află într-o anumită relaţie cu lumea noastră umană. Gândiţi-vă, dimpotrivă, la tot ce ne apasă spre Pământ, ne face să fim făţarnici şi îngâmfaţi, ne determină să dezvoltăm mentalităţi materialiste, ne pătrunde cu ceea ce numim raţiune aridă etc.; acestea sunt forţele ahrimanice.

Tot ceea ce am exprimat acum mai mult sufleteşte poate fi spus şi mai concret: omul se află, de fapt, întotdeauna într-un fel de poziţie centrală între ce vrea pentru el sângele său şi între ce vor pentru el oasele sale. Oasele vor să ne facă să înaintăm spre încremenire, cu alte cuvinte, vor să determine ahrimanizarea corpului nostru. Sângele ar vrea să ne împingă în sus. Vorbind în limbajul patologiei: sângele poate deveni febril, şi atunci omul este împins în domeniul fanteziei; oasele îşi pot extinde acţiunea asupra întregului organism, şi atunci omul se osifică, se sclerozează, aşa cum se întâmplă într-un anumit fel oricărui om la bătrâneţe. Astfel el poartă în sine elementul care omoară: aceasta este esenţa ahrimanică. Se poate spune că tot ce se află în sânge are înclinaţie spre luciferic, tot ce se află în oase are înclinaţie spre ahrimanic, iar omul este starea de echilibru întrc cele două categorii de entităţi, aşa cum, din punct de vederc sufletesc, trebuie să fie în starea de

echilibru între entuziasmul fanatic şi raţionalismul înfumurat şi lucid.

Putem însă caracteriza aceste două entităţi şi într-un mod mai profund, pentru a vedea ce interese au entităţile luciferice în existenţa cosmică. Vom constata că, înainte de orice, entităţile luciferice au interesul de a răscula lumea, şi anume lumea umană, faţă de entităţile spirituale pe care trebuie să le concepem ca fiind cele care au creat omul. Entităţile luciferice nu ar vrea altceva decât ca lumea să se răscoale, s-ar putea spune, împotriva entitătilor divine; nu neapărat în sensul că entităţile luciferice ar avea intenţia de a-şi însuşi lumea. Puteţi deduce din multe lucruri pe care le-am spus deja despre entităţile luciferice că principalul lor scop este de a elibera lumea de entitătile pe care omul le poate resimţi ca pe entităţile sale divine.

Entităţile ahrimanice au altă intenţie. Intenţia lor este aceea de a aduce regnul uman şi prin aceasta şi restul Pământului în stare de dependenţă faţă de sfera puterii lor. Primul pas l-ar constitui dominarea treptată a oamenilor.

În acest fel, în Cosmosul nostru, în care suntem întreţesuţi ca oameni, există o luptă între entităţile luciferice, care tind permanent spre libertate, spre libertatea universală, şi entitătile ahrimanice, care urmăresc permanent puterea şi forţa. Această luptă, în mijlocul căreia ne aflăm, pătrunde totul. Este lucrul pe care vă rog să-l retineţi ca pe a doua idee importantă pentru expunerile noastre ulterioare. Lumea în care ne aflăm este pătrunsă de entităţi luciferice şi ahrimanice, şi astfel ia naştere această opoziţie puternică între tendinţa eliberatoare a entităţilor luciferice şi tendinţa entităţilor ahrimanice care se străduie să obţină puterea.

Dacă focalizaţi întreaga problemă, veţi spune: De fapt nu pot înţelege lumea decât dacă o raportez la treime. Căci avem de o parte tot ceea ce este luciferic, de cealaltă

parte tot ceea ce este ahrimanic, în mijloc este situat omul care, ca un al treilea element aflat în echilibru între primele două, trebuie să-şi resimtă divinitatea. Nu poţi ajunge la capăt cu înţelegerea lumii decât dacă pui la bază această treime, încât să fie evident că viaţa umană este ca un braţ de balanţă (vezi fig. 2). Într-o parte ceea ce este luciferic, care trage în sus. De cealaltă parte ceea ce este ahrimanic, care trage în jos. Păstrarea braţului balanţei în echilibru constituie esenţa omului. Cei care erau iniţiaţi în asemenea taine, au subliniat mereu în cursul evoluţiei spirituale că existenţa lumilor în care este implantat omul nu poate fi concepută în structura sa de bază decât în sensul treimii. Astfel încât ne este îngăduit să spunem: În existenţa Universului avem de-a face cu lucifericul, care reprezintă un taler, cu ahrimanicul, care-l reprezintă pe celălalt, şi cu starea de echilibru, care reprezintă impulsul hristic.

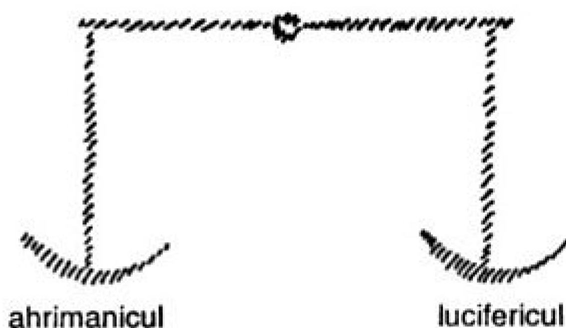

Fig.2

Acum puteţi gândi că este întru totul în interesul forţelor ahrimanice şi luciferice să ascundă această taină a treimii. Căci pătrunderea corectă a acestei taine conferă omenirii facultatea de a stabili starea de echilibru între forţele luciferice şi cele ahrimanice. Aceasta înseamnă, pe de o parte, să se folosească orice tendinţă spre libertate, ceea ce este luciferic, în vederea unui scop cosmic util, iar pe de altă parte, să se facă acelaşi lucru cu ceea ce este ahrimanic. Starea spirituală cea mai normală pentru om constă în transpunerea sa în această

structură a lumii, în măsura în care la baza ei se află treimea.

A existat şi mai există o tendinţă puternică de a deruta omul cu privire la semnificaţia treimii în tot ceea ce are influenţă asupra vieţii spirituale şi culturale - mâine şi poimâine vom mai discuta despre sursele acestei tendinţe. Putem vedea foarte clar în cultura mai nouă a umanităţii cum structura tripartită este acoperită printr-o împărţire dihotomică. Gândiţi-vă că pentru a putea înţelege corcet *Faustul* lui Goethe, aşa cum am discutat în mai multe rânduri, trebuie să ştii că până şi în acest poem cosmic grandios se reflectă confuzia cu privire la tripartiţie. Dacă Goethe ar fi putut să intuiască exact cum stau lucrurile de fapt, nu ar fi reprezentat ca adversar al lui Faust, ca forţă care-l trage în jos, numai forţa mefistofelică, despre care ştim că este identică cu forţa ahrimanică, ci ar fi opus acesteia forţa luciferică şi Lucifer şi Ahriman ar apărea ca două personaje distincte în Faust. Am spus acest lucru în mod repetat. Dacă se studiază figura lui Mefistofel, aşa cum îl prezintă Goethe, se poate constata cum autorul a reunit de-a valma în caracterizarea lui elementele luciferic şi ahrimanic. Nu este o figură unitară, ci amalgamată, în sensul arătat. Am discutat mai pe larg aceste aspecte în cărticica mea ***Spiritualitatea lui Goethe***.

Această confuzie care se reflectă, aşadar, până şi în *Faustul* lui Goethe, are ca fundament exclusiv faptul că după o anumită direcţie - în timpurile mai vechi lucrurile stăteau altfel - în evoluţia mai nouă a umanităţii s-a manifestat ideea greşită de a pune în locul treimii, atunci când privim structura lumii, doimea: principiul bun, de o parte, şi principiul rău de cealaltă parte, Dumnezeu şi diavolul.

Gânditi-vă că dacă cineva vrea să analizeze structura Universului el trebuie să recunoască treimea, faptul că în el există, ca forţe opuse, elementele luciferic şi ahrimanic şi că divinitatea înseamnă a ţine echilibrul între acestea

două. Acestei concepţii trebuie să-i opunem prejudecata care s-a infiltrat în evoluţia spirituală a omenirii privind dualitatea Dumnezeu-diavolul, ideea că forţele divin-spirituale sunt sus şi forţele diavoleşti jos. Este ca şi cum am elimina într-un anumit sens omul, l-am scoate din poziţia de echilibru, dacă îi ascundem că adevărata înţelegere a Universului constă în perceperea corectă a treimii şi dacă îl vom face să considere că structura Cosmosului este condiţionată de dualitate. Cu toate acestea, chiar şi strădania umană cea mai bine intenţionată a căzut pradă acestei erori.

Dacă vrem să cercetăm acest aspect, trebuie s-o facem fără nici un fel de prejudecată, trebuie să ne transpunem cu adevărat într-o sferă fără prejudecăţi, să discernem foarte clar între nume şi lucruri. Nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi de părerea că dacă dăm unei entităţi un anumit nume acea entitate este deja resimtită de om în mod corect.

Dacă luăm în considerare acele entităţi pe care omul trebuie să le resimtă ca entităţile sale dumnezeieşti, trebuie să spunem: Omul poate resimţi în mod corespunzător aceste entităţi numai dacă le gândeşte ca fiind cele care acţionează în sensul echilibrului dintre principiul luciferic şi cel ahrimanic. El nu va putea percepe niciodată în mod corect ceea ce trebuie să resimtă ca dumnezeiesc pentru el, dacă nu pătrunde în această treime. Studiaţi din acest punct de vedere un poem ca *Paradisul pierdut* de Milton sau ca *Mesia* de Klopstock, care a fost scris sub influenţa lui Milton (Nota 1). Nu veţi găsi aici nimic dintr-o adevărată înţelegere a unei structuri tripartite a Cosmosului, ci doar o luptă între un aşa-zis Bine şi un aşa-zis Rău, dintre Paradis şi Infern. În aceste scrieri aveţi iluzia dualităţii pătrunse în evoluţia spirituală a umanităţii. Aveti ceea ce este în varii forme înrădăcinat în conştienţa populară ca opoziţie iluzorie între Cer şi Iad, introdusă în două poeme cosmice mai noi.

Nu serveşte la nimic faptul că Milton şi Klopstock numesc fiinţele din Cer fiinţe dumnezeieşti. Ele ar fi fiinţe dumnezeieşti, aşa cum trebuie să le resimtă omul, numai dacă la bază s-ar găsi structura tripartită a existenţei cosmice. Atunci s-ar putea spune: Aici are loc o luptă între principiul bun şi principiul rău. Aşa cum stau însă lucrurile, se acceptă o dualitate, unuia dintre membrii acestei structuri i se atribuie ce este bun, i se găseşte un nume care se asociază fiinţelor care provin de la divinitate, iar de cealaltă parte se aşază ce este diabolic, elementul antidumnezeiesc. Ce s-a realizat prin aceasta? Faptul că ceea ce este cu adevărat dumnezeiesc a fost eliminat din conştienţă, iar elementului luciferic i se aplică numele dumnezeiesc, încât în realitate avem în faţa noastră o luptă între Lucifer şi Ahriman, numai că lui Ahriman i se atribuie calităţi luciferice, iar regatului lui Lucifer calităti dumnezeieşti.

Înţelegeţi ce amploare uriaşă are, de fapt, o astfel de cercetare! În timp ce oamenii cred că într-o astfel de înfruntare cum o întâlnim în *Paradisul pierdut* al lui Milton şi în *Mesia* de Klepstock avem de-a face cu elementele dumnezeieşti şi ale Infernului, în realitate nu este vorba decât de elementele luciferice şi ahrimanice. Despre elementul cu adevărat dumnezeiesc nu găsim nici o conştienţă, dimpotrivă, elementului luciferic i se asociază nume dumnezeieşti.

Paradisul pierdut şi *Mesia* sunt creaţii ale spiritului care se degajă din starea de conştienţă mai nouă a umanităţii. În aceasta a pătruns ideea greşită a dualităţii şi a fost înlăturat adevărul treimii. Ceea ce omul a produs în timpurile mai noi, ceea ce dintr-un anumit punct de vedere el consideră a fi una din cele mai mari creaţii ale sale este o maya culturală, o iluzie izvorâtă din marea rătăcire a umanităţii. Tot ce acţionează în această rătăcire este, de fapt, creaţie a influenţei ahrimanice. Această influenţă se va concentra cândva în încarnarea lui Ahriman, despre care am mai vorbit. Căci această rătăcire în mijlocul căreia ne aflăm nu este decât

rezultatul acelei contemplări greşite a Universului, care pentru omul culturii mai noi, al civilizaţiei mai noi răsare pretutindeni în lume prin faptul că se opune Cerul şi Infernul. Cerul este privit ca dumnezeiesc, iar iadul ca ceea ce este diabolic, în timp ce în realitate este vorba, pe de o parte, de lucifericul numit ceresc, iar pe de alta, de ahrimanicul numit infernal.

Trebuie să ne gândim la interesele care sunt active în acest domeniu în ştiinţa spiritului. Chiar şi tripartiţia organismului uman sau a fiinţei umane în totalitate a fost eliminată, pentru civilizaţia europeană, de *cel de al VIII-lea Conciliu ecumenic de la Constantinopol, în anul 869* (Nota 2). A fost ridicat la rangul de dogmă faptul că în credinţa crestinismului entitatea umană nu are o structură tripartită, ci una duală. A fost interzisă credinţa în trup, suflet şi duh, iar teologii şi filosofii evului mediu, care ştiau multe lucruri despre adevăr, au făcut mari eforturi pentru a-l ocoli, căci aşa-numita trihotomie, articularea omului în trup, suflet şi duh fusese declarată erezie. Ei trebuiau să propovăduiască dualitatea: omul nu ar fi alcătuit decât din trup şi suflet. Unii oameni ştiu foarte bine ce importanţă uriaşă are pentru viaţa spirituală umană înlocuirea tripartiţiei cu o dualitate.

Spre asemenea profunzimi trebuie privit când vrei să înţelegi corect de ce *în numărul din noiembrie al revistei „Stimmen der Zeit*" (*„ Voci ale timpului* ") (Nota 3) se arată că unul din decretele mai noi ale Sfântului Oficiu din Roma interzice catolicilor, sub pedeapsa de a nu primi dezlegarea păcatelor la spovedanie, de a citi sau a poseda scrieri teosofice sau de a se implica în vreo problemă teosofică. Acest lucru este interpretat de preotul iezuit Zimmermann în „Stimmen der Zeit", revistă care înainte s-a numit „Stimmen aus Maria-Laach", în sensul că interdicţia s-ar aplica mai cu seamă antroposofiei mele, că acei catolici care vor să fie consideraţi credincioşi adevăraţi de către Roma nu trebuie să se ocupe de literatura antroposofică. Ca unul din motivele principale a fost invocat faptul că în

antroposofie entitatea umană este diferenţiată în trup, suflet şi duh, că se propovăduieşte, aşadar, ceva eretic în timp ce adevăratul credincios deosebeşte în om numai trupul şi sufletul.

V-am mai spus că această concepţie a fost adoptată, fără ca ei să ştie, şi de filosofii moderni, care spun că fac ştiinţă lipsită de prejudecăţi, crezând cu adevărat că omul ar fi alcătuit din trup şi suflet. În realitate, nici ei nu urmăresc decât ceea ce a pătruns prin acea dogmă în noua evoluţie spirituală. Ce este considerat astăzi ştiinţă este, în fond, complet dependent de astfel de lucruri, aşa cum au fost transpuse în lume în cursul mai nou al evoluţiei omului. Să nu credeţi că prin unele cuvinte bune pe care le adresaţi celor care acuză antroposofia de erezie îi puteţi aduce pe aceştia pe calea cea bună sau că-i puteţi converti la o anumită bunăvoinţă faţă de aceasta. Antroposofia trebuie să-şi asigure intrarea în lume prin ea însăşi, nu prin protecţia unor forţe oarecare, oricât de creştine ar fi considerate ele. Antroposofia nu-şi poate împlini menirea pe care o are în lume decât prin forţa ei proprie.

Gândiţi-vă că impulsul lui Hristos nu poate fi înţeles decât dacă-l privim ca pe un impuls de echilibrare a ceea ce este luciferic si ahrimanic, decât dacă ştim să-l plasăm în mod corect în treime. Ce trebuie făcut - aşa se poate pune întrebarea - dacă vrem să inducem oamenii în eroare în legătură cu impulsul hristic? Trcbuie să-i abatem de la ideea structurării cosmice după tiparul tripartit şi să-i conducem la ideea greşită a dualităţii, care nu-şi găseşte justificarea decât acolo unde este vorba de forma de manifestare, nu însă când este vorba de a ajunge la ceea ce se află dincolo de forma de manifestare şi care se află în sfera adevărului.

Trebuie să ne fie limpede că în probleme ca aceasta trebuie să ajungem dincolo de simple cuvinte, de nume. Prin faptul că numim Hristos ceva anume nu înseamnă că L-am găsit pe Hristos. Şi poate fi împiedicată ajungerea

la Hristos prin numele lui Hristos, dacă se înlocuieşte tripartiţia prin dualitate. Dacă cineva ar vrea să abată omul de la obţinerea unei noţiuni corecte despre Hristos, nu ar avea nevoie decât să înlocuiască trinitatea cu dualitatea. Şi, dimpotrivă, dacă ar trebui să se facă referire la impulsul hristic ar fi de ajuns să se opună dualităţii trinitatea. Nu este necesar să deveniţi osânditori de eretici alături de alţii. Nu trebuie să consideraţi că *Paradisul pierdut* şi *Mesia* sunt scrieri diavoleşti, afurisite; vă puteţi bucura în continuare de frumuseţea şi măreţia lor. Dar trebuie să înţelegeţi că în asemenea scrieri, în măsura în care ele sunt florile civilizaţiei populare mai noi, nu este câtuşi de puţin vorba despre Hristos, ci că ele sunt rezultatul ideii eronate că tot ceea ce nu aparţine evoluţiei umane poate fi trecut unilateral în categoria diabolicului şi că de partea cealaltă se află dumnezeiescul. Nu, obţinem pur şi simplu numai ce este luciferic, şi dacă scriem *Paradisul pierdut* descriem în realitate izgonirea omului din domeniul lui Lucifer în domeniul lui Ahriman şi nostalgia sa nu după ceea ce ţine de Dumnezeu, ci după Paradisul pierdut, dar aceasta înseamnă după regatul lui Lucifer. Putem întâlni nostalgii umane după domeniul lui Lucifer atât în *Paradisul pierdut*, cât şi în *Mesia*; aceasta trebuie să vedem în ele, căci aceasta sunt ele.

Ar fi de revizuit multe reprezentări intrate în umanitatea mai nouă. Prin strădania de a gândi antroposofic ne aflăm nu în faţa unor decizii mărunte, ci a unor mari decizii. Suntem astfel în situaţia de a accepta cu toată seriozitatea o expresie folosită deseori de Nietzsche. Este vorba de revalorizarea anumitor valori; această expresie trebuie să fie luată în serios. Producţiile umane ale timpului mai nou trebuie să fie temeinic revalorizate.

Prin aceasta nu trebuie să devenim şi osânditori de eretici. Noi reprezentăm mereu scene din *Faust* şi eu însumi am dedicat decenii studiului lui Gcethe. Dar din mica mea scriere ***Spiritualitatea lui Goethe*** puteţi constata că acest lucru nu m-a orbit în faţa caracterului

neveridic care transpare din figura lui Mefistofel creat de Goethe. Ar fi ipocrizie să spunem: Mefistofelul lui Goethe este neadevărat, afară cu el! Atunci ne-am comporta ca anumiţi osânditori de eretici. Ca oameni moderni nu ne este îngăduit să ne situăm pe o astfel de poziţie. Dar nici nu ne este îngăduit să ne mulţumim cu acceptarea comodă a ceea ce parcă a trecut din viaţa spirituală mai nouă în carnea şi sângele marii mase a oamenilor. Omenirea va trebui să înveţe enorm; în multe privinţe va trebui să procedeze la revalorizări.

Toate acestea sunt legate de misiunea lui Mihail faţă de acele Ierarhii superioare cu care se află legat la rândul său. Mâine şi poimâine vom vorbi despre modul în care putem ajunge să înţelegem acele impulsuri care radiază în existenţa noastră umană de la entitatea lui Mihail.

CONFERINŢA a II-a

Dornach, 22 noiembrie 1919

V-am vorbit ieri despre acea rătăcire care s-a instalat în viaţa noastră spirituală în vremurile mai noi şi care nu este încă observată în mod corect decât de puţini oameni. Aţi putut să intuiţi din discuţiile purtate că, tocmai atrăgând atenţia asupra acestei erori, ne aflăm într-un punct foarte important al abordărilor făcute de pe poziţia ştiiniei spiritului. Va fi deosebit de important, pentru dezvoltarea utilă a vieţii spirituale a omenirii, să ajungem la o claritate desăvârşită în această privinţă. Am făcut referire la producţii ale culturii care au luat naştere din gândirea populară generală a ultimelor veacuri, cum sunt *Paradisul pierdut* al lui Milton şi *Mesia* de Klopstock. V-am atras însă atenţia că tocmai în asemenea producţii artistice se poate observa, cu privire la spiritualul general al creaţiilor culturale proeminente, care sunt pericolele pentru viaţa sufletească umană dacă nu se pătrunde dincolo de ele pentru a se vedea cât de imposibil îi este omului să poată ajunge la o noţiune adevărată despre Dumnezeu şi prin aceasta şi despre Hristos, atunci când îşi reprezintă că structura Cosmosului, inclusiv spiritualitatea acestuia, ar putea fi cuprinsă cu ajutorul simbolului unei dualităţi. Tocmai

prin faptul că s-a acordat atenţie numai dualităţii, pe de o parte Binele, pe de alta Răul, s-a căzut în eroarea de a atribui Răului ceea ce a trebuit să denumim ca fiind luciferícul şi ahrimanicul. Numai că nu s-a recunoscut că au fost reunite laolaltă două elemente cosmice. Prin aceasta s-a ajuns de fapt la împingerea elementelor luciferice în cealaltă parte, aceea a Binelui, cu alte cuvinte, se credea că este slăvită dumnezeirea, că este recunoscută dumnezeirea, că se vorbeşte de numele divine, dar că în toate acestea se introduce elementul luciferic. Datorită acestui fapt este atât de greu să se ajungă astăzi la o noţiune corectă a divinităţii şi a impulsului hristic în evoluţia umanităţii şi a Cosmosului. Ca urmare a culturii multor secole în care s-a recunoscut acest dualism, am fost obişnuiţi să vorbim pe de o parte despre sufletesc, pe de altă parte despre trupesc sau corporal. Şi am pierdut legătura dintre acele reprezentări care ne mijlocesc spiritual-sufletescul şi acele reprezentări care ne mijlocesc corporalitatea. Când vorbim în prezent - aşa cum face mai ales psihologia de şcoală - despre gândire, voinţă, stare afectivă, mentalitate, de-abia spunem altceva decât cuvinte goale. Nu ajungem nicidecum la reprezentări pline de conţinut ale acestui element sufletesc. Pe de altă parte, vorbim despre ceva material despiritualizat, despre ceva material lipsit de suflet şi punem accentul pe acest material lipsit de suflet, exterior, dur, pietrificat fără a putea construi o punte de la acesta la domeniul sufletesc.

Spiritualitatea ne-a fost scindată în două elemente: ce există pretutindeni şi ce este corporal, fiind de asemenea ceva spiritual. Cu teorii nu se ajunge la realizarea unor punţi între corporalitate şi spiritualitate. Întrucât nu se poate realiza un asemenea lucru, în primul rând, întreaga noastră gândire ştiinţifică a acceptat acest caracter conflictual între corporal şi spiritual sau sufletesc. Am spune că, pe de o parte, în acesta se întâlnesc diferitele mărturisiri de credinţă care indică o spiritualitate, fără a fi în situaţia de a prezenta modul în care intervine în corporalitate, pe de altă parte însă, o ştiinţă fără suflet, o

concepţie despre natură fără suflet, cercetează corporalitatea astfel încât este incapabilă să întrezărească în vreun fel spiritual-sufletescul care acţionează în asemenea fenomene corporale. Cine supervizează din acest punct de vedere concepţia ştiinţelor naturii aşa cum s-a dezvoltat în cursul secolului al XIX-lea până în cel de al XX-lea va trebui să-şi spună: Tot ce întâlnim aici apare ca o consecinţă a faptelor mai sus-amintite. Înainte de orice, trebuie însă să punem alături adevărul pe care îl putem desprinde deja din diferitele premise pe care le-am discutat până acum, înainte de a recunoaşte deplin rătăcirea care acoperă în prezent adevărul. Se vorbeşte acum despre om ca despre o unitate omogenă, indiferent că este vorba despre partea sufletească sau despre cea corporală. Se vorbeşte despre sufletesc ca despre o entitate unitară, se vorbeşte despre ce este corporal ca despre o entitate unitară. Cu toate acestea, aţi văzut din expunerile noastre că în fiinţa umană există înainte de toate o mare opoziţie între tot ce este formaţiune a capului şi tot ce fiinţa umană poartă cu sine în afara capului - ceea ce nu vom mai detalia acum, deşi se poate merge şi mai departe cu împărţirea, dar deocamdată vom trata acest „rest" ca pe ceva unitar (vezi partea dreaptă a desenului din fig. 3). Se ridică problema evoluţiei omului. Aceasta trebuie pusă cu totul altfel în ceea ce priveşte formarea capului decât cu privire la restul trupului.

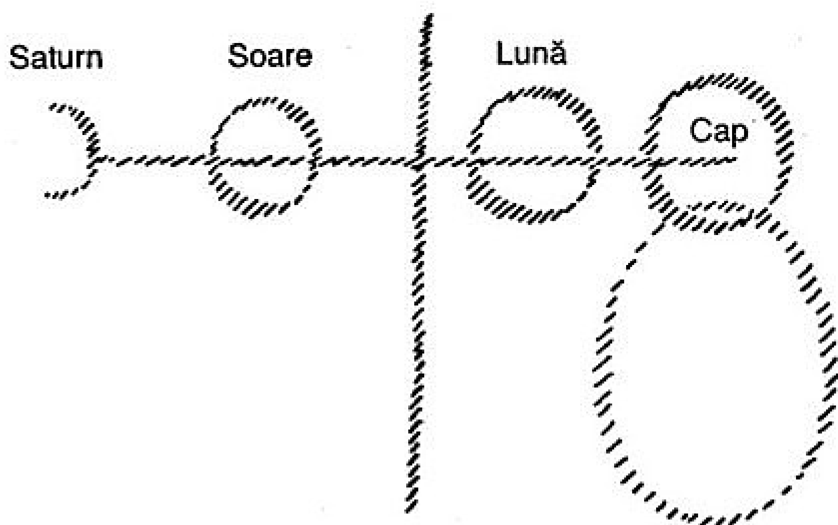

Fig. 3

Dacă cercetăm formarea capului uman numai din punct de vedere corporal, în măsura în care capul conţine ansamblul structural care slujeşte perceperii sensibile, gândirii sau reprezentării, trebuie să privim mult în urmă în evoluţia cosmică a omului şi trebuie să spunem: Ceea ce în prezent îşi găseşte expresia în formaţiunea capului uman s-a dezvoltat şi s-a transformat încetul cu încetul. S-a dezvoltat în cursul etapelor vechiului Saturn, a vechiului Soare şi a vechii Luni şi şi-a continuat evoluţia în perioada Pământului actual. Nu la fel stau lucrurile cu restul corporalităţii omului. Ar fi cu totul eronat să se caute o istorie unitară a evoluţiei pentru întregul om. Evoluţia capului ne trimite înapoi la etapele planetare ale Pământului nostru: lunară, solară, saturniană. Ceea ce, în final, şi-a găsit finalitatea în capul uman şi-a început evoluţia cu foarte mult timp în urmă. Dacă-i adăugăm acestuia tot restul care aparţine omului, nu trebuie să ne întoarcem la vechiul Saturn, ci trebuie să spunem: Dacă este vorba de celelalte părţi ale corpului uman, în afara capului, trebuie să privim înapoi, cel mult până în perioada vechii Luni, dacă este vorba de torace (vezi linia de separare verticală din desen - fig. 3), în timp ce membrele s-au adăugat abia în timpul Pământului actual.

Înţelegem în mod corect omul, dacă spunem următoarele nu numai cu titlu de comparaţie: Vă puteţi uşor reprezenta în mod ipotetic că omul ar primi ca anexe unele membre noi, prin anumite relaţii organice, din Cosmos, prin anumite situaţii de adaptare legate cu unele condiţii interioare de creştere. În acest caz nu aţi urmări retrospectiv întreaga siluetă umană până la evoluţia anterioară, ci aţi spune: În măsura în care a evoluat, omul trebuie să fie văzut retrospectiv; dar cutare sau cutare membru i-a fost adăugat abia într-un anumit moment precis al evoluţiei. Faptul că nu suntem tentaţi să gândim astfel cu privire la cap şi la restul corpului derivă din aceea că, având în vedere numai dimensiunile spaţiale, restul corpului este mai mare decât capul. Adevărul este că apariţia capului are cea mai mare vechime, iar restul formaţiunii umane reprezintă numai adaosuri ulterioare. Dacă se vorbeşte despre o legătură a omului cu lumea animală în privinţa evoluţiei, se poate spune că ceea ce se găseşte în capul uman se raportează la o formaţiune animală timpurie. Capul uman este formă animală foarte mult transformată.

Exterior, omul a avut o formaţiune animală, chiar dacă în raporturi fizice cu totul diferite, când nici nu existau animale. Animalele au apărut mai târziu în comparaţie cu omul. Ce a avut în om formă animală a devenit în prezent cap uman, iar ce este anexat capului, alcătuind restul organismului, a fost adăugat o dată cu dezvoltarea animalelor şi nu are nimic de-a face, în consecinţă, cu o adevărată descendenţă animală. Astfel încât, de fapt, trebuie să spunem: Partea aparent cea mai nobilă a omului, capul său, ne trimite spre animalitate; însuşi omul a avut mai de mult o formă animală. Ceea ce însă purtăm cu noi am obţinut o dată cu evoluţia animalelor, ca un fel de anexă a capului, în cursul evoluţiei cosmice.

Acum, într-un anumit sens, capul a devenit organul nostru de gândire. Dacă ne putem exprima astfel, organul nostru de gândire a devenit tocmai ceea ce are

origine animală. Privind în prezent un cap uman, poate că din punct de vedere anatomic nu veţi recunoaşte în el o trimitere la lumea animală. Dacă ştiţi să interpretaţi, privindu-l mai atent, veţi recunoaşte în formele capului organele transformate ale animalităţii.

Având în vedere toate acestea, trebuie să menţionăm totodată că metamorfozarea prin care din animalitate a putut rezulta capul uman s-a datorat unei evoluţii orientate în sens invers. Ceea ce în stadii timpurii ale evoluţiei a fost plin de viaţă, se află în cap deja pe cale de a muri, într-o evoluţie orientată în sens invers. O dată am spus: Dacă noi, ca oameni, am fi numai cap, de fapt nu am putea trăi niciodată, ci ar trebui să murim continuu, pentru că structura organică a capului uman, datorită înseşi forţelor capului, nu este un proces al vieţii, ci un proces al morţii. Ce există în cap este revitalizat continuu de restul organismului. Faptul că şi capul participă la viaţa generală a organismului el o datorează vieţii restului organismului. Dacă ar fi lăsat în seama acelor forţe pentru care este organizat, adică a forţelor de percepţie sensibilă şi a forţelor de reprezentare, capul ar muri continuu. Capul are tendinţa de a muri continuu, el trebuie continuu revitalizat. Atunci când gândim, când percepem prin simţuri, în capul nostru şi mai cu seamă în sistemul nostru nervos şi în legăturile acestuia cu organele noastre de simţ nu are loc un proces vital ascendent adecvat creşterii sau unei activităţi similare, căci în acest caz nu am putea decât să dormim, să fim cufundati într-un somn profund şi nu am putea niciodată gândi cu claritate. Numai prin faptul că moartea umblă mereu prin capul nostru, că aici are loc o continuă dezvoltare regresivă se produc gândirea şi percepţia sensibilă.

Cei care vor să explice gândirea şi percepţia sensibilă în mod materialist prin acţiuni ale creierului nu ştiu ce procese se desfăşoară în cap, ci cred că aici au loc procese care pot fi comparate cu creşterea organică sau ceva asemănător. Or, ceea ce se întâmplă în paralel cu

percepţia sensibilă şi cu reprezentarea sunt procese de moarte, de uzură, de distrugere. Ceea ce este organic, material trebuie să fie mai întâi destrămat, distrus; atunci se poate ridica gândirea deasupra procesului organic de distrugere.

În prezent, aceste lucruri sunt concepute de omenire în asa fel încât se încearcă explicarea naturii lor în mod exterior. Omul gândeşte, percepe prin simţuri, dar despre ce se întâmplă în paralel în organismul său nu ştie nimic, aceste lucruri rămân în inconştientul său. Numai prin procesele descrise de mine în cartea ***Cum obţinem cunoaşterea lumilor superioare?*** (în l. română a apărut cu titlul ***Treptele iniţierii*** - nota trad.) se poate ajunge treptat la o astfel de cunoastere care nu trăieşte numai în ceea ce, aproape numai cu valoarea sa fonetică, se numeşte suflet: în percepţia senzorială şi în gândire. Printr-o dezvoltare pe care sufletul o parcurge în acest mod, acesta poate să se dăruiască concomitent gândirii, percepţiei senzoriale, dar şi proceselor care se petrec în creier. Aici nu este perceput ceea ce în mod obişnuit este un proces de creştere, ci un proces de descompunere care trebuie continuu reechilibrat de restul organismului.

Acesta este fenomenul însoţitor tragic al unei adevărate cunoasteri a activităţii capului nostru. Omul clarvăzător nu se poate bucura în viziunile sale de eventuala înflorire a proceselor organice ale capului, atunci când acesta gândeşte, când percepe prin simţuri, ci trebuie să facă cunoştinţă cu un proces distructiv. Trebuie să facă cunoştinţă cu faptul că cel care are înclinaţii spre materialism acceptă că în capul uman se desfăşoară procese care sunt excluse atunci când omul gândeşte sau percepe în mod sensibil. Materialistul trebuie să accepte tocmai ce este contrar realităţii.

Avem de-a face, aşadar, în cazul capului uman, de fapt, cu o evoluţie din animalitate, dar în prezent deja cu o involuţie, cu un proces de distrugere. Într-o evoluţie ascendentă se află restul organismului nostru. Despre

acest resort al organismului nu trebuie să credem că nu ar avea o participare la spiritual-sufletesc şi la trăirea acestuia în om. Permanent, nu numai sângele este trimis spre cap din restul organismului, ci în sânge apar continuu şi acele formaţiuni de gânduri spiritual-sufleteşti din care este ţesută lumea, din care este ţesut şi organismul nostru. Aceste formaţiuni de gânduri spiritual-sufleteşti omul actual încă nu le percepe în starea sa normală, dar a sosit timpul în care el trebuie să perceapă ce urcă din propria sa fiinţă ca formaţiuni de gânduri. Ştiti că noi nu dormim numai în perioada de la adormire până la trezire, cu o parte a fiinţei noastre dormim toată ziua. De fapt, suntem treji în ce priveşte gândirea, reprezentarea şi percepţia senzorială. Noi visăm în privinţa vieţii sentimentelor noastre şi suntem total adormiţi în viaţa noastră voliţională. Căci despre ce vrem cunoaştem numai gândurile, ideile nu şi procesul voinţei. Ce face propriu-zis voinţa, aceasta se petrece tot atât de inconştient pentru conştienţa noastră ca şi viaţa de somn de la adormire până la trezire. Dar dacă punem întrebarea: Pe ce căi poate ajunge la om ce ştim despre ceea ce este cu adevărat dumnezeiesc? atunci nu putem indica calea care trece prin cap, a percepţiei senzoriale şi a gândirii, ci numai calea care trece prin restul organismului. Marea, copleşitoarea enigmă este că omul şi-a dezvoltat capul parcurgând o lungă serie evolutivă, că apoi s-a adăugat acestuia ceea ce este restul organismului său, că acum a început deja o involuţie a capului, dar că ceea ce omul poate resimţi ca fiind partea dumnezeiască din el trebuie să-i vorbească prin restul organismului şi nu prin cap. Important este să ne fie foarte clar că prin cap i-au vorbit omului mai întâi entităţile luciferice. Şi putem spune: Capului uman a fost creat ca un adaos restul organismului, pentru ca omului să-i poată vorbi zeii săi. La punctul de plecare biblic nu scrie că Dumnezeu i-a trimis omului o rază de lumină şi el a devenit un suflet viu, ci că Dumnezeu i-a insuflat omului suflare de viaţă şi a devenit fiinţă vie. Se recunoaşte în mod corect că impulsul dumnezeiesc i-a fost transmis omului printr-o activitate care nu aparţine

capului.

Devine astfel inteligibil şi faptul că acest impuls dumnezeiesc putea ajunge la om, mai întâi, printr-un fel de clarviziune inconştientă sau cel puţin printr-o înţelegere a ceea ce a fost dat prin clarviziune inconştientă. Dacă luaţi în considerare Vechiul Testament, va trebui să înţelegeţi că el este rezultatul unei clarviziuni inconştiente. De acest lucru erau conştienţi şi aceia care au colaborat la întocmirea Vechiului Testament. Nu vă pot descrie azi, acum, modul cum a luat naştere Vechiul Testament, dar vreau să vă atrag atenţia asupra faptului că găsim pretutindeni la învăţătorii vechiului popor iudeu conştienţa că Dumnezeul lor le-a vorbit nu prin mijlocirea directă a percepţiilor senzoriale, nu prin gândirea obişnuită, aşadar nu prin ceea ce mijloceşte capul, ci prin intermediul viselor. Prin vise nu se înţelegeau visele obişnuite, ci vise saturate de adevăr. Asa le-a vorbit Dumnezeu în momente clarvăzătoare, ca atunci când s-a adresat lui Moise din tufa care ardea şi altele asemănătoare. Iar dacă întrebau pe iniţiaţii acelor timpuri vechi cum îşi reprezentau faptul că ajung la ei chemările divine, ei spuneau: Ne vorbeşte Domnul, al cărui nume este inexprimabil, dar ne vorbeşte prin chipul său. Iar chipul Dumnezeului lor ei îl numeau Mihail, acea forţă spirituală pe care o socotim ca aparţinând ierarhiei arhanghelilor. Ei îşi simţeau Dumnezeul lor ca pe cel ce rămâne necunoscut dincolo de apariţii chiar şi în viziunile clarvăzătorilor. Dacă însă clarvăzătorul, prin structura interioară a sufletului său, se ridica până la Dumnezeu, lui îi vorbea Mihail. Dar acest Mihail vorbea numai atunci când oamenii se puteau transpune într-o altă stare decât cea de conştienţă obişnuită, o stare de o anumită clarviziune, prin care intra în conştienţa sa ceea ce altminteri creează şi trăieşte în om, în stare inconştientă, fie de la adormire la trezire, fie prin voinţa care rămâne continuu inconştientă, care de fapt doarme şi ea chiar şi atunci când suntem în stare de veghe.

În felul acesta, în vechea ştiinţă ocultă ebraică manifestarea lui Iehova se numea revelaţia nopţii şi era resimţită ca o acţiune a sa prin manifestarea lui Mihail. Pe de o parte se urmărea ce putea ea oferi omului prin percepţia sensibilă şi prin gândirea raţională umană şi se putea spune: Pe această cale ajunge la om o cunoaştere care mai întâi nu-L conţine pe Dumnezeu. Dacă însă omul iese din această stare de conştienţă, urcând la o alta, atunci îi grăieşte chipul lui Dumnezeu, Mihail, şi îi revelează tainele propriu-zise care sunt legate de fiinţa umană, îi revelează ce îi construieşte o punte între om şi acele forţe care nu pot fi conştientizate în lumea exterioară a simturilor, care nu ar putea fi gândite cu raţiunea legată de creier.

Aşadar, trebuie să spunem: În timpurile precreştine, oamenii trăiau în aşa fel încât puteau privi, pe de o parte, spre cunoaşterea dată de simţuri - aceasta era un fir conducător pentru treburile pământeşti - şi, pe de altă parte, spre acea cunoaştere pe care ar avea-o omul (dar nu a avut-o) numai pentru conştienţa obişnuită, dacă această conştienţă ar rămâne trează în timpul somnului, între adormire şi trezire. Omul se află în preajma unor entităţi spirituale - asta se ştie - atunci când este treaz. Aceste entităţi spirituale nu sunt entităţile care l-au creat - aşa se spunea în Vechiul Testament la vremea când el a fost zămislit -, sunt entităţi luciferice. Entităţile care, raportate la omenire, erau resimţite ca fiind divin-creatoare, actionau asupra fiinţelor umane de la adormire până la trezire sau asupra acelor părţi ale fiintei umane care dorm şi în timpul stării de veghe. Cârmuitorul nopţii, aşa era numit Dumnezeul Iahve în timpul când a luat naştere Vechiul Testament, şi slujitorul cârmuitorului nopţii, aşa era numit chipul lui Iahve, Mihail. Şi atunci când se făceau referiri la inspiraţiile profetice prin care se înţelegea mai mult decât cele ce puteau veni din lumea simţurilor gândul se îndrepta spre Mihail.

Ce stare de conştienţă se află în spatele tuturor acestor

lucruri? Dincolo de toate acestea se află conştienţa izvorâtă din acea sferă a fiinţării în care există forţele care-l includ şi pe Iahve, în timp ce capul uman este înconjurat de entităţi luciferice. Este o taină purtată prin toate templele vechi, cu care oamenii se aflau în adevăr foarte aproape de realitate, faptul că prin emergenţa capului din organism omul s-a întors spre entitătile luciferice. Se ştia într-o oarecare măsură că în timp ce capul se ridică deasupra organismului uman Lucifer iese din acest organism. Acea forţă care a condus capul uman din animalitate spre forma sa actuală este o forţă luciferică. Iar acea forţă pe care omul trebuie s-o resimtă ca fiind dumnezeiască este necesar să radieze înspre capul uman din starea nocturnă a restului organismului. Aşa stăteau lucrurile în ceea ce priveşte nivelul de cunoştinţe posibile pentru omul din timpurile premergătoare creştinismului.

Apoi, în evoluţia Pământului a survenit Misteriul de pe Golgota şi noi ştim că acesta înseamnă unirea unei fiinţe divine cu evoluţia umană pământeană prin trupul lui Iisus din Nazaret, o asemenea unire încât prin moartea pe Golgota această entitate pe care o numim Hristos s-a unit cu entitatea umană pământeană. Ce s-a întâmplat datorită acestui eveniment în evoluţia Pământului? Evoluţia Pământului şi-a căpătat, de fapt, sensul abia prin acest eveniment. Pământul nu şi-ar afla sensul, dacă omul ar evolua la suprafaţa lui, ar sta aici cu simţurile sale şi cu raţiunea sa legată de cap, care au în primul rând o origine luciferică, ar percepe lumea exterioară, lumina cosmică a Soarelui şi a stelelor, dar ar trebui să se menţină în stare de somn pentru a percepe ce este dumnezeiesc. Pământul nu şi-ar mai căpăta niciodată sensul, întrucât omul treaz aparţine Pământului. Omul care doarme nu este conştient de legătura sa cu existenţa pămâneană. Prin faptul că entitatea lui Hristos a sălăşluit într-un trup omenesc care a trecut prin moarte, în evoluţia Pământului s-a produs un fel de zguduire. În această evoluţie a Pământului totul a căpătat un sens. Mai întâi s-a creat posibilitatea ca omul să devină treptat

capabil să-şi recunoască forţele divine creatoare şi în timpul zilei, în timpul stării de veghe, adică în starea sa de conştienţă obişnuită. În această privinţă încă mai domină astăzi rătăcirea deoarece timpul scurs de la Misteriul de pe Golgota încă nu a ajuns la punctul de a-l conduce pe om până acolo încât să poată privi şi în starea de veghe în acea lume în care puteau privi profeţii Vechiului Testament, lume pe care ei o resimţeau ca fiind străbătută de revelaţiile cârmuitorului nopţii, Iahve, şi ale chipului său, Mihail. Era necesar un timp de trecere. Dar o dată cu secolul al XIX-lea - întreaga înţelepciune orientală subliniază, dar din cu totul alt punct de vedere, importanţa acestei treceri a secolului al XIX-lea - a sosit timpul în care oamenii trebuie să recunoască că s-a împlinit ceva ce fusese o facultate latentă. Acum, ei pot spune: Această facultate este matură şi omul poate vedea prin revelaţia de zi ceea ce mai de mult nu era revelat decât de către Mihail, prin revelaţia de noapte.

Acestei perioade trebuia însă să-i mai preceadă o mare rătăcire, într-un anumit sens o noapte a cunoaşterii. Am spus în repetate rânduri că nu sunt de acord cu cei care afirmă că timpul nostru este o epocă de tranziţie. Dar nu vreau să ne oprim la determinanţi abstracţi atât de formali, căci important este să se explice în ce constă tranziţia unui timp anume. Tranziţia timpului nostru constă în aceea că oamemi trebuie să înţeleagă că prin cunoaşterea diurnă trebuie să vină ceea ce era numai cunoaştere nocturnă. Cu alte cuvinte, Mihail, cel care mijlocea revelaţia nocturnă, trebuie să devină în timpul nostru mijlocitorul revelaţiei diurne. Din Spirit al nopţii el trebuie să devină Spirit al zilei. Pentru el, Misteriul de pe Golgota înseamnă metamorfoza din Spirit al nopţii într-un Spirit al zilei.

Dar acestei cunoaşteri, care ar fi trebuit să-şi croiască o cale printre oameni mult mai repede decât ne închipuim i-a precedat o rătăcire şi mai mare, cea mai mare rătăcire care a fost posibilă în evoluţia omului, în ciuda faptului că încă şi în prezent ea este privită în numeroase cercuri ca

fiind un adevăr deosebit de important şi esenţial. Omenirii mai noi i s-a învăluit originea capului uman, i s-a întunecat cu totul legătura dintre originea capului uman şi spiritualitatea luciferică legată de aceasta. Omul a fost considerat o unitate chiar şi din punct de vedere corporal. În ceea ce priveşte originea lui, s-a spus că ar avea ca punct de pornire animalitatea, în timp ce în realitate numai ce este luciferic în om descinde din animalitate. Însă acea parte din el prin care i-au vorbit anterior, din starea de somn, creatorii săi divini a luat naştere abia după ce alături de el apăruseră şi animalele - ca anexă a capului uman. Se vorbeşte despre descendenţa omului din animalitate. Este ca un fel de pedeapsă a cunoaşterii care a pătruns în omenire; folosesc cuvântul „pedeapsă" într-un sens cumva reinterpretat.

De unde ar putea proveni această tendinţă a omului de a-şi imagina că descinde din animalitate, în timp ce procesul real este cel pe care l-am expus mai înainte. Ce i-a inspirat omului ideea că ar proveni din animalitate?

În timpul scurs între Misteriul de pe Golgota şi zilele noastre şi care într-un anumit sens a fost o pregătire pentru înţelegerea acestui eveniment, timp în care vechea înţelepciune păgână care tindea şi ea la cuprinderea creştinismului a regresat şi când nu era încă deplin maturizată noua cunoaştere a Spiritului, treptat, a pătruns ca un hoţ în evoluţia umanităţii elementul ahrimanic. Şi întrucât elementul luciferic nu era recunoscut în capul uman, nu putea fi recunoscut nici elementul ahrimanic cu care lupta divinitatea în restul organismului. În felul acesta a apărut povestea pur ahrimanică după care omul ar descinde din seria animală.

Versiunea originii animale a omului este o infiltrare pur ahrimanică. Rătăcirea care constă în a considera că omul descinde din seria animală este urmarea întunecării acelei înţelepciuni care ne atrage atenţia asupra

formaţiei luciferice care este capul uman. Incapacitatea de a putea pătrunde în mod corect în problema originii luciferice a capului uman a făcut ca nici restul să nu mai fie văzut în mod corespunzător. În felul acesta s-a strecurat în conştienţa umană părerea că omul este înrudit în totalitatea fiinţei sale cu animalitatea. Aşa s-a infiltrat în concepţia despre fiinţa umană ceea ce, în fond, a încetăţenit în evoluţia civilizaţiei o întreagă concepţie despre lume; capul uman a fost ridicat la rangul părţii celei mai nobile, restul i-a fost opus aşa cum se opune Binele şi Răul în lume, Cerul şi Iadul: a apărut o dualitate în locul treimii. În realitate, ar fi trebuit să se stie că omul datorează mai întâi înţelepciunii cosmice luciferice ceea ce realizează în lume cu ajutorul capului său, şi că aceasta trebuie impregnată abia treptat cu alte elemente.

Acea forţă spirituală care a acţionat, introducând forţa luciferică în formaţiunea capului uman - după ce evoluţia umanităţii parcursese etapele Saturn, Soare şi Lună - este Mihail. „Şi el a împins spiritele potrivnice lui pe Pământ" înseamnă: prin această prăbuşire a spiritelor luciferice opuse lui Mihail omul a fost mai întâi impregnat cu înţelepciunea sa, cu ceea ce încolţeşte şi lăstăreşte din capul omului.

Aşadar, Mihail este cel care a trimis omului pe oponenţii săi, pentru ca prin preluarea acestui element potrivnic, luciferic, omul să poată obţine gândirea sa raţională. Abia apoi a intervenit în evoluţia umanitătii Misteriul de pe Golgota. Entitatea Hristos a trecut prin moartea lui Iisus din Nazaret. Entitatea Hristos s-a legat de evolutia umanităţii.

Timpul necesar pregătirii s-a scurs. Însuşi Mihail a participat în lumile suprasensibile la consecinţele Misteriului de pe Golgota. Mihail are o poziţie cu totul specială în cadrul evoluţiei umanităţii, începând din ultima treime a secolului al XIX-lea. Primul lucru care trebuie să se producă prin cunoaşterea corespunzătoare a acestei poziţii a omului faţă de Mihail trebuie să fie

pătrunderea tainelor cu privire la capul uman şi la restul organismului uman.

Esenţial este ca omului să-i devină clar faptul că, deoarece nu au înţeles adevărata origine a capului uman, nu puteau decât să cadă într-o rătăcire cu privire la originea întregului organism uman. Pentru că nu au vrut să-şi reprezinte că formarea luciferică a avut loc mai întâi la nivelul capului, oamenii au căzut pradă iluziei că ce este legat de capul uman trebuie atribuit aceleiaşi origini ca şi restul organismului. Aceste taine omul trebuie să le întrevadă. Omenirea trebuie să ajungă la cunoaşterea faptului că ar avea ceva de îmbunătăţit în ceea ce priveşte propria-i fiinţă dinspre interior, prin cuprinderea unor noi taine dumnezeieşti, lucrând asupra a tot ce îi poate da înţelegerea originii capului, înţelepciunea umană. În primul rând trebuie corectată eroarea marii rătăciri a interpretării materialiste a evoluţiei, constând din acceptarea originii animale a omului.

Singura cale pentru a ajunge la posibilitatea de a nu vedea în om, pe de o parte, ceva pur spiritual-sufletesc care îşi are doar sălaşul într-un trup, iar, pe de altă parte, ceva corporal lipsit de suflet, este aceea de a vedea spiritualul concret care lucrează într-un mod luciferic la formarea capului omului şi spiritualul - divin - concret care lucrează la constituirea întregului organism uman, dar care primeşte un inamic în organizaţia care se află în afara capului, în natura ahrimanică.

Folosindu-ne de imaginaţiuni, ne putem referi retrospectiv la modul cum a fost încorporat omului elementul luciferic prin impulsul mihailic; prin ceea ce a devenit Mihail, omului trebuie să i se ia din nou elementul ahrimanic. În faţa ştiinţei noastre exterioare, omul se înfăţişează, în prezent, conştienţei noastre, ca şi cum adevărul ar fi cel pe care-l cunoaştem prin anatomie, fiziologie etc., sau ceea ce ne oferă observarea senzorială a omului. Trebuie să devenim apţi să privim omul în aşa fel încât să vedem în fiecare din fibrele sale spiritualul,

fiinţa spiritual-concretă, împreună cu ceea ce este corporal. Trebuie să fim conştienţi de faptul că în omul viu sângele care curge nu este cel pe care îl vedem atunci când îl lăsăm să picure, ci este spiritualizat într-un mod special. Trebuie să facem cunoştinţă cu spiritul care pulsează prin sânge, cu spiritul care pulsează în sistemul nervos, tocmai atunci când acesta se găseşte într-o fază de moarte. Trebuie să putem vedea elementul spiritual în toate manifestările vitale luate separat.

Mihail este spiritul puterii. Prin pătrunderea în evoluţia umanitătii, el trebuie să confere aptitudinea nu de a avea de o parte spiritualitatea abstractă, iar de cealaltă parte materialitatea pe care o pipăim, o ciocănim, o secţionăm şi despre care nu avem habar că, în fond, nu este decât tot o manifestare a spiritualităţii. Mihail trebuie să ne pătrundă, ca acea forţă puternică aptă să străvadă dincolo de material, prin faptul că vede în ceea ce este material tot spiritualitate, că în material este perceput pretutindeni Spiritul. Am făcut trimitere la o treaptă veche a conştienţei umanităţii, când aminteam ce spunea evanghelistul: În acel timp de demult Cuvântul trăia într-un mod spiritual, dar Cuvântul s-a făcut carne şi a locuit printre noi. Cuvântul s-a unit cu carnea şi revelaţia mihailică a precedat acest eveniment. Toate acestea sunt procese ale conştienţei umane. Trebuie să înceapă procesul invers, care constă în aceea că sintagmei evanghelistului trebuie să-i adăugăm o alta. În conştienţa noastră trebuie să se instaleze forţa de a vedea cum preia omul ceea ce s-a unit din lumile spirituale cu Pământul, prin impulsul hristic, şi care trebuie să se unească cu omenirea pentru ca aceasta să nu dispară o dată cu Pământul. Trebuie văzut cum omul preia spiritualul nu numai în capul său, ci în întregul său, cum se pătrunde în totalitate de spiritual. Este o acţiune la care nu poate ajuta decât impulsul hristic. La această lucrare trebuie să ajute şi interpretarea impulsului hristic prin impulsul mihailic. Atunci, la cuvintele evanghelistului se va putea adăuga: Şi trebuie să vină timpul când carnea să redevină Cuvânt şi să se obişnuiască a sălăşlui în

împărăţia Cuvântului.

În finalul Evangheliei stă scris că unele lucruri au fost lăsate deoparte, ceea ce nu înseamnă că este vorba de adaosul făcut de un redactor ulterior. Prin această afirmaţie se face aluzie la ceea ce se poate dezvălui omenirii numai pas cu pas. Înţelege greşit Evangheliile cel care consideră că acestea trebuie să rămână aşa cum sunt şi că este interzis să te atingi de ele. Evangheliile trebuie să fie tălmăcite potrivit expresiei lui Iisus Hristos: Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârşitul timpului Pământului. Aceasta înseamnă: Eu nu m-am revelat numai în zilele în care au fost scrise Evangheliile, Eu voi vorbi prin Spiritul Meu diurn, Mihail, ori de câte ori veţi căuta calea spre mine. Vă va fi îngăduit să adăugaţi Evangheliilor, prin revelaţia continuă a lui Hristos, ceea ce, de fapt, nu putea fi ştiut din Evanghelia primului mileniu, dar poate fi cunoscut din Evanghelia celui de al doilea mileniu, la care se vor putea adăuga lucruri noi în mileniile următoare. Căci oricât de adevărat este ce scrie în Evanghelie: La început a fost Cuvântul şi Cuvântul s-a făcut carne şi a sălăşltut printre noi, tot atât de adevărat este şi faptul că trebuie să adăugăm revelaţia: Şi carnea umană trebuie să fie respiritualizată, pentru a deveni aptă să sălăşluiască în împărăţia Cuvântului, astfel încât să vadă tainele dumnezeieşti. Transformarea Cuvântului în carne este prima manifestare a lui Mihail, respiritualizarea cărnii trebuie să fie a doua manifestare a lui Mihail.

CONFERINŢA a III-a

Dornach, 23 noiembrie 1919

Alaltăieri am vorbit despre felul în care trăim, ca membri ai umanităţii, mai întâi într-o sferă pe care o putem numi cea de a patra etapă a evoluţiei noastre. Ştim că evoluţia Pământului s-a desfăşurat astfel încât ceea ce este etapa terestră actuală s-a conturat treptat din evoluţia Saturn, din care a rezultat evoluţia solară, din aceasta evoluţia lunară, iar din aceasta cea terestră. Dacă ne aţintim atenţia asupra acestor patru etape succesive ale planetei Pământ, căreia îi aparţine bineînieles umanitatea, ne este

îngăduit să privim spre om în măsura în care acesta este o fiinţă a capului uman. Trebuie însă să ne fie limpede şi faptul că, vorbind astfel, ceea ce numim cap uman este expresia simbolică a tot ce aparţine percepţiei sensibile, inteligenţei şi a tot ce trece prin percepţia sensibilă şi prin inteligenţa umană în viaţa socială. Trebuie să cuprindem, de asemenea, şi tot ce parcurge omul în dezvoltarea sa datorită faptului că este o fiinţă care percepe prin simţuri şi faptului că este o fiinţă inteligentă. Astfel, când spun, „omul ca fiinţă a capului său" aceasta exprimă simbolic tot ce am amintit.

Vorbim cu inima uşoară despre faptul că ne aflăm ca fiinţe umane fizice în atmosfera care ne înconjoară. Trebuie să recunoaştem şi că această atmosferă ne aparţine. Căci, nu-i aşa, aerul care se află acum în noi era cu puţin timp în urmă în afara noastră. Nici nu putem fi imaginaţi ca existând în afara atmosferei. Dar, ca oameni moderni, ne-am obişnuit să credem că lucrurile ar fi stat mai de mult tot astfel - ceea ce nu este cazul - şi că despre aer şi altele asemănătoare

nu putem vorbi decât în sens modern. În prezent, ni se pare ciudat să vorbim despre faptul că, aşa cum existăm în atmosfera înconjurătoare, ne mişcăm într-o sferă care conţine întrucâtva condiţiile care ne fac să fim fiinţe dotate cu perceptie sensibilă, fiinţe inteligente care avem tot ce, exprimat simbolic în sensul amintit, ne permite să desemnăm omul ca pe o fiinţă a capului. Dar am spus că aceasta este numai una din sferele în care existăm. În realitate, noi trăim în mai multe sfere şi vrem să facem acum un pas mai departe într-o sferă umană cuprinzând toate aspectele rezultate din faptul că Pământul nostru a parcurs trei stadii de dezvoltare anterioare şi a putut trece în cel de al patrulea. Toate acestea se materializează prin această suprafaţă circulară, în care trăim ca în cea de a patra sferă evolutivă. În afară de aceasta noi mai trăim şi într-o altă sferă evolutivă, aparţinând entităţilor spirituale, care sunt creatorii noştri, la fel cum cea de a patra sferă evolutivă ne

aparţine nouă. Să facem, pentru început, abstractie de noi, oamenii, şi să privim spre acele fiinţe pe care le-am numit în seria Ierarhiilor superioare nouă, Spirite ale formei, Spirite ale oricărei fiinţe creatoare de forme. În acest caz, trebuie să spunem că sfera pe care o atribuim Spiritelor dumnezeieşti creatoare o vom atinge ca oameni abia după ce Pământul va fi parcurs cele trei stadii ale evoluţiei sale, pe care le găsiţi descrise în cartea mea ***Ştiinţa oculta în linii mari*** ca stadiile Jupiter, Venus şi Vulcan, ajungând astfel la cel de al optulea stadiu. Aşadar, acolo unde ne vom afla ca oameni după evoluţia pe Vulcan există aceste Spirite creatoare. Este sfera lor, care le apartine, aşa cum ne aparţine nouă sfera a patra. Dar cele două sfere trebuie să ni le imaginăm ca întrepătrunzându-se. (Depăşind prima suprafaţă circulară - roşie -, apare o a doua, mai mare - portocalie; vezi fig. 4.) Dacă desemnez această a doua sferă ca fiind a opta, atunci noi nu trăim numai în sfera a patra, ci şi în a opta, în care vieţuiesc împreună cu noi creatorii dumnezeieşti.

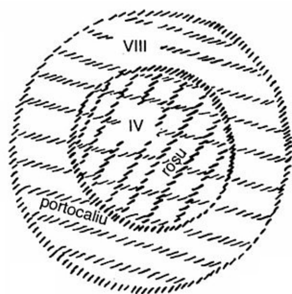

Fig. 4

Dacă vă direcţionaţi atenţia asupra sferei a opta, veţi vedea că în ea trăiesc nu numai Spiritele creatoare dumnezeieşti, ci şi entităţile ahrimanice. Astfel, prin faptul că vieţuim în ambianţa sferei a opta, noi trăim laolaltă cu Spiritele resimţite ca forţele noastre dumnezeieşti, dar şi cu entităţile ahrimanice. În sfera a patra trăiesc împreună cu noi Spiritele luciferice. Astfel stau lucrurile cu repartiţia acestor entităţi spirituale, în lumea cărora putem să pătrundem acum, dacă înţelegem ce se leagă, din noi înşine, cu ambianţele corespunzătoare acestor sfere.

Vederii ştiinţei spiritului i se revelează mai întâi faptul că, deoarece trăim în cea de a patra sferă a evoluţiei noastre, suntem, aşa cum am spus, fiinţe care percep şi sunt inteligente. Dar nu ne este îngăduit să uităm că tocmai în această inteligenţă - termen prin care desemnăm concomitent percepţia sensibilă şi inteligentă - se infiltrează forţa luciferică. Această forţă luciferică este, de fapt, intim legată cu tipul special de inteligenţă pe care omul actual o consideră ca fiind în esenţă inteligenţa sa proprie, care i se cuvine, cu care el lucrează de preferinţă. Şi totuşi această inteligenţă i-a fost împărtăşită omului numai datorită faptului că acea entitate superioară despre care am vorbit ca fiind entitatea Mihail a împins în jos, în sfera omului, în cea de a patra sferă, spiritele luciferice. Prin aceasta în om a pătruns impulsul inteligent.

Puteţi înţelege ce înseamnă acest impuls inteligent dacă vă fixati atenţia asupra elementului impersonal al inteligenţei umane actuale. Noi oamenii avem diferite interese. Ne întâlnim cu interesele noastre personale şi suntem individualizaţi tocmai prin ele. Dar în faţa inteligenţei această individualizare se opreşte. Cu privire la inteligenţă, la logică, toţi oamenii dispun de aceeaşi aptitudine şi ne bazăm pe această calitate identică. Noi nu am dispune de aceste legi generale ale raţionării corecte dacă nu s-ar fi exercitat, prin mijlocirea lui Mihail, o influenţă luciferică asupra omenirii. Ne întelegem unii cu alţii datorită faptului că avem o aceeaşi inteligenţă, iar această inteligenţă comună provine din spiritualitatea luciferică. Spiritualitatea luciferică a luat naştere prin faptul că Mihail a impregnat, ca să spunem aşa, oamenii cu entitatea luciferică. Aceste influenţe luciferice au continuat să se modeleze în evoluţia istorică a omului. Pe lângă acestea, în om s-au mai dezvoltat şi alte aspecte. În prezent încă mai este resimţită în cercuri largi această spiritualitate luciferică, pe care o numim inteligenţă, ca fiind caracteristică omului.

Pentru a face lucrurile mai limpezi, trebuie să vă îndreptaţi privirile sufleteşti asupra unui alt aspect, care poate reuni oamenii de pe tot globul, dacă va cuprinde întregul Pământ. Este impulsul hristic. Impulsul hristic este altceva decât impulsul inteligenţei. Cel de-al doilea are un element de constrângere. Nu se poate face din inteligenţa omenirii o problemă personală. Un lucru care se decide cu ajutorul inteligenţei nu se abordează, într-un mod personal, fără a vă exclude din viaţa socială ca alienat. Pe de altă parte însă nu puteţi obţine o relaţie cu impulsul hristic care să nu fie personală. Nimeni nu poate să se amestece în relaţia în care un altul vrea să se transpună faţă de Hristos. În definitiv, este o problemă personală. Prin faptul că Hristos a trecut prin Misteriul de pe Golgota şi s-a legat cu evoluţia Pământului, oricât de mulţi oameni şi-ar însuşi impulsul hristic, făcându-l să devină un impuls personal, el se va uniformiza de la sine. Aceasta înseamnă că oamenii vor fi reuniţi prin ceea ce face fiecare pe cont propriu în mod liber, nu constrâns prin inteligenţă, ci prin aceea că tocmai prin impulsul hristic relaţia cu Hristos se formează în aşa fel încât, în fiecare caz în parte, este aceeaşi. Aceasta este deosebirea dintre impulsul inteligenţei şi impulsul hristic. Acesta din urmă poate fi identic în toată umanitatea şi este totuşi, pentru fiecare om în parte, o problemă personală. Inteligenţa nu este o problemă personală.

În ce a coborât impulsul hristic? Putem răspunde cu ajutorul unor precizări pe care le-am făcut deja. Ştim că dezvoltarea capului uman este involutivă, o dezvoltare care se orientează invers. Cu privire la cap, omul este, într-o anumită măsură, într-un proces muribund continuu. Astfel încât putem să ne referim la faptul cosmic: Mihail a împins în jos, în împărăţia omului, cetele luciferice. Ele au primit ca sălaş capul uman, dar aflat într-o stare muribundă continuă.

Cetele luciferice au început să anihileze tendinţa spre moarte a capului uman. În acest punct întâlnim o taină a naturii umane de mult cunoscută, dar aproape complet

ascunsă omenirii mai noi. Dacă ne aţintim atenţia asupra evoluţiei umane dumnezeieşti, omul poartă în capul său un proces de moarte, o continuă anihilare. Dar paralel cu această moarte continuă se petrece şi o intuire a vieţii din partea lui Lucifer. În mod permanent, Lucifer vrea să facă din capul nostru un loc tot atât de viu cum este şi restul organismului. Prin aceasta, el ar vrea ca evoluţia umanităţii să devină un fel de rebeliune faţă de orientarea sa divină, dacă ar reuşi să vitalizeze efectiv capul aşa cum este vitalizat restul organismului uman.

Dar chiar acestui lucru trebuie să i se opună direcţia divină a evoluţiei umane. Căci omul trebuie să rămână legat de evoluţia Pământului pentru a putea evolua o dată cu stadiile Jupiter, Venus şi Vulcan. Omul nu ar continua această cale care îi este predestinată, ci, dacă Lucifer şi-ar atinge scopul, ar fi încorporat unui Cosmos care ar fi cu totul inteligent.

Fiziologic vorbind, Lucifer este permanent activ în noi, determinând transmiterea din restul organismului nostru a acelor forţe ale vieţii care vor să impregneze capul omului. Vorbind din punct de vedere sufletesc, Lucifer vrea să dea un conţinut substanţial conţinutului inteligenţei noastre, care nu cuprinde decât idei şi imagini. Lucifer are tendinţa - ceea ce am afirmat referindu-mă mai înainte la fizic spun acum cu privire la sufletesc - ca atunci când noi obţinem în spirit o imagine, ceva care ar putea fi o formă artistică, el să-i dea un conţinut substanţial adevărat, aşadar să umple conţinuturile noastre ideatice, conţinutul reprezentărilor noastre cu realitate pământeană obişnuită. Prin aceasta, el ar face ca noi să pierdem ca oameni cealaltă realitate şi să ne refugiem într-o realitate de idei care ar deveni o realitate şi nu simple gânduri. Este permanent legată cu fiinţa umană această tendinţă de a transforma fanteziile noastre în realităţi şi se fac cele mai mari eforturi imaginabile pentru ca fanteziile umane să poată deveni realităţi.

Însă tot ce se manifestă în omenire drept cauze interne de boală este legat de această tendinţă luciferică. Depistarea lucrării lui Lucifer, a împingerii forţelor vitale în forţele de moarte ale capului uman, reprezintă în realitate diagnosticul tuturor bolilor interne. Dezvoltarea medicinii în sensul ştiinţelor naturii trebuie să tindă, în final, la construirea cunoaşterii pe acest element luciferic. O asemenea înţelegere aparţine tendinţelor caracteristice influenţei lui Mihail, care irumpe în dezvoltarea noastră omenească.

Influenţa ahrimanică este exact opusă. Ea se face simţită acţionând din cea de a opta sferă, unde se formează restul organismului nostru - excluzând capul -, care este plin de vitalitate, alcătuit în vederea generării de vitalitate. Aici acţionează forţele ahrimanice. Acestea se străduiesc, în sens invers, să trimită vitalităţii restului organismului forţele de moarte care, potrivit evoluţiei dumnezeieşti, apartin capului. Pe această cale ocolită obţinem forţele morţii mijlocite de Ahriman din sfera a opta. Acest lucru este exprimat în sens fizic.

Vorbind din punct de vedere sufletesc, ar trebui să mă exprim astfel: Tot ce există în această a opta sferă acţionează asupra voinţei umane, nu asupra inteligenţei. Dar la baza voinţei umane se află dorinţa; în voinţă se găseşte întotdeauna ceva care ţine de dorinţă. Ahriman încearcă să introducă în natura doritoare, aflată la baza voinţei, elementul personal al omului. Şi întrucât în natura doritoare este ascuns elementul personal al omului, activitatea noastră voliţională este o amprentă a mersului nostru în întâmpinarea morţii. În loc să ne lăsăm pătrunşi de idealurile divine, în dorinţele noastre şi pe această cale şi în voinţa noastră apare ceva personal.

Astfel ne aflăm în starea de echilibru între elementul luciferic şi cel ahrimanic. Elementul luciferic-ahrimatic ne transmite boală şi moarte în lumea fizică, în timp ce în domeniul sufletesc ne dezvoltă tot ce este înşelător, prin faptul că privim ca realitate ceea ce nu aparţine decât

lumii gândurilor, a reprezentărilor, a fanteziei. Prin raportare la elementul spiritual, pe această cale pătrunde în fiinţa umană lăcomia egoismului.

Vedem legată de natura umană această dualitate Lucifer-Ahriman şi v-am explicat cum se înşeală omenirea civilizată, modernă, cu privire la această dualitate, luând ca exemple *Paradisul pierdut* al lui Milton, *Mesia* lui Kolpstock şi *Faustul* lui Gcethe. Acum am ajuns la un punct al evoluţiei noastre pământene care poate fi caracterizat prin faptul că am depăşit cu puţin mijlocul acestei evoluţii. Lucrurile stau astfel (vezi fig. 5): evoluţia pământeană a avut mai întâi o fază ascendentă, a atins un punct maxim şi a devenit apoi descendentă.

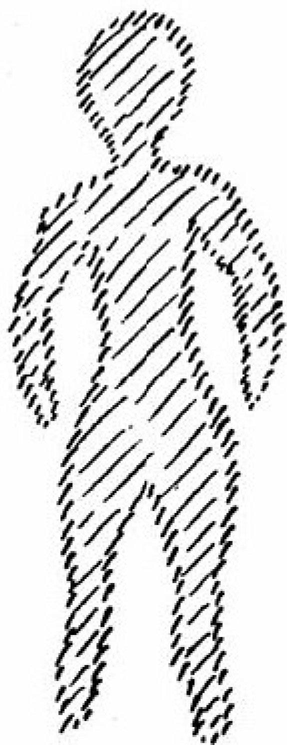

Fig. 5

Din anumite motive, pe care nu trebuie să le analizăm astăzi, a existat un nivel staţionar până în epoca greco-latină, până în secolul al XV-lea. Începând de atunci evoluţia omenirii pământene a devenit cu adevărat descendentă.

Evoluţia terestră, fizică, este descendentă de mai mult timp. Încă din vremea care a premers ultima noastră glaciaţiune, aşadar înainte de începutul catastrofei atlanteene, a început evoluţia descendentă a Pământului din punct de vedere fizic. Acesta este un lucru pe care nu trebuie să-l spună antroposofia oamenilor, ci *este deja cunoscut de geologie* (Nota 4) că, în timp ce păşim peste bulgării de sol, în multe locuri de pe Pământ există o scoarţă terestră aflată deja în degradare. Este suficient să urmăriţi în cele mai bune cărţi de geologie descrierea evoluţiei scoarţei terestre şi veţi putea constata, ca un rezultat al fizicii, că Pământul se află pe partea descendentă a evoluţiei sale. Dar şi ceea ce fiinţează în noi oamenii se află în involuţie. Nu mai putem conta pe faptul că din evoluţia corporală ar mai apărea pentru noi

vreun nou avânt. Învăţăm să privim omul pentru a observa direcţiile pe care le urmează în procesul evoluţiei sale actuale terestre spre formele următoare ale acestei dezvoltări a Pământului. Trebuie să învăţăm să privim spre omul viitor. Acesta este modul de gândire mihailic pe care doresc să îl prezint mai detaliat.

Fig. 6

Când vă aflaţi faţă în faţă cu semenul dumneavoastră, vă opuneţi lui, de fapt, cu o stare de conştienţă complet materialistă. Chiar dacă nu exprimaţi acest lucru cu glas tare şi nici chiar în gând, în forul cel mai intim al conştienţei gândiţi: Acesta este un om din carne şi sânge, este un om alcătuit din substanţe terestre. Acelaşi lucru îl spuneţi şi în legătură cu animalele şi plantele. Dar ce îşi spun în mod reciproc omul, animalul şi planta se referă, în mod îndreptăţit, numai la mineral. Să luăm exemplul extrem, omul. Să-l considerăm mai întâi aşa cum apare în înfăţişarea sa exterioară, îndreptându-ne atenţia asupra siluetei sale (vezi fig. 6): ce este el ca formă exterioară noi nu vedem în realitate, cu capacitatea noastră de percepţie fizică, deoarece este alcătuită mai mult de 90% din lichid, din apă. Iar cu ajutorul ochilor fizici percepem ce umple silueta, forma sa, ca substanţă minerală. Vedem ce acumulează omul în sine din lumea minerală exterioară, dar pe cel care realizează acest lucru nu-l vedem. Vă exprimaţi corect numai dacă spuneti: Ceea ce se află în faţa mea sunt particulele materiale pe care silueta spirituală a omului le acumulează în sine, este ceea ce face ca invizibilul din

faţa mea să devină vizibil.
Omul este invizibil, cu adevărat invizibil. Dumneavoastră, toţi cei care vă aflaţ aşezaţi aici sunteţi invizibili pentru simţurile fizice. Numai că sunt de faţă multe siluete care au acumulat, printr-o anumită forţă de atracţie interioară, particule materiale (vezi fig. 7): Aceste particule materiale le vedem. Nu vedem decât ceea ce este mineral. Adevăraţii oameni sunt invizibili, sunt suprasensibili. A spune aşa ceva, în deplină conştienţă, în fiecare clipă a vieţii treze, reprezintă modul de gândire mihailic. Aceasta înseamnă să nu mai privim omul ca fiind identic cu un conglomerat de particule minerale, pe care el nu face decât să-l înglobeze într-o anumită ordine. Animalele şi plantele fac acelaşi lucru, numai mineralele nu o fac. A fi conştienţi de faptul că ne mişcăm printre oameni invizibili - aceasta înseamnă a gândi mihailic.

Fig. 7

Vorbim despre entităţi ahrimanice şi luciferice, vorbim despre entităţile Ierarhiei îngerilor, arhanghelilor şi începătoriilor (= arheilor) etc. Acestea sunt entităţi invizibile. Învăţăm să le cunoaştem prin acţiunile lor. Am discutat despre multe dintre aceste acţiuni, chiar zilele trecute. Le cunoaştem prin ceea ce fac ele. Oare cu oamenii lucrurile stau altfel? Învăţăm să cunoaştem omul, care este invizibil în lumea fizică, prin felul cum ordonează şi depune particulele minerale într-o formă umană. Aceasta este însă numai una din activităţile fiinţei umane. Faptul că trebuie să ne clarificăm într-un alt mod activităţile lui Ahriman şi Lucifer, acţiunile îngerilor, arhanghelilor şi arheilor nu înseamnă decât să cunoaştem aceste entităţi pe altă cale. Dar prin faptul că aceste entităţi sunt suprasensibile, dacă abordăm

problema naturii fiinţei umane numai cu raţiunea, ele nu se deosebesc de noi.

Vedeţi deci că a gândi mihailic înseamnă a recunoaşte că din punct de vedere al fiinţei nu ne deosebim deloc de entităţile suprasensibile. Omenirea se putea descurca în lipsa acestei conştientizări pe vremea când mineralele îi mai ofereau ceva. Dar de când lumea minerală se află în involuţie omul este constrâns să se deschidă spre o concepţie spirituală despre sine însuşi şi despre lume. Faptul că ne putem găsi forţa interioară, că nu suntem nevoiţi să umblăm prin lume cu conştienţa că omul ar reprezenta această acumulare de particule materiale, ci că este o fiinţă suprasensibilă, că aceste particule materiale nu fac decât să ne dezvăluie omul cu un gest al lumii minerale exterioare: aici este un om, forţa de a dezvolta o asemenea stare de conştienţă o poate avea omul într-o măsură mai mare din decada a opta a secolului al XIX-lea. Numai datorită influenţelor ahrimanice, aşa cum le-am caracterizat acum opt zile, omul stopează această conştientizare, nu vrea s-o dezvolte. În viaţa omului lucrurile se leagă între ele, şi aşa cum ne învârtim în jurul prejudecăţii că omul ar fi o fiinţă sensibilă, tot aşa ne mişcăm şi printre alte idei eronate. Vorbim despre evoluţie şi ne gândim că aceasta înaintează parcurgând etapele succesiv, de la sine. Dumneavoastră ştiti că nu a fost posibil să fie modelată artistic o asemenea evoluţie în procesul construirii fiinţei noastre. Când am dat formă capitelurilor a trebuit să prezint într-o evoluţie progresivă primul, al doilea şi al treilea capitel; cel de al patrulea ocupă mijlocul, al cincilea se află în involuţie, al şaselea este mai simplu, iar al şaptelea este din nou cel mai simplu*. A trebuit să adaug evoluţiei ascendente evoluţia descendentă, involuţia.

* Este vorba de capitelurile care încununau cele şapte coloane ce susţineau bolta uneia dintre sălile primei clădiri a Goetheanumului. (Nota trad.)

Noi avem cu adevărat acest lucru în capul nostru. În timp ce restul organismului parcurge încă evoluţia

ascendentă, capul nostru se află deja în involuţie. Cine crede că evoluţia înseamnă numai urcuş, se îndepărtează de realitate; aşa a făcut Haeckel sub influenţa unei idei preconcepute: mai întâi fiinţe simple, apoi evoluţie, fiinţe mai complicate, şi aşa mai departe, la nesfârşit, tot mai complicate, tot mai desăvârsite. Aceasta este o absurditate. Orice evoluţie ajunge şi la drumul de întoarcere. Orice ascensiune este urmată de un coborâş, are în sine predispoziţia de coborâre. Una din erorile cele mai problematice ale omenirii constă în faptul că a pierdut conştienţa legăturii dintre evolutie şi devoluţie (involuţie), dintre dezvoltare şi devenirea inversă (regresivă). Căci acolo unde există dezvoltare ascendentă trebuie să existe şi predispoziţia la dezvoltarea regresivă. În momentul în care o evoluţie ascendentă începe să devină regresivă, dezvoltarea fizică se transformă în dezvoltare spirituală. Căci de îndată ce fizicul începe să devină regresiv există loc pentru o evoluţie spirituală. În capul nostru este loc pentru o evoluţie spirituală datorită prezenţei unei involuţii fizice concomitente. Totuşi, nu vom înţelege fiinţa umană, şi o dată cu ea nici restul lumii, înainte de a ajunge în situaţia de a vedea lucrurile în lumina corespunzătoare, adică de a stabili cu adevărat o anumită legătură între inteligenţa noastră şi evoluţia lui Lucifer, aşa cum am expus-o anterior. Atunci vom valoriza aceste lucruri în mod corect şi vom şti că inteligenţa noastră are cu adevărat nevoie de o influenţă pentru a putea conduce omul spre scopul său. Lucifer trebuie împiedicat, prin principiul Hristos, de a face din om un rebel faţă de calea sa dumnezeiască predestinată.

Am spus deja că lucrurile se leagă între ele. Omul este înclinat în prezent ca, sub influenţa aceleiaşi prejudecăti care a asociat forţelor divine unele calităţi luciferice, să vadă, de exemplu, în mod unilateral, în prezentarea frumosului un ideal. Desigur, frumosul poate fi prezentat ca atare. Dar trebuie să fii conştient că dacă în calitate de oameni ne-am dărui numai frumosului am cultiva acele forţe care conduc la elementul luciferic. Căci după cum în lumea reală nu întâlnim evoluţia unilaterală

ascendentă izolată, deoarece ea implică şi involuţia, tot aşa nu găsim nici frumosul izolat. Frumosul luat izolat, folosit de Lucifer pentru a-i captiva pe oameni, pentru a-i înşela, ar elibera omenirea de evoluţia pământeană şi ea nu ar mai fi legată de evoluţia Pământului. În realitate, ca şi în cazul angrenajului dintre evoluţie şi involuţie, avem de-a face cu o luptă dârză între frumos şi urât. Dacă vrem să înţelegem cu adevărat arta, nu trebuie să uităm că actul artistic, în străfundurile sale cele mai ascunse, trebuie să dezvăluie încleştarea frumosului cu urâtul, să fie o manifestare a luptei lor. Căci numai prin simplul fapt al perceperii stării de echilibru dintre frumos şi urât ne aflăm în interiorul realităţii, nu privind unilateral o realitate care nu ne aparţine, dar care este ascunsă printre noi, realitatea luciferică si cea ahrimanică. Este necesar ca ideile acestea să se instaleze în evoluţia culturală umană. În Grecia - ştiţi cu cât entuziasm am vorbit de pe această poziţie despre cultura greacă -, oamenii se puteau dedica în mod unilateral frumuseţii, căci omenirea nu fusese încă cuprinsă de involuţia pământeană, cel putin nu de către poporul grec. De atunci, omul nu-şi mai poate oferi luxul de a cultiva frumosul pur; aceasta ar însemna fugă din realitate. El trebuie să ia atitudine în faţa luptei reale dintre frumos şi urât, trebuie să poată simţi să intre în rezonanţă, să vieţuiască disonanţele în lupta cu consonanţele.

Prin aceasta în evoluţia umanităţii pătrunde forţa, din care rezultă şi posibilitatea de a avea o structură a conştienţei care ne ridică cu adevărat deasupra iluziei că omul ar fi alcătuit din substanţe puse unele peste altele, din particule materiale pe care el doar le-a atras în sine. În prezent, s-ar putea spune că omul nu poartă în sine caracteristica naturii minerale, natura fizică exterioară. Mineralul exterior este greu. Dar ce ne dă, de exemplu, capacitatea de a dezvolta elemente sufleteşti - nu spun inteligenţa - nu este legat de gravitaţie, ci de opusul gravitaţiei, ceea ce se numeşte forţa ascensională a lichidului. V-am prezentat, cu alte prilejuri, cum pluteşte creierul nostru în lichidul cefalorahidian. Dacă nu ar pluti

în acest lichid, micile vase de sânge din creier ar fi închise prin apăsare. Pe când Arhimede se afla o dată în baie, a descoperit că a devenit mai uşor şi a fost atât de bucuros încât a emis celebrul său strigăt: Evrika! Acest lucru l-aţi învăţat la fizică. Aşadar, sufleteşte nu trăim prin ceea ce ne trage în jos, ci prin ceea ce ne trage în sus. Noi existăm sufleteşte nu datorită faptului că este greu creierul, ci prin aceea că, plutind în lichidul cefalorahidian, el devine mai uşor. Noi vieţuim prin ceea ce ne trage, îndepărtându-ne de Pământ. Acest lucru poate fi spus chiar şi în sens fizic.

Ceea ce am dorit să subliniez în aceste trei prime conferinţe este faptul că, faţă de viaţa modernă, este necesar să avem o concepţie despre suflet care să ne facă conştienţi, în fiecare moment al stării de veghe, de realitatea suprasensibilă din ambianţa imediată, şi care să nu cadă pradă iluziei conform căreia omul este o realitate pentru că îl vezi, iar spiritele nu sunt realităţi pentru că nu se văd. În realitate, nici omul nu se vede. Iluzia constă tocmai în credinţa că omul poate fi văzut. Noi nu ne deosebim de entităţile Ierarhiilor superioare. Sarcina omenirii moderne este aceea de a învăţa să sesizeze similitudinea dintre fiinţele aparţinând Ierarhiilor superioare şi noi înşine, ba chiar şi animale şi plante.

Vorbim despre faptul că prin Misteriul de pe Golgota impulsul hristic a pătruns în evoluţia Pământului, mai întâi în aceea a umanităţii, şi că este legat în prezent de aceasta. Lumea spune că nu-l vede. Ea nu poate să-l vadă atât timp cât se înşeală chiar şi asupra omului, atât timp cât percepe cu totul altceva decât este omul cu adevărat. În clipa în care aceasta nu este o teorie, ci adevăr resimţit în mod viu de suflet, care ne face apţi să vedem în om ceva suprasensibil, în acea clipă noi ne educăm facultatea de a percepe impulsul hristic, de a putea spune din propria noastră convingere: Nu-l căutaţi în gesturi exterioare, el este pretutindeni printre noi. Dar omenirea ar trebui să dezvolte şi modestia şi smerenia de

a putea crede că autoeducarea unei asemenea stări de conştienţă care vede în om de la început o fiinţă suprasensibilă ascunde ceva adevărat. Dacă afirmi acest lucru numai teoretic, nu obţii nimic. Abia dacă nu crezi, dacă priveşti ca pe o absurditate, conform cu datele simţurilor, că ceea ce te întâmpină este omul adevărat, abia atunci te afli în dispoziţia sufletească la care mă refer de fapt.

Dacă v-aţi afla pe un şantier de construcţii pentru a aduna cât se poate de multe lucruri diverse care se află aici, dacă le-aţi putea mânui în aşa fel încât un trecător să nu vadă nimic din dumneavoastră, ci numai bucăţi de lemn, cioburi de cărămizi etc., el nu ar spune că această adunătură de fragmente dispuse într-o anumită formă ar fi omul. Nu faceti altceva nici cu materiile minerale pe care le prezenţaii semenilor, dispuse într-o anumită ordine în trupul dumneavoastră. Totuşi, pentru că văd cu ochii fizici aceste materii minerale, ei spun că acestea ar fi omul. În realitate, este numai manifestarea exterioară care indică omul adevărat.

În vremurile precreştine, mesagerii lui Dumnezeu coborau pe Pământ sub formă vizibilă şi se manifestau faţă de oameni, se făceau înţeleşi de aceştia. Cel mai mare mesager divin coborât pe Pământ, Hristos, este în acelaşi timp cel care s-a putut manifesta, fără concursul omului, în cel mai mare eveniment de pe Terra. În prezent, trăim în timpul revelaţiei lui Mihail. Şi ea există aici, ca şi celelalte revelaţii. Dar ea nu se mai impune omului, pentru că acesta a pornit pe calea evoluţiei libertăţii sale. Trebuie să ieşim în întâmpinarea revelaţiei mihailice, trebuie să ne pregătim astfel încât el să ne trimită forţele cele mai puternice, pentru ca noi să fim conştienţi de suprasensibilul din ambianţa noastră terestră, nemijlocită. Nu interpretaţi greşit ce ar primi oamenii prezentului şi ai viitorului prin această revelaţie mihailică, dacă s-ar apropia de ea prin libertate. Nu ignoraţi că oamenii se străduiesc, în prezent, să rezolve problema socială din rămăşiţele stărilor vechi de

conştienţă. Tot ce s-a putut explica din stările de conştienţă vechi s-a clarificat. Pământul se află pe panta coborâtoare a evoluţiei sale. Prin reflectarea asupra a ceea ce a venit din timpurile vechi nu se pot rezolva imperativele care apar în prezent. Ele nu pot fi soluţionate decât de o omenire cu o nouă structură sufletească. Sarcina noastră este aceea de a acţiona în vederea apariţiei acestei noi dispoziţii sufleteşfi. Ca într-un coşmar înfiorător care apasă asupra sufletelor noastre, vedem în prezent că oamenii nu pot ieşi din reprezentările care au fost cultivate timp de milenii. Vedem cum rezultatele acestor reprezentări milenare se desfăşoară aproape automat; ele au fost golite de conţinut şi nu mai reprezintă decât învelişuri de cuvinte. Se vorbeşte pretutindeni despre idealuri umane. În aceste idealuri nu există nimic, sunt numai sunete articulate, căci omenirea are nevoie de o altă structură a sufletului. S-a auzit cândva un strigăt în omenire, pe care-l traducem astfel: Schimbaţi sensul, căci s-a apropiat timpul! Oamenii de atunci mai puteau schimba sensul structurilor sufleteşti vechi. În prezent, această posibilitate s-a epuizat; pentru a putea împlini acum ce s-a cerut atunci, trebuie să ai o altă predispoziţie sufletească. Mihail a mijlocit oamenilor revelaţia lui Iehova, influenţa lui Iehova. Începând cu sfârşitul deceniului al şaptelea al secolului trecut, el este preocupat de transmiterea impulsului hristic în adevăratul sens al cuvântului, dacă îi venim în întâmpinare. Şi mergem în întâmpinarea lui dacă împlinim două condiţii.

Cu privire la propria noastră predispoziţie sufletească putem să spunem: Trebuie să ne întoarcem de la o anumită rătăcire. Nu aş dori să vă încarc prea mult memoria cu abstracţiuni, cu concepţii filosofice despre lume, dar pentru că este un simptom al noii evoluţii umane trebuie totuşi să vă atrag atenţia asupra faptului că în zorii vremurilor noi a trăit un filosof ca Descartes (Cartesius). El mai ştia câte ceva despre spiritualitate, de exemplu faptul că aceasta se desfăşoară prin intermediul

sistemului nervos în curs de dispariţie. EI a rostit dictonul: Gândesc, deci exist! Acest lucru nu este conform cu realitatea. Noi nu existăm datorită faptului că gândim, căci gândirea este numai imaginea adevărului. Nu am avea de-a face cu gândirea dacă ne-am afla în plină realitate, dacă gândirea nu ar fi o simplă reflectare. Trebuie să devenim conştienţi de caracterul de oglindire a lumii reprezentărilor noastre, de caracterul de oglindire al lumii gândurilor noastre. În clipa în care am conştientizat aceasta, vom apela la alt izvor al adevărului aflat în noi. Despre acesta vrea să ne vorbească Mihail. Aceasta înseamnă că trebuie să recunoaştem lumea gândurilor noastre sub aspectul său de reflectare; numai atunci vom acţiona împotriva evoluţiei luciferice. Căci aceasta are tot interesul să ne prezinte aparenţa înşelătoare a reflectării, ca şi cum în gândirea noastră ar exista substanţă. Dar în reflectare nu există substanţă, ci numai imagine. Vom obţine substanţă din altceva, din straturile mai adânci ale conştienţei noastre. Acesta este unul din aspecte. Trebuie să conştientizăm faptul că gândurile noastre ne fac slabi; atunci vom apela la puterea lui Mihail, care este Spiritul care ne arată ce este mai tare în noi decât gândul, în timp ce prin civilizaţia noastră mai nouă am învăţat să privim numai gândul, ceea ce ne-a făcut slabi, pentru că am apreciat gândul însuşi ca fiind ceva real. Chiar dacă ne întoarcem de la inteligenţa abstractă pură, o facem numai aparent; noi ne aflăm sub impactul puternic al inteligenţei oamenilor moderni şi nu trimitem în straturile mai adânci ale fiinţei noastre, în înseşi gândurile noastre, ceea ce ele ar trebui să cuprindă.

Al doilea aspect constă în faptul că aducem în dorinţele noastre şi o dată cu aceasta şi în voinţa noastră ceea ce rezultă dintr-o realitate pe care trebuie să o considerăm a fi suprasensibilă. Am menţionat în repetate rânduri că faptul de a nu fi luat în serios caracterul suprasensibil al Misteriului de pe Golgota a avut consecinţe nefaste. V-am atras atenţia asupra unei concepţii, ca cea a teologului liberal Adolf Harnack (Nota 5). Există numeroşi astfel de

teologi liberali care recunosc că nu există o atestare prin documente istorice a realităţii Misteriului de pe Golgota. Desigur, nu este cu putinţă să dovedeşti existenta lui Iisus Hristos în acelasi mod cu existenta lui Cezar sau a lui Napoleon. De ce? Pentru că prin Misteriul de pe Golgota trebuia făcut cunoscut un eveniment la care omenirea era necesar să aibă un acces suprasensibil; nu trebuia să aibă un acces sensibil. Pentru ca omenirea să înveţe a se ridica prin Misteriul de pe Golgota la nivelul suprasensibil, era necesar să nu existe nici o dovadă istorică exterior sensibilă.

Aceasta ne îndrumă spre două probleme cărora trebuie să le facem faţă. În primul rând să recunoaştem suprasensibilul în lumea sensibilă nemijlocită, aşadar în lumea oamenilor, animalelor şi a plantelor; aceasta este calea lui Mihail. Şi, consecinţa acestui fapt: să găsim impulsul hristic în această lume pe care o recunoaştem ca fiind suprasensibilă.

În timp ce descriu aceste lucruri, eu vă dezvălui concomitent cele mai profunde impulsuri ale problemei sociale. Cu aceste abstracţiuni nu poţi uni oamenii de pe întregul Pământ. Dar spiritele care introduc oamenii în suprasensibil şi despre care am vorbit în aceste zile îi vor uni pe oameni.

Omenirea se îndreaptă spre înfruntarea unor lupte grele. Şi împotriva acestor lupte, la al căror început abia ne aflăm, după cum am amintit în repetate rânduri, şi care conduc impulsurile evoluţiei Pământului *ad absurdum*, nu vor exista remedii politice, economice sau spirituale preluate din farmacia vechii evoluţii istorice. În vremurile străvechi îşi au originea fermenţii care au adus Europa la începutul abisului ei, care vor opune Asia şi America, care vor pregăti un război pe întregul Pământ. Împotriva acestui drum absurd al evoluţiei umane nu poate acţiona decât ceea ce conduce oamenii pe drumul spre spiritualitate: calea lui Mihail, care-şi găseşte continuarea în calea lui Hristos.

CONFERINŢA a IV-a
Dornach, 28 noiembrie 1919

În completarea celor spuse în conferinţele din săptămâna trecută şi ca pregătire pentru aspectele pe care le vom dezvolta mâine şi poimâine, aş vrea să mai spun unele lucruri. Este vorba să vă amintesc în alt mod decât am făcut-o până acum unele lucruri, pentru a putea urmări mai departe tema de care am început să ne ocupăm.

Dacă dorim să ne lămurim cu privire la modul cum s-a desfăşurat evoluţia Pământului, putem face cel mai bine acest lucru prin permanenta raportare a evenimentelor examinate la această evoluţie. Prin această ordonare pătrunde o anumită structurare în toate domeniile în care omul se află în evoluţie prin faptul că toată omenirea evoluează. Centrul de greutate este, după cum ştiţi, Misteriul de pe Golgota, datorită căruia tot restul evoluţiei Pământului îşi capătă sensul, adevăratul său conţinut interior.

Dacă ne întoarcem la evoluţia omenirii occidentale care a primit impulsul Misteriului de pe Golgota ca pe o influenţă din Orient, trebuie să spunem: Cu aproximativ cinci secole înainte de producerea evenimentului a început, în cadrul culturii greceşti, pregătirea Misteriului de pe Golgota. Acest curent este inaugurat de Socrate, se continuă apoi în întreaga cultură greacă - de fapt acelaşi curent poate fi observat şi în domeniul artei - cu personalitatea proeminentă, puternică a lui Platon şi capătă un caracter, se poate spune, aparent mai savant, cu Aristotel.

Din diferite expuneri pe care le-am ţinut aţi putut reţine că evul mediu, şi anume perioada care a urmat lui Augustin, a ţinut seama de ideile reieşite din gândirea lui Aristotel, pentru a se înţelege tot ceea ce se referea la Misteriul de pe Golgota, pregătirea şi reverberaţia sa. Prin aceasta, gândirea greacă a devenit importantă şi pentru evoluţia creştină a Occidentului, până la sfârşitul evului mediu, încât a fost folosită pentru pătrunderea în

conţinutul Misteriului de pe Golgota. Este bine dacă ne lămurim asupra a ceea ce s-a întâmplat, de fapt, în Grecia, în aceste ultime secole înainte de pătrunderea Misteriului de pe Golgota.

Ce s-a petrecut în gândirea, simţirea, actiunea omului grec este ultimul ecou al unei culturi originare a omenirii care nu mai este apreciată în prezent. Cu abordările noastre istorice, nu putem percepe aceste lucruri în adevărata lor lumina, căci ele nu ajung până la acele timpuri în care o cultură a Misteriilor, care se întindea peste Pământul civilizat de atunci, se infiltrase în întreaga voinţă şi simţire omenească. Trebuie să pătrundem retrospectiv până în mileniile în care istoria nu mai are acces, cu ajutorul metodelor expuse în cartea mea ***Ştiinţa ocultă în linii mari***, pentru a vedea de ce natură era această cultură originară. Ea îşi avea izvorul în vechile Misterii la care aveau acces oameni selecţionaţi de mari personalităţi conducătoare, potriviţi pentru iniţierea nemijlocită. Prin astfel de iniţiaţi ajungea la ceilalţi oameni cunoaşterea pe care o obţinuseră prin Misterii. În fond, întreaga cultură veche nu poate fi înţeleasă dacă nu se are în vedere substratul culturii Misteriilor. La Eshil se vede încă foarte clar acest substrat al Misteriilor. În filosofia lui Platon el poate fi de asemenea resimţit. Dar revelaţiile asupra divinităţii obţinute de omenire prin Misterii s-au pierdut din punctul de vedere al istoriei. Ceea ce a devenit cultură şi poate fi dovedit istoric s-a păstrat în modul cel mai primitiv. Ce s-a întâmplat, de fapt, poate fi cel mai bine judecat prin lămurirea a ce a mai rămas în perioada de după Socrate din acea cultură primordială a Misteriilor, în care îşi are rădăcinile şi cultura greacă. A rămas un anumit fel de a gândi, un anumit fel al omului de a-şi reprezenta.

Se povesteşte cum a fundamentat Socrate dialectica, cum marele maestru a fost de fapt propovăduitor al gândirii, al acelei gândiri pe care apoi Aristotel a dezvoltat-o, dându-i un caracter ştiinţific. Dar ce a constituit un mod

de gândire şi de reprezentare atât de specific grecesc sunt ultimele acorduri ale unei culturi a Misteriilor, care avea un conţinut foarte bogat. În concepţia generală a omului fuseseră preluate prin cunoaştere fapte spirituale care sunt cauze fundamentale pentru ordinea lumii noastre. Aceste conţinuturi mari, puternice s-au stins treptat. Dar modul de gândire pe care l-au dezvoltat elevii Misteriilor, modul de reprezentare, configuraţia gândirii au rămas şi au devenit istorice, mai întâi în gândirea greacă, apoi în gândirea evului mediu, în aceea a teologilor creştini, care de fapt şi-o însuşiseră în beneficiul teologiei lor. Scopul lor era ca prin educarea gândirii să înţeleagă cu ajutorul formelor de gândire, a ideilor şi noţiunilor, care erau continuarea gândirii greceşti, ceea ce a ajuns în lume prin Misteriul de pe Golgota. Filosofia evului mediu, aşa-numita scolastică, este în întregime o confluare a adevărurilor spirituale ale Misteriului de pe Golgota cu gândirea greacă. Elaborarea, prelucrarea pe calea gândirii a Misteriilor de pe Golgota a fost făcută cu unealta gândirii greceşti - dacă mă pot exprima astfel -, a dialecticii greceşti. De la pierderea conţinutului cunoaşterii obţinute în cadrul vechilor Misterii până la Misteriul de pe Golgota, de la apariţia a ce era exclusiv formal, exclusiv rod al gândirii vechilor Misterii trecuseră aproximativ patru secole şi jumătate. Astfel trebuie să ne reprezentăm cum cultura Misteriilor se extinde în lumea civilizată de atunci, într-o perioadă precreştină. Ea se dezvoltă ulterior în aşa fel încât nu mai rămâne în urma ei decât o spiritualizare, dialectica greacă, gândirea greacă. Apoi survine Misteriul de pe Golgota.

În Occident, acest eveniment este înţeles mai întâi cu ajutorul dialecticii greceşti. Cine vrea să se familiarizeze cu ştiinţa încă impregnată de teologie a secolelor X-XIV trebuie să-şi organizeze gândirea altfel decât este obişnuită s-o facă omenirea actuală plecând de la modul de reprezentare a ştiinţelor naturale. Cei care judecă în mod obişnuit scolastica nu pot s-o facă în mod corect, pentru că au fost educaţi în sensul ştiinţelor naturale, iar

scolastica presupune un alt mod de educare a gândirii decât cea practicată la ora actuală.

În prezent, trăim într-o perioadă care urmează după patru secole de când un asemenea mod de gândire al ştiinţelor naturale a pus stăpânire pe omenire. Acest proces a început la mijlocul secolului al XIV-lea. Atunci în Occident oamenii au început să gândească precum Galilei, în parte şi Giordano Bruno. Acest lucru evoluează apoi până în vremea noastră. Aparent este aceeaşi logică folosită şi de greci, şi cu toate acestea este o logică cu totul diferită. Este o logică desprinsă din fenomenele naturale, aşa cum logica greacă era desprinsă din ceea ce vedeau în Misterii învăţăceii Misteriilor.

Să încercăm să înţelegem deosebirea dintre cele patru secole şi jumătate de dinaintea Misteriului de pe Golgota în aproape unica lume civilizată de atunci, cea greacă, şi cele patru secole şi jumătate în care omenirea a fost educată în spiritul ştiinţelor naturale. Cel mai bine vă pot reprezenta acest lucru pe un grafic (vezi fig. 8).

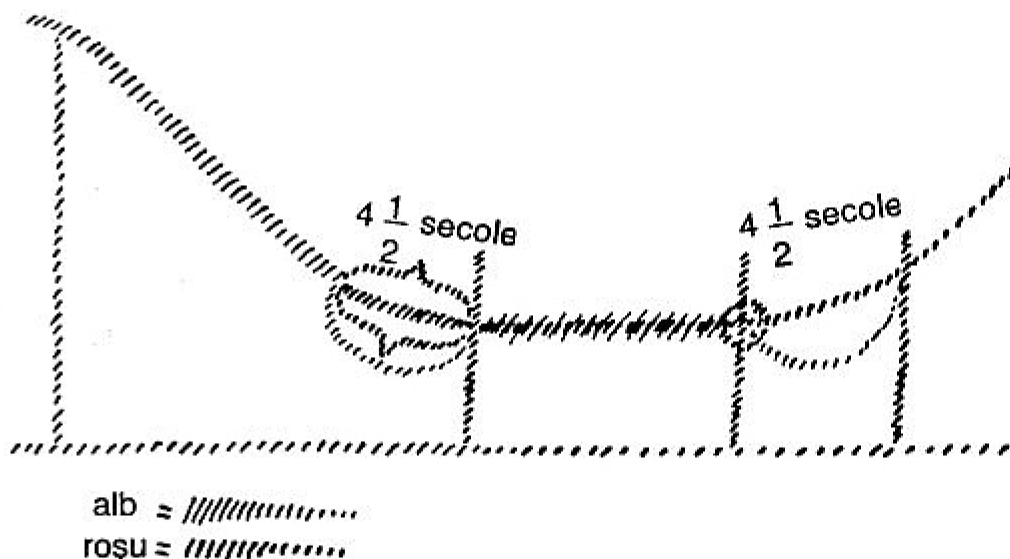

Fig. 8

Imaginaţi-vă mai întâi cultura Misteriilor ca pe un fel de chimborazzo* al culturii spiritului - dintr-o perioadă foarte veche (alb). Această cultură a spiritului devine apoi în Grecia logica, până la Misteriul de pe Golgota (segmentul de curbă dintre prima şi a doua linie verticală - roşu). Aceasta se continuă apoi în evul mediu cu scolastica (a treia linie verticală). Aici (acolada superioară) avem de-a face cu perioada de stingere a vechii culturi a Misteriilor, care a durat patru secole şi jumătate. Începând din secolul al XV-lea îşi face apariţia un nou mod de reprezentare, pe care o putem numi galileică. Ne aflăm la o perioadă de timp aproximativ egală, de la punctul de plecare (vezi segmentul cuprins între inelul de la intersecţia curbei cu cea de a treia linie verticală), cu perioada scursă de la apariţia modului de gândire grec până la Misteriul de pe Golgota (a doua acoladă inferioară dinaintea celei de a doua linii verticale). Dar în timp ce linia curbă de sub acolada inferioară reprezintă o stingere, un amurg, în cazul liniei curbe dintre cea de a treia şi cea de a patra linie verticală avem de-a face cu un început de manifestare a ceva. care trebuie să ia amploare, pe care trebuie să-l aducem la o anumită înălţime. Cultura greacă se afla la *un sfârşit*. Noi ne aflăm la *un început*.

* Chimborazzo, vulcan stins în Anzii sud-americani, 6 310 m.

Pentru o înţelegere deplină a acestei reprezentări grafice a unui sfârşit şi a unui început este necesar să abordăm evoluţia umanităţii dintr-un anumit punct de vedere.

V-am spus în mod repetat că nu întâmplător se încearcă în prezent acea autocunoaştere a umanităţii care să fie comunicată prin ştiinţa spiritului de orientare antroposofică. Marea majoritate a oamenilor se află în faţa unei posibilităţi de viitor extrem de semnificative. Este necesar să se ia foarte în serios faptul că omenirea istorică este un organism care evoluează continuu. Aşa cum maturitatea sexuală apare la organismul izolat şi mai târziu există şi alte transformări legate de epocile de dezvoltare, tot aşa şi în istorie au loc perioade de transformări ale umanităţii. În prezent, oamenii opun

învăţăturii despre vieţile terestre repetate obiecţia că nu-şi amintesc de acest lucru, de vieţile lor anterioare.

Cine consideră că istoria evoluţiei umanităţii se desfăşoară asemănător cu cea a unui organism, aşa cum am făcut-o pe scurt ceva mai devreme, nu trebuie să se mire - dacă are în vedere cu adevărat această istorie a evoluţiei - că oamenii nu-şi amintesc de vieţile lor terestre anterioare. Căci vă întreb: Ce îşi aminteşte omul, de fapt, în mod obişnuit? Îşi aminteşte de lucrurile pe care le-a gândit deja. De lucrurile pe care nu le-a gândit el nu-şi aminteşte. Foarte multe din evenimentele unei zile rămân neobservate. Nu vă amintiţi de ele pentru că nu le-aţi gândit, deşi s-au petrecut poate în apropierea dumneavoastră. Nu vă puteti aminti decât de lucrurile pe care le-aţi gândit.

În secolele şi mileniile trecute nu exista o cunoaştere obiectivă despre fiinţa umană. Din perioada gândirii greceşti există un fel de nostalgie după „Cunoaşte-te pe tine însuţi!", dar această sintagmă capătă un conţinut doar printr-o adecvată cunoaştere a spiritului. Abia când oamenii îşi pot cuprinde în gânduri sinea proprie - lucru pentru care omenirea s-a maturizat abia în timpul nostru - se pregăteşte facultatea de a-şi aminti pe care o vor avea în viaţa viitoare. Căci mai întâi trebuie să gândeşti asupra lucrului de care trebuie să-ţi aminteşti. Numai aceia care puteau cu adevărat să privească în mod obiectiv spre sinea proprie datorită iniţierii parcurse în timpuri mai vechi (care nu trebuia obţinută întotdeauna în cadrul Misteriilor), numai aceia, şi nu sunt deloc puţini, vor putea privi retrospectiv la vieţile lor pământene anterioare. Oamenii parcurg însă o transformare şi în evoluţia lor pur corporală. Aceste lucruri nu pot fi observate pe plan exterior, fiziologic, ci prin metodele ştiinţei spiritului. Constituţia corporală a omenirii actuale este deosebită de cea existentă acum două mii de ani, iar peste două mii de ani nu va fi ca în prezent. Am vorbit de mai multe ori despre acest lucru. Oamenii pătrund într-un timp viitor în care - exprimat în

mod nepretenţios - creierele lor vor fi altfel alcătuite decât sunt în prezent. Creierul va avea posibilitatea amintirii retrospective a vieţilor pământene anterioare. Dar aceia care nu au avut grijă să se pregătească prin reflectarea asupra sinei proprii vor resimţi această capacitate ca pe ceva mecanic, ca pe un fel de nervozitate - pentru a folosi un termen actual -, ca pe o lipsă interioară. Ei nu vor şti ce le lipseşte, pentru că în timpul acesta omenirea se maturizează şi va putea vedea retrospectiv vieţile ei anterioare. Dacă nu a pregătit această retroviziune, nu va putea privi înapoi. Atunci această capacitate va fi resimţită ca o carenţă. Din această cauză, depinde de cunoaşterea corectă a forţelor de transformare actuale ale umanităţii ca oamenii să fie aduşi la autocunoaştere prin ştiinţa spiritului orientată antroposofic. Acum putem - şi vreau să fac astăzi acest lucru - să ne îndreptăm atenţia asupra vieţuirii deosebite care va fi accesibilă oamenilor prin conştientizarea vieţilor pământene anterioare.

În prezent, această simţire există la puţini oameni, dar totuşi există şi va deveni tot mai mult prezentă. Încă nu i se acordă o mare importanţă. Eu vreau să o descriu aşa cum va exista cândva. Omul care va trăi pe Pământ va spune: Prin faptul că vieţuiesc împreună cu ceilalţi oameni eu sunt educat în mod conştient sau inconştient pentru un anumit mod de gândire. Mie îmi vin anumite gânduri. Eu sunt născut şi educat într-un anumit fel de reprezentare. Dar în acelaşi timp privesc mediul înconjurător: gândirea mea, modul meu de a-mi reprezenta nu se adaptează bine ambianţei. Această nuanţă a simţirii este prezentă astăzi la unii oameni. Ei gândesc ca şi cum natura exterioară le-ar spune cu totul altceva, ca şi cum aceasta le-ar cere cu totul altceva. Acolo unde au apărut oameni care au resimţit discrepanţa între ce trebuie să gândească şi ce spune natura exterioară, ei au fost ridiculizaţi. Hegel este un exemplu clasic în această privinţă. El a exprimat anumite gânduri despre natură - nu toate ideile hegeliene sunt nesăbuite - şi le-a sistematizat. Apoi au venit filistinii şi

au spus: Acestea sunt ideile tale despre natură. Dar urmăreşte cutare sau cutare fenomen şi vei constata că nu este aşa. Hegel a răspuns: Cu atât mai rău pentru natură.

Desigur, cele spuse mai sus par a fi un paradox şi totuşi în această simţire se află ceva fundamentat din punct de vedere subiectiv. Este foarte posibil să te laşi dus, fără nici un fel de prejudecăţi, de gândirea ta înnăscută şi să spui că, de fapt, natura ar trebui să se formeze cu totul altfel, dacă ar corespunde cu adevărat acestei gândiri. Apoi, după un anumit timp, ajungi să-ţi dai seama că trebuie să te adaptezi şi la ceea ce percepi sau constaţi în natură. Cei mai mulţi oameni nu observă că, o dată maturizati suficient pentru a asculta ce le transmite natura, au un suflet dublu, două adevăruri. Cei care observă un asemenea lucru pot suferi din această cauză, pentru că astfel în sufletul lor se produce o discrepanţă. Dar ce vă descriu acum, ce deţin în prezent puţini oameni, care totuşi există, chiar dacă adeseori ei nu văd aceasta, va deveni tot mai mult o dominantă. Oamenii vor spune din ce în ce mai frecvent: Prin felul în care sunt constituit sunt obligat să-mi fac o anumită imagine despre natură. Ea nu corespunde prea mult cu aceasta. Apoi mă integrez vieţii, şi în cursul timpului îmi însuşesc şi ce spune natura. Atunci trebuie să găsesc o cale de ieşire.

Sufletele noastre vor avea aceste sentimente duale când vor reveni pe Pământ. Atunci vor apărea idei şi simţiri interioare care îl vor face pe om să spună: Tu simţi, de fapt, cum ar trebui să fie lumea, dar ea este altfel constituită. Apoi va fi necesar să te integrezi acestei lumi, vei face cunoştinţă cu un al doilea fel de legitate şi va trebui să cauţi un echilibru.

Să presupunem că omul pătrunde în existenţa fizică prin naştere (vezi fig. 9). El aduce cu sine ceea ce în gândirea şi în trăirea sa sufletească este rezultatul vieţii sale anterioare.

Fig. 9

În timpul în care nu era încă unit cu această viaţă pământeană, aceasta s-a schimbat într-un anume sens. El resimte o discrepanţă între gândirea ale cărei urmări le aduce cu sine din viaţa anterioară şi schimbările produse în ambianţa terestră în timpul absenţei sale de pe Pământ. Acum el se integrează în noua sa viaţă şi nu preia în totalitate în conştienţa sa ce îi transmite ambianţa. Se poate spune că percepe mediul înconjurător ca printr-un văl. El va prelucra acest lucru abia după moarte, după care îl aduce în propria sa viaţă viitoare. Omul se va afla întotdeauna într-o asemenea dualitate a vieţii sale sufleteşti. El va deveni conştient de faptul că aduce cu sine ceva care este nou, un lucru în care a pătruns, ca om fizic, prin naştere. Dar prin componenta sa fizică, omul preia din această lume ceva care nu pătrunde imediat şi în totalitate în sufletul său, ceva pe care-l va prelucra după moarte.

Omul actual ar trebui, de fapt, să se transpună într-un astfel de mod de a simţi viaţa. Căci numai pătrunzându-ne cu astfel de vieţuiri devenim conştienţi de forţele care pulsează prin existenţa noastră şi care altfel scapă neobservate. Noi suntem întreţesuţi cu acestea. Dacă nu încercăm să le pătrundem cu conştienţa, ele rămân în subconştient şi ne îmbolnăvesc sufleteşte. Omul va percepe din ce în ce mai mult discrepanţa dintre ce îi rămâne din viaţa anterioară şi ce se pregăteşte în cursul vieţii actuale pentru viaţa următoare. Şi pentru că el va percepe tot mai mult această dualitate, va avea nevoie de o adevărată mijlocire interioară. O întrebare va deveni tot mai arzătoare: Cum ajunge omul la această mijlocire

interioară? La aceasta nu putem găsi un răspuns decât dacă reflectăm la cele ce urmează:

Noi, oamenii, în existenţa de toate zilele, suntem pe deplin apţi pentru viaţa de reprezentare numai în intrevalul de la trezire la adormire. Viaţa de reprezentare înseamnă stare de veghe totală. Nu suntem complet treji, chiar dacă suntem în stare de veghe, cu privire la viaţa noastră afectivă. Sentimentele, chiar dacă reprezentările şi gândurile noastre sunt perfect treze, nu au în cadrul conştienţei o altă treaptă de existenţă decât visele. Cel care poate cerceta în acest domeniu, ştie prin vedere directă că, în conştienţa noastră, sentimentele nu sunt mai vii, însă închipuirea prin care ne-am reprezentat sentimentele face ca lucrurile să pară altfel. Dar viaţa afectivă, ca atare, urcă din străfunduri în aşa fel încât ce tălăzuieşte în sus este ca o visare. Iar voinţa, în viaţa propriu-zisă, înseamnă ceva care doarme în noi, chiar dacă altminteri suntem treji. Noi suntem adormiti în ce priveşte voinţa. În felul acesta, purtăm în noi aceste trei stări de conştienţă chiar şi în stare de veghe. În timpul zilei circulăm treji, în viaţa de reprezentare, ne înşelăm, crezând că am fi treji şi în voinţa noastră, pentru că avem reprezentări legate de ce înfăptuieşte această voinţa. Dar nu urcă în conştienţa noastră ce vieţuieşte voinţa, ci numai imaginea reprezentării. Noi visăm sentimentele noastre, petrecem în somn profund actele noastre de voinţă. Dar atunci când atragem prin cunoaşterea imaginativă ceea ce visează altminteri în sentimente, şi-l aducem la stadiul de cunoaştere completă, clară a lumii, atunci observăm că nu numai în reprezentările şi gândurile noastre există înţelepciune - dacă putem folosi această denumire; tehnic putem s-o numim astfel, chiar dacă la mulţi oameni există neînţelepciune. Înţelepciune există în gânduri, există însă şi în sentimentele noastre şi, de asemenea, şi în viaţa noastră.

Viaţa de reprezentare	deplin trează	înţelepciune
Sentimente	visare	înţelepciune

Voinţă	somn profund	înţelepciune

Cu privire la existenţa actuală nu putem vorbi cu claritate decât despre viaţa noastră de reprezentare. Despre ce vieţuieşte în existenţa afectivă omenirea, în general, are alte idei decât despre viaţa de vis şi totuşi în aceasta există înţelepciune.

Cel care aplică în ceea ce priveşte sufletul său, cu seriozitate, exerciţiile descrise în cartea mea ***Cum obţinem cunoştinţe despre lumile superioare?***, poate să facă cunoştinţă cu o tălăzuire sufletească interioară care are într-o anumită măsură caracterul unui vis; pentru cei mai mulţi oameni nu are decât caracterul unui vis, şi nu are o regularitate mai mare decât visarea obişnuită. De fapt, în această trăire interioară nu domneşte o logică unitară - uneori este o logică grotescă şi cele mai diferite rămăşiţe de gânduri se grupează laolaltă, se succed ca un vis, alteori domină o logică uimitoare. Dar cel care aplică chiar şi în mică măsură propriului suflet ce este descris în cartea mea poate recunoaşte, ca o primă experienţă interioară, foarte primitivă, că în aceste trăiri se petrece totuşi ceva. Când omul se afundă în această tălăzuire a viselor treze, de fapt, se ridică la suprafaţă o realitate nouă, opusă realităţii obişnuite a vieţii exterioare. El poate observa relativ repede că în acest întreg există şi înţelepciune, dar o înţelepciune pe care nu o poate cuprinde, şi nu se simte suficient de matur pentru a o introduce integral în conştienţă. Astfel, omul observă că înţelepciunea nu străbate numai stratul superior al conştienţei sale, de care este pătruns în viaţa de zi obişnuită, în stare de veghe, ci că dedesubt se află un alt strat al conştienţei sale, care-i apare lipsită de logică numai pentru că aşa o numeşte el, pentru că încă nu-i poate cuprinde toată înţelepciunea. Când ţi-ai însuşit pe deplin cunoaşterea imaginativă, aceste vise treze încetează de a fi atât de groteşti cum apar în viaţa obişnuită, ele se umplu cu o înţelepciune care nu face decât să indice un alt conţinut al realităţii, o altă lume decât cea a simţurilor pe care o

controlăm cu înţelepciunea obisnuită.

În viaţa obişnuită, în conştienţa noastră cea de toate zilele din acest strat subiacent străbate nu numai lumea sentimentelor; dintr-un strat şi mai adânc apare la suprafaţă lumea voinţei, care este în întregime întreţesută cu înţelepciune. Numai că ea nu ajunge în conştienţa noastră obişnuită. Putem spune că suntem dominati de trei straturi de conştienţă. Prima este conştienţa de reprezentare în care vieţuim zilnic. A doua este conştienţa imaginaţiunilor. A treia este conştienţa inspirată, care însă rămâne la mare adâncime, acţionează în noi în mod corect, dar al cărei specific nu-l recunoaştem în viaţa obişnuită.

I Conştienţa de reprezentare
II Conştienţa imaginaţiunilor
III Conştienţa inspirată

Dacă filosofia contemporană nu ar fi atât de obtuză - eu nu mă refer la cel care nu are nici o treabă cu filosofia, dar filosofii ar trebui să poată înţelege acest lucru, ceea ce nu se întâmplă -, ar trebui să sesizeze marea deosebire dintre adevărurile obţinute pe baza cercetării exterioare a naturii şi cele descoperite în ştiinţe, de pildă de matematică şi geometrie, cu ajutorul cărora se fac eforturi pentru a înţelege natura exterioară.

Se poate spune că în ceea ce priveşte adevărurile pe care omul şi le însuşeşte prin observaţie exterioară nu putem vorbi niciodată de o certitudine. Acest lucru a fost repetat de atâtea ori în istoria filosofiei, încât este de prisos să-l discutăm prea în detaliu. Kant şi Hume l-au spus foarte clar, susţinând chiar în mod bizar: Observăm că Soarele răsare, dar aceasta nu ne dă dreptul să afirmăm că Soarele va răsări şi mâine. Noi nu facem decât să conchidem, pe baza observaţiilor noastre, că până acum Soarele a răsărit mereu, deci că va răsări şi mâine. Aşa stau lucrurile în ce priveşte adevărurile pe care le extragem din observaţii. Nu la fel stau lucrurile

cu adevărurile matematice. O dată ce le-am înţeles, ştim că ele sunt valabile pentru totdeauna. Cel care poate demonstra că pătratul ipotenuzei este egal cu suma pătratelor catetelor ştie că nimeni nu va putea desena niciodată un triunghi dreptunghi pentru care această teoremă să nu fie valabilă.

Cu adevărurile matematice lucrurile stau altfel decât cu adevărurile obţinute din observaţii exterioare. Acest lucru este cunoscut, dar mijloacele cercetării actuale nu permit să se întrevadă motivul real. Motivul îl constituie faptul că adevărurile matematice ies din profunzimi ale interiorului oamenilor, că ele îşi au obârşia în stratul inferior al conştienţei şi, fără ca omul să ştie, ele ţâşnesc în conştienţa superioară, unde el le vede în interior. Noi deţinem adevărurile matematice deoarece sălăşluim noi înşine matematic în lume. Umblăm, stăm etc., descriem linii. Prin acest comportament voluntar faţă de lumea exterioară obţinem intuirea interioară a matematicii. Matematica ia naştere în al treilea strat al conştienţei (vezi schema de la mai jos), şi ţâşneşte în sus.

Aşadar, avem reprezentări foarte clare privind cel puţin o parte a acestei conştienţe subiacente, chiar dacă în acest caz ea nu-şi are originea în conştienţa obişnuită. Reprezentările matematice, geometrice se ridică din acel nivel profund. Numai stratul intermediar are ceva din caracterul confuz al visului. Aici sus, unde are loc starea obişnuită de veghe de peste zi, în viaţa de reprezentare ne găsim din nou în domeniul clarului. Apoi mai este clar şi ce se ridică din cel de-al treilea strat al conştienţei. Ce se află între aceste straturi atinge, la majoritatea oamenilor, o stare asemănătoare cu o visare trează confuză. Este foarte important să ne lămurim asupra acestui lucru. O asemenea conştienţă întâlnim mai ales la greci. Ei au preluat această primă conştienţă ca o rămăşiţă a culturii Misteriilor. Este vorba de un element pur luciferic, pe care vi l-am descris nu de mult. Este vorba de cultura intelectualistă. În capul nostru ea este foarte clară. Este întrepătrunsă de înţelepciune, de o

înţelepciune general valabilă. Dar în noi ea este un element luciferic. Iar ce se află aici, jos, şi este atât de îndrăgit de oamenii de ştiinţă actuali era apreciat de Kant, care a spus: Există în privinţa naturii numai atâta matematică câtă matematică se află în ea - acesta este un element pur ahrimanic care urcă prin fiinţa umană.

Nu este suficient să ştim despre ceva că este corect. Ştim că lucrurile pe care le înţelegem cu intelectul, prin intermediul capului, sunt corecte, dar acesta este un dar al elementului luciferic. Ştim, de asemenea, că matematica este corectă, dar această corectitudine a matematicii o datorăm lui Ahriman, care sălăşluieşte în noi.

Viaţa de reprezentare	veghe totală	înţelepciune
Sentimente	visare	înţelepciune
Voinţă	somn	înţelepciune

I	Conştienţa de reprezentare	luciferică
II	Conştienţa de imaginaţiuni	
III	Conştienţa inspirată	ahrimanică

Elementul cel mai nesigur se află la mijloc. Este vorba de vise, care tălăzuiesc aparent în mod ilogic.

Doresc să vă mai dau şi un alt indiciu pentru a înţelege întreaga importanţă a problemei. Pătrunderea matematică a lumii, prin Galilei, Giordano Bruno, îşi are originea din acest strat profund al conştienţei. Au trecut patru secole şi jumătate de când ne străduim să introducem acest element ahrimanic în gândirea şi simţirea noastră. În timp ce în gândirea greacă zona cea

mai limpede a conştienţei a fost luminată de ecoul ultim al culturii Misteriilor, în straturile inferioare, cele mai profunde, ale conştiinţei noastre, găsim zorile a ce trebuie să-şi găsească împlinirea, care trebuie să urce la suprafaţă abia în viitor.

Viaţa sufletească umană este ca un braţ de balanţă care trebuie să caute mai întâi echilibrul între elementul luciferic şi cel ahrimanic (vezi fig. 10). Elementul luciferic se află în capul nostru, iar cel ahrimanic jos, în înţelepciunea care ne impregnează voinţa. Iar noi trebuie să căutăm echilibrul între aceste elemente, ceea ce nu pare deloc simplu.

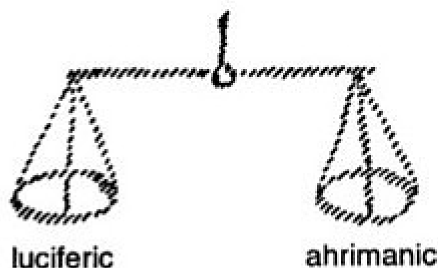

Fig. 10

Cum pătrunde înţelepciunea în această parte mediană a omului? Omul este controlat, în privinţa capului, de Lucifer, iar în privinţa înţelepciunii metabolismului, a înţelepciunii membrelor de Ahriman. Dar în ceea ce priveşte inima - căci ce este descris aici ca stare intermediară a conştieniei este dependent de organizarea inimii noastre, cu ritmul ei (citiţi despre aceasta în cartea mea ***Enigmele sufletului***), în aceeaşi măsură în care este legată intelectualitatea noastră de cap -, în această sferă trebuie să se instaureze de asemenea, treptat, o ordine tot atât de mare ca aceea care a intrat prin logica minţii în înţelepciunea capului, cum pătrunde prin matematică, geometrie, pe cale ahrimanică, în general prin observarea exterioară, raţională a naturii. Cum ajunge în această zonă mediană a fiinţei omeneşti logica interioară, înţelepciunea interioară, capacitatea de

orientare? Prin impulsul hristic, prin ceea ce a trecut în cultura Pământului prin Misteriul de pe Golgota.

Există o anatomie a ştiinţei spiritului care ne arată ce este cultura capului, ce este cultura metabolismului şi ce este acea sferă aflată între primele două şi de ce are nevoie aceasta. Fiinţei umane îi este caracteristică întrepătrunderea cu impulsul hristic.

Aşadar putem spune: Să admitem în mod ipotetic, pentru o clipă, că Misteriul de pe Golgota nu ar fi intrat în evoluţia Pământului; şi în acest caz omul ar fi fost caracterizat de înţelepciunea capului. El ar deţine şi ce a urcat la suprafaţă începând cu secolul al XV-lea. Dar ar fi gol şi pustiu în ceea ce priveşte entitatea sa centrală, ar resimţi din ce în ce mai mult dezacordul dintre cele două sfere interioare amintite. El nu ar putea realiza starea de echilibru. Noi putem instaura starea de echilibru numai prin faptul că ne pătrundem cu impulsul hristic, care stabileşte echilibrul dintre elementele luciferice şi cele ahrimanice.

Prin aceasta putem conchide că în cele patru secole şi jumătate precreştine i-a fost hărăzit omului o anumită pregătire pentru Misteriul de pe Golgota, ultima prelungire a culturii Misteriilor, care s-a statornicit ca o amintire a acestei vechi culturi. Iar în timpurile mai noi, timp de patru secole şi jumătate fiinţa umană s-a pregătit pentru o nouă direcţie a spiritului, pentru un nou fel de cultură a Misteriilor. Dar pentru ca acestea să poată fi legate şi în evoluţia istorică a umanităţii trebuia ca Misteriul de pe Golgota să fie implicat în evoluţie. Contemplată din afară, evoluţia umană se desfăşoară în aşa fel încât Misteriul de pe Golgota este introdus în evoluţia umanităţii ca un fapt obiectiv. Interior însă, evoluţia umanitătii progresează astfel încât oamenii se maturizează până când, în secolul al XV-lea, primesc o nouă influenţă, pe care am considerat-o ca fiind a lui Ahriman, datorită căreia vor resimţi necesitatea unei posibilităţi de a construi o punte între cele două etape.

În felul acesta putem înţelege interior omul tripartit. Şi îl vom înţelege mai bine când vom face legătura dintre cele expuse astăzi şi un alt lucru, pe care l-am spus cu alte ocazii. Un grec din antichitate, cu ultimele sale reminiscenţe din vechea cultură a Misteriilor, nu ar fi putut fi ateu - în afara unor indivizi degeneraţi, dar nici la aceştia într-o măsură comparabilă cu timpurile noastre. Analizat în fond, ateismul este o creaţie mai nouă, cel puţin în formele sale radicale. Omul grec, care stăpânea dialectica, simţea încă în gândirea sa, chiar şi în gândirea lipsită de conţinut, acţiunea forţei divine.

Ştiind acest lucru, ne dăm seama pe ce se bazează contestarea totală a divinităţii. Prin metodele ştiinţei spiritului se poate stabili că ateii sunt oameni la care organic ceva nu este în ordine. Uneori acest lucru tine de relaţii structurale foarte fine. În realitate, ateismul este o boală, şi acest lucru trebuie să-l reţinem înainte de orice. Căci atunci când organismul nostru este deplin sănătos el nu poate interacţiona altfel, în diferitele sale angrenaje, decât în sensul în care resimţim propria noastră origine din lumea divină - *ex deo nascimur*.

Un alt caz este acela în care omul poate resimţi ce este dumnezeiesc, dar îi lipseşte cu desăvârşire posibilitatea de a-L simţi pe Hristos. În această privinţă nu se fac, în prezent, diferenţieri foarte fine. Oamenii se mulţumesc să dea atenţie cuvintelor. Dacă testezi conţinutul spiritual real al multor occidentali şi nu te orientezi după cuvinte - din ceea ce spun rezultă că ei cred în libertatea voinţei etc. -, se poate constata cum întreaga configuraţie a gândirii contrazice ce exprimă. Ei au fost obişnuiţi să vorbească despre Hristos, despre libertate etc. numai în legătură cu cultura. În realitate poţi spune că un mare număr de oameni care trăiesc printre noi sunt turci, deoarece conţinutul credinţei lor este fatalist, ca al mahomedanilor - chiar dacă acest fatalism este descris ca o necesitate a naturii. Mahomedanismul este mult mai răspândit decât se crede. Dacă în loc de a da atenţie

cuvintelor se are în vedere conţinutul spiritual-sufletesc, atunci putem spune că mulţi creştini sunt de fapt turci. Şi astfel oamenii îşi spun creştini chiar dacă nu pot găsi trecerea de la Dumnezeul pe care-l simt la Hristos.

Este suficient să amintesc exemplul clasic al unui teolog modern, Adolf Harnack, care a scris *Fiinţa creştinismului*. Vă rog să faceţi următorul experiment: ştergeti peste tot unde întâlniţi în carte numele lui Hristos şi scrieţi numele lui Dumnezeu; aceasta nu va schimba cu nimic conţinutul cărţii. EI vorbeşte despre Dumnezeu-tatăl în general, despre Dumnezeu-tatăl care se află la baza lumii create. Nu simte nevoia ca ce afirmă să se raporteze la Hristos. Acolo unde dovedeşte ceva, este vorba de un neadevăr fie interior, fie exterior, deoarece preia diferitele afirmaţii din Evanghelii; dar în modul în care le prelucrează nu găseşte nici un prilej de a le raporta la Hristos. Trebuie să găseşti posibilitatea de a nu-L concepe pe Hristos în aşa fel încât să-L identifici cu Dumnezeu-tatăl. Foarte mulţi teologi evanghelici mai noi nu pot face deosebirea dintre noţiunea de Dumnezeu şi aceea de Hristos. Una este să nu-L găseşti în viaţă pe Hristos şi alta să nu-L găseşti pe Dumnezeu-tatăl. Aici nu este vorba de a pune în vreun fel la îndoială divinitatea lui Hristos, ci de faptul că trebuie să facem deosebire clară între Dumnezeu-tatăl şi Dumnezeu-Hristos. Acest lucru se exprimă şi în viaţa sufletească a omului. A nu-L găsi pe Dumnezeu-tatăl este o boală; a nu-L găsi pe Hristos este o nenorocire. Căci omul este legat de Hristos, el depinde interior de Acesta. Dar el depinde de ceva care s-a desfăşurat ca eveniment istoric. De aceea trebuie să găsească aici, în lumea exterioară, o legătură cu Hristos. Dacă nu-L găseşte, este o nenorocire. Este o boală a nu-L găsi pe Dumnezeu-tatăl. Este o nenorocire să nu-L găseşti pe Dumnezeu-fiul, pe Hristos.

Dar ce înseamnă să nu-L găseşti pe Sfântul-Duh? Cine nu poate să-şi cunoască propria spiritualitate pentru a găsi legătura dintre aceasta şi spiritualitatea lumii are o spiritualitate slabă; a nu recunoaşte Duhul este o

debilitate sufletească.

Vă rog să vă amintiţi de aceste trei carenţe ale structurii sufleteşti - vom putea continua apoi, mâine, aceste consideraţii -, de ce v-am spus astăzi despre cele trei stări de conştienţă şi că a fi ateu, a nu putea găsi pe Dumnezeu din care ne-am născut este o boală; a nu-L găsi pe Hristos este o nenorocire, a nu găsi Duhul este o debilitate mintală. În acelaşi fel se deosebesc şi căile omului spre Sfânta Treime. Şi va fi tot mai necesar pentru omenire să adâncească aceste probleme concrete ale vieţii sufleteşti, să nu rămână la abordări generale, confuze, nebuloase. În prezent, există o înclinatie cu totul specială pentru asemenea nebulozităţi. Este o sarcină esenţială a timpului actual de a depăşi această stare şi de a păşi din nou în concretul vieţii sufleteşti.

CONFERINŢA a V-a

Dornach, 29 noiembrie 1919

Omul poate obţine o conştienţă adevărată, care să-i cuprindă sufletul, numai prin faptul că preia legile cele mai importante, esenţiale ale evoluţiei umane. Noi trebuie să recunoaştem şi să aducem în viaţa noastră sufletească ce s-a întâmplat în cursul evoluţiei umane. Aceasta ar fi, într-un anumit sens, sarcina omului contemporan. Dar acum se pune problema să se acorde toată importanţa faptului că însăşi evoluţia umanităţii este asemănătoare evoluţiei fiinţei vii. Există o dezvoltare a întregului neam omenesc, aşa cum există o creştere legică a fiecărui individ uman. Şi cum prezentul este un timp în care anumite lucruri trebuie să urce în conştienţă si cum omul a participat, în vieţile sale terestre succesive, la variatele modelări ale istoriei evoluţiei umanităţii, este necesar să ne dezvoltăm înţelegerea pentru diversitatea dispoziţiilor sufleteşti în diferitele etape ale evoluţiei. Ce numim azi istorie este, de fapt, o ficţiune acceptată din diferite motive, pentru că în această înşiruire abstractă de evenimente şi în căutarea cauzei şi efectului desfăşurărilor istorice nu se iau în considerare metamorfozele vieţii sufleteşti umane. Dacă am examina din acest punct de vedere diferite etape

istorice, ne-am putea lămuri cât de plină de prejudecăţi este credinţa că aşa cum sunt dispuse astăzi sufletele omeneşti tot astfel au fost în toate timpurile care s-au succedat din vremea primelor documente istorice. Dar aceasta nu corespunde realităţii. Chiar şi oamenii cei mai simpli, mai primitivi ai secolelor al IX-lea şi al X-lea d.Hr. aveau o cu totul altă dispoziţie a sufletului decât cei care au trăit după mijlocul secolului al XV-lea. Acest lucru poate fi urmărit atât în degradările morale cât şi în aspiraţiile spre înălţimi ale neamului omenesc. Încercaţi să intraţi în posesia admirabilei lucrări a lui Dante despre *Monarhie* (Nota 6). Dacă veţi citi o astfel de scriere, dar nu ca pe o curiozitate, ci cu un anumit simţ al detectării cultural-istorice, veţi observa lucruri care ar fi imposibil să fie exprimate de sufletul unui om contemporan. Mă voi referi la un singur exemplu.

Dante caută să ne convingă în această carte, care în intenţia sa trebuia să fie o tratare serioasă a bazei juridice şi politice a monarhiei, că romanii au constituit poporul cel mai important de pe Pământ. El spune că a fost un drept primordial al romanilor acela de a cuceri întreaga planetă, că această cucerire era un drept superior dreptului la independenţă a diferitelor popoare mici, că Dumnezeu a vrut ca romanii să domnească asupra popoarelor mici, spre binele lor. Pentru justificarea dreptului romanilor de a domni asupra lumii Dante aduce numeroase dovezi reieşite din spiritul timpului. Una din aceste dovezi este următoarea: romanii se trag din Enea. Acesta a fost căsătorit de trei ori. Mai întâi cu Creusa. Prin această căsătorie a dobândit dreptul de a stăpâni peste Asia, în calitate de fondator de neam. Apoi s-a căsătorit cu Didona, ceea ce i-a dat dreptul, ca strămoş al romanilor, de a stăpâni Africa. Apoi s-a unit eu Lavinia, obţinând dreptul - de fapt, pentru romani - de a stăpâni Europa. Herman Grimm, care a discutat o dată această problemă, face următoarea remarcă îndreptăţită: Ce noroc că nu fuseseră descoperite America şi Australia.

Această concluzie era pentru cel mai eminent spirit al

timpului lui Dante ceva de la sine înţeles. O astfel de expunere avea pe atunci valoarea unei aprecieri juridice. Acum, vă rog să vă reprezentaţi că un jurist actual ar ajunge la o asemenea concluzie. Nu vă puteţi reprezenta aşa ceva. Tot atât de puţin vă puteţi reprezenta că un asemenea mod de gândire ar fi rezultatul dispoziţiei sufleteşti a unui contemporan al nostru.

De aici rezultă cum trebuie să privim transformările sufletului omenesc. Neînţelegerea acestor lucruri a dăinuit întrucâtva până în timpurile actuale, dar în prezent acest lucru nu mai este posibil şi mai ales nu va mai fi posibil în viitor. Aceasta pentru că până în prezent, sau cel puţin până la revoluţia franceză (sfârşitul secolului al XVIII-lea), de când lucrurile s-au mai schimbat, deşi au continuat să existe rămăşiţe ale vechilor stări sufleteşti, omenirea avea anumite instincte, din care ea putea dezvolta o conştienţă care era suport al sufletului. Însă deoarece omenirea s-a aflat în continuă transformare, aceste instincte au dispărut, iar omul a trebuit să realizeze în mod conştient legătura cu întreaga umanitate. Aceasta este de fapt semnificaţia profundă a problemei sociale actuale. Ce se afirmă în diferite moduri în cadrul partidelor nu este decât o formulare superficială. Ce tălăzuieşte, de fapt, în străfundurile sufletelor oamenilor nu se exprimă prin astfel de formule. Din aceste străfunduri reiese că fiecare om ar trebui să realizeze în mod conştient relaţia cu întreaga omenire, adică să-şi însuşească un impuls social.

Acest lucru nu se poate realiza fără a analiza cu adevărat legea evoluţiei. Să facem din nou aceasta. Să luăm ca exemplu perioada dintre secolele IV şi XVI d.Hr. Vedem cum se răspândeşte creştinismul în Europa civilizată (despre aceasta am mai vorbit). În această perioadă se acordă multă atenţie înţelegerii tainelor de pe Golgota cu ajutorul reprezentărilor şi conceptelor umane transmise de cultura greacă. Începe apoi o altă etapă a evoluţiei. Ea se face simţită chiar ceva mai devreme, la mijlocul secolului al XV-lea, dar devine evidentă abia în secolul al

XVI-lea. Atunci începe gândirea orientată spre ştiinţele naturii să cuprindă mai întâi omenirea superioară, continuând să se răspândească tot mai mult.

Să examinăm această gândire orientată spre ştiinţele naturii din perspectiva uneia din trăsăturile ei. Este vorba de faptul că un reprezentant tipic al acestei direcţii de gândire nu o scoate la capăt cu dilema: necesitate naturală-libertate umană. Gânditorul naturalist al vremurilor noi concepe omul ca pe un element al naturii, văzută ca un flux de cauze şi efecte strâns înlănţuite. Desigur, azi mulţi oameni ştiu că libertatea, trăirea libertăţii este un fapt al conştienţei umane. Ceea ce nu ne împiedică să rezolvăm problema atunci când ne integrăm în configuraţia specială a gândirii naturaliste. Dacă înţelegem entitatea umană aşa cum o cer ştiinţele naturale, nu putem face joncţiunea dintre această gândire şi gândirea asupra libertăţii omeneşti. Unii tratează simplu libertatea umană, sentimentul responsabilităţii umane. Am cunoscut un profesor de drept penal care îşi începea de fiecare dată prelegerile astfel: „Domnii mei, eu am sarcina de a vă expune dreptul penal. Începem aceasta prin acceptarea ca axiomă a faptului că ar exista libertate şi responsabilitate. Căci dacă acestea nu ar exista, nu ar putea exista nici dreptul penal. Există însă un drept penal, căci eu trebuie să-l predau. Aşadar, există şi libertate şi responsabilitate". Această argumentaţie este simplistă şi ne arată cât de greu pot să explice în prezent oamenii care este legătura dintre necesitatea naturală şi libertate. Cu alte cuvinte, aceasta nu înseamnă altceva decât că omul a fost constrâns, datorită evoluţiei ultimelor secole, să gândească despre o omnipotenţă a necesităţii naturale. Ce este această omnipotenţă a necesităţii naturale?

Gânditorii actuali cred că actionează sau, mai mult, gândesc fără prejudecăţi, pur ştiinţific, atunci când afirmă că omul este alcătuit din trup şi suflet. Până la pretinsul mare filosof Wilhelm Wundt (de fapt, mare

numai prin graţia editorului său, spun oamenii), a gândi liber de prejudecăţi însemna a distinge în om trupul şi sufletul, dacă sufletul mai este pus în vreun fel în valoare. Cu multă timiditate se face încercarea de a spune că omul este alcătuit din trup, suflet şi spirit. Filosofii care cred că omul este format din trup şi suflet nu ştiu, de fapt, că acest lucru este rezultatul unui proces istoric, care îşi are originea în al optulea Conciliu ecumenic de la Constantinopol, unde biserica catolică a negat spiritul, ridicând la rang de dogmă faptul că dreptcredinciosul creştin trebuie să considere componente ale omului trupul şi sufletul, şi că acesta din urmă are şi unele însuşiri spirituale. Este vorba de o poruncă bisericească. Filosofii nu ştiu că susţinând acest lucru ascultă numai de porunca bisericească, ei cred că fac ştiinţă lipsită de prejudecăţi.

Cam tot aşa stau lucrurile şi cu necesitatea naturală. Dacă analizăm în detaliu evoluţia spirituală a secolelor IV-XVI, ajungem la concluzia că din gândirea umană s-a cristalizat un concept foarte special despre Dumnezeu care culminează cu sintagma: Dumnezeu atotputernicul. Foarte puţini sunt cei ce ştiu că pentru omul dinaintea secolului al IV-lea d.Hr. nu ar fi avut nici un sens să vorbească despre Dumnezeu atotputernicul. Noi nu vehiculăm adevăruri ale catehismului; acolo se spune că Dumnezeu este atotputernic, atoateştiutor, preabun etc. Toate acestea sunt lucruri care nu au de-a face cu adevărul. Înainte de secolul al IV-lea, cei care ar fi înţeles aceste lucruri, care ar fi fost în mijlocul lor nu s-ar fi gândit să considere atotputernicia o calitate esenţială a fiinţei dumnezeieşti, deoarece mai exista postacţiunea conceptelor greceşti. Şi dacă era vorba de esenţa divină, nu s-ar fi spus Dumnezeu atotputernicul, ci Dumnezeu atotînţeleptul.

Înţelepciunea îi era atribuită ca o calitate fundamentală Fiinţei divine. Noţiunea de atotputernicie a pătruns treptat, începând din secolul al IV-lea, în ideea de Fiinţă divină. Aceasta continuă să evolueze. Este părăsită

noţiunea de personalitate, iar predicatul este transferat pur şi simplu ordinii naturale, reprezentată din ce în ce mai mult într-un mod mecanic. Şi noţiunea mai nouă de necesitate a naturii, atotputernicie a naturii, nu este nimic altceva decât rezultatul noţiunii de Dumnezeu existentă între secolele IV şi XVI. Nu s-a făcut altceva decât au fost respinse calităţile ce ţin de personalitate şi a fost preluat în structura gândirii naturaliste ce s-a luat din noţiunea de Dumnezeu.

Adevăraţii oameni de ştiinţă, naturaliştii de azi, s-ar apăra desigur cu străşnicie dacă li s-ar spune aşa ceva. Aşa cum unii filosofi cred că gândesc în mod liber de prejudecăţi despre om, prezentându-l ca fiind alcătuit din trup şi suflet, când de fapt ei nu fac decât să aplice hotărârile celui de-al optulea Conciliu ecumenic de la Constantinopol, aşa cum aceşti filosofi sunt dependenţi de un curent istoric, toţi adepţii lui Haeckel, ai lui Darwin, până la fizicieni, cu ordinea lor naturală, sunt dependenţi de acea orientare teologică care s-a desăvârşit în perioada care se întinde de la Augustin până la Calvin (Nota 7). Aceste lucruri trebuie văzute în fundamentul lor. Căci este o caracteristică a oricărui curent evolutiv faptul că el cuprinde o evoluţie, dar şi o involuţie sau devoluţie. Şi, în timp ce s-a încetăţenit sintagma „Dumnezeu atotputernicul", în sferele subconştiente ale vieţii sufleteşti umane era prezent un curent inferior, care a devenit apoi curentul dominant, dătător de ton: necesitatea naturală (vezi fig. 11, culoarea roşie). Iar din secolul al XVI-lea există din nou un curent care se pregăteşte să devină dominant, chiar în vremea noastră (vezi fig. 11, culoarea albastră).

Dumnezeu atotînţeleptul

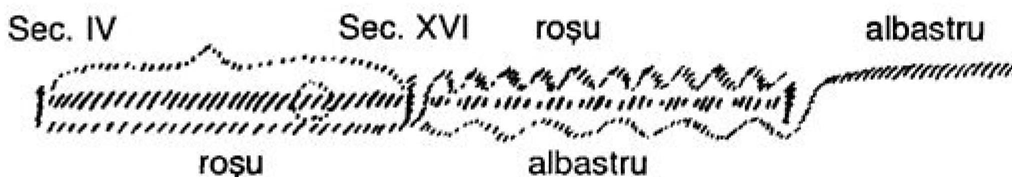

Fig. 11

Caracteristica timpului lui Mihail este faptul că ce s-a pregătit sub forma unui curent inferior, al necesităţii naturale, va trebui să devină un curent superior. Dar trebuie înţeles spiritul interior al evoluţiei terestre, dacă vrem să ajungem la înţelegerea a ceea ce trebuie să vină.

V-am atras nu de mult atenţia asupra faptului că evoluţia omului se realizează într-o linie descendentă. Omenirea etapei Pământ şi însăşi evoluţia Pământului se află în decadenţă. V-am mai spus că, în prezent, acesta este deja un adevăr geologic, iar acei geologi care merită a fi luaţi în serios acceptă că scoarţa Pământului este deja atinsă de procese de decădere. Însăşi omenirea se află într-un proces de decădere prin acţiunea unor forţe care sunt, de fapt, terestre, sensibile. Şi procesul umanităţii trebuie să continue astfel, încât omenirea să preia impulsuri spirituale care acţionează împotriva decadenţei. Pentru aceasta, în omenire trebuie să pătrundă o viaţă spirituală conştientă. Este necesar să înţelegem că am depăşit deja punctul de vârf al evoluţiei terestre. Pentru ca evoluţia Pământului să poată continua trebuie să fie preluate elementele spirituale.

Acest lucru pare a fi o problemă abstractă, însă pentru cercetătorul spiritual lucrurile nu stau astfel. Ştiţi că evoluţia a ceea ce a devenit mai târziu Pământ o urmărim de-a lungul stadiilor Saturn, Soare, Lună şi apoi Pământ.

În etapele amintite omul a parcurs o pregătire, un stadiu premergător. Abia pe Pământ s-a atins cu adevărat entitatea umană, omul integrându-şi Eul, şi în această entitate va urma cursul stadiilor de evoluţie următoare ale Pământului.

Ştim că pe aceeaşi treaptă de evoluţie pe care se află omul, în prezent, se aflau - chiar dacă în cu totul altă înfăţişare - în stadiul Saturn aşa-numitele Începătorii (Arhai), astăzi Spiritele personalităţii sau Spiritele timpului. În cărtile mele am spus că ce numim Arhai au parcurs stadiul de om în perioada Saturn, ce numim Arhangheli l-au parcurs în stadiul Soare, Îngerii au fost oameni în stadiul Lună. În stadiul Pământ, noi suntem oameni.

Desigur, ne-am dezvoltat într-un stadiu pregătitor. Dacă ne întoarcem la stadiul lunar, observăm că atunci au fost oameni Îngerii; nu cu înfăţişarea noastră, căci aici existau cu totul alte condiţii. Dar în afara Îngerilor, a oamenilor lunari, ne-am dezvoltat şi noi într-un stadiu premergător, foarte avansat, astfel încât eram deja luaţi în seamă de către îngeri; când evoluţia lunară era deja în declin, eram luaţi în seamă de către îngeri. Acelaşi lucru ni se întâmplă în perioada declinului evoluţiei pământene, când vin din urmă alte entltăti. Aceste observaţii sunt un rezultat al cercetărilor făcute de ştiinţa spiritului, căruia trebuie să i se acorde toată atenţia; am remarcat, în stadiul evoluţiei pământene, fiinţe care pe Jupiter (stadiul următor al evolutiei terestre) vor îmbrăca alte forme, comparabile cu fiinţele omeneşti.

Noi vom fi altfel de fiinţe pe Jupiter. Dar aceşti oameni jupiterieni sunt deja prezenţi, cum eram noi pe Lună. Ei sunt invizibili exterior; dar nu de mult v-am spus ce înseamnă să fii vizibil exterior şi că şi omul este o fiinţă suprasensibilă. Din punct de vedere suprasensibil, aceste entităţi sunt chiar foarte prezente.

Subliniez încă o dată faptul că se fac remarcate anumite entităţi care trăiesc în jurul oamenilor. Acest lucru se întâmplă de la mijlocul secolului al XV-lea. Asemenea fiinţe au dezvoltat mai întâi impulsul unei forţe asemănătoare forţei voliţionale a omului, a acelei forţe pe care v-am descris-o ca existând în straturile profunde ale conştienţei. Aceste entităţi invizibile sunt înrudite cu ce rămâne necunoscut conştienţei obişnuite, dar ele se fac de pe acum simţite în evoluţia umanitătii actuale.

Pentru cel care ia în serios cercetarea spiritului, aceasta este o problemă de mare importanţă, care mi s-a înfăţişat cu mare forţă, aş spune chiar provocator - am exprimat atunci acest lucru sub diferite forme - unora dintre prietenii noştri - în 1914 când a izbucnit războiul catastrofal. Erai obligat atunci să-ţi pui întrebarea: Cum s-a dezlănţuit asupra omenirii europene un eveniment ale cărui urmări sunt practic de necomparat cu evenimentele istorice anterioare. Pentru cei care ştiu însă că în chestiunile hotărâtoare în Europa au fost implicaţi în anul 1914 cel mult 30-40 de oameni şi care cunosc dispoziţia sufletească în care se aflau majoritatea acestora, trebuie să spunem că cei mai mulţi dintre aceşti oameni, oricât ar suna de ciudat, în prezent, acest lucru, aveau o conştienţă tulburată, întunecată. În ultimii ani, mai cu seamă, s-a discutat mult despre ce poate rezulta dintr-o conştienţă tulburată. În anul 1914, tocmai dintr-o întunecare a minţii, la sfârşitul lui iulie şi începutul lunii august au fost luate deciziile cele mai importante, de asemenea, şi de-a lungul anului, până în prezent. Dacă cercetăm aceste lucruri cu ajutorul ştiinţei spiritului, putem spune că stările de conştienţă întunecată au fost porţile prin care forţe ale unor entităţi au pus stăpânire pe conştienţa oamenilor şi au actionat prin propria lor stare de conştienţă. Dar ce fel de entităţi sunt aceste fiinţe care au luat conducerea şi care sunt fiinţe încă subumane? Aceasta este o întrebare pe care trebuie să ne-o punem cu toată seriozitatea.

Noi ne-am întrebat care este originea inteligenţei umane,

comportamentul inteligent al omului care, simplu vorbind, are ca unealtă proprie capul său. Şi am constatat că această structură inteligentă a sufletului nostru îşi are originea în fapta lui Mihail, Arhanghelul, reprezentată simbolic ca o cădere, aruncarea balaurului. Este de fapt un simbol foarte comun. Căci dacă-ţi reprezinţi corect lucrurile trebuie să înţelegi că fiinţa Mihail şi balaurul sunt, de fapt, tot ce intră în aşa-numita noastră raţiune, în inteligenţa noastră. Mihail nu prăvăleşte cetele potrivnice lui într-un abis, ci în capetele umane (vezi fig. 12). Aici, acest impuls luciferic trăieşte în continuare. Am apreciat că inteligenţa umană este un impuls luciferic. Putem spune, aşadar, că, privind în urmă la devenirea Pământului, găsim fapta mihailică de care se leagă luminarea omului cu ajutorul raţiunii.

Fig. 12

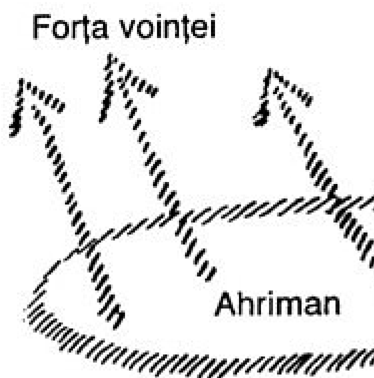

Fig. 13

Entităţile subumane care conţin un impuls care corespunde în foarte mare măsură forţei de voinţă umană se ridică din adâncuri, în timp ce forţele sau cetele prăvălite de Mihail vin din sfere superioare. Şi în timp ce acestea au luat în stăpânire capacitatea de reprezentare umană, primele pun stăpânire pe forţa de voinţă umană, se unesc cu aceasta şi sunt generate de domeniul lui Ahriman (vezi fig. 13).

Prin intermediul acestor stări de conştienţă întunecate au acţionat influenţe ahrimanice. Atât timp cât aceste forţe nu vor fi considerate forţe existente obiectiv în lume, ca şi ceea ce se numeşte azi magnetism, electricitate etc., nu se va putea înţelege acea natură care cuprinde, potrivit poeziei lui Goethe, *imnul său în proză* (Nota 8) şi omul. Căci natura pe care şi-o reprezintă cercetarea actuală nu cuprinde în ea omul, ci numai învelişul fizic al acestuia.

Noi trebuie să constatăm apariţia în cadrul evoluţiei omului a entităţii care reprezintă o înălţare a forţelor ahrimanice, aşa cum la începutul existenţei Pământului a avut loc căderea esenţei luciferice; aceste fiinţe realizează o influenţare a forţei umane de voinţă, aşa cum cele luciferice realizau o influenţare a puterii de reprezentare. Trebuie să ne fie clar că aceste fiinţe îşi vor face apariţia şi să ne bazăm pe o concepţie despre natură care cuprinde la început numai omul. Regnul animal va fi implicat abia mai târziu în evoluţia Pământului; asupra animalelor aceste entităţi nu au încă nici o influenţă. Dacă nu vom acorda atenţie acestor fiinţe nu vom putea înţelege umanitatea. Iar aceste fiinţe care sunt, se poate spune, împinse de la spate - căci în spatele lor se află esenţa ahrimanică de la care ele obţin forţa voluntară, forţele de orientare etc. - sunt, în sine, entităţi subumane. Ele sunt însă stăpânite de spirite ahrimanice superioare şi prin acest fapt posedă ceva care depăşeşte cu mult natura şi entitatea lor proprie. Datorită unei asemenea situaţii, chiar dacă-l subjugă pe om, ele acţionează mult mai puternic decât cel slab, dacă acesta nu se fortifică cu ajutorul spiritului. Aşa cum cetele luciferice prăvălite de Mihail au acţionat pentru iluminarea omului, pentru elaborarea raţiunii umane, tot astfel celelalte cete de care am vorbit se ocupă de impregnarea voinţei umane. Şi ce vor ele? Ele scormonesc în stratul cel mai profund al conştienţei, unde omul doarme în prezent, chiar şi atunci când se află în stare de veghe. El nu observă cum ele pătrund în fiinţa sufletului său, şi în fiinţa trupului său. Aici atrag cu forţele lor tot ce a rămas luciferic, ce

nu a fost încă pătruns cu impulsul hristic. Este ceea ce ele pot atinge, pot lua în stăpânire.

Aceste lucruri sunt actuale! Am vorbit despre un fenomen care este important într-un sens cultural-istoric superior şi despre care scriu tot felul de oameni, începând cu Theobald Bethmann până la Jagow; Clemenceau şi Wilson vor scrie şi ei. Este cât se poate de interesant pentru un om care gândeşte în spiritul timpului său să urmărească modul în care scriu oameni ca Tirpitz şi Ludendorff (Nota 9). Prin conţinut, ei sunt foarte departe unul de celălalt, căci nu se puteau suferi şi aveau păreri cu totul diferite. Dar nu dorim să vorbim aici despre părerile lor, ci despre configuraţia lor spirituală. Cărţile sunt concepute în germana actuală, dar sunt scrise în aşa fel - trebuie să ai înţelegere pentru aceste lucruri, altfel transpui o astfel de carte pe care scrie anul 1919 în prezent - încât te întrebi: De fapt, ce fel de formare a gândirii este aceasta? Mi-am pus cu toată seriozitatea această întrebare când am cercetat două volume ale lui Tirpitz şi Ludendorff. Privite din exterior ele sunt scrise în germană, dar de fapt reprezintă numai o traducere, căci gândurile aparţin epocii împăratilor romani. Exact acelaşi mod de gândire pe care-l întâlnim la Caesar.

Tocmai când ai obţinut o înţelegere a metamorfozei omenirii ca cea pe care am descris-o, observi cât de rămase în urmă sunt astfel de suflete, căci ele nu au parcurs metamorfoza. Cărţile lui Triptiz şi ale lui Ludendorff nu tratează decât ocazional evenimente actuale; ele ar putea vorbi tot atât de bine despre campaniile lui Caesar. Acest lucru poate fi dovedit de cel care deţine metoda corespunzătoare unei astfel de demonstraţii. Cu alte cuvinte, creştinismul a trecut pe lângă aceşti oameni, ei nu au nimic creştinesc. Desigur, în cuvinte da - poate că în tinereţe s-au rugat în biserici creştine, poate, nu ştiu, despre Tirpitz nu cred, şi nici despre Ludendorff, nu cunosc prea multe, dar nici acest fapt n-ar spune mare lucru -, dar adevăratul impuls

hristic ei nu-l au în inimă, în suflet. Au rămas pe o treaptă de evoluţie timpurie a umanităţii. Spiritele despre care am vorbit se pot apropia , de acest fel de configuratie a reprezentărilor, pe acestea le pot atrage, le pot lua în stăpânire. Prin aceasta ele urmăresc să-şi întemeieze stăpânirea. Astfel, intră însă în joc un element străin, un element al lumii spirituale care acum este pus în valoare în hotărârile acestor oameni. În cazul lui Ludendorff un asemenea lucru poate fi pus în evidenţă direct, deşi în prezent nu se practică încă o psihopatologie istorică - aceasta se va face într-un viitor nu prea îndepărtat. La 6 august a avut loc cucerirea localităţii Lüttich. Pe una din străzile oraşului s-a adunat întregul corp de armată, avându-l în mijlocul lui pe Ludendorff, pe atunci purtând gradul de colonel. Lui i-a revenit toată puterea de decizie. În urma hotărârii sale rapide s-au desfăşurat lucrurile. Prin aceasta însă s-a pierdut normalitatea stării sale de conştienţă şi el a ajuns la starea caesareică a vieţii sufleteşti, la care se adaugă întunecarea stării de conştientă, ceea ce constituie o poartă pentru lumea ahrimanică.

Timpul ne pune, în prezent, asemenea probleme. Ca oameni, nu ne mai este îngăduit să trecem pe lângă ele. Desigur, nu este un lucru simplu, căci a devenit comod să gândeşti altfel despre oameni, adică să nu gândeşti deloc, să nu te apropii de ei. Şi nici nu este lipsit de pericole să spui adevărul despre aceste lucruri, în prezent, când mulţi indivizi care aparţin umanităţii nu iubesc adevărul. Facem abstracţie de faptul că un sentimentalism greşit înţeles ar putea găsi că din punct de vedere sufletesc aceste lucruri sunt înfiorătoare.

Dar ce va rezulta dintr-o astfel de concepţie este o cunoaştere fundamentală a necesităţii impulsului hristic. Trebuie să cunoşti toate locurile unde nu se găseşte impulsul hristic. Căci, aşa cum am arătat ieri, şi în stratul median al conştienţei trebuie să-şi găsească locul - impulsul hristic: Când impulsul hristic se află în stratul median al conştienţei, când omul s-a pătruns cu adevărat

de creştinism forţele ahrimanice nu pot trece prin stratul median, în sus, şi nu pot trage în jos, cu forţele lor spirituale, forţele intelectuale. La aceasta se rezumă totul.

Este imperios necesar să se recunoască în prezent că o importanţă de acelaşi rang cu unele influenţe care îşi au rădăcinile numai în lumea umană o au influenţele care ne vin de la unele fiinţe extra-umane, subumane, asupra cărora acţionează însă alte fiinţe. Acum opt zile am analizat influenţa mihailică, arătând cât de necesară este ea. Căci dacă este adevărat că prin puterea mihailică a avut loc influenţarea luciferică a fiinţei umane tot atât de adevărat este faptul că, în prezent, se produce un eveniment polar faţă de primul, ascensiunea anumitor entităţi ahrimanice. Iar omul va fi capabil să facă faţă acestor forţe în ascensiune numai prin continuarea activităţii lui Mihail. În prezent, este foarte periculos şi din punct de vedere fiziologic să te agăţi de necesitatea naturală, de acel tip de fatalism care se exprimă în necesitatea naturală. Căci educaţia şcolară şi educaţia primită prin experienţa vieţii slăbesc capul uman, prin reprezentările care se bazează numai pe necesitatea naturală, pe atotputernicia acesteia; oamenii devin atât de pasivi cu privire la conştienţa lor, încât alte forţe pot pătrunde în această conştienţă, eliminând acea forţă care este necesară când impulsul hristic, în forma lui actuală, vrea să pătrundă în structura sufletului omenesc.

Sunt, într-o măsură oarecare, obligat să vă vorbesc despre pătrunderea înăuntrul omului a anumitor entităţi ahrimanice de care trebuie să ţinem seama, lucru asupra căruia vom reveni mâine şi care este deja cunoscut de multi oameni. Dar ei interpretează greşit acest eveniment din cauză că nu ştiu sau nu vor să ştie nimic despre adevărata treime Hristos-Lucifer-Ahriman, ci îi asociază şi îi confundă pe Lucifer şi Ahriman. Acest lucru împiedică diferenţierea lor, nu mai poate fi recunoscut caracterul acestor entităţi ahrimanice care sunt acum în ascensiune. Numai prin caracterizarea minuţioasă a ceea

ce este ahrimanic şi cunoaşterea opoziţiei faţă de ce este luciferic putem şti de ce natură sunt influenţele suprasensibile care acum arată ca o replică a prăvălirii balaurului prin acţiunea lui Mihail. Este ca o ridicare din profunzimi ahrimanice a anumitor entităţi. În om se găsesc puncte vulnerabile faţă de aceste fiinţe, atunci când oamenii se lasă pradă unor impulsuri instinctive necontrolate şi nu se străduie să se lămurească cu privire la impulsurile care acţionează în interiorul lor.

Există acum chiar o metodă, am putea spune şi o antimetodă, pentru învăluirea a ceea ce este instinctiv, care constă în suprapunerea unor noţiuni, aşa încât nu se poate judeca în mod corect despre ce este vorba. Gândiţi-vă la chemarea la luptă a proletariatului vremurilor noi. Dincolo de această chemare la luptă se află cereri foarte justificate ale omenirii. Dar nu se face apel la aceste cereri în primul rând. Pentru prima oară se apelează la ele în ideea noastră de tripartiţie. Se face apel la cu totul altceva: Proletari din toate ţările, uniţi-vă! Ce înseamnă aceasta? Cultivaţi acel antisentiment împotriva celorlalte clase care vă este propriu vouă, proletarilor, cultivaţi ceva asemănător urii, ca indivizi izolaţi, şi uniţi-vă, adică iubiţi-vă, uniţi - sentimentele voastre de ură, urmăriţi dragostea pentru o clasă, căutaţi din ură dragostea tovarăşilor aparţinând unei clase. Iubiţi-vă din ură sau în baza urii. Aveţi aici două noţiuni polare, opuse. Aceasta face concepţia omului atât de nebuloasă, încât sunt reprimate instinctele şi nu mai ştii cu ce ai de-a face de fapt. Este un fel de antimetodă de învăluire, prin gândirea umană actuală, a unei vieţi instinctive, ceea ce oferă puncte de atac deosebit de vulnerabile pentru entităţile ahrimanice descrise.

CONFERINŢA a VI-a

Dornach, 30 noiembrie 1919

Aţi văzut din expunerile făcute în ultimele zile că pentru deplina înţelegere a entităţii umane este necesar să pătrundem în structura articulată a omului, recunoscând, în primul rând, deosebirea care există între organizarea capului şi restul organismului omului. De fapt, noi

împărţim şi restul organismului în două, astfel încât rezultă o tripartiţie, dar pentru înţelegerea impulsurilor cărora le avem de făcut faţă în prezent şi în viitorul apropiat în ceea ce priveşte evoluţia omului este importantă prima împărţire.

Când vorbim în mod antroposofic despre om, spunând omul-cap, restul organismului omului, atunci organizarea capului şi aceea a restului organismului reprezintă mai mult imagini create de natură pentru sufletescul, spiritualul a cărui expresie sau revelaţie sunt. Omul se află prins în evoluţia umanităţii într-un mod care poate fi înţeles numai dacă observăm deosebirea dintre integrarea capului şi a restului organismului său. Ceea ce este legat de organizarea capului şi se manifestă ca viaţă de reprezentare a omului prin intermediul capului ne conduce înapoi, la evoluţia postatlanteană a omului. Să ne limităm pentru început numai la această perioadă. Dacă ne concentrăm asupra timpului care a urmat marii catastrofe atlaneeene, adică mileniile VI, VII, VIII î.Hr., ajungem, pentru regiunile care pot fi luate în considerare ca lume civilizată a acelor vremuri, la o dispoziţie sufletească a omenirii care de-abia poate fi comparată cu a noastră. Ce avea atunci omul în conştienţa sa, ce caracteriza concepţia sa despre lume este greu de comparat cu conceptia noastră bazată pe simţuri, cu concepţia noastră intelectuală asupra lumii. În cartea mea ***Ştiinţa ocultă în linii mari*** am numit acea cultură cultura protoindiană. Structura omului, care era legată atunci, în mod preferenţial, de cap, era în aşa măsură diferită de a noastră încât luarea în considerare a spaţiului şi a timpului, aşa cum ne este propriu nouă, nu constituia preocuparea acelei populaţii. Înţelegerea lumii ca întreg era mai mult o privire spre depărtările spaţiale nemăsurate şi spre legăturile dintre diferitele ei momente. În concepţia despre lume din acea epocă îndepărtată nu se vorbea despre spaţiu şi timp.

Abia în mileniile V-IV avem primele semne despre o concepţie care includea aceste concepte, şi anume în

epoca protopersană. Mai exista însă atunci întreaga predispoziţie a vieţii sufleteşti care cu greu ar putea fi comparată cu ce este dispoziţia sufletească actuală a omului. În acele timpuri îndepărtate omul era înclinat să interpreteze lucrurile în asa fel încât să se realizeze armonizarea între ce este luminos şi ce este întunecat. Abstracţiunile în care trăim în prezent erau total străine acelei populaţii vechi a Pământului. Încă mai dăinuiau frânturi ale unei concepţii de ansamblu a Universului, o conştienţă a impregnării tuturor lucrurilor vizibile cu lumină şi a atenuărilor acesteia în diferitele grade de întunecare, în tentele mai întunecate. Tot astfel era privită şi ordinea morală a lumii. Un om binevoitor, bun, era resimţit ca fiind luminos, iar un om bănuitor, egoist ca fiind întunecat. În jurul omului apărea ca o aură ceea ce era individualitatea sa morală. Dacă ai fi vorbit unui om din acele vremuri protoiraniene despre ceea ce în prezent numim ordine naturală, el nu ar fi înţeles nimic. Nu exista o ordine naturală în sensul actual. Pentru omul protoiranian era prezentă lumea luminii şi a întunericului şi el distingea şi în lumea sunetelor nuanţe luminoase şi întunecate, umbroase. Întunecat şi luminos erau pentru el forţe spirituale şi totodată forţe ale naturii. Pentru el nu existau deosebiri între forţele spirituale şi cele ale naturii. Deosebirea pe care o facem în prezent între necesitatea naturală şi libertatea umană i-ar fi apărut o nebunie, căci pentru el nu exista această dualitate; totul era cuprins într-o unitate fizică-spirituală. Dacă ar fi să reprezint sub formă de imagine (semnificaţia va rezulta din cele ce urmează) conceptia protoiraniană asupra lumii, ar trebui să trasez o linie asemănătoare Şarpelui lumii, simbolul Cosmosului (vezi fig. 14).

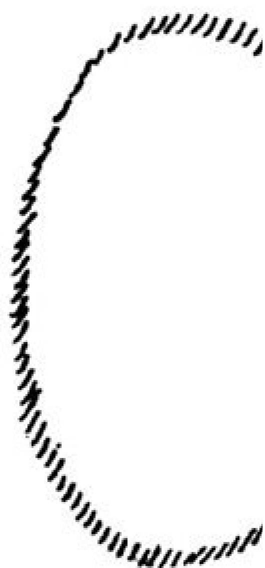

Fig. 14 Fig. 15 Fig. 16

În acea vreme, în legătură cu procesul respirator al omului se spunea: Când se scutură un copac, acesta este Dumnezeul de afară, iar când îmi mişc braţul, acesta este Dumnezeu dinăuntru. Când aspir aerul, îl prelucrez înăuntru şi îl elimin din nou; acesta este Dumnezeu de afară, care intră şi iese din nou. În felul acesta aceeaşi divinitate era resimţită în afară şi înăuntru, dar, într-un anumit punct, concomitent afară şi înăuntru. Se spunea: În timp ce sunt o fiinţă a respiraţiei, sunt o fiinţă a naturii şi în acelaşi timp eu însumi.

Dacă aş reprezenta concepţia despre lume a celei de a treia epoci culturale printr-o linie, aşa cum am reprezentat-o pe cea a epocii vechi persane (vezi fig. 15), aceasta ar reprezenta pe de o parte existenţa naturală, iar pe de alta, existenţa umană, ambele încrucişându-se într-un punct, în procesul respirator.

Lucrurile se schimbă în cea de a patra epocă culturală,

cea greco-romană. Existenţa naturii şi cea umană apar acum în opoziţie, omul începe să se simtă în opoziţie cu natura. Iar dacă aş vrea să vă reprezint în mod figurativ acest lucru, ar rezulta desenul din fig. 16.

Pe de o parte omul resimte lumea exterioară, pe de altă parte lumea interioară, care nu se mai întâlnesc în punctul central.

Ce are omul în comun cu natura rămâne în afara conştienţei. Faptul că în cultura Yoga indiană se face încercarea de a reconştientiza acest lucru, reprezintă o întoarcere atavică la trepte anterioare de evoluţie a umanităţii, întrucât se urmăreşte aducerea în starea de conştienţă a procesului respirator, care în cea de a treia epocă culturală era starea prin care în mod natural te simţeai în interior şi în exterior. Această a patra epocă de cultură începe în secolul al VIII-lea î.Hr. Şi tot atunci au început acele exerciţii Yoga indiene târzii care căutau să readucă în mod atavic ce existase anterior în cultura indiană, dar care se pierduse.

Aşadar, această conştienţă a procesului respirator s-a pierdut. La întrebarea: De ce încerca cultura Yoga indiană s-o reactualizeze, ce urmărea ea să obtină prin aceasta? trebuie să răspundem că se urmărea înţelegerea lumii exterioare. În cea de a treia epocă culturală era cunoscut procesul respirator, ceea ce înseamnă că se înţelegea în interior ceva care aparţinea în acelaşi timp şi lumii exterioare.

Acest lucru trebuie obţinut, din nou, pe altă cale. Căci noi trăim încă sub postacţiunea acestei culturi - a patra epocă de cultură s-a terminat la mijlocul secolului al XV-lea -, care are în ceea ce priveşte dispoziţia sufletească umană un caracter binar. Prin formaţia capului avem o concepţie incompletă despre natură, iar prin organizarea restului organismului uman o cunoaştere incompletă despre noi înşine (vezi desenul din fig. 17). Este omis acel

lucru în care am vedea în acelaşi timp un proces al lumii interioare şi un proces al lumii exterioare.

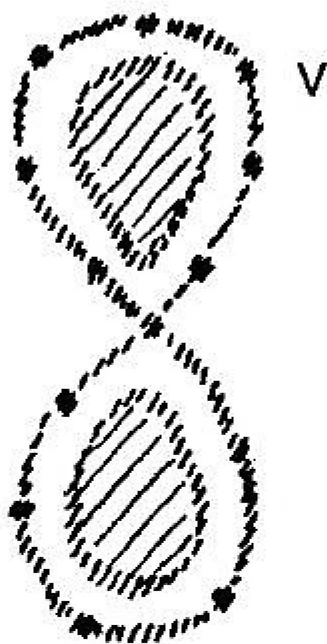

Fig. 17

Acum trebuie din nou obţinut printr-un efort, de data asta însă în mod conştient, ce s-a pierdut. Aceasta înseamnă că este necesar să ajungem din nou la înţelegerea unui lucru aflat în interiorul omului care aparţine în acelaşi timp lumii exterioare şi lumii interioare, şi care se suprapune.

Aceasta trebuie să fie strădania celei de a cincea epoci post-atlanteene.

În studiul Viitorul social, am vorbit despre importanţa acestor lucruri pentru viaţa socială. Noi nu putem atinge acest scop prin întoarcerea spre cultura Yoga; aceasta reprezintă un stadiu depăşit, întrucât chiar procesul respirator a suferit transformări. Este o realitate pe care, în prezent, n-o putem verifica în clinică. Dar procesul

respirator al omului s-a modificat încă în timpul celei de a treia epoci culturale postatlanteene. S-ar putea spune că în a treia epocă de cultură postatlanteană omul mai respira suflet, acum el respiră aer. Nu numai că reprezentările noastre au devenit materialiste, dar realitatea însăşi şi-a pierdut sufletul.

Vă rog să nu vedeţi în ce spun acum ceva lipsit de importanţă. Gândiţi-vă ce înseamnă faptul că realitatea în care trăieşte omenirea s-a transformat în aşa fel încât aerul respirat este altul decât cel respirat acum patru milenii. Nu numai conştienţa umanităţii s-a schimbat; în atmosfera Pământului era suflet. Aerul era suflet. Astăzi el nu mai este suflet, el este suflet în alt sens. Entităţile spirituale elementare despre care am vorbit ieri pătrund din nou în aer, le poţi respira, dacă faci excercitii Yoga. Dar ce puteai obţine prin respirapa normală acum trei milenii nu poate fi reconstituit pe cale artificială. Că acest lucru ar fi posibil este marea iluzie a orientalilor. Cele spuse acum de mine descriu întru totul o realitate. Acea însufleţire a aerului care aparţinea omului nu mai există. Din această cauză, fiinţele pe care le-aş numi fiinţe antimihailice, despre care am vorbit ieri, pot pătrunde în aer şi, prin aer, în om, ajungând pe această cale în omenire, aşa cum am spus ieri. Putem scăpa de ele numai dacă în locul exerciţiilor Yoga punem ce este adecvat pentru timpul nostru, şi noi trebuie să ne străduim în acest sens. Dar putem realiza aceasta numai dacă devenim conştienti de o relaţie mult mai subtilă a omului cu lumea exterioară, astfel încât în ce priveşte corpul nostru eteric să aibă loc ceva care să pătrundă tot mai mult în conştienţă, în mod asemănător cu procesul respirator. Aşa cum în procesul respirator inspirăm aer oxigenat şi expirăm dioxid de carbon inutilizabil, există un proces asemănător în toate percepţiile noastre senzoriale. Să admitem că priviţi o flacără. În acest caz se întâmplă ceva comparabil cu inspiraţia, numai că mult mai subtil. Închideţi apoi ochii - ceva asemănător puteţi face cu oricare organ de simţ - şi veţi avea imaginea retiniană persistentă a flăcării, care se şi modifică apoi

treptat, aşa cum spune Goethe, se stinge. În acest proces al preluării impresiei luminoase şi a stingerii ei ulterioare, în afară de ce este pur fiziologic, este implicat corpul eteric al omului. Dar în acest proces există ceva extrem de important, elementul sufletesc care cu trei milenii în urmă era inspirat şi expirat. Şi noi trebuie să recunoaştem într-un mod asemănător procesul senzorial, aşa cum cu trei milenii în urmă era recunoscut procesul respirator.

Se poate spune că omul trăia cu trei milenii în urmă într-un fel de cultură nocturnă. Iehova se revela profeţilor prin visele din timpul nopţii. Noi însă trebuie să cultivăm subtilităţile relaţiilor cu lumea, în aşa fel încât în preluarea lumii în noi să nu avem numai percepţii senzoriale, ci şi aspectele spirituale. Este necesar să obtinem certitudinea că împreună cu fiecare rază luminoasă, cu fiecare sunet, cu orice senzaţie de căldură şi cu stingerea acestora intrăm în interrelaţii sufleteşti şi trebuie să devină pentru noi foarte importante. Şi putem să facem în aşa fel încât acest lucru să se înfăptuiască şi cu noi.

Misteriul de pe Golgota a survenit în cea de a patra epocă postatlanteană, care începe aproximativ în anu1747 î.Hr. şi se încheie cu anul 1413 d.Hr. În prima treime a acestui interval are loc Misteriul de pe Golgota. Oamenii au înţeles acest Misteriu prin intermediul ecourilor vechiului mod de gândire, a vechii culturi. Felul în care trebuie înţeles acest eveniment este cu totul nou; cel vechi este complet uzat, nu mai este adecvat. Numeroasele încercări de a da gândirii omeneşti capacitatea de a înţelege Misteriul de pe Golgota s-au dovedit a nu mai fi corespunzătoare pentru a-l atinge.

Toate lucrurile care sub aspect exterior se manifestă în mod material au şi partea lor spiritual-sufletească. Şi toate lucrurile care se manifestă sufletesc-spiritual au şi partea lor exterioară materială. Faptul că aerul Pământului şi-a pierdut caracteristica sufletească, astfel

încât omul nu mai respiră aerul iniţial, a avut o influenţă spirituală importantă în evoluţia umanităţii. Prin faptul că o dată cu respiraţia omul primea în sine sufletul, el a căpătat conştienţa preexistenţei sufletescului, a existenţei sufletului înainte ca acesta să fi coborât în corpul fizic prin naştere sau prin concepţie. El însuşi era înrudit de la origine cu acest suflet, aşa cum este consemnat la începutul Vechiului Testament: „... şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie" (Fac. 2, 7). În măsura în care procesul respirator a încetat de a mai fi însufleţit, omul a pierdut conştienţa preexistenţei sufletului. Şi chiar când a apărut Aristotel, în această a patra epocă postatlanteană nu mai exista nici o posibilitate de a întrezări prin puterea de înţelegere omenească preexistenţa sufletească.

Ne aflăm, din punct de vedere istoric, în faţa faptului că cel mai mare eveniment, evenimentul hristic, irumpe în evoluţia Pământului, dar omenirea trebuie să se maturizeze pentru a-l putea înţelege. Cu rămăşiţele vechii puteri de înţelegere, rezultate din cultura originară, noua cultură nu este încă în stare să recepteze Misteriul de pe Golgota. După aceea, această putere de cuprindere se pierde, iar dogmatica se îndepărtează din ce în ce mai mult de înţelegerea Misteriului de pe Golgota. Biserica interzice credinţa în preexistenţa sufletului nu pentru că aceasta ar fi incompatibilă cu Misteriul de pe Golgota, ci datorită faptului că prin pierderea caracterului sufletesc al aerului posibilitatea de cuprindere omenească a încetat să perceapă conştienţa sufletului ca forţă, conştientizarea preexistenţei. Preexistenţa dispare din tot ce a devenit conştienţă a capului. Când vom recăpăta conştienţa însufleţirii percepţiilor noastre senzoriale ne vom afla din nou într-un punct crucial şi vom putea cuprinde voinţa umană care urcă din cel de al treilea strat al conştienţei, aşa cum l-am prezentat zilele trecute. Atunci vom avea ceva totodată subiectiv şi obiectiv, aşa cum dorea cu atâta ardoare Goethe. Atunci vom avea din nou posibilitatea de a sesiza cât de ciudat este acest proces

senzorial al omului în legătură cu lumea exterioară. Toate reprezentările actuale în această privinţă sunt grosolane, sugerând că lumea exterioară pur şi simplu acţionează asupra noastră, iar noi reacţionăm la aceasta. Adevărul este următorul: un proces sufletesc se desfăşoară din afară spre interior şi este sesizat prin procesul sufletesc interior, profund inconştient, astfel încât cele două procese se suprapun. Din afară pătrund în noi gândurile cosmice, dinăuntru actionează în afară voinţa omenească. Iar în acest punct se încrucişează voinţa umană cu gândurile cosmice, aşa cum s-au încrucişat cândva în respiraţie obiectivul cu subiectivul. Trebuie să învăţăm să simţim cum acţionează voinţa prin ochii noştri şi cum se amestecă, în fapt, activitatea simţurilor cu pasivitatea, prin aceasta încrucişându-se gândurile cosmice cu voinţa umană. Această nouă voinţă Yoga trebuie s-o dezvoltăm noi. Prin aceasta ne este mijlocit din nou ceva asemănător cu ce era mijlocit omului cu trei milenii în urmă prin procesul respirator. Concepţia noastră trebuie să devină mai sufletească, mai spirituală.

La asemenea aspecte se referea concepţia despre lume a lui Goethe. El *recunoştea fenomenul pur* (Nota 10), pe care-l numea fenomenul originar, în care introducea numai ce acţionează asupra omului în lumea exterioară, fără să aibă în vedere gândul luciferic care vine din capul omului. Acest gând servea doar la asamblarea fenomenelor. Goethe nu căuta legea naturală, ci fenomenul primordial. Pentru el acest aspect era cel mai important. Dacă, pornind de la fenomenul pur, fenomenul originar (sau primordial), avem posibilitatea să resimţim şi desfăşurarea voinţei noastre în lumea exterioară, în acest caz ne vom ridica din nou la acel subiectiv-obiectiv care exista în vechiul învăţământ ebraic. Nu trebuie să vorbim numai despre opoziţia dintre material şi spiritual, ci trebuie să recunoaştem chiar în perceperea senzorială contopirea într-o unitate a ce este material cu ce este spiritual. Ce a fost acum trei milenii cultura Iehova va fi pentru noi ceea ce îşi face simtită prezenţa când nu mai percepem natura ca pe ceva material şi nici nu

introducem în natură în mod fantezist ceva sufletesc, aşa cum face Gustav Theodor Fechner. Când vom învăţa să receptăm ce este sufletesc în natură o dată cu senzorialul vom putea vorbi de relaţia lui Hristos cu natura exterioară. Atunci, aceasta va fi asemănătoare cu un proces respirator.

Acum vom putea evidenţia, cu ajutorul raţiunii umane sănătoase, că la baza existenţei noastre sufleteşti se află preexistenţa. Trebuie să completăm reprezentarea pur egoistă a postexistenţei, care ia naştere din necesitatea noastră de a mai exista după moarte, cu conştienţa despre preexistenţa sufletescului, să ajungem la concepţia despre adevărata veşnicie a sufletului pe alte căi decât până acum. Această concepţie o putem numi cultura mihailică. Dacă avem conştienţa că, în fiecare sunet auzit, cu fiecare privire se revarsă în noi spiritualitate şi sufletesc şi că în acelaşi timp noi revărsăm în lume sufletesc, vom obţine conştienţa de care are nevoie omenirea pentru viitor.

Mă întorc la imaginea pe care v-am sugerat-o. Vedeţi o flacără. Închideţi ochii, aveţi o postimagine care se stinge. Acesta este un proces pur subiectiv? Fiziologul actual aşa spune. Dar nu este adevărat. În eternul cosmic este vorba de un proces obiectiv, cum este prezenţa dioxidului de carbon în aerul pe care-l expirati. Dacă imprimaţi eterului cosmic imaginea pe care o resimţiţi numai ca o postimagine care se stinge, acest lucru nu este pur subiectiv, ci un proces obiectiv. Aveţi posibilitatea de a observa cum ceva ce acţionează în interiorul dumneavoastră este totodată un proces cosmic dacă conştientizaţi următoarele: Privesc flacăra, închid ochii, las să se stingă imaginea - ea se stinge şi dacă tineţi ochii deschişi, dar atunci nu observaţi acest lucru; aceasta nu se petrece numai în mine, ci şi în lume. Putem da şi un alt exemplu. Dacă vă confruntaţi cu un om şi spuneţi: Acest om a spus cutare lucru, care poate fi adevărat sau nu, aceasta este o apreciere, o acţiune morală interioară. Şi ea se stinge ca şi flacăra. Este un

proces cosmic obiectiv. Dacă gândiţi ceva pozitiv sau negativ despre omul de lângă dumneavoastră şi acest lucru este în eterul cosmic un fenomen obiectiv. Nu puteţi închide în interiorul dumneavoastră ce percepeţi sau judecaţi în legătură cu lumea. Chiar dacă pare a fi subiectiv, el este un fenomen cosmic obiectiv. Aşa cum în a treia epocă de evoluţie exista conştienţa faptului că procesul respirator este în acelaşi timp ceva care se petrece în om şi un proces obiectiv, omenirea va trebui să devină conştientă în viitor că elementul sufletesc de care am vorbit este un fenomen cosmic obiectiv.

Această metamorfoză a conştienţei impune ca în dispoziţia sufletească umană să-şi facă loc o forţă mai mare decât cea cu care omul este obişnuit în prezent. Acesta este aportul culturii mihailice: impregnarea Sinelui cu această conştienţă. Dacă considerăm că lumina reprezintă percepţia senzorială, trebuie să ne gândim că ea este însufleţită, precum era de la sine înţeles pentru omul mileniilor II şi III î.Hr. că aerul este însufleţit, pentru că aşa şi era. Nu mai trebuie să percepem lumina ca în perioada materialismului. De la Soare nu radiază numai acele vibraţii de care vorbeşte fizica şi conştienţa generală a umanitătii; aici străbate suflet prin spaţiul cosmic, pe aripile luminii. În timpul care a precedat epoca noastră, acelaşi lucru care acum ajunge la noi prin lumină atunci ajungea prin intermediul aerului. Privind lucrurile în mare, am putea spune că avem de-a face cu un proces sufletesc aerian şi cu un proces sufletesc luminos (vezi fig. 18).

proces
sufletesc
aerian

proces
sufletesc
luminos

Fig.
18

Aceste lucruri le putem observa în evoluţia Pământului. Şi în mijloc se plasează, însemnând trecerea unuia în celălalt, Misteriul de pe Golgota. Nu este suficient pentru prezentul şi viitorul omenirii să se născocească abstracţiuni despre spiritualitate, să se cadă într-un panteism nebulos etc., ci trebuie să fie recunoscut, în însufleţirea sa, ceea ce omenirea actuală resimte ca un proces material.

Este vorba să învăţăm a spune: Înaintea Misteriului de pe Golgota Pământul avea atmosferă. În această atmosferă exista sufletul, care aparţinea sufletescului uman. Acum Pământul are o atmosferă golită de acest suflet. În schimb, în lumina care ne înconjoară se află acelaşi element sufletesc care a fost mai înainte în aer. Acest lucru a fost posibil deoarece Hristos s-a unit cu Pământul. Astfel în decursul evoluţiei Pământului aerul şi lumina au devenit altceva şi din punct de vedere spiritual-sufletesc.

A descrie aerul si lumina în mod material când ne referim la mileniile în care s-a desfăşurat evoluţia Pământului este pueril. Interior, atât aerul cât şi lumina au devenit altceva. Noi trăim într-o altă atmosferă, în altă ambianţă luminoasă decât au trăit sufletele noastre în întrupări pământene anterioare. Trebuie să recunoaştem ca fiind spiritual-sufletesc ceea ce exterior este material. Nu va putea exista o adevărată ştiinţă a spiritului dacă, pe de o parte, oamenii vor descrie existenţa pur materială aşa cum se obişnuieşte în prezent, iar pe de altă parte vor spune că în tot ce este material există şi spiritualitate! În această privinţă, astăzi oamenii vor să se retragă în abstractiune. În viitor va trebui să nu se mai facă în mod abstract deosebire între material şi spiritual, ci să se caute spiritualul chiar în material, să poată fi descris materialul în acelaşi timp cu spiritualul, iar în spiritual să se recunoască trecerea spre material. Abia când vom realiza acest pas vom dobândi adevărata cunoaştere a

omului. „Sângele este un suc cu totul special", dar ce se spune în fiziologie nu se referă la un suc cu totul special, ci este un suc a cărui compoziţie chimică se încearcă a fi dată la fel ca şi pentru alte structuri substanţiale. Oamenii vor putea să ajungă din nou la înţelegerea spiritual-sufletească a omului când vor percepe corect metamorfoza aerului şi luminii. Atunci nu se vor avea în vedere materia abstractă şi spiritul abstract, ci spiritul, sufletul şi trupul, acţionând fiecare în celelalte. Aceasta va fi cultura mihailică.

De mult timp s-a opus rezisienţă încercărilor de a introduce neobişnuitul în concepţia oamenilor despre lume. Am amintit în diferite ocazii un exemplu: În 1835 - deci acum mai puţin de o sută de ani - când s-a intenţionat construirea primei căi ferate Furth-Nurnberg, savantul Colegiu medical din Bavaria a fost întrebat dacă este bine să se construiască o astfel de cale ferată. Colegiul a răspuns că nu trebuie montată calea ferată, pentru că oamenii care s-ar deplasa în acest fel deasupra solului ar deveni nervoşi. Nu este o poveste, există documentul. Dar la aceasta s-a mai adăugat afirmaţia că dacă totuşi ar exista oameni care ar cere cu insistenţă construirea căii ferate ar trebui ridicaţi, de o parte şi de alta, pereţi înalţi de scânduri, pentru ca cei pe lângă care ar trece asemenea trenuri să nu facă apoplexie. Vedeţi, una este să emiţi astfel de judecăţi şi alta este mersul dezvoltării omenirii. Astăzi zâmbim în faţa unui document ca cel al Colegiului medical bavarez din 1835. Dar nu avem dreptul; dacă în prezent ni se întâmplă ceva similar, ne comportăm la fel. Căci nu putem să tăgăduim în mod absolut orice justificare a Colegiului medical bavarez. Dacă facem comparaţie între starea psihică a umanitătii contemporane şi cea a omenirii de acum două secole, constatăm că oamenii au devenit mai nervoşi. Poate Colegiul medical a exagerat întrucâtva, dar faptul că oamenii au devenit mai nervoşi este o realitate. Numai că în cazul dezvoltării omenirii nu este vorba despre asemenea lucruri, ci despre faptul că anumite impulsuri care vor să pătrundă cu adevărat în evoluţia Pământului

nu trebuie să fie reprimate. Este oarecum împotriva comodităţii oamenilor faptul că din când în când ceva vrea să pătrundă în evoluţia culturală a umanităţii, şi trebuia înţeles ce anume constituie o datorie, prin raportare la evoluţia culturală, printr-o abordare obiectivă şi nu din motive de comoditate. Este clar că în viitor se va da o luptă puternică între cunoaşterea antroposofică şi diferite alte crezuri. Cei care vor să urmeze vechile cărări, care nu vor să se avânte spre o nouă cunoaştere a Misteriului de pe Golgota, se vor crampona de această poziţie, şi ar fi o mare nesocotinţă din partea noastră dacă nu am deveni conştienţi că această luptă va începe.

Eu nu sunt deloc pasionat de o asemenea luptă, mai ales de confruntarea cu Biserica catolică. Cel care cunoaşte impulsurile istorice ale mărturisirilor actuale de credinţă va combate cu mare neplăcere lucrurile venerabile, vechi. Dar dacă lupta este provocată, ea nu poate fi evitată. Iar preoţimea actuală nu este nicidecum înclinată să accepte adevărurile ştiinţei spiritului. Se poate anticipa că lupta împotriva unei astfel de atitudini este, de fapt, grotescă; se spune că trebuie să te informezi cu privire la ştiinta spiritului orientată antroposofic din lucrările ostile mie, căci scrierile mele au fost interzise pentru catolici de către Papa. Acest lucru nu este ridicol, ci este o problemă foarte serioasă! O luptă care se duce pe această cale, capabilă să inducă o asemenea judecată, nu poate fi tratată cu uşurinţă. Să luăm ca exemplu Biserica catolică. Cu cea evanghelică lucrurile nu stau altfel, numai că cea catolică este mai puternică, aici avem de-a face cu organizări vechi. Este suficient să urmărim ce se întâmplă în timpul slujbei, fiecare piesă a veşmintelor purtate de preot, momentele slujbei şi vom vedea că avem de-a face cu organizări străvechi, unele chiar mai vechi decât creştinismul, căci jertfa oficiată nu este decât cult al Misteriilor străvechi, modificate în sensul creştin. Este ceea ce face preoţimea actuală, care foloseşte acest mijloc de luptă! Dacă pe de o parte avem cea mai profundă veneraţie pentru cult şi pentru

simbolismul pe care îl exprimă, iar pe de altă parte vedem cu ce mijloace sunt apărate aceste lucruri şi cu ce mijloace este atacat ceea ce vrea să pătrundă în evoluţia omenirii, abia atunci ne dăm seama că este nevoie să luăm poziţie faţă de acestea. Este un adevăr care trebuie studiat temeinic, care trebuie bine pătruns. Şi ne aflăm abia la început. Nu este vremea, nu este corect să dormim, ci trebuie să ne pregătim pentru a acţiona. Timp de două decenii de când este activă mişcarea antroposofică în Europa Centrală am acceptat somnolenţa sectaristă, atât de greu de combătut în cercurile noastre, şi care încă sălăşluieşte atât de profund în sufletele oamenilor care participă la această mişcare. Dar sectarismul somnolent nu mai trebuie îngăduit. În repetate rânduri am subliniat că este necesar să focalizăm importanţa istorică mondială a mişcării antroposofice şi să depăşim lucrurile mărunte, dar că şi impulsurile mici trebuie tratate cu seriozitate şi cu mare atentie.

CONFERINŢA a VII-a

Dornach, 6 decembrie 1919

Aţi aflat, cu prilejul diferitor discuţii că, pentru o adevărată cunoaştere a entităţii umane, este necesar să fie urmărită articularea acesteia în trei componente. În cadrul entităţii umane, capul - evident vorbind în mare -, organele toracelui şi aparatul locomotor sunt organizate relativ independent; oricum se înţelege că trebuie să ne reprezentăm că aparatului locomotor îi aparţine o bună parte a entităţii umane. Aţi putut prelua din unele conferinţe ale mele şi din descrierea pe care am făcut-o în ***Enigmele sufletului*** asocierea dintre cap şi viaţa de gândire şi reprezentare faptul că sistemul toracic este legat de ceea ce este activitate ritmică a omului - vorbind în mare -, de tot ce este sferă afectivă şi faptul că sfera voinţei, care la om reprezintă componenta spirituală propriu-zisă, este legată de aparatul locomotor, de sistemul membrelor. Aceste trei sisteme ale organismului uman sunt relativ independente. Relativ independente, dar acţionând conjugat, sunt şi vieţile de reprezentare, afectivă şi voliţională. Din punct de vedere spiritual,

deosebirile dintre aceste trei sisteme pot fi înţelese dacă ştim că în viaţa de veghe obişnuită omul este complet treaz numai prin sistemul cap, vorbind din punct de vedere sufletesc, prin tot ce se leagă cu viaţa de reprezentare şi cu cea de gândire. Dimpotrivă, tot ce este legat de viaţa afectelor, deci, vorbind din punct de vedere corporal, sistemul ritmic propriu-zis se află, chiar şi în stare de veghe, într-o viaţă asemănătoare visului. Noi luăm cunoştinţă de ceea ce se petrece în sfera noastră afectivă, în mod mijlocit, prin reprezentările noastre treze, dar niciodată nemijlocit, prin intermediul sentimentelor. Şi mai întunecată rămâne viaţa voliţională, care este înţeleasă de noi ca fiind la fel cu viaţa din timpul somnului profund. Astfel putem exprima mai clar în ce măsură conştienţa umană obişnuită are la bază stări subconştiente. La baza vieţii afective se află reprezentări subconştiente, iar dacă ne permitem să folosim o comparaţie, viaţa voliţională are la bază reprezentări şi mai inconştiente.

Este foarte important să ştim că în fiecare sistem uman sunt cuprinse: gândire, simţire şi voinţă. În sistemul cap, în sistemul gândire sunt prezente atât viaţa de simţire cât şi cea de voinţă, numai că acestea sunt mult mai slab dezvoltate decât viaţa de reprezentare. La fel sunt prezente gândurile şi în sfera afectivă, ajungând însă numai sub forma asemănătoare viselor la nivelul conştienţei, mai slabe decât în sfera capului. Însă în vremurile noastre, marcate de abstracţiunea ştiinţifică, nu este luat în seamă faptul că aceste mădulare subconştiente ale entităţii umane sunt cu atât mai obiective cu cât ajung mai puţin în conştienţă sub formă subiectivă. Aceasta înseamnă că ce obţinem prin viaţa noastră de reprezentare, prin viaţa capului nostru sunt procese care se petrec în noi înşine, iar ce vieţuim prin sistemul nostru ritmic, prin sistemul nostru toracic, ce se întâmplă în sfera noastră afectivă nu este nicidecum un tezaur pur individual, ci reprezintă procese cosmice obiective. Aceasta înseamnă că atunci când simţi ceva este vorba de o trăire în tine însuţi, dar este concomitent

şi ceva ce se întâmplă în lume, care are o semnificaţie pentru lume. Şi este interesant de urmărit care sunt procesele cosmice care stau la baza vieţii noastre afective. Să presupunem că cineva trăieşte cu intensitate ceva care îi solicită sentimentele, un eveniment îmbucurător sau întristător pentru acea persoană. Viaţa omului poate fi împărţită în perioade de aproximativ şapte ani. Prima perioadă se întinde de la naştere până la schimbarea danturii, a doua până la maturarea sexuală, a treia până la începutul vârstei de douăzeci şi unu de ani etc. - toate aceste limite sunt aproximative (vezi fig. 19).

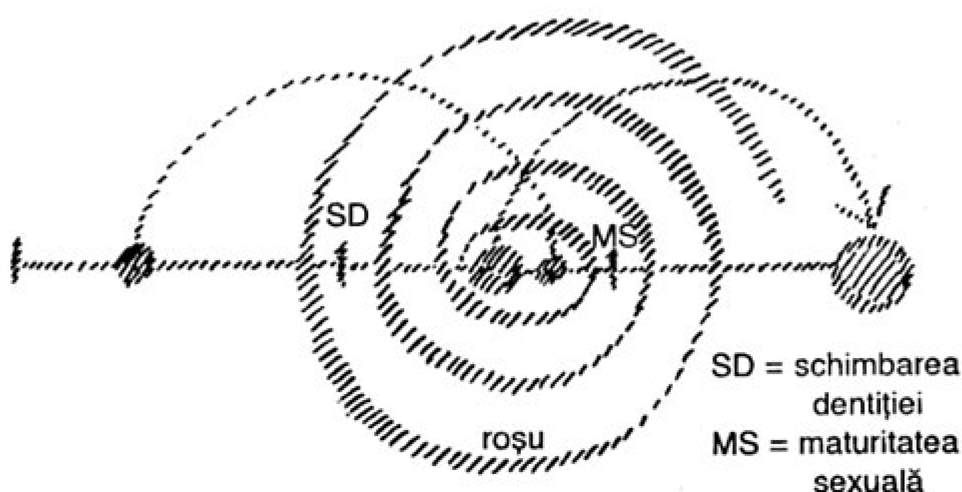

Fig. 19

Dacă focalizaţi această împărţire, ajungeţi la punctele nodale ale evoluţiei omului, care se exprimă, în prima parte a vietii, în mod foarte evident, prin schimbarea dentiţiei, prin maturarea sexuală; apoi reperele se estompează, dar pentru cel care ştie să observe lucrurile rămân evidente şi mai târziu. Ce se petrece cu omul în jurul vârstei de douăzeci şi unu de ani, din punct de vedere corporal-sufletesc, este, pentru cel care observă, la fel de evident perceptibil ca şi maturarea sexuală pentru fiziologia exterioară. Dar în mod obişnuit acestea se observă mai puţin. Este vorba de o împărtire mai generală a cursului vieţii umane. Dar când survine un

eveniment important, de exemplu între schimbarea dentiţiei şi maturarea sexuală, care solicită sfera afectivă (vezi spirala roşie din desen), are loc ceva foarte special şi care - pentru că în prezent se fac numai observaţii grosiere - nu poate fi observat de obicei. Evenimentul are totuşi loc. Într-o oarecare măsură, impresia este prezentă, ea se ridică până la conştienţă. Dar, când este vorba de o impresie afectivă, atunci, independent de ce se petrece în conştienţă, în viaţa afectivă, în lumea obiectivă se întâmplă ceva. Şi putem compara ce se desfăşoară în lumea obiectivă cu un fel de agitaţie vibratorie: ea se extinde în Univers. Uimitor este că această extindere nu este fără sfârşit, ci atunci când s-a extins suficient, când a ajuns la limita elasticităţii sale, vibraţia se întoarce (vezi jumătatea de cerc stângă) şi reapare în intervalul de timp de şapte ani viitor sub formă de impuls care pătrunde din afară. Nu vreau să spun că la fiecare şapte ani are loc un astfel de eveniment, deoarece totul este legat de modelarea vieţii individuale. Impulsul intră în următoarea perioadă de şapte ani, numai că omul nu-l observă.

În viata noastră sufletească intervin trăiri care constituie reculul a ceea ce am vieţuit într-un fel oarecare în sfera afectivă în intervalul de şapte ani precedent. Aşadar, un eveniment care ne influenţează afectiv reapare în viaţa noastră sufletească în intervalul următor. Oamenii nu observă, în general, asemenea lucruri, dar cei care îşi dau silinţa le pot observa chiar în mod exterior.

Observăm că la un cunoscut apare o indispoziţie a cărei cauză nu ne este cunoscută. Omul se schimbă, cum se spune, din senin. Dacă urmărim comportamentul neobişnuit al unui om, dacă putem înţelege ce spune el fără cuvinte, vom ajunge la evenimentul care i-a provocat o anumită trăire afectivă. În tot acest timp, în lume au avut loc evenimente care au fost influenţate de reacţia lui afectivă. Este un proces care, în afara faptului că este vieţuit de om, se desfăşoară în mod obiectiv, în afara acestuia, fiind un proces obiectiv al lumii.

În aceste procese intervine influenţa fiinţelor elementare, care actionează din afara omului. Le-am asociat, într-o altă ordine de idei, cu sistemul respirator, cu sistermul ritmic. În cazul de faţă, le vedeţi acţionând împreună cu sistemul ritmic în stările de agitaţie afectivă. Dacă înţelegem corect aceste lucruri, suntem constrânşi să spunem: Omul are în jurul său o aură mare. Dar în undele care pleacă dinspre el se amestecă fiinţele elementare care, în funcţie de fiecare om, pot influenţa ce se reîntoarce spre el după un timp. Imaginaţi-vă deci lucrurile astfel: o stare de agitaţie afectivă radiază dinspre dumneavoastră în afară. Când ea se reîntoarce nu mai este aceeaşi; în intervalul de timp scurs, fiinţele elementare au acţionat asupra ei şi receptaţi acţiunea fiinţelor elementare (vezi desenul, semicercul din dreapta).

Prin atmosfera spirituală pe care o degajă omul, el intră în interactiune cu fiinţele elementare. Tot ce în cursul vieţii se desfăşoară pentru om ca un destin este legat de aceste lucruri. Când vieţuim în prezent ceva, aceasta are o semnificaţie pentru mai târziu. Este calea prin care destinul nostru este efectiv construit. Şi în determinarea destinului nostru acţionează fiinţe elementare, care se simt atrase de propria noastră natură. Se simt atrase şi ne influenţează.

Vedeţi aici o interacţiune dintre om şi ambianţa sa, şi rolul unor forţe spirituale în ambianţă. Prin urmărirea acestei interferenţe, se limpezesc multe lucruri care devin hotărâtoare de destin pentru om. Înţelegerea acestor relaţii este străină timpului nostru „luminat" - acest cuvânt trebuie întotdeauna pus între ghilimele - şi numai tradiţiile unor vremuri apuse irump în actualitatea noastră, vremuri în care omul era mai legat de adevăr decât în prezent, prin intermediul unor stări de conştienţă mai elementare. Aceste tradiţii le găsiţi foarte frumos exprimate în acele poeme vechi în care destinul omului este legat de intervenţia unor entităţi elementare.

Unul din cele mai frumoase poeme care ni s-au păstrat şi în care este vorba de intervenţia de destin a unor entităţi elementare este cel care vă este frecvent oferit în interpretare euritmică. Vedeţi aici cum fiinţele elementare aparţinând imperiului regelui ielelor intervin ca elemente ale destinului. Poemul se numeşte:

Fiica regelui ielelor

Până târziu şi departe, stăpânul Oluf
Călare-şi pofteşte oaspeţii la nuntă.

Pe verzi câmpii joacă ielele.
Fiica regelui lor le întinde mâna.

„Bun venit stăpâne Oluf, încotro te grăbeşti?
Intră în hora noastră şi joacă cu mine."

„Nu pot să joc, nu-mi este îngăduit,
Mâine în zori este ziua nunţii mele."

„Ascultă stăpâne Oluf, intră cu mine'n joc,
Doi pinteni de aur ţi-oi dărui.

Şi o cămaşă de mătase, atâta de albă şi moale:
Mama mea o albeste cu raze de lună."

„Nu pot să joc, nu-mi este îngăduit,
Mâine în zori este ziua nunţii mele."

„Ascultă stăpâne Oluf intră'n joc cu mine
O grămadă de aur ti-oi dărui."

„O grămadă de aur cu bucurie aş lua
Dar nu-mi este îngăduit jocul şi nu trebuie!"

„Dacă stăpânul Oluf nu vrea să joace cu mine,
Molime şi boala să te'nsoţească!"

Aici aveţi imaginea infiltrării lumii elementare în ceea ce ţine de soarta omului, în manifestarea sa cea mai evidentă, legată de destin: boala si moartea:

Ea i-a dat o lovitură peste inimă.

Vă rog să urmăriţi cele spuse. Ele pot fi întâlnite în poeme vechi, ca şi în poezia mai nouă; Herder le-a preluat din poezia populară. Prin comparaţie cu poezia noastră cultă, putem spune că nouăzeci şi nouă la sută din acestea sunt de prisos. Poeziile care provin din ştiinţa veche corespund realităţii. Niciodată nu o să găsim în acestea ideea că ea l-a lovit la cap, peste gură sau peste nas, ci:

Ea i-a dat o lovitură peste inimă,
Niciodată el n-a simtit o durere ca aceasta.

Inima este un organ ritmic, de aceea apare aici.

În timp ce pălea, ea-l ridică pe cal.
„Călăreşte spre casă la scumpa-ţi domnişoară:"

Şi când ajunse'n faţa porţii,
Măicuţa-i tremurândă îl aştepta.

„Ascultă fiu-meu, spune-mi neîntârziat,
De ce eşti palid, atât de alb?"

„Chiar de n-aş fi pălit, albit,
Am fost în împărătia regelui ielelor."

„Ascultă fiule iubit sufletului meu
Ce trebuie să-i spun miresri tale?"

„Spune-i că's în pădure şi stau
Să-mi încerc calul şi câinele."

Dis-de-dimineaţă, abia mijise ziua,
Mireasa sosi cu alaiul de nuntă.

Turnară mied, turnară vin,
„Unde-i stăpânul Oluf, mirele meu!"

„Stăpânul Oluf s-a dus la pădure şi stă
Să-şi încerce calul şi câinele."

Mireasa ridică purpura şi văzu
Pe stăpânul Oluf culcat: era mort.

Vreau să vă atrag atenţia asupra redării poetice extrem de adecvate în legătură cu ce se întâmplă în jurul omului într-o astfel de oră a destinului şi care se poate percepe la reapariţia periodică a unor trăiri care influenţează sfera afectivă. Asemenea trăiri intervin în destinul nostru după ce asupra lor au acţionat fiinţele elementare. La fel cum trăim în aerul fizic exterior, în ambianţa regnurilor mineral,vegetal, animal, tot astfel trăim cu părţile noastre subconştiente, cu sistemul nostru ritmic în sfera spirituală a fiinţelor elementare. Acolo se construieşte destinul nostru, în aceeaşi măsură în care este constituit în cursul vieţii dintre naştere si moarte.

Deoarece capul nostru se află în stare de veghe deplină, noi ne ridicăm deasupra acestei interacţiuni cu fiinţele elementare. Numai prin viaţa capului nostru perfect treaz nu suntem integraţi în regnul fiinţelor elementare şi putem să ne ridicăm la suprafaţa mării elementare, în care, ca oameni, înotăm continuu.

Revenirea evenimentelor legate de destin poate fi urmărită chiar şi în viaţa obişnuită prin acţiunea sistemului nostru ritmic şi a sistemului membrelor noastre. Acestea suferă interacţiuni cu mediul ambiant, dar mult mai complicate, care au un recul cu o amploare mult mai mare a vibraţiilor. Ele revin abia în viaţa terestră următoare sau într-una din vieţile următoare. Astfel încât putem spune că ceea ce numim destinul, karma noastră, nu trebuie să ne mai apară ca ceva enigmatic, deoarece el nu reprezintă altceva decât revenirea unor evenimente din viaţa proprie, modificate de influenţa fiinţelor elementare.

Vă atrag atenţia asupra unui lucru. În conferinţele mele pedagogice, indiferent unde le-am ţinut, am atras mereu atenţia asupra faptului că în cursul şcolii primare există un punct nodal important, aflat în jurul vârstei de nouă ani. În învăţământul primar ar trebui acordată o atenţie

specială acestui moment din viaţa omului. Până la această vârstă, de exemplu, nu ar trebui predate ştiinţele naturii altfel decât prin legarea proceselor naturale de viaţa morală a omului, sub formă de fabule, legende etc.; abia când omul este apt să le primească ar trebui începută descrierea elementară, simplă, a naturii. Planul de învătământ rezultă de la sine, dintr-o observare în detaliu a entităţii umane. Am atras atenţia asupra acestui lucru în lucrarea despre ***Baza pedagogică a Şcolii Waldorf***. În preajma vârstei de nouă ani conştienţa Eului capătă un nou conţinut. Abia acum omul devine capabil să observe natura exterioară în mod obiectiv; până la această vârstă el punea în legătură tot ce vedea în natura exterioară cu propria sa fiinţă. Conştienţa Eului se dezvoltă încă din prima perioadă a vieţii, la doi ani, doi ani şi jumătate. La aproximativ nouă ani are loc o revenire a conştienţei Eului, într-o formă mai spirituală (la doi-trei ani ea este mai mult sufletească). Acesta este numai unul din evenimentele importante care apar în viaţa noastră, dar există şi alte evenimente, mai puţin importante care acţionează în acest fel.

Cunoaşterea acestor intimităţi ale vieţii omului va deveni stringentă, imperios necesară pentru viitorul evoluţiei umane, va trebui să se transforme treptat în cultură generală. Această cultură generală evoluează de la o epocă la alta. În prezent, suntem nemulţumiţi dacă copiii noştri nu pot face anumite calcule la vârsta de zece ani. Romanii însă nu sufereau din această pricină; ei erau nefericiţi dacă un tânăr nu cunoştea legile celor douăsprezece Table, în timp ce noi ne facem mai puţine griji dacă dispoziţiile legale nu sunt cunoscute de copiii noştri. Ar fi destul de rău pentru structura noastră sufletească dacă am face-o. Dar conştienţa generală se modifică şi acum ne aflăm în momentul de început al unui timp în care asemenea intimităţi ale vieţii sufleteşti trebuie să ajungă la conştienia generală. Omul trebuie să se cunoască mai bine decât se considera necesar până acum, altminteri ar avea loc un recul cât se poate de nefavorabil pentru evoluţia întregii vieţi umane.

Faptul că nu ştim care este originea unui lucru care ne mişcă afectiv nu înseamnă că el nu are loc în viaţa noastră sufletească. Lucrurile revin, ele îşi exercită influenţa asupra vieţii noastre sufleteşti. Noi nu ni le putem explica şi nici măcar nu le preluăm în conştienţa noastră. Consecinţa acestei situaţii este că trecem prin stări care sunt acceptate, pur şi simplu, fără a şti că ele trebuie raportate la trăiri anterioare. Ceea ce are caracter afectiv se reîntoarce într-un mod oarecare. Puteţi reţine uşor acest lucru printr-un exemplu pe care îl repet adeseori, deoarece este reprezentativ. Învăţaţi un copil să se roage, adică să-şi dezvolte predispoziţia pentru rugăciune, şi acest fapt va avea cândva un recul. După un timp acţiunea de a ne ruga se reîntoarce, datorită faptului că ne putem dezvolta predispozitia sufletească a binecuvântării. Din această cauză spun atât de des că nici un bătrân nu va putea binecuvânta pe cineva în mod eficient prin imponderabile, dacă nu a învăţat să se roage în copilărie. Faptul de a te ruga se transformă în binecuvântare. Acestea sunt reîntoarcerile ce au loc în timpul vieţii.

Faptul că aceste lucruri nu sunt încă înţelese în prezent constituie motivul pentru care oamenii nu pot întrevedea încă marea importanţă a Misteriului de pe Golgota. Ce importanţă are pentru cei care sunt cu totul prinşi în educaţia actuală dacă li se spune că după ce Hristos a trecut prin Misteriul de pe Golgota el s-a legat de viaţa omenirii pământene? Oamenii nu vor să-şi creeze nici un fel de reprezentări despre interacţiunea cu realităţile în care se află Hristos. Reprezentarea noastră cerebrală nu ne spune prea multe lucruri despre influenţa impulsului hristic. Însă de îndată ce privim în inconştient, în sfera sentimentelor şi în aceea a voinţei, ajungem în sfera fiinţelor elementare, dar pentru noi aceasta este întreţesută cu impulsul hristic. Fiziologic vorbind, ne afundăm prin sistemul nostru ritmic, prin sfera noastră afectivă, în ţinutul de jos, cu care s-a unit Hristos pentru existenţa pământeană. Aici găsim aşadar, ca să spunem

aşa, locul în care Hristos poate fi găsit în mod real, nu numai prin tradiţie sau printr-o mistică subiectivă, ci în mod obiectiv. Dar trăim în acelaşi timp în epoca în care evenimentele ce ne vin de aici au o mare importanţă obiectivă pentru viaţa omenească, întrucât, atunci când oamenii li se împotrivesc, le influenţează în mod inconştient deciziile, ceea ce fac. Când înţelegem aceste lucruri, putem să le luăm în calcul, putem face apel într-o oarecare măsură la lumile spirituale care ne aparţin, pentru a acţiona împreună cu noi.

În această privinţă, se poate observa şi exterior că ne aflăm la un punct de cotitură a evoluţiei umane. Este suficient să mă refer la un aspect pe care l-am mai abordat din diverse perspective. Dacă luăm în considerare unele aprecieri ale istoriei actuale, putem spune că ele nu au ajuns încă la Misteriul de pe Golgota. În abordările de istorie mondială sunt descrise timpurile vechiului regat asirian, babilonian, ale vechiului regat persan, ale regatului egiptean, ale Greciei, ale Romei. Poate fi amintit şi faptul că a avut loc Misteriul de pe Golgota, apoi însă vor fi urmărite migraţiile popoarelor, care s-au întins pentru unii până la Ludovic al XIV-lea sau până la revoluţia franceză sau Poincare, pentru alţii până la declinul Hohenzollernilor etc. Dar despre impulsul hristic nu veţi găsi în povestirile obişnuite convenţionale, care se numesc „istorie", nimic, absolut nimic. Pentru abordarea istorică lucrurile stau ca şi cum impulsul hristic ar fi scos din circuit. Este uimitor cum, de exemplu, un istoric ca Ranke, care a fost un creştin credincios şi care dădea în mod subiectiv o mare importanţă impulsului hristic, nu poate introduce evenimentul Hristos în istorie. El nu ştie ce să facă cu el. În prezentarea istorică evenimentul Hristos nu joacă nici un rol. Astfel încât putem spune că pentru cunoaşterea spiritului omului, care se manifestă în istoria sa, creştinismul încă nu este prezent. Abia ştiinţa noastră, a spiritului, orientată antroposofic, când prezintă istoria, ia în calcul necesitatea celei de a patra epoci postatlanteene, prin care trebuia să irumpă în evoluţia

istorică concretă evenimentul de pe Golgota. În prezentarea noastră istorică evenimentul de pe Golgota este prezent. Mergem chiar mai departe, când preluăm evenimentul de pe Golgota noi nu prezentăm numai evoluţia istorică a omului, ci şi evoluţia cosmică, în aşa fel încât Misteriul de pe Golgota este întâlnit chiar în evoluţia cosmică.

Dacă lăsati să acţioneze asupra dumneavoastră scrierea mea ***Ştiinţa ocultă în linii mari***, veţi vedea că nu se vorbeşte numai despre eclipse solare şi lunare sau despre explozii şi erupţii în Cosmos, ci şi despre evenimentul Hristos ca eveniment cosmic. Dacă istoricii, aşa-numiţii istorici, nu găsesc nici o posibilitate de a insera evenimentul Hristos în desfăşurarea devenirii istorice, reprezentanţii oficiali ai cultelor devin de-a dreptul furioşi când aud că există o ştiinţă a spiritului orientată antroposofic care vorbeşte despre acesta ca despre un eveniment cosmic. Puteţi deduce cât de puţin sunt înclinate aceste culte să împlinească marile cerinţe ale timpului nostru, în special aceea de a face o legătură între evenimentul Hristos şi evenimentele lumii. Trebuie spus că cei care se referă în prezent la Hristos, chiar şi teologi, nu vorbesc despre el altfel decât ar face-o despre o fiinţă dumnezeiască universală oarecare, aşa cum vorbeau vechii evrei sau chiar şi actualii evrei despre Iahve sau Iehova. V-am mai spus, luaţi cartea lui Harnack *Esenţa creştinismului* şi înlocuiţi numele lui Hristos cu cel generic de Dumnezeu; sensul nu se va schimba, pentru că autorul nu are habar de specificul creştinismului. Cartea lui Harnack este, în întregul ei, contrară esenţei creştinismului, căci ea nu vorbeşte deloc despre creştinism, ci despre o învăţătură generală privindu-l pe Iehova. Este foarte important să facem referinţă la aceste lucruri, căci ele se leagă întru totul cu cerinţele cele mai presante ale prezentului. Iar ceea ce trebuie să se infiltreze în evoluţia culturală a omenirii este conştienţa despre prezenţa nu numai a unei lumi spirituale generale, abstracte, ci a lumii spirituale concrete, în care trăim, simţim, vrem şi facem şi din care

ieşim în afară numai prin ceea ce gândim cu capul nostru. Este justificat un nou tip de concepţie despre lume, năzuim să realizăm întreţeserea reală a ceea ce simţim, vrem şi facem cu impulsul hristic.

Faptul că astronomia, învăţătura actuală despre evoluţia biologică s-au dezvoltat în formule abstracte în timpurile mai noi s-a datorat faptului că impulsul hristic nu a pătruns în interiorul oamenilor, ci a rămas tradiţie şi i-a influenţat în mod cât se poate de subiectiv, dar nu i-a cuprins aşa încât trăirile interioare să fie concomitent vieţuiri cosmice obiective, adică, să ne aflăm în interacţiune cu ce are loc în jurul nostru pe plan spiritual.

Se poate observa, în prezent, cum apare o conştienţă care susţine necesitatea unor noi impulsuri pentru evoluţia umanităţii. Dar oamenii se hotărăsc greu să treacă la o viaţă spirituală concretă. Când vorbesc despre spirit ei mai au nostalgia de a trăi în abstracţiuni.

Însăşi conştienţa despre poziţia faţă de gândurile noastre trebuie să se schimbe într-un anumit sens. Ştiinţa spiritului orientată antroposofic nu urmăreşte un ţel programatic anume, influenţarea în vederea unui anumit ideal, ci înţelegerea a ce este necesar în prezent pentru umanitate. O dată cu aceasta trebuie făcută legătura cu unele structuri sufleteşti ale unor timpuri trecute, ale unor epoci în care oamenii erau mai integraţi în adevărata lor ambianţă spirituală. În prezent, acest lucru ar trebui resimţit cu o forţă crescută. Din afară nu mai putem aştepta nimic. Impulsurile de progres pentru evoluţia umană trebuie luate din interior, din conexiunile noastre cu lumea spirituală şi trebuie, de fapt, să facem ceva în acest sens, pentru ca ce vieţuim să devină din ce în ce mai mult trăiri ale amurgului. Ne găsim deja în faza de declin a evoluţiei Pământului şi ca oameni trebuie să putem trece dincolo de evoluţia terestră prin legătura noastră cu lumea spirituală. Prin aceasta însă ce năzuim să atingem prin cunoaştere trebuie să fie resimţit ca o

forţă care ne dă posibilitatea de a trece în stadiile evolutive în care Pământul va muri, aşa cum ajungem în alte stadii evolutive atunci când ne moare trupul, când trecem prin poarta morţii. Când ne moare trupul, noi trecem prin poarta morţii, adică intrăm în lumea spirituală. Acest lucru se va întâmpla cândva cu întreaga omenire, care va evolua în totalitate spre existenţa jupiteriană. Pământul va deveni cadavru. Ne aflăm deja în evoluţia de declin. Omul individual îmbătrâneşte. Pentru geologul care ştie să observe cu adevărat, Pământul prezintă semne clare de îmbătrânire. El moare. Ce căutăm acum în mod spiritual este să împiedicăm acest proces. Aceasta este conştienţa cu care trebuie să ne pătrundem.

Dintr-un alt punct de vedere, în vremuri mai vechi cunoaşterea legată de Misterii era considerată ca fiind înrudită cu forţa vindecătoare, chiar şi cu forţa vindecătoare fizică. În prezent, această conştienţă trebuie să pătrundă din nou în omenire. Trebuie realizată conştientizarea faptului că prin aceasta se face ceva pentru continuarea evoluţiei întregii omeniri. La o asemenea conştientizare nu se va ajunge dacă nu se va focaliza concretul care ne înconjoară în modul pe care l-am descris, căci ce simte, vrea şi face omul va fi privit ca propria sa problemă personală. Nu se va înţelege că este vorba de ceva care se desfăşoară şi în afară. Este necesar ca ştiinţele umane să vină în întâmpinarea acestor strădanii - lucru care poate nu este uşor de înţeles. Acestea nu sunt, în prezent, la înălţime. În ştiinţele exacte pot fi întâlnite cele mai imposibile reprezentări. Vreau să vă aduc la cunoştinţă unele exemple. Oamenii îşi imaginează de obicei în mod foarte prozaic că undeva se află Soarele. De la Soare pleacă lumină în toate direcţiile, ca de la orice sursă luminoasă (vezi fig. 20). Cei care urmăresc răspândirea luminii cu ajutorul reprezentărilor matematice spun că lumina se propagă în infinit şi apoi dispare într-un mod oarecare. Din cauza propriei slăbiciuni, prin faptul că se propagă în infinit, ea se pierde. Dar lucrurile nu stau astfel. Orice lucru care se

propagă ajunge la o limită de la care vibraţia îşi inversează direcţia de propagare şi revine modificată la origine. Lumina solară nu se propagă în infinit, ci se reîntoarce, sub altă formă, dar vibrează din nou, în sens opus.

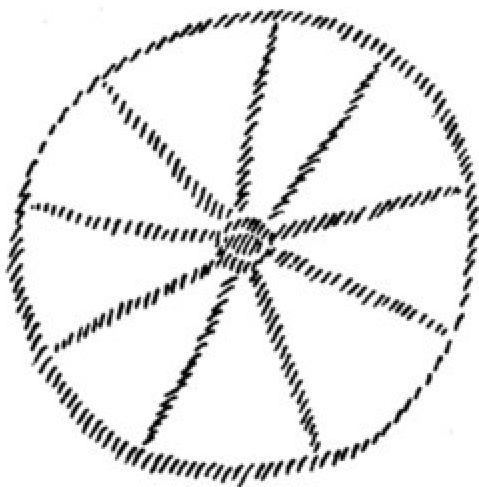

Fig. 20

Aşa stau lucrurile cu orice lumină. Şi, de fapt, aşa stau lucrurile cu toate acţiunile care sunt supuse legii elasticităţii, care conţine o limită a elasticităţii. Asemenea reprezentări se pot întâlni frecvent, în prezent, în ştiinţele exacte şi se iau prea puţin în seamă realitătile. Dacă aţi fi fizicieni, v-aş atrage atenţia asupra felului în care oamenii calculează traseul care este parcurs şi timpul. Apoi, numesc viteza, pe care o desemnează curent prin v, ca fiind funcţie de distanţă (spaţiu) şi timp şi o reprezintă ca un cât: .

$$v = s / t$$

Acest lucru este total neadevărat. Viteza nu este un rezultat, ea este elementarul care poartă în sine ceva (fie material, fie spiritual) şi noi descompunem viteza şi distanţa în spaţiu şi în timp. Noi abstractizăm aceşti doi factori. Spaţiu şi timp ca atare nu există în mod real. Vitezele sunt ceva real. Această observaţie o fac numai pentru fizicieni; ei vor înţelege însă că în elaborarea

bazei cunoaşterii ştiinţifice actuale a timpului acţionează conotaţii fragile, care se află în raţionamente numai pentru că nu suntem în stare să cuprindem spritualul ca fapt concret.

Imperativul epocii mihailice este ca omenirea să ajungă în situaţia de a cuprinde spiritualul în concreteţea sa, să ştie cum să aibă în vedere şi diferitele entităţi elementare şi superioare. Este un scop pe care trebuie să-l atingă din nou omenirea, aşa cum au făcut-o oamenii în timpurile vechi. Nu se doreşte însă recunoaşterea acestui fapt şi nici răsturnările care au avut loc în evoluţia umanităţii la mijlocul secolului al XV-lea. Se poate totuşi demonstra cu ajutorul unor detalii că asa stau lucrurile.

Un autor scandinav a scris de curând o carte (Nota 11) în care citează din scrierile alchimiştilor. El citează mai ales un pasaj dintr-un alchimist care se referă la elemente ca mercurul, antimoniul etc. Autorul, care este, după cum reiese din carte, un excelent chimist, spune că nu-şi poate imagina nimic în faţa acestei reţete chimice comunicată de un alchimist. Când un chimist actual vorbeşte despre mercur, despre argintul viu, el se referă la mineralul mercur; prin antimoniu el înţelege elementul respectiv. În cartea citată este vorba despre anumite procese care au loc în organismul uman. Este cunoaşterea interioară omenească. Dacă o aşternem pe hârtie în sensul în care era prezentă în conştienţa scriitorului pe care îl citează autorul scandinav, ea reprezintă descrierea unei experienţe de laborator în care se lucrează cu retorte. Numai că nu poţi degaja nici un sens din aceasta. Textul capătă însă un sens dacă ştii ce se înţelegea în acele timpuri vechi prin antimoniu, mercur etc. şi că era vorba de procese ale naturii umane pentru care existau alte mijloace de înţelegere decât cele de azi. Din această cauză, cel ce citeşte literatura dinaintea secolului al XV-lea trebuie să o facă altfel decât până acum. În prezent trebuie să se acorde o importanţă mai mare unor lucruri cărora timp de secole omenirea nu le-a conferit nici o valoare.

CONFERINŢA a VIII-a
Dornach, 7 decembrie 1919

Ce v-am spus în aceste săptămâni îşi găseşte împlinirea în faptul că noi ne aflăm în faţa irumperii unei lumi spirituale care este rezultatul evoluţiei culturale care a început aproximativ la mijlocul secolului al XV-lea. Atunci, totul s-a schimbat în lumea civilizată. Ceea ce oamenii introduceau în conştienţa lor înaintea jumătăţii secolului al XV-lea se referea mai mult la interiorul organizării umane. În toate scrierile vechi, în măsura în care mai pot fi găsite în prezent, vom întâlni expresii foarte asemănătoare expresiilor folosite astăzi în chimie, fizică etc. Dar chimistul sau fizicianul actuali nu vor înţelege ce citesc în aceste scrieri deoarece ei cred că ele descriu procese exterioare. De fapt, este vorba de procese interioare, procese din interiorul corpului omenesc, fizic sau eteric. Începând cu perioada Galilei-Giordano Bruno omenirea îşi îndreaptă atenţia mai mult asupra lumii exterioare, iar azi am ajuns atât de departe încât dispunem de o cunoaştere a naturii care influenţează deja întreaga gândire, mai ales gândirea şi simţirea populare, cunoaştere care ne spune multe lucruri despre regnurile mineral, vegetal, animal. Dar ea nu poate da, în nici un fel, informaţii despre fiinţa umană, despre alcătuirea fizic-corporală a acesteia. Omul trebuie să-şi pună întrebarea: În ce raport mă aflu eu cu regnul animal, vegetal, mineral, cu regnul uman fizic exterior, cu regnul aerului şi al apei, al focului şi al norilor, al Soarelui, al Lunii şi al stelelor? Cum mă comport ca om fată de acestea?

Nu putem da un răspuns la această întrebare fără a adânci unele aspecte umane de care ne-am ocupat. Dacă avem în vedere omul ca fiinţă a simţurilor şi a raţiunii, constatăm că ochii, urechile şi alte organe de simţ, deşi fac parte din restul organismului, sunt organe ale capului; prin ele percepem lumea exterioară. Prelucrăm apoi această lume exterioară cu idei şi noţiuni care sunt legate de creierul nostru. Ce am vieţuit astfel prin simţurile noastre, ce am prelucrat mental prin aşa-

numita noastră inteligenţă raţională, prin amintirile noastre, ce reţinem ca reprezentare a memoriei este rezultatul preluării lumii exterioare prin simţurile noastre, a ce am prelucrat cu inteligenţa noastră. Ce suntem noi, de fapt, prin raportare la lumea exterioară?

Trebuie să avem în vedere receptivitatea simţurilor noastre; am mai făcut în ultimele zile trimitere la acest fenomen. Vedeţi o flacără, închideti ochii, aveti o imagine remanentă a acesteia, pe care o purtaţi cu ochii dumneavoastră şi care dispare încetul cu încetul. Gcethe, care se exprimă întotdeauna intuitiv asupra acestor lucruri, spune: Imaginea remanentă se stinge. Constituţia iniţială a ochiului şi a structurii nervoase se refacc după ce aceasta a fost modificată prin impresia luminoasă exercitată asupra ochiului dumneavoastră. Ceea ce se desfăşoară în organul dumneavoastră de simţ este rezultatul a ce se întâmplă în memorie, în amintire; impresiile senzoriale le prelucraţi mental şi vă rămân ca reprezentări ale memoriei. În cazul în care preluaţi o impresie prin intermediul ochiului, să spunem flacăra, reprezentarea acesteia se stinge şi totul durează puţin. În cazul în care prelucraţi mental o asemenea impresie intervine imaginea remanentă a amintirii, care durează mult timp, în anumite conditii, chiar toată viaţa. Pe ce se bazează aceasta? Imaginea obţinută prin intermediul ochiului este de scurtă durată, deoarece este rezultatul acţiunii unei anumite părti a organismului. Ceea ce devine reprezentare de amindre este rezultatul acţiunii unei mari părti a organismului, se inseră în corpul eteric, iese în afară, în eterul cosmic, poate rămâne aici pentru întreaga viaţă, ca imagine remanentă. Pentru aceasta impresia trebuie să fie profundă şi să se impună corpului eteric, iar acesta să nu o păstreze, ci s-o transmită lumii exterioare, unde o fixează. Să nu credeţi că procesul este doar rezultatul acţiunii interiorului dumneavoastră. Când aveţi o trăire nu puteţi s-o înscrieţi în agenda proprie, de unde o scoateţi din când în când s-o citiţi, deşi în prezent mulţi oameni fac acest lucru cu multe din vieţuirile lor. Lucrurile de care vă amintiţi le înscrieti în eterul cosmic,

iar acesta, când trebuie să vi le amintiti, vi le oferă ca pe o amprentă de sigiliu. A-ţi aminti nu este o chestiune pur personală, ci o confruntare cu Cosmosul. Nu poţi fi singur când vrei să-ţi aminteşti trăirile proprii. Entitatea omului se pierde, dacă acesta nu-şi poate aminti trăirile.

Gândiţi-vă, ce poate reprezenta următoarea întâmplare: un bărbat care ocupă o pozitie importantă resimte brusc dorinia de a merge la gară, de a-şi cumpăra un bilet şi de a călători spre depărtări necunoscute, deşi nu are nici o treabă. Toate aceste lucruri le face într-o stare de conştienţă ciudată. În timpul călătoriei nu-şi aminteşte cine este, şi îşi revine la Berlin, pe strada Kurfürsten, într-un azil de oameni săraci. În conştienţa sa s-a stins toată perioada dinaintea clipei în care s-a urcat în tren, la Darmstadt. S-a putut stabili ulterior, din cele povestite de diferite persoane, că fusese la Budapesta, la Lvov şi de aici la Berlin şi că şi-a recăpătat conştienţa la azilul de săraci de la Berlin. Cu toate acestea, gândirea sa raţională rămăsese intactă, nimic nu se dereglase. El îşi amintea despre timpul scurs de la urcarea în tren, la Darmstadt, până la primirea sa în azilul de săraci la Berlin, faptul că îşi cumpărase biletul de călătorie, se aprovizionase etc. Dar în timp ce făcea aceste lucruri nu avea nici un fel de amintire despre viaţa sa anterioară. Apoi şi-a recăpătat memoria în ce priveşte viaţa sa până la plecarea din Darmstadt, dar nu mai avea nici o amintire despre călătorie. Ce s-a întâmplat atunci a putut fi stabilit din informaţii venite din afară. S-ar putea da şi alte exemple asemănătoare. Ce am spus trebuie să atragă atenţia asupra modului în care s-ar desfăşura viaţa dacă prin trăirile noastre nu ar trece o amintire. Gânditi-vă ce ar trebui să gândiţi despre Eul dumneavoastră dacă pentru un timp oarecare, cu excepţia celui când aţi dormit, nu aţi avea amintiri. Ce aparţine receptivităţii noastre senzoriale, inteligenţei noastre este o problemă personală. În clipa în care lucrurile încep să fie memorate, ce se întâmplă în viaţa sufletească a omului devine o confruntare cu Universul, cu lumea. Omenirea nu conştientizează suficient că cele

discutate acum de mine sunt o realitate. Dar va fi o componentă a educaţiei viitoare a omenirii ca tot ce conduce în omul eteric la amintire să nu mai fie privit ca o chestiune pur personală, ci ca o responsabilitate a omului faţă de Cosmos.

V-am vorbit la începutul acestui ciclu de conferinţe despre faptul că în timpul pe care-l considerăm istoric exista, de exemplu, la greci, o conştienţă continentală care nu era foarte dezvoltată şi care s-a transformat într-o conştienţă planetară. Acum trebuie să-şi facă apariţia o conştienţă cosmică, universală şi omul trebuie să ştie că este un cetăţean al întregului Cosmos, ceea ce a existat şi în timpurile preistorice. Pentru aceasta este necesar să se manifeste responsabilitatea pentru lucrul gândit, care poate duce la constituirea amintirii.

Ce v-am descris până acum, reprezintă, aşa cum am spus, procese care aparţin unei mari părţi a organismului, dar nu a omului în întregul său. Pentru a înţelege despre ce este vorba vom prezenta situaţia schematic, în desenul din fig. 21.

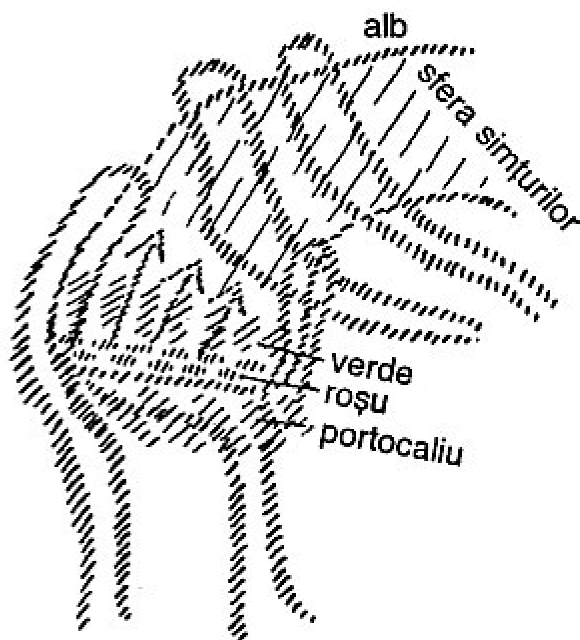

Fig. 21

Avem regiunea simţurilor (alb), în care cuprindem toate simţurile şi regiunea raţională, apoi regiunea din organismul uman care trimite înapoi gândurile (săgeti, roşu), astfel încât ele pot deveni amintiri, care se întâlnesc în om cu obiectivitatea Cosmosului. Am menţionat cu altă oeazie locurile din trupul uman în care omul se întâlneşte cu Cosmosul.

Fig. 22

Unui nerv care traversează o regiune oarecare a corpului şi ajunge în măduva spinării - prezint acest lucru în mod schematic, în fig. 22 - îi corespunde un altul, care străbate traseul invers. Fiziologii simţurilor îl numesc pe unul nerv senzitiv, iar pe celălalt nerv motor.

Despre această aberaţie, că ar exista nervi senzitivi şi nervi motori, am vorbit de mai multe ori (Nota 12). Este important de ştiut că fiecare traseu nervos îşi are originea la periferia organismului şi se reîntoarce aici, dar undeva se întrerupe; ca şi în cazul sârmei electrice care transmite o scânteie, şi în această situaţie există o transmisie, un fel de fluid senzitiv de la aşa-numitul nerv senzitiv la aşa-numitul nerv motor. Aici - şi sunt nenumărate asemenea locuri, de exemplu în măduva spinării şi în alte părţi ale corpului nostru - se află locurile din spaţiu în care omul nu-şi aparţine numai lui, ci apartine Cosmosului. Dacă legaţi între ele toate aceste locuri, şi includeţi şi ganglionii simpatici, obţineti această graniţă şi în sens corporal-fiziologic. Putem spune că, într-un anume sens, înjumătăţim omul, îl privim ca pe un organ senzorial, considerăm preluarea prin simţuri ca o receptivitate senzorială, prelucrarea prin raţiune ca o altă activitate senzorială, mai fină, apariţia amintirilor ca imagini remanente care persistă în viaţa dintre naştere şi moarte, pentru că în momentul formării amintirii ne lovim de eterul universal. Propriul nostru eter se izbeşte de eterul universal şi are loc o confruntare între noi şi eterul universal. Cealaltă parte a omului are ca organ terminal totalitatea membrelor. Aşa cum prima parte are ca organ terminal sfera senzorială, cealaltă parte a omului are membrele care cresc din el (gambele, braţele). Desigur, este vorba despre o imagine grosieră şi schematică.

Plecând de aici ar trebui să schiţez spre interior tot ce este de natură volitională, aşa cum am desenat, plecând de la simţuri, ce ţine de inteligenţă şi care se leagă de cealaltă parte a omului. Ce este de natură voliţională reprezintă celălalt pol al fiinţei umane. Între cei doi poli

se află graniţa interioară pe care o obţineţi legând între ele toate terminaţiile nervoase şi toţi ganglionii. Dacă depăşiţi această graniţă, astfel încât să vă imaginaţi că ea ar fi o sită, şi că de o parte ar acţiona voinţa (vezi ce este notat cu portocaliu în fig. 21), iar de cealaltă parte inteligenţa (verde), obtineti, între ele, starea sufletească, sfera afectivă. Ce ţine de afectivitate este pe jumătate voinţă şi pe jumătate inteligenţă. Voinţa presează de jos, inteligenţa de sus; aceasta dă naştere sentimentului. În simţire se află întotdeauna, pe de o parte, inteligenţa, sub formă de vis, iar de cealaltă parte, voinţa, care doarme.

După ce am perceput astfel omul , potrivit concepţiei ştiinţei spiritului - pe de o parte polul inteligenţei, pe de alta polul voinţei -, după ce am văzut că organele fizice sunt expresia polului inteligenţei, ne putem întreba: Ce corespunde, în lumea exterioară, la ce se află aici, în interiorul omului? În realitate, absolut nimic. În lumea exterioară există un regn mineral, un regn vegetal, un regn animal. Ce este omul în interiorul său, chiar şi sub aspect corporal, nu corespunde cu nici unul din aceste regnuri.

Veţi putea aduce o obiecţie care se află, desigur, foarte la îndemână. Veţi spune: Suntem alcătuiţi din aceleaşi substanţe ca şi lumea exterioară, căci ingerăm aceste substanţe şi ne unim cu substaniele regnului mineral prin faptul că adăugăm sare mâncărurilor noastre; mai primim şi alte substanţe minerale, de asemenea, consumăm şi plante. Există şi mâncăruri din carne care contin substanţe din lumea animală etc. În această credinţă, în corporalitatea noastră vom avea de-a face cu substanţele lumii exterioare; este o eroare teribilă. Corpul nostru trebuie să se apere continuu de influenţele lumii exterioare, inclusiv de influenţele care pătrund în noi o dată cu alimentele. Semenilor noştri le este greu să înţeleagă acest lucru, căci pentru corpul nostru nu este important că ingerăm alimente, ci că le eliminăm în mediul ambiant. Unele le eliminăm foarte repede, altele

în decurs de şapte-opt ani. Dar nimic din ce aţi mâncat azi nu va mai fi în corpul dumneavoastră peste opt ani; activitatea corpului constă în eliminare şi nu în preluare.

Faptul că trebuie să preluaţi nu are pentru corpul dumneavoastră altă importanţă decât are solul pentru mers. Dacă nu aţi avea solul sub picioare, nu aţi putea merge, dar ca om nu aveţi nimic de-a face cu solul, el trebuie numai să vă susţină. Tot astfel, activitatea dumneavoastră corporală trebuie să aibă un suport care vi se opune, ea trebuie să se lovească continuu de ceva; din această cauză trebuie să mâncaţi. Nu mâncaţi pentru a vă uni cu alimentele, ci pentru a putea mijloci activitatea necesară eliminării acestora. Căci entitatea umană constă din eliminarea alimentelor. Aşa cum nu vă este îngăduit să consideraţi că substratul pe care călcaţi aparţine tălpii dumneavoastră, nu vă este îngăduit să socotiţi nici că ce se află în alimente, în măsura în care este prezent în lumea exterioară, aparţine umanităţii dumneavoastră. Omul nu este nimic altceva decât o reacţie la ce este ambianţa sa. Căci, în fond, omul este în întregime, activitate.

În cazul organelor din sfera simţurilor şi inteligenţei lucrurile stau într-un fel, şi cu totul altfel în ceea ce priveşte organele sferei voinţei. În această privinţă omul este o fiinţă polară. Dar ce se petrece în cadrul acestei entităţii umane polare nu prea are de-a face cu ce există în lumea exterioară.

În lumea exterioară există regnul mineral şi regnul vegetal. Acestea, interior, nu sunt înrudite cu propria noastră fiinţă. Dacă vrem să găsim ceva cu care se înrudesc aceste regnuri trebuie să privim în lumea pe care o vieţuim înainte de naştere, pe care o parcurgem înainte de a coborî din lumea spirituală în cea fizică, înainte de naştere, respectiv de concepţie. Înainte de naştere am fost într-o lume spirituală pe care n-o percepem cu ajutorul simţurilor fizice, nu o gândim cu raţiunea noastră. Dar această lume care este parcă

ascunsă de un văl, dacă sunt un om al simţurilor, această lume se manifestă exterior în lumea vegetală şi în substratul acesteia, lumea minerală. Lumea minerală şi cea vegetală este legată mult mai mult cu voinţa noastră din afara lumii decât cu voinţa dintre naştere şi moarte. Regnul animal, de asemenea, nu are prea mult de-a face cu ce suntem ca entitate umană, ci mai degrabă cu timpul de după moarte, a cărei manifestare polar opusă este. Astfel încât putem spune: Nu aflăm ce există în om prin faptul că învăţăm să cunoaştem ambianţa omului din punctul de vedere al ştiinţelor naturii. Aşa se face că ştiinţa actuală nu ne spune, de fapt, nimic despre fiinţa umană. Puteţi şti tot ce se cercetează în prezent cu ajutorul metodelor ştiinţelor naturale, dar prin aceasta nu aflaţi nimic despre esenţa omului, căci aceasta nu este conţinută în cunoaşterea ştiinţifică.

În timpul ultimelor patru secole, toate reprezentările noastre provin din popularizarea metodelor ştiinţelor naturale. În prezent, ţăranul gândeşte conform ştiinţelor naturale chiar dacă-şi îmbracă gândirea în propriile sale cuvinte. Tot conform cu ştiinţele naturale gândeşte, în fond, şi catolicismul, cu materialismul său dogmatic. Gândirea naturalistă domină totul. Astăzi am ajuns la momentul în care este necesar să construim ordinea socială. O mare parte a lumii civilizate actuale - aceasta va creşte din ce în ce mai mult, cuprinzând întreaga lume civilizată - este contrânsă să construiască o nouă structură socială. Oamenii gândesc la o nouă structurare socială. În prezent, în omenirea civilizată există noi imperative sociale. Ele îşi au originea în impulsuri profund subconştiente ale naturii umane. Cum se urmăreşte satisfacerea lor? Cu rezultatele gândirii ştiinţelor naturale. Iar acestea sunt numite în prezent, în cercurile cele mai largi, „gândire socială", pentru că se aplică vieţii sociale a oamenilor.

Astfel, în răsăritul Europei a trebuit elaborată o nouă ordine socială statală dintr-o gândire pur naturalist-materialistă. Bărbaţii pe care *dr. Helphand, care-şi*

spunea Parvus (Nota 13), i-a importat în Rusia la îndemnul lui Ludendorff şi Hindenburg pentru a instaura acolo bolşevismul sunt întruchiparea metodelor ştiinţelor naturale. Se poate chiar spune că bărbaţii bolşevismului reprezintă proba practică a ce devine metoda ştiinţelor naturale când prinde rădăcini în anumite capete revoluţionare. Metoda ştiinţelor naturale întrupată sălăşluieşte în prezent în Rusia prin serviciile de conductor de tren prestate de Helphand, căci el a condus prin Germania vagonul blindat pentru a duce în Rusia oamenii bolşevismului, la îndemnul lui Ludendorff şi Hindenburg.

Nu ar trebui pierdută din vedere importanţa acestei metode întrupate a ştiinţelor naturale! Eu v-am atras atenţia asupra unor fapte. Există doi filosofi cât se poate de mic-burghezi. Unul a predat la universitatea din Zürich, Avenarius; el a ţinut să dezvolte o gândire mic-burgheză. Celălalt este Ernst Mach (Nota 14) care a predat la Praga şi la Viena. Eu însumi i-am audiat prelegerile în 1882 la Academia de Ştiinţe din Viena. Ernst Mach mi-a apărut întotdeauna ca un fel de încarnare a concepţiei mic-burgheze şi a loialităţii. Dacă puneţi, în prezent, problema „filosofiei statului" în bolşevism, nu este o coincidenţă, ci o necesitate interioară faptul că filosofia lui Avenarius şi cea a lui Mach au devenit filosofia statului, căci acestea sunt legate unele de altele: consecvenţă extremă a metodei ştiinţelor naturale transformată prin metamorfozare în gândire socială. Din această cauză, lucrul trebuie luat în serios. Gândirea utilizată în ştiinţele naturale a apărut pentru prima oară ca problemă socială în Răsărit. Ea va înflori în continuare dacă nu avem în vedere rădăcina lucrurilor, însăşi viaţa materialist-ştiinţifică în sensul ştiinţelor naturale.

O anumită undă a gândirii şi simţirii străbate lumea în prezent. Ea este stimulată de gândirea materialistă social-ştiinţifică. Această undă se extinde, ea pune stăpânire pe gândirea socială, devine forţa distructivă a

omenirii. Cercurile conducătoare nu au avut puterea şi forţa de a aduce în gândirea umană o undă spirituală cu adevărat importantă. Din această cauză, în gândirea maselor largi ale proletariatului s-a încetăţenit concepţia materialistă. Marxismul, care s-a dezvoltat atât de grotesc în ultimii patru-cinci ani, este floarea şi rodul acţiunii metodei ştiinţifice de tipul ştiinţelor naturale în gândirea socială. Nu ar trebuie ignorat faptul că aceasta este configuraţia lumii civilizate contemporane. Dacă vedem doar acest lucru ne trecem timpul ca în somn şi pierdem cele mai importante fenomene şi simptome ale acestei vieţi. Nu eşti om deplin, în prezent, dacă nu observi aceste fenomene.

Din mentalitatea generală apar oamenii ca individualităţi. Aceştia cugetă astfel: Dacă vom continua să gândim şi să simţim în felul acesta nu vom mai progresa. Intrăm tot mai adânc în haos. Din această cauză sunt rare chemările la trezire, dar ele există totuşi. Voi vorbi despre o astfel de chemare.

În caietul 31/32 al revistei de cultură socialistă, „Neue Erde" din Viena a apărut un articol interesant cu titlul „Criza concepţiei despre lume" de Karl Polanyi în care se spune că s-ar fi instalat o aversiune generală faţă de ordinea economică capitalistă, concomitent cu părăsirea socialismului marxist.

„Încă domneşte în prezent un amalgam de marxism şi socialism care constituie scandalul oricărei gândiri moderne. Orice avânt spre stimularea intelectuală a problemelor sociale cele mai arzătoare ale timpului eşuează în mlaştina acestei înjosiri spirituale..."

„Izbucnirea războiului mondial a fost cotitura pentru orice gândire capitalistă şi o dată cu aceasta şi pentru cea marxistă. Conducătorii omenirii au recunoscut clar şi masele au simţit într-o mică măsură că lumea nu mai este dominată de aşa-numitele interese vitale, ci de forţe de o cu totul altă natură şi de altă esenţă. Interesele

economice omniprezente pe care le vânau imperialiştii şi pe care le combăteau socialiştii, într-o luptă cu morile de vânt, s-au dovedit a fi nu numai ireale şi abstracte, până la o pură frazeologie, ci şi superstiţii economice şi speculaţii ale creierului. A reieşit cu claritate că forţa motrice care mână masele nu este partea materială, ci *reprezentarea* despre aceasta, oricât de eronată ar fi ea, că, în consecinţă, masele sunt conduse de reprezentări şi nu de aspectul material. Chiar şi reprezentarea despre interesul material, aparent cel mai concret şi adevărat lucru, devine activă în istorie abia după ce este ridicată la rang de credinţă, atunci când jertfele care i se aduc nu se mai numără şi când numai propria ei valoare serveşte drept justificare pentru toate absurdităţile ce se fac în numele ei. Acest timp al celor mai uriaşe paradoxuri *credea* în egoism. El nu a mai fost dezavuat, nu a mai fost zugrăvit în mod idealist; dimpotrivă! Omenirea se îndrepta spre moarte în numele sfinţit al intereselor economice cu un halou glorios şi al lui *Sacro Egoismo*, care se înălţase singur la cer. *Materialitatea se proclamase a fi unicul ideal şi cu aceasta lumea materialistă şi-a desăvârşit singură calea*. Capitaliştii numiseră această idealizare a materialităţii unica realitate şi esenţă, marxiştii îi spuseră deschis: socialism!"

„Etica utilitaristă, concepţia materialistă a istoriei, teoria pozitivistă a cunoaşterii, filosofia deterministă, toate acestea nu mai sunt viabile în noua atmosferă. Ca viziune asupra vieţii, marxismul este însă construit pe aceşti piloni. Timpul său a trecut."

Avem de-a face cu strigătul de trezire al unui suflet care vede ce conduce epoca noastră spre haos. Şi acum apare întrebarea, o teribilă întrebare privind destinul: „Ce trebuie să punem în locul său?"

Această întrebare o pune cel care a scris tot ce v-am citit adineauri. El spune mai departe: „Răspunsul la această întrebare nu este hotărâtor pentru marxism. Pentru

spiritele sincere, care caută claritatea, aceasta este o cumpănire subordonată. Dacă Soarele s-ar stinge, ar trebui mai degrabă să te acomodezi cu întunericul, decât să consideri o falsă lumină drept Soare".

„Ce eclipsează însă Soarele pentru generaţia noastră este un Soare şi mai luminos şi mai radios, care răsare la orizont. Eliberaţi de coşmarul unei teorii a cunoaşterii în a cărei cazně eram osândiţi la o colaborare veşnică, fără oprire şi fără patrie, ne-am târât, până acum existenţa lipsită de sens, treziţi din halucinaţia unei concepţii istorice întoarsă pe dos, care credea că aude în devenirea lumii nu ecoul luptătorilor, ci simplul ecou al devenirii lumii ce-şi avea obârşia în reprezentarea forţată a unui determinism de măscărici care prezenta liberul nostru arbitru ca joc întâmplător al unor forţe care acţionează din spatele scenei, renăscuti, în sfârşit, din credinţa într-o mulţime moartă la credinţa în noi înşine, vom găsi forţa şi chemarea de a face din cerinţele socialismului privind dreptatea, libertatea şi iubirea adevăruri ale omenirii".

Un suflet nostalgic care vede că mergem spre haos, care pune chiar întrebarea gravă: Ce trebuie să punem în locul acestuia? nu are altceva de spus decât vechile fraze, devenite vorbe goale: dreptate, libertate şi iubire. Ele au fost destul de propovăduite până acum. În această frază, în adevăr, nu este prezentă soluţia concretă.

„Socialismul marxist întunecă, în prezent, întrebarea de destin în faţa căreia se află omenirea, el subordonează forţele libere unei soluţii radicale, menţine gândirea în semiîntunericul unei lumi dogmatice, interzice acţionarea prin preziceri sumbre, autorităţi obscure şi simboluri mistice. El deformează pentru omenire perspectiva liberă."

Este corect că „el deformează pentru omenire perspectiva liberă", dar prin vorbe această perspectivă nu poate fi eliberată! Apoi autorul continuă: „Biserica a supravieţuit mai mulţi ani misiunii sale. Marxismul ne

poate supravieţui, dar spiritul cel nou care s-a născut din jalea acestui război mondial al omenirii îi va supravieţui, fără îndoială".

Dar unde este spiritul cel nou? Autorul, se pare, are o sensibilitate pentru nulitatea timpului nostru, pentru ceea ce conduce spre haos. Un prieten care a aderat de mai mult timp la concepţia noastră adaugă câteva rânduri la ce v-am citat. Ce v-am citat este scris de cineva care vede că ar trebui să vină ceva nou, dar care, în final, rămâne la vechi fraze. Prietenul nostru adaugă: „Avem de-a face aici cu o concepţie despre lume care recunoaşte că marxismul, aşa cum apare în prezent în forma cea mai consecventă în bolşevism, aparţine gândirii vechi. EI este numai în aparenţă opusul lumii capitaliste. Ca şi acesta suferă în viaţa sa spirituală. Dacă în domeniul economic este adversarul acestuia, în ce priveşte baza spirituală cele două concepţii se identifică. În locul bolşevismului şi al concepţiei despre lume bazată pe ştiinţele naturale moderne trebuie să apară o concepţie nouă, antroposofică, rezultată dintr-o „filosofie a libertăţii".

În orice caz, este limpede pentru cel care percepe agitaţia omenirii actuale că, deoarece lucrurile stau în felul acesta, antroposofia trebuie să-şi facă apariţia. Şi atâta vreme cât nu se va recunoaşte că boala de care suferă viaţa noastră actuală nu poate fi vindecată decât printr-o cercetare orientată antroposofic nu se va putea ieşi din haos.

Din această cauză se poate spune fără ezitare că dacă s-ar găsi mulţi oameni care la întrebarea lui Karl Polanyi ar răspunde ca dr. Kolisko din Viena (Nota 15), atâta timp cât se va crede că utilitatea mişcării noastre stă în poziţia sa sectantă, nu vom întelege sensul acestei mişcări. Abia când se va recunoaşte că avem de-a face cu o problemă universală se va clarifica sensul acestei mişcări.

Numai cel care nu numai că recunoaşte în acest fel

sensul ei, ci care o face să devină impulsul interior al voinţei sale poate fi un adevărat purtător al acestei concepţii despre lume.

Fără a mai adăuga multe cuvinte, aş vrea totuşi să spun că ar corespunde unei profunde nevoi a inimii mele ca mulţi dintre dumneavoastră să-şi însuşească cuvintele prin care am vrut să vă atrag atenţia asupra unui aspect important în situaţia lumii noastre actuale.

Am vorbit despre unele influenţe dăunătoare venite în prezent din lumea elementară. Ştiţi că o veche concepţie spune că o dată cu sfârşitul anului burghez, când se apropie vremea Crăciunului, vin acele zile în care influenţa spirituală asupra oamenilor, care poate avea loc în sfera Pământului, atinge intensitatea maximă.

Să căutăm tocmai în această perioadă, care a fost timp de multe veacuri importantă şi esenţială pentru om - în epoca noastră pentru mulţi nu înseamnă mult mai mult decât o perioadă în care se fac „cadouri potrivite" -, conform unei vechi necesităţi sufleteşti, adăpost la acele forţe spirituale, vechi şi ele, care încă mai pot avea influenţă asupra destinului oamenilor, să lăsăm să acţioneze asupra sufletului nostru întreaga gravitate care există în relaţia lumii spirituale cu lumea oamenilor!

Acestea sunt lucrurile pe care am dorit să le spun astăzi.

CONFERINŢA a IX-a

Dornach, 12 decembrie 1919

Având în vedere amânarea cu opt zile a plecării noastre, pot să vă mai vorbesc azi, mâine şi poimâine. Este important pentru mine că mă voi putea adresa unui număr de prieteni din Anglia care au sosit aici, înaintea călătoriei mele.

Prietenii noştri vor putea vedea că în anii grei din urmă construirea Goetheanumului a progresat. Cu toate acestea el nu a putut fi terminat şi nici azi nu am putea indica o dată precisă pentru acest eveniment. Dar ceea

ce există deja le va putea arăta care a fost concepţia spirituală ce a stat la baza acestei clădiri şi cum este ea legată de mişcarea spirituală reprezentată aici. Va fi un prilej care-mi va permite să iau ca punct de plecare al disertaţiei de azi tocmai această clădire. in zilele care urmează vom putea adăuga şi alte lucruri la cele spuse până acum despre construcţia noastră.

Cine contemplă clădirea va fi izbit de legătura specială care există între clădire şi mişcarea noastră spirituală şi poate chiar plecând de la această clădire îşi va face o părere asupra naturii pe care dorim s-o aibă această mişcare. Gândiţi-vă ce s-ar întâmpla dacă o societate sectantă oarecare, indiferent cât ar fi de răspândită, ar simţi necesitatea să construiască o astfel de casă pentru adunările ei. Potrivit necesitătilor acestei societăti s-ar ridica o construcţie de o anumită dimensiune, cu un anumit stil arhitectural şi poate că în interior aţi găsi o indicaţie, dată prin semne mai mult sau mai puţin simbolice, privind activitatea căreia îi este destinată clădirea. Poate găsiţi şi unele indicaţii privind ce urmează să fie propovăduit sau expus în această clădire. Toate acestea nu s-au întâmplat în cazul Goetheanumului, după cum aţi putut observa. Această construcţie nu a fost realizată numai în plan exterior pentru mişcarea sau societatea antroposofică, ci, aşa cum se prezintă, cu toate detaliile, a rezultat din ceea ce mişcarea noastră vrea să reprezinte în faţa lumii sub raport spiritual, şi nu numai. Această mişcare nu se putea mulţumi să construiască o casă cu un anumit stil arhitectonic, ci, în momentul când s-a pus problema construirii unui aşezământ, trebuia să se găsească un stil care să rezulte din bazele ştiinţei spiritului, care să exprime substanţa spirituală care curge prin mişcarea noastră. Ar trebui conchis din aceasta ce distanţă este, din acest punct de vedere, între mişcarea noastră şi o oarecare mişcare sectantă. Am dorit nu numai să construim o casă, ci să găsim un nou stil arhitectural, care să exprime fiecare cuvânt, fiecare frază a ştiinţei noastre despre spirit, orientată antroposofic.

Am convingerea că cine va înţelege ce poate fi simţit în formele acestei construcţii - luati aminte, eu spun ce poate fi simţit, nu ce speculaţii se pot face - va putea descifra ceea ce altfel se exprimă numai prin cuvânt.

Toate acestea nu sunt aspecte exterioare, ci sunt legate cât se poate de intim cu modul în care a fost gândită mişcarea antroposofică care vrea să fie altceva decât acele mişcări spirituale care şi-au făcut apariţia de la începutul celei de a cincea perioade culturale postatlanteene, să spunem, de la mijlocul secolului al XV-lea. La baza acestei afirmaţii se află convingerea că, în prezent, este necesar să se introducă în evoluţia omenirii altceva decât exista la mijlocul secolului al XV-lea. Caracteristica a tot ce s-a petrecut în omenirea civilizată în ultimele trei-patru secole mi se pare a fi aceea că viaţa, care a fost în mare măsură mecanizată, constituie, în prezent, un regn în sine. Ea acaparează ca un monopol pe cei care îşi imaginează că sunt practicieni ai vieţii. Alături de această practică exterioară a vieţii, care a prins formă în toate domeniile aşa-numitei vieţi practice, găsim concepţii despre lume, filosofii spirituale, sau cum vrem să le numim, care, mai ales în ultimele trei-patru secole, s-au înstrăinat de viaţă; ele plutesc, în ceea ce priveşte sentimentele, trăirile, deasupra practicii propriu-zise a vieţii. Deosebirea dintre aceste două curente este atât de manifestă încât se poate spune că o dată cu timpul nostru ele nu se mai pot înţelege, nu mai găsesc puncte de legătură pentru a putea acţiona unul asupra celuilalt. Astăzi organizăm fabricile, punem în mişcare trenurile şi trimitem vapoarele noastre pe mări, punem în funcţiune telegrafele şi telefoanele, facem toate acestea în timp ce lăsăm într-o anumită măsură ca viaţa să se desfăşoare în mod automat, mecanic, actiune în care ne lăsăm prinşi noi înşine. Şi, în plus, propovăduim. De fapt, se predică prea mult. Vechile confesiuni bisericeşti predică în biserici, politicienii predică în parlamente, vorbesc despre cerinţele proletariatului, despre cerinţele femeilor. Se predică mult, foarte mult şi conţinutul

acestei activităţi de propovăduire este, în sensul conştienţei actuale a umanitătii, bine gândit. Şi dacă ne-am pune întrebarea unde se află puntea de legătură între ce propovăduim şi ce realizează viaţa noastră exterioară în practica sa, dacă am vrea să răspundem cinstit şi conform adevărului, nu am găsi răspunsul potrivit în mişcarea actuală.

Mentionez următorul fenomen numai pentru că el este sesizabil. Astăzi oamenii au la îndemână, în afară de prilejurile obişnuite pentru a predica, tot felul de societăţi secrete. Dacă luăm ca exemplu lojile francmasoneriei, cu grade inferioare sau superioare, vom găsi în ele o întreagă simbolistică: triunghiul, cercul, compasul etc. Întâlnim frecvent în acest context chiar şi o expresie: Arhitectul tuturor lumilor.

Ce sunt toate acestea? Dacă ne-am întoarce în secolele IX-XI, când aceste societăţi secrete, aceste loji francmasonice se răspândeau în civilizaţie, am vedea că toate instrumentele care se află azi ca simbol pe altarele lojilor masonice se foloseau la construirea caselor si bisericilor. Existau echere, compasuri, nivele cu apă, fire cu plumb; ele erau folosite în practica exterioară a vieţii. În lojile masonice se ţin discursuri despre obiecte care au pierdut orice legătură cu viaţa practică şi se spun tot felul de lucruri despre acestea, care, desigur, sunt foarte frumoase, dar total străine practicii vieţii exterioare. Am ajuns la idei, la construcţii de idei cărora le lipseşte forţa de şoc pentru a pătrunde în viaţă. Am ajuns până acolo că oamenii noştri lucrează de luni până sâmbătă, iar duminica ascultă predica. Aceste două lucruri nu au nici o legătură. Şi adeseori, în timp ce predicăm, folosim obiecte care în vechime erau intim legate de practica exterioară a vieţii, ca simbol pentru frumuseţe, adevăr, chiar şi pentru virtuţi. Dar aceste obiecte sunt străine vieţii. Am ajuns să credem că, dacă predicile noastre sunt mai străine vieţii, ele se ridică mai mult spre lumile spirituale. Lumea profană obişnuită este de mică valoare. Iar în prezent întâlnim tot felul de cerinţe care urcă din

adâncurile omenirii, dar, de fapt, în esenţa lor aceste cerinţe nu sunt înţelese. Ce fel de legătură există între acele predici sociale care se ţin în camere mai mult sau mai puţin frumoase, despre cum este omul bun, cum iubim toţi oamenii fără deosebire de rasă, naţie, chiar culoare, ce legătură există între aceste predici şi ce se întâmplă în viaţa exterioară, pe care o stimulăm prin faptul că ne tăiem cupoanele şi ne primim rentele plătite de bănci, organizând astfel practica vieţii cu principii cu totul diferite de cele despre care vorbim. Noi fondăm, de exemplu, societăţi teosofice în care discutăm despre fraternitate, dar în ceea ce spunem nu avem forţa de a putea domina într-un fel oarecare ce se întâmplă, tot prin noi, atunci când ne tăiem cupoanele. Căci prin tăierea cupoanelor noi punem în mişcare o întreagă serie de fapte economice. Viaţa noastră se desfăşoară integral în aceste două curente separate.

Se poate întâmpla - nu este un exemplu inventat, ci un exemplu luat din viaţă -, şi chiar s-a şi întâmplat, ca o doamnă să mă caute şi să spună: Vine cineva şi-mi solicită o contribuţie, care apoi este folosită pentru a ajuta pe alcoolici. Ca teosof, eu nu pot face aşa ceva! spunea doamna respectivă. Eu nu am putut să-i răspund decât astfel: Vedeţi, sunteţi rentieră, ştiţi câte fabrici de bere se fundează şi se întreţin cu averea dumneavoastră? Este vorba despre ce este implicat în acţiunea dumneavoastră şi nu de faptul că, pe de o parte, propovăduim, spre satisfacţia sufletului nostru, iar, pe de altă parte, ne integrăm în viaţă aşa cum o cere rutina vieţii, aşa cum au modelat-o ultimele trei-patru secole. În zilele noastre puţini oameni sunt înclinaţi să adâncească această problemă importantă a prezentului. De ce se întâmplă aceasta? Datorită faptului că acest dualism dintre viaţa exterioară şi aşa-numitele năzuinţe spirituale s-a instaurat cu adevărat în viaţă - şi el s-a accentuat în ultimele trei-patru secole. Când vorbesc, în prezent, despre spirit, majoritatea oamenilor au în vedere ceva cu totul abstract, străin lumii, nu ceva care poate interveni în viaţa de toate zilele.

Problema la care ne referim trebuie analizată pornind de la origini. Dacă pe această colină s-ar fi acţionat în sensul strădaniilor ultimelor trei-patru sute de ani, poate că ne-am fi adresat unui arhitect renumit şi am fi ridicat o clădire frumoasă, rezultat al unui stil arhitectural oarecare. Dar aşa ceva nu era posibil, deoarece am fi fost înconjuraţi de obiecte aparţinând unui anumit stil, iar noi am fi vorbit înăuntru despre lucruri care s-ar fi potrivit construcţiei cum se potrivesc discursurile frumoase care se ţin azi cu practica vieţii exterioare a oamenilor. Or, nu aşa era înţeleasă ştiinţa spiritului care doreşte să se orienteze antroposofic. De la bun început, ştiinţa spiritului a fost înţeleasă astfel încât să nu se instituie vechea opoziţie dintre spirit şi materie, caz în care spiritul este tratat *in abstracto* şi nu are nici o posibilitate să se afunde în activitatea de creare a ce este materie. Despre spirit se vorbeşte justificat când acesta este numit creatorul a ce este material. Despre spirit trebuie să vorbim ca despre ceva care are forţa de a se cufunda nemijlocit în ce este material. Despre ştiinţa spiritului nu trebuie gândit că se ridică pur şi simplu deasupra naturii, ci că ea este totodată şi ştiinţă integrală a naturii. Trebuie avut în vedere spiritul cu care omul se poate lega în aşa fel încât el să se poată întreţese în viaţa socială prin intermediul omului. Un spirit despre care se vorbeşte numai în salon, căruia vrem să-i fim pe plac prin bunătate şi prin dragostea frăţească şi care se fereşte să se amestece în viaţa de toate zilele nu este spirit adevărat, este o abstracţiune umană şi ridicarea până la el este ultima consecinţă a materialismului.

Din această cauză trebuia ridicată o clădire gândită până în cele mai mici amănunte, văzută din perspectiva a ce există în ştiinţa noastră despre spirit orientată antroposofic. Cu acest lucru se leagă şi faptul că în asemenea vremuri grele a apărut în ştiinţa spiritului un mod de a trata problema socială care nu vrea să fie utopie, ci s-a dorit a fi o chestiune de viaţă, opusă oricărui fel de sectarism; ea vrea să descifreze ce se află

în marile cerinţe ale timpului şi să slujească acestor cerinţe. Este sigur că în ceea ce priveşte această construcţie multe lucruri nu au reuşit. Dar nici nu se putea pune problema ca totul să reuşească dintr-o dată, ci era necesar să se realizeze un început. Şi începutul a fost făcut prin ridicarea acestei construcţii. Când construcţia va fi terminată, nu va fi vorba de un local cu ziduri bizare, străine, ci, aşa cum coaja de nucă aparţine fructului şi este perfect adaptată acestuia, tot aşa fiecare formă şi culoare ale acestei clădiri vor fi adaptate la ceea ce curge prin mişcarea noastră spirituală.

Ar fi desigur necesar ca cel puţin un număr de oameni să recunoască această voinţă a noastră.

Trebuie să revin asupra unor lucruri care au apărut în ultimele trei-patru secole în evoluţia omenirii civilizate. În prezent, există fenomene care exprimă exact ce se petrece *ad absurdum*, în viaţa oamenilor. De fapt, sufletele unei mari părţi a oamenilor, dorm, dorm cu adevărat. Dacă vă aflaţi într-un loc în care se petrec lucruri care, în prezent, sunt opuse oricărei vieţi civilizate, imagini care nu cad direct sub ochi, dar se desfăşoară totuşi în anumite zone ale lumii de azi, şi sunt simptomatice şi pline de semnificaţie pentru ce trebuie să se răspândească în cercuri tot mai largi, veţi înţelege că sufletele oamenilor se află în afara evenimentelor importante ale timpului lor. Oamenii trăiesc în cotidian, dar nu pot să conştientizeze ce se petrece de fapt în prezent, atât timp cât nu sunt atinşi direct de evenimente. Impulsurile acestor evenimente se află în profunzimile vieţii sufleteşti sub- sau inconştiente.

La baza dualismului, la care m-am referit, în prezent se află un altul, acela care se exprimă, de pildă, în *Paradisul pierdut* al lui Milton (dau un exemplu caracteristic). Dar acesta este numai un simptom pentru ce trece prin gândire, simţire şi voinţă. În conştienţa mai nouă a omenirii există sentimentul opoziţiei între Rai şi Infern, alţii spun dintre Spirit şi Materie. În fond, între Raiul şi

Infernul ţăranului şi între Materia şi Spiritul aşa-numitului filosof luminat al zilelor noastre nu există o mare deosebire. Impulsurile gândirii care se află la baza acestui dualism sunt identice. Opoziţia propriu-zisă este cea dintre Dumnezeu şi Diavol, dintre Paradis şi Infern. Paradisul este bun şi este îngrozitor faptul că oamenii au ieşit din el; Paradisul este pierdut, trebuie căutat din nou, şi Diavolul se opune tuturor forţelor care sunt legate de Paradis. Oamenii care ignoră felul în care acţionează contrariile sufleteşti, până în miezul contradicţiilor noastre sociale şi ale cerinţelor sociale, nu-şi pot imagina ce bătaie lungă are acest dualism dintre Rai şi Infern sau între Paradisul pierdut şi Pământ. În prezent, abia poţi spune adevărul despre anumite lucruri fără ca acesta să apară contemporanilor noştri ca o nebunie. Dar aşa cum în scrisorile lui Pavel înţelepciunea oamenilor poate apărea ca nebunie în faţa lui Dumnezeu, tot astfel înţelepciunea oamenilor de azi, sau nebuma acestora, ar putea fi nebunie în concepţia oamenilor de mâine. Oamenii au visat să se integreze în opoziţia dintre Pământ şi Paradis; ei asociază Paradisul cu ce ar fi de dorit să fie atins ca divin-uman şi nu ştiu că a te strădui să atingi cu orice preţ acest nivel paradisiac este tot atât de rău cum ar fi şi strădania inversă. Dacă structura lumii este prezentată ca în Paradisul pierdut al lui Milton, o forţă dăunătoare omului este numită eronat forţă divină bună, iar când strădania se îndreaptă în mod unilateral către ea, i se opune un fals contrariu: Diavolul, care luptă aparent împotriva binelui.

Protestul împotriva acestei concepţii trebuie să fie reprezentat de ansamblul care urmează a fi instalat în partea de răsărit a clădirii noastre, în interior, o sculptură din lemn, înaltă de nouă metri şi jumătate; prin aceasta, în locul antitezei Dumnezeu-Diavol este introdus ceea ce trebuie să se afle în conştienţa umanităţii viitoare: treimea, alcătuită din Lucifer, Hristos şi Ahriman.

Din anumite motive, despre care poate voi mai vorbi, am

numit această constructie „Goetheanum", denumire izvorâtă din mentalitatea artistică şi de cunoaştere a lui Goethe. Dar trebuie spus că în *Faust* între forţele binelui şi Mefistofel există aceeaşi opoziţie ca în *Paradisul pierdut* al lui Milton: pe de o parte, forţele bune, pe de alta, forţa rea, Mefistofel, în care Goethe a pus laolaltă lucifericul şi ahrimanicul, astfel încât în persoana lui se aflǎ două individualităti spirituale legate între ele în mod neorganic. Omul trebuie să înţeleagă că fiinţa sa adevărată poate fi exprimată prin imaginea echilibrului: omul este ispitit, pe de o parte, să iasă în afară, peste propriul său cap, să pătrundă în zona exaltării fantastice, în falsul misticism. Aceasta este una dintre forţe. Cealaltă îl trage pe om în jos, în ceea ce este materialist, în luciditate, în uscăciune etc. Noi concepem omul ca străduindu-se să atingă echilibrul între ahrimanic (pe un platan al balanţei) şi luciferic (pe celălalt platan) (vezi fig. 23).

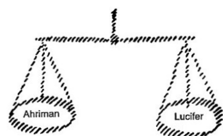

Fig. 23

Omul trebuie să se străduiască permanent să obţină starea de echilibru dintre aceste două forţe, între ce ar vrea să-l conducă în afară, peste el însuşi, şi ce ar vrea să-l tragă în jos, sub propriul său nivel. Noua civilizaţie spirituală a confundat exaltarea fantastică a lucifericului cu divinitatea. În ce este descris ca Paradis se aflǎ, de fapt, ce este luciferic şi se face cea mai teribilǎ confuzie între luciferic şi divin, pentru că se ignoră că este vorba de menţinerea stării de echilibru între două fiinţe care vor să-l tragă pe om în direcţii diferite.

Acest fapt trebuia mai întâi descoperit. Dacă omul trebuie să se îndrepte în direcţia numită creştină, expresie prin care, în prezent, se înţeleg adesea lucruri uimitoare, el trebuie să ştie că aceasta nu poate fi decât o strădanie spre poziţia de echilibru între luciferic şi

ahrimanic şi că ultimele trei-patru secole au eliminat atât de mult cunoaşterea adevăratei esenţe a omului, că se cunoaşte puţin despre echilibru, iar luciferícul a fost rebotezat ca dumnezeiesc în *Paradisul pierdut* şi s-a constituit un pol opus din ceea ce este ahrimanic, care nu mai este Ahriman, ci a devenit Diavolul modern, sau materia modernă sau altceva asemănător. Acest dualism, care este de fapt un dualism între Lucifer şi Ahriman, bântuie în conştienţa omenirii moderne ca opozitie între Dumnezeu şi Diavol. Iar *Paradisul pierdut* ar trebui conceput ca o descriere a imperiului luciferic pierdut, numai că a fost rebotezat.

Trebuie să atragem atenţia că este necesar să ne lămurim asupra felului în care civilizaţia actuală a ajuns pe o cale atât de coborâtoare. Este, desigur, o necesitate istorică, dar şi necesităţile există pentru a fi înţelese. Aşadar, cunoaşterea modului cum a ajuns civilizaţia în declin este necesară pentru a conştientiza că ea poate redeveni ascendentă numai printr-o actiune radicală. Adeseori prin descrierea lumii spirituale se înţelege ceea ce este suprasensibil, dar care nu trăieşte pe Pământul nostru. S-ar dori o fugă de tot ce ne înconjoară pe Pământ, cu ajutorul unei concepţii spirituale. Nu se ştie că, în timp ce ne refugiem astfel într-un domeniu abstract, nu găsim spiritul, ci luciferícul. Ceea ce în prezent este numit mistică, teosofie, este o căutare a regiunii luciferice. Căci simpla informaţie privind un spirit nu poate sta la baza strădaniilor spirituale ale omului; legată cu această strădanie spirituală actuală este recunoaşterea relaţiei dintre lumile spirituale şi lumea în care ne naştem, pentru a trăi în ea între naştere şi moarte.

De ce ne naştem din lumile spirituale în această lume fizică? Ne nastem în această lume fizică - voi detalia această problemă în următoarele două zile - pentru că pe Pământ există lucruri de aflat şi de vieţuit care nu pot fi trăite în lumile spirituale; pentru a le trăi trebuie să cobori în această lume fizică şi să duci de aici în lumile

spirituale rezultatele acestei trăiri. Pentru a atinge acest scop trebuie însă să te afunzi în lumea fizică, cu spiritul propriu, într-un mod explorator. Trebuie să te afunzi în această lume fizică de dragul lumii spirituale.

Să luăm în considerare un om normal al prezentului, care se hrăneşte corect, doarme suficient, ia micul dejun, mănâncă la prânz şi seara etc. şi care are şi interes pentru cele spirituale, fapt pentru care devine membru al unei societăţi teosofice. El face tot ce este posibil pentru a şti ce se întâmplă în lumile spirituale, deci un om care are, ca să spunem aşa, la degetul cel mic tot ce se consemnează în literatura teosofică, dar care îşi trăieşte viaţa după uzanţele obişnuite. Ce reprezintă ştiinţa pe care şi-o însuşeşte cu interesele sale superioare? Înseamnă ceva care aici, pe Pământ, îi poate produce o delectare, o adevărată desfătare luciferică, o desfătare sufletească rafinată. Nimic din toate acestea nu trece prin poarta morţii. Printre astfel de oameni - şi ei sunt foarte mulţi - pot exista şi unii care, deşi au cunoştinţă despre ce este un corp astral, un corp eteric etc., nu cunosc ce se întâmplă când arde o lumânare, când pe stradă trece un tramvai. Ei circulă cu tramvaiul, dar nu ştiu nimic despre el. Mai mult de atât, ei ştiu ce este corpul astral, corpul eteric, karma, reîncarnarea, dar habar nu au ce se discută, ce se urmăreşte azi, de pildă, la întrunirile proletariatului. Nu-i interesează decât cum arată corpul eteric, corpul astral, şi ce cale urmează capitalul, care de la începutul secolului al XIX-lea a devenit o forţă conducătoare. Ce se ştie despre corpul eteric, despre corpul astral nu foloseşte la nimic după ce oamenii au murit. Acest lucru trebuie spus când este vorba despre o adevărată cunoaştere a lumii spirituale. Numai atunci când această cunoaştere devine instrumentul necesar afundării în viaţa materială şi când din viaţa materială va fi preluat ceea ce în lumile spirituale nu poate fi preluat, dar în care trebuie adus, acest lucru are valoare.

În prezent dispunem de o ştiinţă a naturii care este

predată în universităţi. Se experimentează, se cercetează etc. În felul acesta se constituie ştiinţa naturii. Prin ştiinţa naturii noi alimentăm tehnica, vindecăm oamenii. În afară de aceasta există crezurile religioase. Dar aţi luat cunoştinţă de conţinutul unor predici de duminica după-amiază, în care se vorbeşte, de exemplu, despre împărăţia lui Hristos? Ce legătură există între ştiinţa naturii şi ce se vorbeşte aici? În general, nici una. Unii cred că au puterea de a vorbi despre Dumnezeu şi despre Sfântul Duh. Chiar dacă afirmă că simt aceste lucruri, ei se exprimă totuşi în forme şi concepţii abstracte. Alţii vorbesc despre o natură lipsită de spirit. Nu se stabileşte nici o punte! Apoi, în timpurile mai noi au apărut diferite concepţii teosofice, mistice. Acestea abordează tot felul de lucruri din afara vieţii curente, nu vorbesc despre viaţa oamenilor pentru că nu au forţa de a pătrunde în ea. Ar fi oare corect să se vorbească despre un creator al Universului, dacă el ar fi gândit ca un spirit foarte interesant, dar care nu a putut ajunge niciodată să creeze Universul? Forţele spirituale despre care se vorbeşte frecvent în prezent nu au putut ajunge la creaţia Universului, căci gândurile pe care le dezvoltăm despre ele nu sunt capabile să intervină nici măcar în ceea ce este ştiinţa noastră despre natură sau despre viaţa socială a oamenilor.

Fără a deveni lipsit de modestie, îmi este poate îngăduit să lămuresc cu ajutorul unui exemplu ce vreau să spun. Într-una din ultimele mele cărţi, ***Enigme ale sufletului***, am atras atenţia asupra faptului că ce se predă în fiziologia actuală, deci una din ştiinţele naturii, este un nonsens. Se vorbeşte despre existenţa a două feluri de nervi, nervii motori, care s-ar afla la baza voinţei, şi nervii senzitivi, care ar sta la baza percepţiilor, senzaţiilor. Acum, de când există telegrafia, avem imaginea acestora. Aşadar, de la ochi pleacă un nerv spre organul central, apoi de aici spre unul dintre membre. De la ochi se ajunge la organul central, acesta pune în acţiune nervul motor, apoi se execută mişcarea.

Acest nonsens se predă prin intermediul ştiinţei naturii. Se vorbeşte, într-o accepţie spirituală abstractă, despre tot felul de lucruri, numai gânduri care să poată interveni în mod pozitiv în activitatea naturii nu sunt elaborate. Nu se manifestă forţa de a se dezvolta o ştiinţă deasupra naturii însăşi. Între nervii motori şi cei senzitivi nu există nici o deosebire; ceea ce numim nervi motori sunt tot nervi senzitivi, ei există pentru ca să putem avea conştienţa membrelor noastre atunci când trebuie făcute mişcări. Exemplul de şcoală al Tabesului dovedeste exact contrarul a ceea ce s-ar dori a fi dovedit. Nu voi intra mai adânc în problemă, pentru că nu aveţi cunoştinţele pregătitoare necesare. În orice caz, aş dori să vorbesc despre aceste lucruri în cadrul unor cercuri de persoane cu pregătire în domeniul fiziologiei sau al biologiei. Acum vreau doar să vă fac atenţi asupra faptului că avem, pe de o parte, ştiinţe ale naturii, pe de altă parte, discursuri şi predici despre lumi spirituale care nu pătrund în lumile reale care se află în natură. Noi tocmai de acest lucru avem nevoie. Avem nevoie de o cunoaştere a spiritului care să fie atât de puternică încât să poată deveni, totodată, ştiinţă a naturii. Nu o vom obţine decât dacă luăm în considerare voinţa asupra căreia am vrut să vă atrag atentia. Dacă am fi dorit să întemeiem o mişcare sectantă care să prezinte numai o dogmatică cu privire la divinitate şi spiritualitate şi care să aibă nevoie de o construcţie, am fi ridicat o clădire oarecare. Întrucât nu am dorit acest lucru, ci am vrut să dovedim că putem să ne cufundăm în viaţă, a trebuit să construim clădirea noi înşine integral, din voinţa ştiinţei spiritului. În detaliile acestei clădiri se va vedea că a fost aşezată pe o bază sănătoasă, pe principii cu adevărat importante, care în prezent sunt puse în lumina cea mai falsă, sub influenţa dualismelor menţionate mai înainte. Aş vrea să vă mai atrag atenţia asupra unui lucru.

Privţii cele şapte coloane succesive care se află pe fiecare parte a clădirii noastre principale (vezi fig. 24). Deasupra aveţi capitelurile, dedesubt soclurile. Fiecare coloană se dezvoltă din cea anterioară, astfel încât obţineţi imaginea

celui de-al doilea capitel dacă vă transpuneţi în primul şi în formele sale, dacă lăsaţi să vă cuprindă gândul metamorfozei ca fapt organic, şi acesta nu este un gând abstract, ci urmează creşterii. Puteţi vedea că al doilea capitel s-a dezvoltat din primul, al treilea din al doilea, al patrulea din al treilea şi aşa mai departe, până la al şaptelea. Într-o astfel de metamorfoză s-a încercat să se ridice un capitel, o bucată de arhitravă etc., să se imite o creaţie care există în cadrul naturii însăşi, în timp ce aceasta face să rezulte o formă din alta. Am sentimentul că nici un capitel nu ar fi putut fi construit altfel.

Fig. 24

Dar în această situaţie a ieşit în evidenţă ceva uimitor. Când vorbesc despre evoluţie, oamenii o numesc adeseori dezvoltare, evoluţie. Mai întâi amintesc despre ce este incomplet, apoi despre ce este mai perfectionat, şi întotdeauna lucrurile mai desăvârşite devin şi cele mai complicate. Acest lucru eu nu l-am putut realiza atunci când am vrut să construiesc cele şapte capiteluri potrivit metamorfozei, ci atunci când am ajuns la cel de al patrulea capitel a reieşit că acesta este cel mai complicat, deşi următorul, al cincilea, trebuia să fie mai desăvârşit decât al patrulea. Neurmărind, ca Haeckel sau Darwin, lucrurile abstracte numai cu ajutorul gândurilor, ci trebuind să fac în aşa fel încât fiecare formă să rezulte din cea precedentă - aşa cum şi în natură o formă apare după alta, din forţele vitale - am fost constrâns să fac forma a cincea mai artistică, în suprafeţele sale, decât pe a patra, dar nu mai complicată; întreaga formă a devenit

mai simplă. A şasea a devenit mai simplă, iar a şaptea şi mai simplă. În felul acesta mi-a devenit clar că evoluţia nu reprezintă un progres spre forme tot mai diferenţiate, ci este o evoluţie spre un punct superior, urmat apoi de o cădere în mai simplu (vezi fig. 25).

Fig. 25

Aceasta a rezultat din munca efectuată. Şi am constatat că acest principiu, care rezultă din lucrarea artistică, este asemănător cu principiul evoluţiei din natură.

Ochiul uman este mai desăvârşit decât ochii animalelor, dar ochii unor animale sunt mai complicati decât ochiul uman. La animale vom găsi, de exemplu, anumite organe pline cu sânge, care la om nu sunt prezente, s-au resorbit. Ochiul omului este simplificat faţă de unii ochi de animale. La început ochiul este primitiv, simplu, apoi devine din ce în ce mai complex, se simplifică din nou, iar cel mai perfecţionat nu este cel mai complicat, ci unul mai simplu decât cel care ocupă poziţia mediană.

Am fost constrânşi să facem şi noi acelaşi lucru, perfecţionând în mod artistic ce se chema o necesitate interioară. Nu încercăm să facem vreo cercetare, ci ne străduim să realizăm legătura cu forţele vitale. În ce priveşte clădirea noastră, ne-am străduit ca în activitatea de modelare să acţioneze aceleaşi forţe care, ca spirit, se află la baza naturii. Este căutat un spirit care este creator în fapt, care trăieşte în interiorul creaţiilor lumii, care nu doar predică. Acesta este lucrul esenţial. Este şi motivul pentru care concepţia noastră s-a deosebit de a celor care voiau să decoreze clădirea cu numeroase simboluri. În construcţia noastră nu există nici un simbol, ci forme care sunt modelate potrivit creaţiei spiritului în chiar interiorul naturii.

Acesta este începutul unei voinţe care trebuie să-şi găsească continuarea. Un asemenea punct de vedere ar

trebui să fie înţeles, aşa cum trebuie căutate sursele originale ale creaţiei umane, necesare omenirii. În prezent, noi trăim în mijlocul provocărilor. Dar toate sunt provocări izolate, rezultând din diferite domenii ale vieţii. Dar avem nevoie şi de o sinteză. Ea nu poate apărea din ceva care nu există decât în ambianţa existenţei vizibile exterioare, căci la baza oricărui lucru vizibil se află invizibilul, şi acest lucru trebuie să-l avem în vedere în prezent. Dacă se urmăreşte ce se întâmplă azi se va înţelege că nu este un gând chiar atât de absurd acela că vechiul se năruie. În acest caz trebuie să existe ceva care să-i ia locul. Pentru a te împăca cu acest gând ai nevoie de un anumit curaj, care nu se obţine în viaţa exterioară, ci trebuie găsit în cea mai adâncă interioritate.

Nu aş vrea să definesc acest curaj, ci să-l caracterizez. Sufletele dorminde de azi ar fi, desigur, încântate dacă ar apărea cineva care ar putea picta ca Rafael sau ca Leonardo. Acest lucru este de înţeles. Dar trebuie să avem curajul de a spune că numai cel care ştie că azi nu se poate şi nu este permis să creezi ca Rafael şi Leonardo are dreptul să-i domine. Am putea spune că are dreptul de a vorbi despre importanţa teoremei lui Pitagora numai acela care nu crede că aceasta trebuie descoperită abia azi. Fiecare lucru are timpul său şi totul trebuie înţeles în timpul concret.

Fig. 26

În prezent este necesar să ştim că ne aflăm în faţa unei înnoiri a dezvoltării umanităţii. Este simplu să spui că timpul nostru este un timp al tranziţiei. Orice

timp este un timp al tranziţiei, problema este de a şti ce se transformă. Aşadar, aş spune altceva: Se vorbeşte de faptul că natura şi viaţa nu fac salturi. Eşti foarte înţelept când afirmi: Evoluţie succesivă, nicăieri salturi! Dar natura face în continuu salturi.

Ea elaborează, treptat, frunza verde, ea o transformă în sepale, în petale colorate, în stamine, în pistil (vezi fig. 26).

Natura face mereu salturi; viaţa produce în continuu răsturnări. O dată cu schimbarea dinţilor, cu maturarea sexuală se stabilesc relaţii cu totul noi în cadrul întregului. Dacă spiritul de observaţie al oamenilor actuali nu ar fi atât de grosolan, ar percepe în jurul vârstei de douăzeci de ani o a treia etapă de evoluţie, apoi altele.

Însăşi istoria este un organism şi se desfăşoară prin salturi. Oamenii nu sunt conştienţi ce salt important s-a produs la trecerea dintre secolele al XIV-lea şi al XV-lea, de fapt la mijlocul secolului al XV-lea. Dar ce a început atunci tinde să se împlinească la mijlocul secolului nostru. Şi nu este nici o speculaţie, ci un lucru care poate fi pus alături de toate adevărurile exacte, când se spune că evenimentele care pun în mişcare omenirea, şi care au atins în ultimul timp o asemenea culme, pregătesc ce va interveni în evoluţia omenirii la mijlocul acestui veac. Asemenea lucruri trebuie să înţeleagă cel care nu vrea să întemeieze evoluţia omenirii pe un bun plac oarecare, ci care vrea să ajungă la o ştiinţă a spiritului cu ajutorul forţelor creatoare ale lumii, ştiinţă care să se poată infiltra apoi şi în viaţă.

CONFERINŢA a X-a

Dornach, 13 decembrie 1919

Ieri v-am vorbit despre legăturile ştiinţei spiritului de orientare antroposofică cu formele clădirii noastre; am dorit să atrag atenţia mai ales asupra faptului că aceste legături nu sunt exterioare. Într-o oarecare măsură, spiritul care este activ în ştiinţa spiritului s-a infiltrat în

aceste forme. Şi trebuie să acordăm o importanţă deosebită faptului că o înţelegere adevărată, resimţită afectiv, a acestor forme înseamnă o citire a sensului care este prezent în mişcarea noastră. Aş dori să mai aprofundez unele aspecte referitoare la construcţia noastră, şi în legătură cu acestea, să vă prezint, azi sau mâine, unele probleme importante din domeniul antroposofiei.

Când veţi examina clădirea veţi vedea că schema sa de bază este alcătuită din două cercuri care se intersectează, unul mai mic şi altul mai mare, după cum se vede din desen (vezi fig. 27).

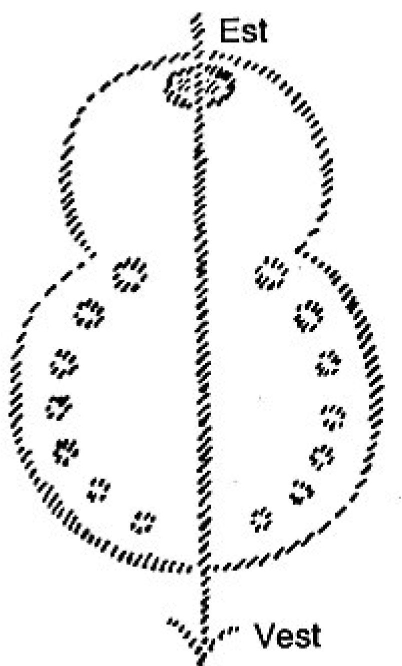

Fig. 27

Întreaga clădire este orientată de la est la vest. Veţi observa că această linie E-V este singura axă a construcţiei; totul este orientat simetric faţă de ea.

Nu avem de-a face cu o simplă repetare mecanică a formelor, aşa cum se întâmplă în general în arhitectură

(capiteluri identice sau alte ornamente asemănătoare), ci cu o evoluţie a formelor, cu derivarea unor forme unele din altele.

În partea stângă a clădirii sunt şapte coloane, iar în partea dreaptă tot şapte. Am spus ieri că aceste coloane au capiteluri şi socluri, cu arhitravele corespunzătoare, care îşi dezvoltă formele într-o evoluţie continuă.

Cele două cercuri care se intersectează - pe care trebuie să le cuprindeţi cu simţirea dumneavoastră - ne trimit la evoluţia umanităţii. Aşa cum am mai spus, la jumătatea secolului al XV-lea intervine o schimbare semnificativă în evoluţia umanităţii. Ceea ce la şcoală se numeşte „istorie" nu este decât o *fable convenue* (poveste convenţional acceptată; nota trad.). Evenimentele sunt prezentate astfel încât se creează impresia că în esenţă, în privinţa omului, lucrurile stăteau la fel în secolele al VIII-lea şi al IX-lea ca şi în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea. Unii istorici mai noi (de exemplu, Lamprecht) au ajuns la concluzia că aceasta este o absurditate, că, în fapt, dispoziţia şi structura sufletească ale oamenilor care au trăit în cele două perioade era cu totul diferită. Trebuie să înţelegem faptul că în prezent evoluăm cu ajutorul unor forţe sufleteşti cu totul deosebite. Cele existente în secolul al XV-lea mai sălăşluiesc încă în sufletele umane, dar ele aparţin de ceea ce este de domeniul trecutului, care apune, este condamnat să fie eliminat din evoluţia umanităţii. Ca să poţi participa la dezbaterea problemelor legate de prezent şi viitor trebuie să-ţi dezvolţi conştienţa acestei importante răsturnări din evoluţia umanităţii.

Mă voi referi la un exemplu din evoluţia arhitecturii, asupra căruia doresc să revin, pentru a evidenţia cum se desfăşoară evoluţia umanităţii. Formele unui templu grec pot fi înţelese numai dacă ne este clar faptul că el a fost construit cu gândul de a deveni locuinţa zeului sau zeiţei a căror statuie se află înăuntru; formele templului grec ar fi un nonsens, dacă nu ar fi conceput ca reşedinţa unui

zeu sau a unei zeiţe.

Dacă urmărim evoluţia modului de a construi, ajungem la domul gotic. Cine intră într-un dom gotic şi are sentimentul că are în faţa sa ceva încheiat, terminat, acela nu înţelege formele construcţiei gotice. Un templu grec fără imaginea zeului este o imposibilitate pentru raţiunea simţitoare. Un dom gotic gol este şi el o absurditate. Domul gotic este terminat abia când enoriaşii sunt înăuntru, când este plin de oameni şi când li se vorbeşte, astfel încât Duhul cuvântului să sălăşluiască deasupra sau în inimile comunităţii. Atunci domul gotic este terminat. Comunitatea enoriaşilor este parte constitutivă, altminteri formele nu sunt inteligibile.

În ce constă evoluţia de la templul grecesc până la domul gotic? Orice ar spune în această privinţă unele expuneri istorice, toate celelate sunt forme de trecere. În perioada de cultură greacă, această floare a celei de a patra epoci postatlanteene, în conştienţa oamenilor mai exista ceva din ideea sălăşluirii forţelor spiritual-divine printre oameni, numai că aceştia erau obligaţi să construiască zeilor lor, pe care şi-i puteau evoca numai în imagini, reşedinţe. Templul grecesc era reşedinţa zeului sau a zeiţei despre care se credea că umblă printre oameni. Fără această conştienţă a prezenţei unor forţe spiritual-divine nici nu poate fi gândită integrarea templului în cultura greacă.

Spre sfârşitul celei de a patra perioade postatlanteene, aşadar în secolele al VIII-lea, al IX-lea şi al X-lea d.Hr., întâlnim formele arhitecturale gotice, care corespund vieţii afective a oamenilor acelui timp, deosebiţi de cei care au trăit la apogeul gândirii greceşti. Acum nu mai există conştienţa prezenţei nemijlocite a unor forţe spiritual-divine, aceste forţe erau transpuse departe, într-o lume de dincolo. Împărăţia pământeană era considerată ca fiind dovada decăderii din lumea forţelor spiritual-divine. Lumea materială trebuia ocolită. Oamenii erau îndemnaţi să-şi îndrepte privirea doar spre activitatea

spiritului, care căpătase forma unei anumite abstracţiuni. Din această cauză, formele goticului fac o impresie abstract-matematică, prin comparaţie cu formele arhitecturii greceşti, care conferă o impresie mai dinamică. În formele gotice totul este ascensional, totul indică depărtările spirituale în care trebuie căutat de ce este însetat sufletul. Pentru grec, zeul şi zeiţa erau printre ei, le auzeau şoptirea. În timpul goticului, sufletul nostalgic nu putea să presimtă dumnezeiescul decât în forme care tindeau spre înalturi.

Astfel, omenirea devenise nostalgică în dispoziţia ei sufletească, construia pe nostalgii, pe căutare, credea că, în această căutare, ar fi mai fericită prin contopirea în obşte, dar era întotdeauna convinsă că ceea ce trebuie recunoscut ca fiind spiritual-divinul nu este ceva care sălăşluieşte şi acţionează nemijlocit printre oameni, ci că se ascunde în locuri tainice. Expresia temporală pentru această predispoziţie sufletească a oamenilor este templul sau domul, am putea chiar spune domul gotic în forma sa tipică. Dar când se aducea în câmpul privirii spirituale ceea ce era considerat cea mai înaltă taină, atunci trebuia, chiar când se voia înălţarea de la pământesc la supraterestru, să se treacă pur şi simplu de la gotic la altceva. Acesta nu era destinat reunirii fizice a obştei, ci lăsa să năzuiască întregul spirit al omenirii spre o strădanie comună, să tindă spre un punct central plin de taină.

Dacă ne reprezentăm totalitatea sufletelor omeneşti ca afluând din toate direcţiile cerului, avem într-un anumit sens imaginea omenirii întregului Pământ reunită ca într-un mare dom care nu a fost gândit în stil gotic, deşi trebuia să aibă aceeaşi semnificaţie ca şi domul gotic. Asemenea lucruri erau legate în evul mediu de problemele biblice. Şi dacă ne reprezentăm că cei şaptezeci şi doi de apostoli ai lui Hristos - nu trebuie să ne gândim la istoria fizică, ci la spiritualul care întreţesea în acele timpuri concepţia fizică - erau răspândiţi în toate direcţiile cereşti şi implantau în suflete spiritul care

trebuia să aflueze în Misteriul lui Hristos, atunci, în tot ce radia de la cei în ale căror suflete pătrunsese spiritul lui Hristos, în razele care vin de la suflete din toate direcţiile cereşti, vom înţelege străduinţa spre taină a omului evului mediu timpuriu. Poate că nu este necesar să desenez toate cele şaptezeci şi două de direcţii, dar le pot sugera (vezi fig. 28). Eu nu fac decât aluzie la ele, dar imaginaţi-vă că ar fi şaptezeci şi două de coloane. De la acestea ar veni toate razele care tind spre taina lui Hristos. Înconjuraţi totul cu un zid modelat într-un fel oarecare - desigur, nu ar fi gotic; am spus de ce nu s-a rămas neapărat la un gotic rigid - a cărui reprezentare este un cerc şi imaginaţi-vă cele şaptezeci şi două de coloane; aţi avea atunci domul care ar cuprinde întreaga omenire. Dacă-l gândiţi ca fiind orientat de la est la vest, veti obtine o schemă cu totul diferită decât a construcţiei noastre, care este alcătuită din două corpuri circulare. Liniile de orientare ale unei astfel de construcţii sunt în formă de cruce, ceea ce înseamnă că principalele culoare sunt dispuse şi ele sub formă de cruce.

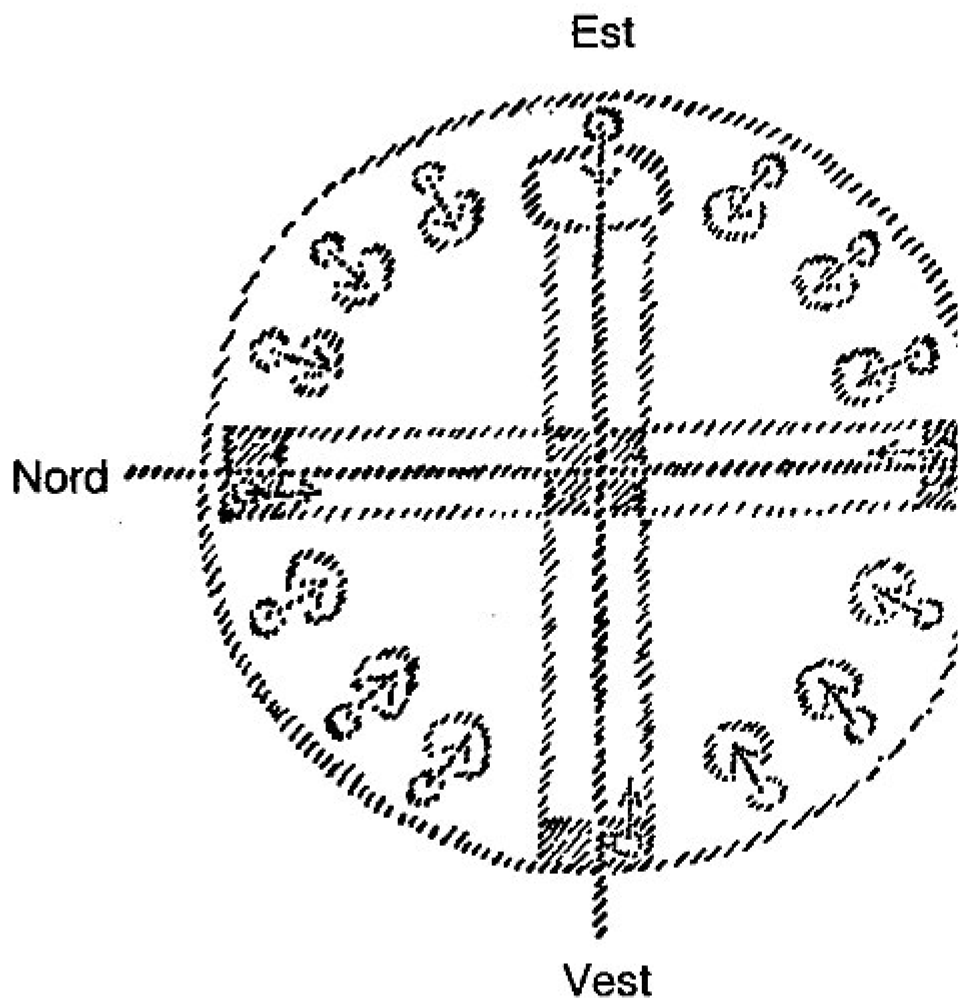

Fig. 28

În orice caz aşa îşi închipuia omul evului mediu domul ideal. La nord, sud şi vest ar fi trei porţi, la est un altar principal, iar fiecare coloană ar avea un fel de altar lateral. În locul unde se încrucişează grinzile crucii ar trebui să fie amplasat templul templului, domul domului; iată o repetare în mic a ceea ce este întregul. În limba modernă, devenită abstractă, am spune: Aici s-ar afla un

chivot având forma întregului.

Imaginaţi-vă că ce am prezentat în acest desen ar fi realizat într-un stil apropiat de gotic, dar ar mai include şi unele forme romane. Aceasta ar fi schiţa templului Graalului, aşa cum şi-l imagina omul evului mediu şi care era idealul constructiv al perioadei care se apropia de sfârşitul celei de a patra epoci postatlanteene: un dom în care confluau nostalgiile întregii omeniri orientate spre Hristos, aşa cum în fiecare dom izolat confluau nostalgiile membrilor comunităţii şi cum în templul grecesc oamenii se simţeau legaţi între ei, chiar dacă nu erau înăuntru - căci templul grec cerea numai ca zeul sau zeiţa să fie înăuntru, nu şi ceilalti oameni. Grecul vorbea despre relatia sa cu templul. El descria aceasta în felul următor: Pericle locuieşte în această casă; propoziţia nu exprimă faptul că cel ce vorbeşte ar avea vreo legătură cu casa respectivă, dar resimte totuşi natura legăturii sale cu Pericle. Aceeaşi nuanţă a simţirii sale ar fi avut-o dacă ar fi spus: Atena locuieşte în această casă, aceasta este locuinţa zeiţei, sau Apollo locuieşte în această casă.

Ceva asemănător puteau spune cei din evul mediu despre domul lor. Acesta nu era casa în care locuia entitatea spiritual-divină, era locul de adunare în care sufletul aspira către dumnezeiescul tainic. Din această cauză, în „templul primordial" de la sfârşitul celei de a patra epoci postatlanteene, în centru se afla templul templului, domul domului, despre care se putea spunea: Dacă intri aici, te poţi ridica la tainele Universului! În dom trebuia să intri. Despre templul grec era suficient să se spună: Aceasta este casa lui Apollo, aceasta este casa lui Pallas. Dar punctul central al acelui templu primordial, unde se întretăiau grinzile crucii, adăpostea Sfântul Graal.

În acest fel trebuie urmărită evoluţia diferitelor perioade istorice, altminteri nu ajungi să ştii ce s-a întâmplat cu adevărat. Şi înainte de toate, nu vom cunoaşte ce forţe sufleteşti actionează în prezent.

Aşadar, templul grecesc adăpostea zeul sau zeiţa despre care se ştia că trăiesc printre oameni. Omul evului mediu credea că lumea pământeană este părăsită de Dumnezeu; el resimţea nostalgia de a găsi calea spre zei sau spre Dumnezeu.

Nu au trecut decât câteva secole de la marea răsturnare de la mijlocul secolului al XV-lea. Cei mai mulţi oameni abia văd că apare ceva nou; ceva se schimbă în sufletele oamenilor. Şi ce pătrunde în formele în care se încorporează conştienţa vremurilor trebuie de asemenea să se schimbe. Oricum, asemenea lucruri nu se pretează la speculaţii raţionale, intelectuale, ele pot fi numai simţite, resimţite, privite, reprezentate artistic. Cel care vrea să le exprime în noţiuni abstracte, nu le înţelege, de fapt. Totuşi se poate atrage atenţia asupra lor. Astfel, se poate spune că grecul simţea că zeul sau zeiţa sunt contemporanii, colocatarii săi. Domul din evul mediu nu folosea drept reşedinţă pentru Dumnezeu, dar trebuia să fie poarta de pătrundere la divinitate. Oamenii se adunau în dom şi se străduiau să iasă din interiorul sufletului-grup al omenirii; umanitatea evului mediu nu poate fi înţeleasă decât prin ceea ce ţine de sufletul de grup. Omul izolat, individual, nu este luat în considerare până la mijlocul secolului al XV-lea. Strădania de a fi o individualitate, de a-şi contura personalitatea, de a găsi un centru de greutate în sine însuşi se profilează după această perioadă. Nici cerinţele sociale ale timpului nostru nu pot fi înţelese, dacă nu se cunoaşte cum acţionează spiritul individual în fiecare om, această voinţă a fiecăruia de a sta pe fundamentul fiinţei sale.

Începând cu mijlocul secolului al XV-lea, fiecare om se străduieşte să-şi atingă propria sa individualitate. Spiritul de grup, chiar şi atunci când este vorba de grupuri mai mici, este mult mai tangibil decât ceea ce năzuieste fiecare om ca individualitate. Pentru omul timpurilor noi este foarte important să înţeleagă ce înseamnă a căuta echilibrul între poli de forţă opuşi.

Tot ceea ce-l face pe om să fie un visător, un fantezist, o victimă a iluziilor, ce-i produce frământări mistice, dacă este panteist sau teist, lucru atât de frecvent în prezent, constituie unul dintre poli. Celălalt pol îl constituie luciditatea, uscăciunea, caracteristică prezentului, mai exact: polul îngâmfării şi făţărniciei, polul mic-burghez, polul care ne trage în jos, spre Pământ, în materialism. Fiinţa umană trebuie să găsească echilibrul între cei doi poli care trag în direcţii opuse. Cum poate fi căutat un asemenea echilibru? Vă puteţi reprezenta din nou acest lucru cu ajutorul imaginii balanţei (vezi fig. 29).

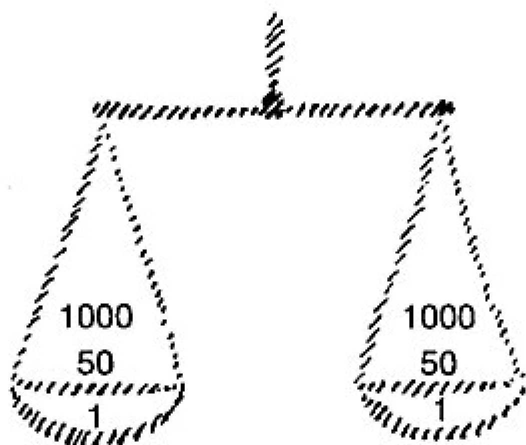

Fig. 29

Dacă pe ambele platane ale balanţei se află cincizeci de grame sau cincizeci de kilograme există echilibru. Acelaşi lucru se întâmplă dacă pe un platan se află un kilogram, iar pe celălalt tot un kilogram, la fel şi dacă în ambele părţi am avea câte o mie de kilograme.

Puteţi căuta echilibrul în foarte multe feluri, în funcţie de individualitatea fiecăruia. Din această cauză este atât de important pentru omul actual să ştie că ceea ce îl caracterizează este strădania pentru echilibrarea polilor opuşi. Nedeterminarea căutării echilibrului este tocmai acea nedeterminare despre care am vorbit.

Din această cauză omul prezentului nu-şi atinge scopul în căutarea sa decât dacă se sprijină pe strădania spre echilibru.

Tot atât de important cât era pentru greci să simtă că în fiinţa comună de care aparţin acţionează Pallas, Apollo (aceasta este reşedinţa lui Pallas, aceasta a lui Apollo) era pentru omul evului mediu să ştie că există un loc care adăposteşte ceva - fie moaştele unui sfânt, fie însuşi Sfântul Graal -, un loc pentru adunare unde se pot întâlni nostalgiile sufletelor pentru ce este tainic nedeterminat. Omul modern simte nevoia să dezvolte o simţire pentru ce este el ca individualitate, să ştie că este un căutător al echilibrului între două forţe opuse, polare. Din punct de vedere sufletesc acest lucru poate fi exprimat, spunând că pe de o parte omul este atras spre fantastic, visare, vrea să obţină plăcerea care nu se sinchiseşte de condiţiile reale ale existenţei. Pe de altă parte, există cealaltă extremă, caracterizată de tendinţa către Pământ, către luciditate, către uscăciune, către intelectualitatea seacă etc. Din punct de vedere fiziologic, unul din poli este legat de forţele sângelui, celălalt de osificare, de pietrificare şi când se ajunge spre extrema fiziologică se ajunge la scleroză, sub cele mai variate forme. Între scleroză şi febră, ca poli terminali, omul trebuie să-şi păstreze echilibrul fiziologic. Viaţa constă în căutarea echilibrului între luciditate, uscăciune, făţărnicie şi fantasticul visător. Suntem sănătoşi sufleteşte când găsim echilibrul între fantasticul visător şi făţărnicia uscată. Trupeşte suntem sănătoşi când trăim în echilibru între febră şi scleroză. Acest lucru poate avea loc într-o infinitate de modalităţi, în funcţie de individualitatea fiecăruia.

Aceasta este starea în care omul trebuie să resimtă vechea sintagmă „Cunoaşte-te pe tine însuţi!", dar sub forma: „Cunoaşte-te pe tine însuţi în strădania de a atinge echilibrul!" Din această cauză, în ceea ce priveşte construcţia noastră, trebuie să amplasăm la răsărit ce-i poate permite omului să perceapă această strădanie spre

echilibru. Acest lucru trebuia să fie reprezentat în grupul sculptural din lemn menţionat ieri, având ca figură centrală pe Hristos, modelată în aşa fel încât să-ţi poţi reprezenta: Aşa s-a întrupat Hristos în omul Iisus din Nazaret, la începutul calendarului nostru, în Palestina. Imaginile convenţionale care ne prezintă un Hristos bărbos sunt creaţii ale veacurilor V şi VI nu sunt portrete reale. Noi am încercat să creăm un portret al lui Hristos conform realitătii, care să fie totodată reprezentantul omului căutător, al omului care aspiră spre echilibru (vezi fig. 30). În acest ansamblu plastic ne apare un Lucifer care se prăbuşeşte şi altul care năzuieşte în sus. De asemenea, întrucâtva legată de Lucifer, întâlnim o figură ahrimanică şi o altă figură ahrimanică. Omul este prezentat la mijloc, între figura ahrimanică (făţarnicul, materialistul uscat, lucid) şi figura luciferică (visătorul entuziast, fantastul). De figura lui Ahriman ţine tot ce conduce omul la pietrificare, la scleroză; de figura lui Lucifer ţine tot ce-l face pe om febril dincolo de ce poate suporta.

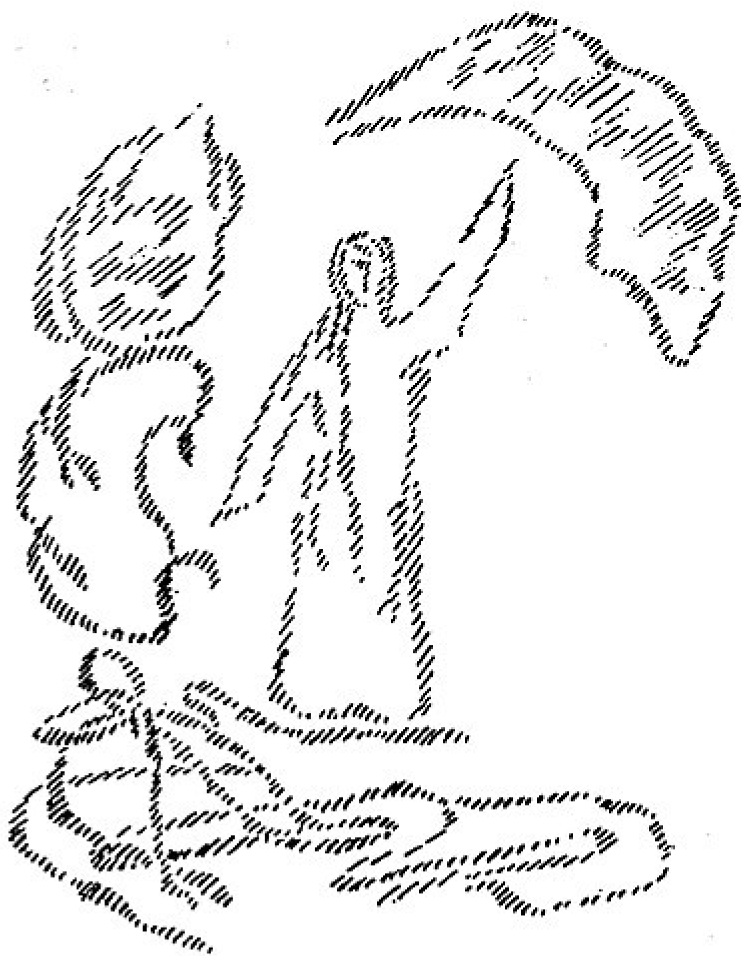

Fig. 30

Domul gotic nu cuprinde o asemenea imagine, ci fie moaştele sfinţilor, fie Sfântul Graal. Construcţia devine ceva care înconjoară şi cuprinde entitatea oamenilor în strădania lor spre echilibru.

Dacă destinul vrea şi dacă această clădire va putea fi terminată, cel care se va afla înăuntru va avea nemijlocit în faţa sa entitatea care dă sens evoluţiei terestre: entitatea lui Hristos. Dar problema trebuie abordată în mod artistic. Nu este bine să se facă speculaţii asupra

acestui lucru, de exemplu, Hristos să nu fie gândit numai cu intelectul, ci să fie resimţit. Întregul este gândit artisfic. Omul ar trebui să înţeleagă pe cale pur senzitivă, afectivă, iar intelectul să reprezinte doar calea spre sentiment, să privească spre est şi să poată spune: „Acesta eşti tu!" Nu avem nevoie de o definiţie abstractă a omului, căci echilibrul poate fi realizat în infinit de multe moduri. Nu o imagine a unui Dumnezeu este închisă aici, ci ceea ce s-a format din sufletescul de grup al omului, devenind forţa individuală a fiecăruia. În aceste forme se tine seama de acţiunea şi elaborările impulsului individual.

Dacă cele spuse de mine nu le pătrundeţi cu raţiunea - aşa cum se procedează azi -, ci cu sentimentul şi gândiţi că nimic nu a fost simbolizat pe cale raţională, ci s-a încercat să fie lăsat să curgă în forme artistice, atunci cunoaşteţi principiul care trebuie să stea la baza construirii Goetheanumului. Totodată înţelegeţi şi felul cum acesta este legat cu spiritul interior al evoluţiei umanitătii, prin ştiinţa spiritului orientată antroposofic. Dacă nu cauţi calea plecând de la marile cerinţe ale timpului nou, ale prezentului uman şi ale viitorului omenirii nu te poţi apropia de această ştiinţă a spiritului orientată antroposofic. Trebuie cu adevărat să învăţăm cum să vorbim despre ce va ieşi în întâmpinarea oamenilor viitorului.

În prezent există unele societăţi secrete care nu sunt altceva decât reprezentantele a ceea ce mai dăinuie din vremea marii cotituri din secolul al XV-lea. Am constatat că şi în rândurile noastre mai pătrund asemenea năzuinţe. De multe ori, când vrem să ne exprimăm părerea asupra unei aşa-numite tendinţe oculte ni se atrage atenţia asupra vechimii ei. Cândva, printre noi exista un bărbat care se manifesta ca un rosicrucian. El nu pierdea prilejul de a spune: Aşa cum spuneau „vechii" rosicrucieni. Niciodată nu lipsea cuvântul „vechii". Dacă cercetăm unele dintre societăţile secrete actuale, vom vedea că valoarea lucrurilor pe care le reprezintă este

raportată la vechimea lor. Altele se raportează la rosicrucianism - desigur, în modul lor specific -, altele la timpuri mult mai vechi, în special la Egiptul antic, iar dacă cineva poate da amănunte despre templele egiptene, oamenii dau năvală la simplul anunţ al conferinţei.

Prietenii noştri ştiu că am insistat adeseori asupra faptului că ştiinţa spiritului orientată antroposofic nu are nimic de-a face cu această goană după lucruri vechi. Ea evidenţiază ce se revelează acum, nemijlocit din lumea spirituală pentru lumea fizică. Din această cauză abordează lucrurile altfel decât societăţile secrete, chiar cele ce pot fi luate în serios, care se bazează pe „vechime" şi care, în prezent, mai joacă un rol important în devenirea omenirii. Cei care sunt initiaţi în anumite taine ale societăţilor secrete actuale vorbesc mai cu seamă despre trei lucruri. În primul rând despre trăirea pe care o are adevăratul căutător al lumii spirituale când trece pragul acelei lumi. Îndată ce a trecut peste acest prag el vine în contact cu forţe potrivnice oamenilor fizici care trăiesc pe Pământ, aşa cum au fost ei concepuţi de forţele dumnezeieşti. Aceasta înseamnă că acei oameni ştiu că ce se ascunde conştienţei obişnuite a omului este împânzit de forţe care pot fi desemnate cu îndreptăţire drept cauze fiinţiale ale bolii şi mortii, dar care au legătură şi cu naşterea umană. Ei ne spun că ar trebui să nu vorbim despre aceste lucruri, pentru că omenirii profane (în felul acesta sunt desemnate sufletele nemature, care nu s-au străduit suficient în acest sens, şi aici intră o mare parte din omenire) nu i se poate revela ce se află dincolo de conştienţa normală.

A doua trăire începe în clipa în care omul învaţă să cunoască adevărul - poti cunoaşte adevărul când înveţi să cunoşti tainele lumii suprasensibile - şi când află în ce măsură tot ce poate fi exprimat prin simpla observare a ambianţei fizice este iluzie; oricât de temeinic şi precis ar fi cercetat, rămâne totuşi iluzie. Această pierdere a pământului de sub picioare de care are nevoie mai cu

seamă omul zilelor noastre, astfel încât poate spune: Acesta este un fapt, căci l-am văzut, încetează după păşirea dincolo de prag.

În al treilea rând, în clipa în care începem o lucrare - când lucrăm pământul, dar mai ales când munca noastră se adresează organismului social - trebuie ca acţiunea noastră să nu ne privească numai pe noi, ca oameni, ci să apartină întregului Univers. Dacă construieşte o locomotivă sau un telefon, un paratrăsnet sau o masă, sau dacă vindecă un bolnav sau face altceva, omul crede azi că acţiunea lui se desfăşoară în cadrul evoluţiei omenirii pe Pământ. Nu este adevărat. În drama-misteriu *Poarta iniţierii* v-am spus că atunci când pe Pământ se desfăşoară un eveniment - *amintiţi-vă scena dintre Strader şi Capesius* (Nota 16)- în tot Universul se întâmplă ceva.

De aceste trei vieţuiri se leagă oamenii care ştiu câte ceva despre lucruri care astăzi sunt conservate în forma pe care o aveau înainte de secolul al XV-lea, şi adeseori acest lucru se face cu o înţelegere foarte eronată. De aceste lucruri se leagă ei când atrag atenţia mai întâi asupra tainei bolii, sănătătii, naşterii şi mortii, în al doilea rând asupra marii iluzii în lumea sensibilă, în al treilea rând asupra importanţei universale a lucrării omeneşti. Despre aceste lucruri în trecut s-a vorbit în diverse moduri, care s-au transpus apoi în conştienţa generală, s-au impregnat în ştiinţa naturală obişnuită, în gândirea socială curentă etc. În viitor se va vorbi despre adevăr, despre cum trebuie să curgă din aceasta ceea ce vine din izvoarele tainice ale strădaniei spre cunoaştere în cunoaşterea exterioară a naturii, în concepţia socială exterioară etc.

Despre această uriaşă metamorfoză - care trebuie însă înţeleasă, pentru că oamenii trebuie să se trezească din conştienţa de grup la conştienţa individuală -, despre această metamorfoză istorică aş dori să vă mai vorbesc.

CONFERINŢA a XI-a
Dornach, 14 decembrie 1919

Aş dori să mă refer astăzi la unele aspecte legate de cele prezentate ieri şi alaltăieri. Veţi putea să conchideţi că ştiinţa spiritului, aşa cum este concepută de noi, trebuie să rezulte din cerinţele evoluţiei umanităţii în timpul nostru şi pentru viitorul apropiat. Am spus că nu este vorba de idealuri care să-şi aibă originea în subiectivitatea umană, ci de ceea ce poate fi desprins din istoria spirituală a evoluţiei umanităţii, de unde reiese faptul că ştiinţa iniţiatică, adică acea ştiinţă care îşi adună cunoştinţele de dincolo de pragul lumii spirituale, este indispensabilă pentru evoluţia umanităţii. În calea unei adevărate cunoaşteri a lumii spirituale se ridică forţele care reprezintă vechiul. Împotrivirea oamenilor în care lucrează forţele vechiului trebuie să fie depăşită. Trebuie înţeleasă necesitatea reinterpretării şi regândirii celor mai importante aspecte ale evoluţiei umanităţii. Din această cauză v-aş ruga să apreciaţi tendinţa noastră de a depăşi ce este pur sectarism şi care mai bântuie dispozitia sufletească a antroposofiei noastre şi să înţelegeţi cu adevărat importanţa pentru lume şi pentru umanitate a ştiinţei spiritului de orientare antroposofică.

În prezent, oamenii sunt încă departe de a se fi trezit din somnul în care au fost învăluiţi, prin dezvoltarea pe care v-am descris-o, şi care a început cam la mijlocul secolului al XV-lea. Ce a fost încorporat evoluţiei umanităţii, ştiinţele naturii cu marile lor triumfuri, concepţia materialistă despre legităţile lumii şi cu aceasta ideile sociale eronate, toate aceste lucruri care au făcut ca omenirea să fie cuprinsă de somn în această privinţă continuă să acţioneze şi astăzi. Şi nu va fi posibil un progres fără a scoate omenirea din acest somn. Să nu uităm că procesul de cunoaştere a ce este spiritual are inamici puternici în toţi aceia care vor ca ceea ce ei sunt obişnuiţi să gândească, din pură comoditate a gândirii, să fie continuat. Desigur, nu poate fi ignorată concepţia potrivit căreia opoziţia faţă de ştiinţa spiritului, care creşte o dată cu răspândirea acesteia, trebuie ignorată.

În zilele noastre ar fi un gând cu totul greşit, căci nu ignori nici paraziţii care se cuibăresc în jurul tău, ci încerci să-i îndepărtezi şi uneori pentru aceasta trebuie să foloseşti metode mai puţin blânde. Este un lucru care trebuie cumpănit de la caz la caz.

Aceste lucruri trebuie înţelese pornind de la necesităţile vremurilor. Din această cauză trebuie să fim satisfăcuţi când constatăm că în vremurile noastre, ce devin tot mai grele, se găsesc totuşi oameni cuprinşi de voinţa de a interveni în favoarea străduinţelor noastre. Din păcate, sunt încă mult prea putini cei care înţeleg, în prezent, ce este necesar pentru evoluţia umanităţii. Pe de o parte, unii oameni, nu din vreun motiv spiritual, ci dintr-o comoditate a gândirii şi din alte considerente, nu vor să-şi părăsească obiceiurile vechi. Pe de altă parte, sunt cei care luptă cu toată fiinţa lor împotriva a ce este perimat şi trebuie să dispară; toleranţa faţă de ce este perimat nu este bine să ne reţină. În ultimii cinci, şase ani oamenii ar fi putut învăţa că lucrurile vechi se comportă *ad absurdum*. Iar cei care nu au înţeles acest lucru vor avea prilejul să o facă în viitorul apropiat. Dar în noi trebuie să ardă flacăra a ceea ce trebuie implantat în evoluţia umanităţii.

Din această cauză am resimţit o anumită satisfacţie când mi s-a pus în faţă o scrisoare al cărei conţinut aş vrea să vi-l comunic azi. Este vorba de faptul că la Reutlingen, în vecinătatea Stuttgartului, *acelaşi profesor, despre care v-am vorbit nu de mult, a început să tune şi să fulgere din nou* (Nota 17), aducând aceleaşi argumente împotriva a ceea ce urmăreşte ştiinţa spiritului orientată antroposofic. În orice caz, acel profesor, una din podoabele universităţii din Tübingen (şi la alte universităţi din lume se găsesc asemenea podoabe), a vorbit acum aşa cum o făcuse în scrierea de care v-am povestit. Dar de această dată i s-a împotrivit - aşa cum rezultă dintr-o scrisoare - prietenul nostru, dr. Walter Stein. Despre acea discuţie, care a avut loc acum câteva zile, dr. Stein îi scrie soţiei sale: „Ieri am fost la

Reutlingen, unde profesorul Traub a vorbit împotriva lui Steiner. Eu m-am înscris la discuţii. A fost o luptă pe viaţă şi pe moarte. L-am prezentat pe Traub ca pe un om lipsit de conştiinţă, cu totul necunoscător al materiei pe care o abordează. Cuvântul de încheiere nu l-a mai putut rosti decât bâlbâindu-se. Era zdrobit. Preotul parohiei, care a deschis şedinţa, a fost atât de copleşit de mine cu texte din Biblie încât, cu privire la pasajul în care Hristos vorbeşte despre reîncarnare, el a spus: Aici greşeşte Hristos; aceasta o spune preotul oraşului Reutlingen! Atunci m-am ridicat şi am strigat: Auziti! Aceasta este religia astăzi, un Dumnezeu care greşeşte! - Publicul clocotea. Întâi au vrut să mă întrerupă, să-mi ia cuvântul: La problemă! Lumea tropăia şi se agita. Eu însă am vorbit perfect calm, arătând spre profesorul Traub: Aceasta este autoritatea! Am fost aplaudat şi am învins. Omul este terminat. Eu mai sunt şi astăzi pe jumătate mort".

Faptul că împotriva acelei ştiinţe a spiritului cu orientare antroposofică care se practică de două decenii aici, în Europa, se va stârni o ură puternică putea fi prevăzut de oricine ştie cât de intim este legată antroposofia cu forţele care trebuie solicitate pentru progresul omenirii în prezent şi în viitorul apropiat. Dar ştiinţa spiritului orientată antroposofic nu trebuie confundată cu somnolenţa, cu acea mentalitate care, prin idei şi concepte spirituale, vrea să-şi aducă puţină voluptate în suflet. Iar doctorul Stein simte corect că este vorba de o luptă pe viaţă şi pe moarte. Ne aflăm la început. Împotriva noastră se ridică voinţa de distrugere. Nu am fost niciodată tentaţi de a proceda în mod agresiv, în măsura în care am înţeles impulsul corect al ştiinţei spiritului. Dar nu ne este îngăduit să evităm luarea de atitudine faţă de fiinţele agresive, faţă de ce va veni din ce în ce mai mult din afară. Nu trebuie să ne piară curajul, nu ne este îngăduit să devenim somnolenti. Nu va fi uşor să inserăm adevărul despre evoluţia umanităţii şi nu ne este îngăduit să adoptăm toleranţa în abordarea acestor probleme. Căci s-a ajuns foarte departe, dacă cei

care trebuie să reprezinte în mod oficial creştinismul nu mai pot susţine discuţia şi sunt gata chiar să spună: Aici se înşală Hristos! - Este de la sine înţeles că nu se înşală preotul parohiei! Aceasta este mentalitatea pe care o întâlnim în prezent, însă pe care nu vrem s-o vedem, pentru că este incomod acest lucru. Dacă s-ar dori, ea ar putea fi percepută în toate domeniile.

Pentru cei care înţeleg interrelaţiile existente în viaţă, este limpede că nenorocirea europeană a ultimilor ani, chiar dacă aparent s-a desfăşurat în exterior, este intim legată cu ceea ce s-au obişnuit oamenii să gândească şi despre care spun cu plăcere: Ce departe am adus lucrurile - şi în acest timp îşi ling degetele cu voluptate.

Este necesar însă să devenim, în interior, nepărtinitori. Sub influenţa culturii noi, oamenii şi-au pierdut obiectivitatea. Pretutindeni întâlnim amprenta interesului personal. Cândva se va scrie istoria ultimilor cinci, şase ani, pe baza ştiinţei spiritului. Atunci vor fi înţelese multe aspecte privind modul în care a intervenit subiectivismul în marile evenimente ale istoriei lumii. Am spus că va fi imposibil să se vorbească despre evenimentele ultimilor cinci, şase ani fără ajutorul ştiinţei spiritului. Este suficient să mă refer la fapte pe care le-am amintit aici. Un mare număr dintre cei treizeci sau patruzeci de oameni care au ocupat poziţii de conducere cheie şi au fost implicaţi în ceea ce se numeşte izbucnirea conflagraţiei mondiale - azi este acceptată vorbirea ambiguă, care este potrivită pentru ascunderea adevărului: nu a avut loc nici un război mondial; a fost cu totul altceva - nu erau pe deplin conştienţi, nu-şi coordonau toate forţele sufletului şi ale spiritului. Când conştienţa este tulburată există porţi de intrare pentru forţele ahrimanice, care au acces la deciziile umane, la actele de voinţă umane.

Forţele ahrimanice au coacţionat în esenţă în prima fază a evenimentelor care au dominat anul 1914. Dacă s-ar vrea, din urmărirea pur exterioară a problemei s-ar putea

înţelege cât de necesară este instilarea cunoaşterii spirituale în evoluţia omenirii. Dar cât de departe suntem de obiceiul de a gândi, simti şi vieţui afectiv, de a contempla astfel problemele. Timpurile sunt coapte pentru apariţia unor oameni care pot impune un suflet care a obţinut calitatea corespunzătoare impulsurilor spirituale care irump din ultima treime a secolului al XIX-lea în lumea noastră fizică. Pe lângă faptul că suntem plasaţi într-o perioadă materialistă, mai trebuie evidenţiat şi că porţile care conduc din lumea spirituală în lumea noastră sunt deschise începând cu ultima treime a secolului al XIX-lea şi că oamenii care întâmpină aceste impulsuri spirituale cu sufletul deschis, cu conştienţa perceptivă pot avea relaţii cu lumea spirituală. Desigur, numărul celor în a căror conştienţă se manifestă lumea spirituală este încă mic, dar ea apare în câte un suflet uman. Putem afirma că următorii zece, douăzeci, treizeci de ani, până la mijlocul secolului, vor fi ani în care tot mai mulţi oameni vor învăţa să ciulească, în tăcere, urechile la interiorul lor pentru a putea întâmpina impulsurile lumii spirituale care vor să pătrundă în ei.

Cei care recepţionează în prezent asemenea impulsuri din lumea spirituală şi cunosc adevărurile şi cunoştinţele care trebuie să pătrundă în evoluţia umanităţii ştiu şi că, dacă ceea ce numim cunoaşterea naturii şi ceea ce numim artă nu vor fi fecundate prin utilizarea ştiinţei iniţiatice, atunci omenirea va merge, printr-o decădere rapidă, spre o degradare totală. Dacă în universitătile noastre se va mai preda încă trei decenii aşa cum se face în prezent, dacă se va mai gândi despre problemele sociale aşa cum se gândeşte acum, atunci peste treizeci de ani vom avea o Europă devastată. Puteţi să introduceţi oricât de multe idealuri în cutare sau cutare domeniu, puteţi să vorbiţi până la epuizare despre revendicări izolate ale unor grupuri umane, puteti avea convingerea că prin asemenea revendicări se realizează ceva pentru viitorul omenirii, totul va fi inutil, dacă transformarea nu vine din străfundul sufletelor umane, din relaţia acestei lumi cu lumea spirituală. Dacă lucrurile nu sunt

regândite în această privinţă, atunci asupra Europei se va abate potopul moral!

Este vorba, tocmai din această cauză, să se înţeleagă ce ar însemna, de fapt, dacă un număr dintre cei care privesc dincolo de prag ar recunoaşte că înclinaţiile materialiste, rătăcirile sociale şi confuzia continuă să existe, iar oamenii nu vor să reînveţe şi să regândească lucrurile pe altă bază şi dacă aceşti puţini oameni care se află în posesia ştiinţei iniţiatice ar trebui să vadă că omenirea se degradează datorită comodităţii gândirii şi a simţirii! Dar nu trebuie să ne iluzionăm asupra numărului de acţiuni stimulatoare care lucrează în prezent în aşa-zisa lume civilizată la realizarea unei astfel de situaţii. Multe impulsuri lucrează în acest sens, căci nu este oare mai comod să aşteptăm ca omenirea de azi să respingă, în aroganţa sa, tot ce vine din partea ştiinţei iniţiatice? Omenirea este atât de infinit de deşteaptă prin fiecare dintre indivizii ei! Ea este atât de înclinată să ia în derâdere ce nu se poate obţine decât prin faptul că se lucrează la dezvoltarea propriului său suflet! Omenirea crede că, fără a trebui să înveţe ceva, ştie totul. Nici problemele naturale nici cele sociale ale timpului actual nu pot fi însă rezolvate fără o fecundare a gândirii, simţirii şi voinţei umane de către lumea spirituală. Pentru mulţi oameni, a se vorbi despre ştiinţa iniţiatică, despre pragul spre lumea spirituală este un produs al fanteziei. Este adevărat că, în prezent, nu oricine poate trece acest prag; dar nimănui nu-i este interzis să recunoască adevărul celor spuse de cei care au trecut pragul spre lumea spirituală. Este lipsit de corectitudine dacă cineva spune că nu poate recunoaşte ca fiind ştiinţă iniţiatică ceva pe care unii îl numesc astfel, dacă el însuşi nu poate privi în lumea spirituală. Raţiunea umană sănătoasă, care nu este indusă în eroare de idei eronate naturale sau sociale, poate decide ea însăşi dacă ce spune cineva este conform adevărului. Când cineva vorbeşte despre lumile spirituale, ce spune el trebuie luat în mare; numai astfel se va putea aprecia dacă prin modul cum se vorbeşte, seriozitatea cu care sunt concepute lucrurile, logica

desfăşurată, ceea ce se prezintă ca mesaj al lumii spirituale este şarlatanism sau are un fond adevărat. Acest lucru îl poate afla oricine şi nu există nici un obstacol care ar putea interveni în calea cui ar vrea să fructifice, în gândirea naturală sau socială, ceea ce este adus din izvorul unei vieţi spirituale de către cei care sunt îndreptăţiţi să vorbească despre principiul iniţierii.

Acele forţe ale evoluţiei umanităţii care au dirijat în mod inconştient omul vor fi cu totul epuizate până la mijlocul veacului. Noile forţe vor fi scoase din adâncurile sufletelor, iar omul va trebui să recunoască cum este legat sufletul său cu rădăcinile vieţii spirituale.

Bineînţeles, trecerea pragului nu poate fi, în prezent, la îndemâna oricui. Căci în cursul ultimelor veacuri omul a fost obişnuit să observe tot ce se desfăşoară în timp. Dar dincolo de prag există o lume în care timpul, aşa cum îl concepem noi, nu are importanţă; se iese din reprezentarea temporală. Din această cauză este atât de util ca oamenii care vor să se pregătească pentru înţelegerea lumii spirituale să înceapă printr-o reprezentare retrospectivă inversată. De exemplu, o dramă în cinci acte să se desfăşoare în închipuire începând cu actul al cincilea; o melodie să se deruleze nu în succesiunea firească a sunetelor, ci în succesiunea lor inversă; trecerea unei zile să se reconstituie retrospectiv, de seara până dimineaţa. Prin aceasta ne obişnuim gândirea să suprime timpul. În ceea ce priveşte viaţa cotidiană, suntem obişnuiti să ne reprezentăm lucrurile în desfăşurarea lor firescă: primul, al doilea, al treilea, al patrulea şi aşa mai departe; gândirea este imaginea întâmplărilor exterioare. Dacă vrem să vedem lucrurile desfăsurându-se în ordine inversă va trebui să facem un efort interior care ne forţează să ieşim din lumea sensibilă obişnuită. Timpul curge de la unu la infinit (vezi fig. 31, săgeata spre dreapta). Dacă gândim invers, noi suprimăm timpul (săgeata spre sânga).

Fig. 31

Dacă reuşim să gândim astfel, încât să ne întoarcem cât mai departe în viaţa noastră avem un mare câştig. Căci cine nu iese din timp nu poate pătrunde în lumea spirituală.

Noi spunem că omul este alcătuit din corp fizic, corp eteric, corp astral şi Eu. Pentru lumea sensibilă nu contează decât corpul fizic şi cel eteric. Corpul eteric are o manifestare pământeană, în timp, corpul astral poate fi găsit doar când ieşim din timp. Corpul fizic este în spaţiu. Eul, adevăratul Eu, poate fi aflat abia când ieşim din spaţiu, căci lumea în care se află adevăratul Eu este nespaţială.

Aşadar, atunci când trecem dincolo de pragul spre lumea spirituală ieşim din timp şi din spaţiu. Am făcut, în repetate rânduri, referire la modul în care se poate ajunge la reprezentări aspaţiale, vorbindu-vă despre dimensiunile spaţiului cvadridimensional etc. Dar gândiţi-vă la tot ce pierdeţi din ceea ce numiţi conţinut al conştienţei dumneavoastră atunci când nu mai sunteţi în spaţiu şi în timp. Viaţa sufletească a omului este adaptată la spaţiu şi timp. Ajungeti într-o lume la care nu sunteţi adaptaţi: aceasta înseamnă resimţirea unei dureri, a unei suferinţe. Fără depăşirea durerii şi suferinţei nu se poate pătrunde în lumea spirituală. Oamenii nu conştientizează faptul că le e frică să pătrundă în lumea spirituală, în ceea ce este abisal, într-o lume în care nu există nici timp nici spaţiu.

Dacă aduc în faţa ochiului dumneavoastră spiritual această primă experienţă aparţinând vieţuirii dincolo de prag, veţi conştientiza că numai puţini oameni de azi au curajul interior să se transpună în aspaţialitate şi atemporalitate. Dar, prin destinul lor, unii sunt obligati să păşească dincolo de prag. Şi fără înţelepciune nu se

poate avansa. Din această afirmaţie puteti înţelege că în viitor este necesar să crească încrederea oamenilor unii în ceilalţi; ar fi o virtute fundamentală. În vremurile noastre de solicitări sociale această virtute este mai puţin prezentă, căci oamenii pretind că trăiesc pentru colectivitate, dar nu au încredere unul în celălalt. În vremurile noastre bântuie tot felul de instincte nesociale. Este necesar ca, în vederea educării generale a umanităţii pe această cale, oamenii să pătrundă în lumea spirituală, iar celor cărora le este îngăduit să vorbească despre ştiinţa iniţierii să li se acorde încredere; nu din supunere oarbă, ci din raţiune omenească, cu ajutorul căreia se poate recunoaşte oricând un mesaj adus de dincolo de prag, dacă se foloseşte raţiunea umană sănătoasă. Trebuie întoarsă privirea din nou de la raţiunea umană sănătoasă spre ceea ce o solicită în prezent, din afară. Chiar dacă nu toată lumea spune deschis: „Aici greşeşte Hristos", oamenii vorbesc totuşi în acest sens, aceasta este logica vieţii contemporane. Iar când spun că nu pot face deosebire între ceea ce este comunicat din lumile spirituale dintr-o logică interioară şi ceea ce spun profesorii universitari, atunci nu suntem în prezenţa raţiunii umane sănătoase sau cel puţin nu în prezenţa voinţei pentru o raţiune umană sănătoasă. Se poate afirma că atunci când cineva spune „Aici greşeşte Hristos" nu se mai poate conta pe el.

Noi am pierdut o adevărată ştiinţă a sufletului. Nu o mai avem. Eu am spus şi în conferinţe publice, mai recent la Basel şi în alte locuri, din ce cauză am pierdut această ştiinţă. Ştiinţa spiritului a devenit incomodă pentru biserica catolică încă din secolul al IX-lea. Din această cauză Spiritul (Duhul) a fost eliminat la Conciliul al optulea de la Constantinopol, 869 d.Hr. Atunci a fost încetăţenită dogma că, dacă vrea să fie creştin adevărat, omul nu trebuie să creadă că este alcătuit din trup, suflet şi spirit, ci că sufletul are însuşiri spirituale. În prezent, psihologia încă mai susţine aceasta, crezând că este lipsită de prejudecăţi, dar, de fapt, vorbeşte conform cu dogma din 869. Tot ce ar trebui să trimită la suflet a fost

monopolizat prin intermediul bisericilor confesionale sub forma credinţei, a crezului, a dogmelor. Iar cunoaşterii propriu-zise, cunoaşterii libere nu i-a fost lăsată decât natura exterioară. De aceea nu trebuie să ne mire că, în prezent, nu avem nici o ştiinţă a sufletului. Erudiţia lumească s-a dăruit ştiinţei naturii, deoarece ştiinţa despre suflet a fost monopolizată şi ştiinţa despre spirit a fost desfiinţată. Noi nu avem o ştiinţă a sufletului. Dacă ne bazăm pe ştiinţa care dă tonul în prezent, pe psihologie - care nu este mult mai mult decât vorbe goale -, nu putem ajunge la o înţelegere adevărată a ceea ce acţionează în suflet. Dumneavoastră ştiţi, din cele descrise de mine în ***Cum se obţin cunoştinţe despre lumile superioare?***, că la trecerea peste pragul lumii spirituale gândirea, simţirea şi voinţa se despart. În conştienţa actuală obişnuită gândirea, simţirea şi voinţa se întrepătrund. În clipa în care a fost depăşit pragul lumii spirituale, când vrei să obţii prin experienţă proprie ştiinţa iniţiatică, în conştienţă, gândirea, simţirea, voinţa devin forţe independente. Acum faci cunoştinţă cu ele, înveţi să deosebeşti cu adevărat gândirea de simţire şi de voinţă; îndeosebi, se învaţă a se deosebi gândirea de voinţă. Dacă avem în vedere gândirea care acţionează în noi ca forţă, aşadar, dacă preluăm în noi forţa de gândire, vom avea de-a face cu o iluminare a ceea ce am vieţuit înainte de naştere, respectiv de concepţie, în lumile spirituale. Voinţa este ceva embrionar, germinativ, care ajunge la dezvoltare completă abia după moarte. Dacă acesta (vezi fig. 32) este cursul vieţii umane între naştere şi moarte, în cadrul acesteia gândirea este numai o aparenţă, căci natura sa adevărată se află înainte de naştere, respectiv de concepţie, iar ceea ce este voinţă este numai un germene, şi ce se dezvoltă din acest germene se desăvârşeşte abia după moarte. În natura umană, gândirea şi voinţa sunt fundamental diferite.

Fig. 32

Cineva înarmat cu logica prezentului, care construieşte cu plăcere sisteme, va cugeta astfel: Ni s-a spus azi că gândirea este forţa care luminează din viaţa prenatală, iar voinţa este forţa care ne trimite la viaţa de după moarte. S-a realizat o definiţie în care gândirea şi voinţa au fost separate. Dar prin definiţii nu se obţine nimic. Unele definiţii, mai ales cele care trec drept ştiinţifice, au cel mai adesea un viciu ascuns care ne aminteşte de cea dată cândva în Grecia ca răspuns la întrebarea: Ce este omul? - Omul este o fiinţă cu două picioare, care nu are pene. În ziua următoare, un elev a adus o găină jumulită şi a spus că, potrivit definiţiei, aceasta este un om, căci are două picioare şi nu are pene. Lucrurile nu sunt atât de simple încât să poată fi manipulate cu uneltele obişnuite ale intelectului. Despre ceea ce experimentăm ca gândire trebuie să afirmăm că ar avea o existenţă adevărată înainte de naştere, iar în noi pătrunde numai ceva asemănător unei oglindiri a gândirii. Aici întâmpinăm o anumită dificultate. Dar cu un mic efort de gândire veţi depăşi-o.

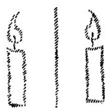

Fig. 33

Dacă aveţi aici o oglindă şi dincoace un obiect, de exemplu, o lumânare, obţineţi o imagine în oglindă (vezi fig. 33): puteţi deosebi imaginea de obiect, nu le veţi confunda. Dacă ecranaţi lumânarea nu veţi mai vedea decât imaginea din oglindă. Sunteţi obişnuiţi să gândiţi spaţial, din această cauză vă puteţi uşor imagina cum se raportează imaginea la realitatea lumânării. Dar ce este în noi forţa gândirii reprezintă numai o reflectare, iar adevărul există înainte de naştere. Forţa reală, a cărei imagine o folosim în această viaţă, există înainte de naştere. Din această cauză, fundamentul conştientei umane, care rezultă atunci când priveşti la conştienţa ta proprie, poate fi formulat astfel: Eu gândesc deci nu exist. *Cogito ergo* non *sum*! Adevărul fundamental care trebuie înţeles este acela că în gândire acţionează o

natură de imagine şi că forţa gândirii se află înainte de naştere. Noua dezvoltare a instituit cu aceasta opusul axiomei fundamentale a filosofiei: *Cogito ergo sum,* care este un nonsens. Vedeţi astfel cum trebuie să-şi parcurgă noua umanitate experienţa. Dar este necesar să învăţăm să regândim fundamentele vieţii sufleteşti.

Cu aceste consideraţii am raportat gândirea la esenţa sa, şi am putea afirma ceva asemănător despre voinţă. Voinţa nu poate fi concepută ca imagine şi reflectare, ci ca germene şi desăvârşire, cu privire la forţa de voinţă dintre naştere şi moarte şi ceea ce devine după moarte. Numai înţelegerea acestor lucruri face posibilă libertatea între naştere şi moarte. Despre aceasta puteţi citi în cărţile mele ***Despre enigma omului, Despre enigmele sufletului*** ca şi în a doua ediţie a ***Filosofiei libertăţii***, unde lucrurile sunt tratate şi filosofic.

Acum însă intervine o particularitate din care trebuie să întelegeţi cât de puţin satisfăcătoare este gândirea cotidiană, pentru a pătrunde în realitate. Când cuprindem esenţa gândirii în noi, trebuie să înţelegem că aceasta nu este numai gândire pură, ci în ea acţionează şi o forţă a voinţei. Cu aceeaşi forţă interioară cu care gândim, concomitent şi vrem. Dominantă este gândirea; ea are însă şi un element al voinţei, aşa cum şi voinţa noastră contine un element al gândirii. În fapt, avem în noi două feluri de forţe: una care este în mod dominant gândire, care conţine însă şi un element al voinţei; alta, care este în mod dominant voinţă, dar care are şi un element al gândirii. Dacă aveti în vedere realitatea, nu veţi ajunge la noţiuni pure, pe care să le puteţi ierarhiza în sisteme, ci fiecare este în acelasi timp, într-un anumit sens, cealaltă. Abia după ce aceste lucruri sunt înţelese se ajunge la o concepţie despre conexiunile omului cu lumi care se află în afara celei pe care o vedem cu ochii noştri, pe care o auzim cu urechile noastre, dar în care nu ne aflăm mai puţin decât în această lume a simţurilor. Nu putem spune că alte lumi decât cea a simţurilor noastre nu ne privesc; noi ne aflăm în interiorul lor. Aşa

cum ne mişcăm pe acest sol terestru, prin aerul sensibil, tot astfel ne deplasăm şi prin lumile spirituale.

Relaţiile cu lumile spirituale ies în evidenţă atunci când observăm detaliile vieţii sufleteşti umane. Prin ceea ce este mai mult gândire şi are numai un element al voinţei suntem legaţi într-un anume fel de existenţa lumilor spirituale. În alt fel suntem legaţi de lumile spirituale prin ceea ce este mai mult voinţă şi mai puţin gândire. Căci ce obţinem astfel se manifestă în viaţa umană, iar diferenţierile care există în lume provin din aceea că una dintre forţele naturii umane s-a dezvoltat mai mult într-unul din cele două sensuri. Acele forţe care se află în voinţa care conţine şi un element al gândirii s-au dezvoltat în vechea cultură ebraică, iar forţele fiinţei sufleteşti umane care se bazează mai ales pe gândirea care conţine şi un element al voinţei s-a desăvârşit în ceea ce se numeşte cultura păgână (în schema redată în fig. 34 se introduc expresiile „ebraic vechi" şi „păgân"). Iar în prezent, cele două curente curg alăturat.

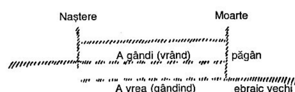

Fig. 34

Astăzi, în lumea civilizată este întreţesută curgerea a ceea ce este o continuare a vechiului păgânism, în concepţia despre natură, şi o altă concepţie, care este o continuare a ebraismului vechi, care influenţează conceptele noastre etice, şi pe cele religioase.

Chiar şi la unii oameni se manifestă azi acest dualism. Pe de o parte, omul divinizează natura ca un păgân, pe de altă parte, fără a găsi o bază naturală corectă, fără a transpune obiceiul de a gândi în aşa-numita ştiinţă socială sau sociologie, el meditează asupra vieţii sociale şi chiar asupra celei etice. Şi apoi, când filosofează, pe de o parte el găseşte libertatea, pe de altă parte necesitatea din natură, şi atunci se simte prins ca într-o plasă între libertate şi necesitatea naturală, între care nu trebuie să

mai existe nici o punte, iar confuzia este imensă.

Această confuzie reprezintă în multe privinţe conţinutul vieţii decadente de azi. Căci ce lipseşte vieţii noastre actuale? Avem o concepţie despre natură care este o simplă continuare a vechiului păgânism. Avem o concepţie morală, socială care este continuarea Vechiului Testament. Creştinismul a fost înţeles mai întâi în mod istoric, dar a fost eliminat în prezent, cernut parcă prin sita culturii umane. Propriu-zis, creştinismul a dispărut. Căci cei care vorbesc frecvent despre Hristos o fac aşa cum am amintit când am vorbit despre lucrarea lui Harnack *Esenţa creştinismului.* Citind acest text puteţi să înlocuiţi peste tot cuvântul „Hristos" cu „Dumnezeu-tatăl" sau puteţi chiar folosi expresia pur panteistă „Zeul" sau altceva asemănător; totul va fi, în esenţă, în consonanţă. Iar acolo unde nu se potriveşte, el spune absurdităţi, predicate care nu apartin subiectului.

Toate aceste lucruri trebuie spuse în prezent, căci acum se pun bazele a ceea ce trebuie să constituie conţinutul conştienţei viitoare. Tot aşa vorbeşte şi ştiinţa actuală a evoluţiei: Omul s-a dezvoltat din fiinţe inferioare, iar aceste fiinţe inferioare au evoluat până la stadiul de om. Este suficient să citiţi cartea mea Ştiinţa ocultă în linii mari pentru a vedea că într-o anumită privinţă şi noi trebuie să spunem acest lucru. Dacă luăm în considerare capul uman, el se află din nou în involuţie. Dacă întregul organism ar avea aceeaşi organizare ca şi capul nostru, ar trebui să murim continuu. Noi trăim numai prin ceea ce este forţă vitală în restul organismului nostru şi este permanent trimis spre cap. Forţele prin care, în final,

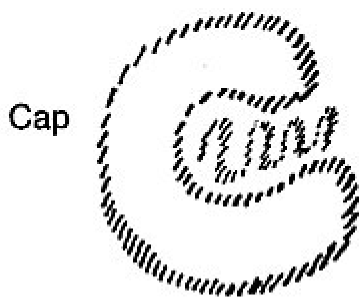

Fig. 35

murim, acţionează în capul nostru, sunt cantonate aici. Capul este o entitate care moare continuu, este o dezvoltare retrogradă. Din această cauză, în cap îşi poate afla evoluţia şi spiritual-sufletescul.
Dacă vă imaginaţi capul în mod schematic, trebuie să vă reprezentaţi că dezvoltarea ascendentă a tranzitat deja într-o dezvoltare descendentă; aici se află un gol (vezi fig. 35). Şi în gol, în ceea ce este încontinuu distrus, pătrund sufletul şi spiritul. Acest lucru este adevărat *ad litteram*. Noi purtăm, prin capul nostnt, sufletul şi spiritul, deoarece el se află deja într-o dezvoltare care omoară. Aceasta înseamnă că în capul nostru murim continuu. Elementul voinţei care aparţine gândirii noastre se află în capul nostru. Dar acest element voliţional este un motor, un impuls continuu spre moarte, pentru a învinge materia.

Când murim cu adevărat, intervine voinţa. În timp ce corpul este redat pământului se continuă, prin întregul nostru corp terestru aparţinând acum lumii fizice, ceea ce până la moartea noastră, începând de la naştere, se petrece în capul nostru. Aici se desfăşoară procesul care are loc când, prin incinerare sau putrezire, sunteţi redaţi pământului, numai că el este continuu împrospătat şi frânat prin ceea ce urcă din restul organismului. Aici se continuă ceea ce faceţi între naştere şi moarte prin intermediul organismului dumneavoastră. Acest proces se continuă în pământ: el gândeşte după acelaşi principiu cu care gândiţi cu capul dumneavoastră omenesc, prin faptul că vă dizolvaţi în el, prin faptul că în pământ sunt coborâte cadavre. Deoarece trecem prin poarta morţii, noi transmitem în pământul fizic, prin cadavrul nostru care se dizolvă, un proces pe care între naştere şi moarte îl confirmăm în beneficiul nostru. Acesta este un adevăr al ştiinţei naturii. Asemenea adevăruri vor trebui să cunoască în viitor oamenii. Ştiinţa actuală a naturii nu ajunge să gândească asupra acestor lucruri, să facă cercetări în acest sens.

Ce există în capul nostru ca evoluţie distructivă este

continuarea a ce era prezent înainte de naştere, respectiv înainte de concepţie. Descompunerea începe abia o dată cu naşterea; acum primim capul, mai înainte nu a existat distrugere. Aici atingem cu adevărat imaginea unei taine extraordinar de importantă a existenţei cosmice. Ce există în capul nostru şi prin care intrăm în relaţii cu ceilalţi oameni, cu natura exterioară, este continuarea a ceea ce trăieşte în lumile spirituale, înainte de a pătrunde în corpul fizic. Dacă putem să înţelegem în mod temeinic acest fapt, ajungem să vedem cum intervin forţele din lumea spirituală în această lume fizică. Cel mai bine intuim aceste lucruri dacă nu le luăm în considerare *in abstracto*, ci *in concreto*.

Un exemplu: în 1832 a murit Goethe. În perioada care a urmat moarţii lui, până în 1865, în multe privinţe forţa spiritului său nu s-a manifestat. Apoi, după treizeci şi trei de ani, începe să se manifeste în evoluţia noastră pământeană ceea ce vine de la el din lumea spirituală. Şi acest lucru s-a amplificat tot mai mult până în anul 1898. Dacă se urmăreşte fenomenul dincolo de acest interval, se poate spune că prima perioadă a acţionării forţelor suprasensibile ale lui Goethe în cultura noastră pământeană se întinde din 1865 până în 1898. După alţi treizeci şi trei de ani intervine o altă perioadă, care durează până în 1931. În 1964 se încheie cea de a treia perioadă.

1832 }
1865 I
1898

1
9 I
3 I
1
1
9
6
4

Putem spune că un astfel de exemplu este foarte instructiv, deoareee ne arată cât de relativ se implică forţele pe care un om le dezvoltă în ceea ce se întâmplă pe Pământ foarte curând după trecerea prin poarta morţii. Trebuie să ştii numai cum se implică aceste forţe. Cel care lucrează cu adevărat în mod spiritual ştie cum în forţele cu care lucrează intervin forţele lumilor spirituale. Şi când alaltăieri am spus că la mijlocul acestui secol există un moment important, acest lucru l-am făcut, ca în exemplul dat, pe baza unor astfel de observaţii, din care se poate vedea cum intervin forţele din lumile spirituale în lumea fizică.

Mijlocul secolului coincide cu scurgerea acelui timp în care forţele atavice remanente de la mijlocul secolului al XV-lea ajung într-o oarecare măsură la cea mai gravă decadenţă. Iar omenirea trebuie să-şi întoarcă privirea spre lumea spirituală înainte de a ajunge la mijlocul acestui veac. În prezent mai întâlnim oameni care îşi pun unele întrebări: De ce apare nenorocirea? De ce nu ne ajută zeii? Am ajuns în perioada de evoluţie a umanităţii în care zeii ajută oamenii dacă aceştia le vin în întâmpinare, dar ei sunt constrânşi de legile lor să lucreze cu oameni liberi, nu cu păpuşi.

Când un om aparţinând epocii greceşti, care a durat până în secolul al XV-lea, atrăgea atenţia asupra naşterii şi morţii, el putea face referire la lumea zeilor, la modul cum destinul omului, prin naştere şi moarte, este ţesut integral în lumile divine. În prezent, noi trebuie să spunem că destinul omului este determinat de vieţile sale

pământene anterioare, şi de modul cum este determinat de acestea pentru a da naştere forţelor care permit lumilor divine să ajungă la el. Trebuie să învăţăm să gândim în alt mod relaţia omului cu lumile spiritual-divine, să căutăm în om izvorul din care se dezvoltă forţele prin care unele din entităţile divine pot ajunge la el. Omul a atins acest moment important al evoluţiei terestre. Ce se întâmplă în exterior este o expresie a celor ce se întâmplă în interior, care nu poate fi înţeles decât de pe poziţiile cunoaşterii ştiintei spiritului. Orice om are posibilitatea, în prezent, să observe consecinţele extreme ale evenimentelor. În ultimii patru, cinci ani au fost omorâti oameni. Cel puţin zece până la douăsprezece milioane au fost omorâţi în lumea civilizată, probabil chiar mai mulţi, de trei ori mai mulţi au devenit invalizi, civilizaţia noastră a dus lucrurile cu adevărat departe! Dar, treptat, treptat, acestea toate vor fi recunoscute drept consecinţe şi va trebui căutată sursa, în ceea ce se întâmplă în sufletele omeneşti când are loc împotrivirea faţă de lumea spirituală care vrea să irumpă şi să conducă fiinţa umană spre viitor. Toate lucrurile trebuie privite din acest punct de vedere, şi înţelese în mod corect.

S-ar putea spune, în prezent, că unele evenimente care s-au petrecut în trecut ar fi exprimate mai corect dacă am schimba punctul de vedere. Voi afirma un lucru care va încheia această conferinţă în plină actualitate, aşa cum am făcut în ultimele trei zile, când ne-am bucurat de prezenţa unui număr de prieteni englezi: se poate vorbi azi de învingători şi de învinşi. Este un punct de vedere evident, dar poate nu cel mai important.

Tot din acest loc v-am vorbit o dată despre o expunere a lui Fercher von Steinwand, acel poet german-austriac care în deceniul al şaselea al secolului al XIX-lea şi-a spus părerea cu privire la viitorul poporului german. Expunerea este remarcabilă prin faptul că a fost făcută în faţa reginei de atunci a Saxoniei şi a miniştrilor ei. Fercher von Steinwand a vorbit despre predestinarea

poporului german de a reprezenta cândva, în viitor, ce reprezentau atunci ţiganii. Ce a făcut Fercher von Steinwand corespunde unei priviri adânci în evoluţia umanitătii. Aceste lucruri pot fi privite cu toată obiectivitatea, şi atunci poate că va fi adoptat un alt punct de vedere decât cel acceptat adeseori în prezent. Se va pune întrebarea: Ce s-a schimbat la aşa-numiţii învinşi, ce s-a schimbat la aşa-numiţii învingători?

Învingătorul este fiinţa anglo-americană. Prin aceste forţe pe care le-am descris aici în mai multe rânduri, fiinţa anglo-americană este predestinată pentru stăpânirea mondială viitoare.

Acum se poate pune întrebarea: Ce se va întâmpla când poporul german va fi eliminat de la stăpânirea mondială? Va dispărea responsabilitatea poporului - desigur nu şi cea individuală - pentru evenimentele ce vor avea loc în omenire. La cei care sunt desconsideraţi dispare responsabilitatea. Ei nici nu se mai pot ridica. Tot ce se spune în această direcţie este o miopie. Este uşor să se ajungă la dominaţia exterioară; ea se obţine prin forţe care nu reprezintă un merit propriu. Această tranziţie a dominaţiei exterioare se petrece ca necesitate naturală. Dar responsabilitatea va fi semnificativă pentru suflete. Căci problema este înscrisă deja în cartea destinului umanităţii. Oare se va găsi un număr suficient de mare de oameni care să simtă responsabilitatea, pentru ca această stăpânire pur materialistă - căci să nu vă faceţi iluzii, ea va fi o stăpânire exterioară, materialistă - să introducă impulsurile vieţii spirituale? Acest lucru nu trebuie să se întâmple într-un timp prea îndelungat! Mijlocul acestui secol este un moment foarte important. Greutatea responsabilităţii trebuie simţită de cei care au fost aleşi de soartă pentru a prelua stăpânirea materialistă a lumii pământene exterioare. Dominaţia materialismului poartă în sine germenele distrugerii. Distrugerea care a început nu va înceta. Şi preluarea, în prezent, a stăpânirii exterioare înseamnă: a prelua forţele distrugerii, ale bolii omenirii, a trăi în acestea.

Ceea ce va transfera omenirea în viitor va rezulta din noul germene al spiritului. Acesta va trebui să fie cultivat. Responsabilitatea revine acelora care vor conduce lumea.

Aceste probleme trebuie gândite temeinic, nu numai aparent spiritual, atunci când în fond eşti materialist. În prezent, se vehiculează frcevent două concepţii. Unii spun că din gânduri nu iese niciodată pâine. Alţii consideră că dacă oamenii ar munci problema socială ar căpăta o altă faţă. Ambele concepţii ascund un materialism mascat, căci au drept consecinţă contestarea vieţii spirituale.

În primul rând, prin ce ne deosebim de lumea animală? Animalele îşi obţin hrana în măsura în care le este la îndemână, potrivit instinctelor care le stăpânesc. Dacă nu au destulă hrană, flămânzesc. Ce perspectivă are omul? El actionează pentru obţinerea hranei. Când începe să muncească, apare gândul şi o dată cu acesta începe problema socială. Pentru a putea munci, omul trebuie să aibă un imbold. Imboldurile care au acţionat până acum nu vor mai exista în viitor. Vor fi necesare noi impulsionări pentru muncă. Şi nu se poate pune problema că dacă oamenii vor munci totul va merge bine. Dacă ei vor emite gânduri dintr-un sentiment de responsabilitate faţă de lume, pe care-l poartă în suflet, atunci forţele rezultate din aceste gânduri se vor transmite mâinii şi voinţei şi va lua naştere acţiunea. Dar totul depinde de gând. Iar gândul ia naştere dacă ne deschidem inimile impulsurilor venite din lumea spirituală.

În prezent, trebuie insistat asupra responsabilităţii şi importanţei gândului. Din această cauză am vrut să valorific, în conferinţa de faţă, tocmai această nuanţă.

Întrucât a devenit deja un destin intervenţia unei piedici atunci când vreau să călătoresc, voi fi şi mâine aici. Mâine dimineaţă, la ora opt, vreau să vorbesc, în mod

special, despre baza antroposofică, baza ocultă, cea care ţine de ştiinţa spiritului, a problemei sociale. Înainte de a pleca în călătorie vreau să mai pot vorbi prietenilor noştri şi despre problema socială, dar voi expune bazele antroposofice mai profunde ale acesteia.

CONFERINŢA a XII-a

Dornach, 15 decembrie 1919

Sarcinile care se pun omenirii în prezent şi în viitorul apropiat sunt radicale, importante, deosebite. Şi trebuie făcută dovada unui mare curaj sufletesc în vederea stăpânirii acestora. Cel care examinează aceste sarcini şi caută înţelegerea a ceea ce este necesar umanităţii trebuie să reflecteze la superficialitatea cu care se tratează azi aşa-numitele probleme oficiale. S-ar putea spune că oamenii fac azi o politică de inimă albastră, îşi bazează concepţia despre viaţă pe câteva considerente foarte egoiste sau national-egoiste; ar fi necesar, potrivit situaţiei actuale, să se acţioneze pentru a se găsi argumentele profunde care ar permite să se ajungă la o judecată cu adevărat sănătoasă. În cursul ultimelor luni, ba chiar de ani, am vorbit despre cele mai diferite teme, inclusiv despre istoria contemporană şi despre imperativele prezentului, întotdeauna cu scopul de a oferi oamenilor fapte care să-i poată pune în situaţia de a-şi face o părere şi nu pentru a le da o opinie de-a gata. Astăzi, problema care se pune este necesitatea de a se aprofunda tot mai mult problemele vieţii, pentru a avea într-adevăr o bază de a emite judecăţi. Sunt obligat să accentuez acest lucru, deoarece afirmaţiile, expunerile pe care le-am făcut cu privire la aşa-numita problemă socială şi cu privire la tripartitia organismului social sunt luate, după cum se vede, mult prea uşor, se pun puţine întrebări legate de ce stă la baza acestor lucruri. Oamenii contemporani ajung cu dificultate la asemenea adevăruri pentru că, în ciuda faptului că nu doresc acest lucru, ei sunt, în toate domeniile vieţii, teoreticieni. Cei care cred că sunt practicieni sunt cei mai îndârjiţi teoreticieni, pentru că, în general, se mulţumesc să-şi formeze câteva reprezentări asupra vieţii şi vor să judece viaţa cu ajutorul acestora. În realitate, numai o cuprindere

adevărată, universală şi profundă a vieţii dă posibilitatea obţinerii unei judecăţi corespunzătoare asupra ei. Se poate spune că, în prezent, într-un anumit sens, este cel puţin o frivolitate intelectuală dacă se discută din punct de vedere politic, fără fundamentele corespunzătoare, sau dacă se dă frâu liber fanteziei în abordarea unor probleme legate de viaţă.

În ultimul timp, când se prezintă strădaniile antroposofiei, atât sub aspectul cunoaşterii, cât şi sub aspect practic, tripartiţia organismului social, a întregului mod de gândire şi reprezentare care acţionează în elaborarea acestui organism social, tripartit, apar prejudecăţi şi mai ales resentimente. De unde răsar acestea? Omul îşi formează reprezentări despre ce este adevărul - mă refer tot la viaţa socială -, despre ce este binele, lucrul drept, lucrul util etc. şi crede că ele sunt valabile oriunde şi pentru totdeauna. Să luăm, de exemplu, un om cu orientare socialistă din Europa Occidentală, Centrală sau de răsărit. El are idealuri socialiste precis formulate. Dar ce fel de reprezentări are, în străfundurile sufletului său în legătură cu idealurile socialiste formulate? El consideră că ceea ce îi conferă lui satisfacţie ar trebui să mulţumească toţi oamenii de pe Pământ şi ar trebui să fie valabil la infinit pentru toată existenţa pământeană viitoare. În prezent există putină receptivitate pentru faptul că un gând privind viaţa socială trebuie să ia naştere din caracteristica de bază a epocii şi a locului. Din această cauză, nu se înţelege uşor cât este de necesar să se încorporeze culturii noastre europene actuale şi anexei sale americane tripartiţia organismului social. Dacă s-ar realiza aceasta, ar veni de la sine şi nuanţarea în spaţiu, legată de diferitele regiuni ale popoarelor Pământului. După un timp determinat de evoluţia umanităţii, care ar face ca ideile şi gândurile menţionate de mine, în prezent, în cartea ***Esenţa problemei sociale*** să nu mai fie valabile, ar trebui, desigur, găsite altele care să le înlocuiască.

Nu este vorba de gânduri absolute, ci de gânduri pentru prezentul şi viitorul apropiat al omenirii. Dar pentru a recunoaşte în toată amploarea sa cât de necesară este această tripartiţie a organismului social pentru o viaţă spirituală independentă, pentru o viaţă juridică sau de stat independentă, pentru o viaţă economică independentă trebuie să aruncăm o privire lipsită de prejudecăţi asupra modului cum a luat naştere în civilizaţia noastră europeano-americană interactionarea spiritului, statului şi economiei. Această întreţesere a firelor spiritului, justiţiei sau statului şi a economicului nu este nicidecum uşoară. Cultura, civilizaţia noastră este un ghem în care sunt împletite trei fire având origini cu totul diferite. Viaţa noastră spirituală are o origine esenţial diferită de cea a vietii noastre judiciare sau de stat şi, de asemenea, cu totul diferită de cea a vieţii noastre economice. Acestea au origini distincte şi se întreţes în mod haotic. Nu pot prezenta, desigur, decât în mod schematic problema, pentru că voi urmări, pe scurt, până la izvoarele lor, aceste trei fire ale ghemului.

Viaţa noastră spirituală, aşa cum se prezintă ea celui ce o analizează, apare ca o continuare a vieţii culturale greceşti şi latine, a vieţii culturale greco-romane, aşa cum s-a manifestat ea iniţial şi prin ce a devenit mai târziu, în gimnaziile şi universităţile noastre. Restul formării noastre umaniste, coborând până la şcoala primară, este dependent mai ales de elementul grecesc (vezi fig. 36, ce este notat cu portocaliu). Viaţa spirituală europeană are o origine greacă, filtrată prin latinitate. Latinitatea este o staţie de tranzit. În vremurile mai noi, cu această viaţă spirituală de origine greacă s-au amestecat elemente care provin din tehnica diferitelor domenii, care încă nu era accesibilă grecilor: tehnica de esenţă mecanică, tehnica de esenţă comercială şi aşa mai departe. Aş putea spune că universităţilor noastre li s-au adăugat instituţiile de studii superioare tehnice, comerciale etc., care aduc un element nou la ceea ce pătrunde în sufletele noastre prin şcolile umaniste, care pot fi raportate la cultura greacă; şi nu pătrunde numai

în sufletele clasei cultivate, căci teoriile socialiste care bântuie prin capetele proletarilor sunt tot un derivat al vieţii spirituale greceşti, care însă a suferit diferite metamorfoze. Această viaţă spirituală are o origine mai îndepărtată în Orient. Ce găsim la Platon, la Heraclit, la Pitagora, la Empedocle şi mai ales la Anaxagora provine din Orient. Ceea ce găsim la Eschil, Sofocle, Euripide, Fidias îşi are originea tot în Orient. Cultura greacă îşi are în întregime originea în Orient. Ea a suferit o transformare importantă pe calea dinspre Orient spre Grecia. În Orient această cultură era mai spirituală decât în vechea Grecie şi era o emanaţie a ceea ce se poate numi Misteriile spiritului sau Misteriile luminii. Viaţa spirituală greacă era filtrată, diluată, faţă de cea orientală, în care îşi avea obârşia. Aceasta din urmă se baza pe experienţe spirituale cu totul speciale. Dacă ar trebui să vi le descriu, ar fi necesar să ne întoarcem în timpuri preistorice, căci Misteriile luminii, Misteriile spiritului sunt fenomene integral preistorice. Dacă ne întoarcem foarte mult în timp în evoluţia umanităţii, constatăm că oamenii timpurilor vechi aveau o clarviziune atavică, asemănătoare imaginilor de vis, prin intermediul cărora li se dezvăluiau tainele Universului. Şi este cu totul conform adevărului dacă spunem că în tot timpul mileniilor al treilea, al patrulea, al cincilea, al şaselea, al şaptelea, înaintea Misţeriului de pe Golgota, pământul Asiei a fost locuit de oameni civilizati, cărora li se dezvăluiau adevăruri spirituale prin intermediul clarvederii legate în mod natural de sângele lor, de organizarea lor corporală. Această populaţie era răspândită pe suprafeţe mari. Dar această clarvedere se afla în evoluţie descendentă, decădea din ce în ce mai mult. Această involuţie a clarvederii atavice nu este numai un fenomen istoric cultural, ci totodată un fenomen al vieţii sociale a umanitătii.

De ce? Pentru că din această masă mare a populaţiei din diferite centre, dar în special dintr-un centru al Asiei, s-a ridicat o categorie specială de oameni, cu capacităţi deosebite. Aceştia aveau, în afara clarvederii atavice,

care le rămăsese într-o anumită măsură - încă se mai manifesta în viaţa interioară a propriului lor suflet o cuprindere în imagini de vis a tainelor lumii -, şi ceea ce numim forţa de gândire; ei erau primii în cadrul evoluţiei umanităţii care o posedau; au fost primii la care s-a putut observa apariţia inteligeniei. Faptul că acei oameni de demult care nu posedau decât viziunile de vis asupra tainelor lumii puteau să vadă invadându-le teritoriile imigranti pe care încă îi mai puteau înţelege, pentru că şi aceştia aveau viziuni, este un important fenomen social, dar ei mai posedau în plus forţa gândirii. Era o categorie specială de oameni. Indienii îi considerau pe brahmani urmaşii acestor oameni care asociau clarvederea atavică cu forţa gândirii. Când au coborât din regiunile mai nordice ale Asiei în regiunile mai sudice s-a folosit pentru ei denumirea de arieni, care se caracterizau prin această dublă asociere a clarvederii atavice cu forţa gândirii.

Misteriile spiritului sau Misteriile luminii au fost fondate de astfel de oameni care aveau atât clarvedere atavică, cât şi primele înflăcărări ale luminii interioare a gândirii. O urmare a ce a apărut atunci ca o scânteie luminătoare în omenire este formaţia noastră spirituală, dar este totusi numai o urmare.

În omenire s-a păstrat câte ceva din ce s-a revelat atunci. Grecii, chiar personalităţile cultivate ale Greciei, văzuseră stingându-se darul vederii atavice şi le rămăsese puterea gândirii. La romani nu mai întâlnim decât puterea gândirii. Grecii mai aveau conştienţa faptului că forţa gândirii provine din acelaşi izvor din care provenea clarvederea atavică. Din această cauză, atunci când vorbea despre demonul care îi transmitea adevărurile sale dialectice, inteligente, Socrate se baza pe experienţa personală.

Grecii au demonstrat şi în domeniul artistic provenienţa omului inteligenţei, mai bine-zis creşterea omului inteligenţei, din cealaltă umanitate. În operele lor plastice - ele trebuie studiate cu atenţie - întâlnim trei

tipuri diferite: tipul arian, pe care-l reprezintă capul lui Apollo, capul zeiţei Pallas-Atena, capul lui Zeus, capul Herei. Comparaţi urechile lui Apollo cu acelea ale lui Mercur, nasul lui Apollo cu nasul unei statui care-l reprezintă pe Mercur şi veţi constata ce tipuri diferite sunt. Artistul grec dorea să arate că în tipul Mercur confluase în lumea greacă inteligenţa cu vechea clarviziune dispărută, care continua să existe ca superstiţie, care aparţinea unei culturi inferioare, că ea se afla la baza culturii, şi cum pe acest fundal cultural se ridica tipul arian ai cărui reprezentanţi în arta plastică erau capul lui Zeus, al zeiţei Pallas-Atena etc.

Iar rasele care se aflau pe treapta cea mai de jos, prezentând resturi ale vechii clarvederi şi care erau percepute ca aflându-se la periferia Greciei au fost conservate într-un al treilea tip plastic: Satirul, care la rândul său se deosebeşte foarte mult de tipul Mercur. Comparap nasul Satirului cu nasul lui Mercur, urechile Satirului cu urechile lui Mercur etc. Grecul a lăsat să conflueze în arta sa ceea ce avea în conştienţă privitor la devenirea sa.

Ce a trecut însă în tipurile mai noi din Misteriile spiritului sau din Misteriile luminii, printr-o filtrare treptată în Grecia, avea o anumită particularitate din punetul de vedere al culturii spirituale. Ea era prevăzută cu o asemenea forţă interioară, încât putea să fundeze în acelaşi timp şi viaţa juridică a oamenilor. De unde, pe de o parte, revelarea zeilor în Misterii, care aduce oamenilor spiritul iar, pe de altă parte, implantarea acestui spirit primit de la zei în organismul social exterior, în teocraţii. Totul îşi are obârşia în teocraţii. Acestea nu erau numai apte să pătrundă cu justiţie (drept) esenţa Misteriilor, cu esenţă politică, ci şi cu puterea de a organiza viaţa economică plecând de la spirit. Preoţii Misteriilor, ai Misteriilor luminii erau totodată administratorii economici ai domeniului lor. Ei gospodăreau după regulile Misteriilor, construiau casele, canalele, podurile, aveau grijă de cultivarea solului etc.

În perioada de început avem de-a face cu o cultură derivată integral din viaţa spirituală. Dar această cultură generaliza. Din viaţă spirituală ea a devenit din ce în ce mai mult o sumă de idei. În evul mediu ea este deja teologie, adică o sumă de noţiuni, pentru că oamenii nu mai erau legaţi de viaţa spirituală şi o considerau o abstracţiune sau ceva convenţional. Dacă privim înapoi spre vechile teocraţii, vedem că cel care domneşte aici şi-a primit mandatul acesta în Misterii, de la zei. Ultimul reprezentant al acestui tip de conducător este conducătorul occidental. Tot ce a mai rămas de la ei este coroana şi mantia de la încoronare. Acestea sunt ultimele însemne, care mai târziu au devenit simplu decor. Doar din titluri se mai poate vedea, atunci când înţelegi aceste lucruri, că ei îşi au obârsia în vremea Misteriilor. Totul este însă exteriorizat.

Ceva mai atenuată este exteriorizarea a ceea ce acţionează cu titlu de cultură spirituală prin gimnaziile şi universităţile noastre, ca ultim ecou al mesajelor divine ale Misteriilor. Viaţa spirituală s-a revărsat în viaţa noastră, dar a devenit cu totul abstractă, pură viaţă de reprezentare, ceea ce este numit, în mediile orientate spre socialism, o ideologie, o sumă de gânduri. Aceasta a devenit viaţa noastră spirituală.

Sub influenţa acestei vieţi spirituale s-a dezvoltat ce este, în prezent, haosul social, pentru că, astfel filtrată, abstractizată, ea şi-a pierdut orice forţă de şoc. Suntem obligati să reaşezăm viaţa spirituală pe bazele sale proprii, deoarece numai astfel ea poate prospera. Trebuie să regăsim drumul de la spiritul gândit la spiritul creator, şi acest lucru îl putem face numai dacă încercăm să dezvoltăm din viaţa spirituală tutelată de stat viaţa spirituală liberă, care va avea forţa de a se retrezi la viaţă. Căci o viaţă spirituală tutelată de biserică, o viaţă spirituală conservată şi protejată de stat şi care se află sub apăsarea activităţilor de gospodărire nu poate fi fecundă pentru omenire; numai viaţa spirituală bazată pe

ea însăşi este capabilă să evolueze.

A sosit timpul să dezvoltăm în sufletele noastre curajul de a susţine cu putere în faţa lumii că viaţa spirituală trebuie aşezată pe terenul său propriu. Mulţi întreabă ce trebuie să facem pentru a realiza acest lucru. În primul rând să lămurim oamenii, să câştigăm cât se poate de mulţi adepţi în favoarea recunoaşterii necesităţii de a aşeza viaţa spirituală pe baze proprii, care să înţeleagă faptul că pedagogia secolului al XIX-lea nu serveşte binele omenirii, că ea ar trebui să fie reconstruită din viaţa spirituală liberă. Curajul de a ridica această problemă lipseşte celor mai mulţi oameni şi pentru aceasta trebuie lucrat cu ei. Orice altă muncă socială este, în prezent, insuficientă. Cel mai important lucru este ca tot mai mulţi oameni să ajungă la înţelegerea necesităţilor sociale, dintre care cea despre care am vorbit puţin mai înainte este foarte importantă. În prezent, trebuie acţionat pentru clarificarea acestor lucruri prin toate mijloacele disponibile.

Noi încă n-am devenit productivi în ceea ce priveşte viaţa spirituală, deşi sunt deja prezente unele semne de început, despre care voi vorbi îndată. Vom deveni productivi dacă viaţa spirituală va fi independentă.

Tot ce ia naştere pe Pământ lasă urme. Misteriile luminii sunt mult mai puţin filtrate în cultura orientală actuală, în viaţa spirituală orientală decât în Occident, totuşi nu mai prezintă forma pe care am descris-o şi care exista în timpurile vechi. Totuşi, când se analizează cultura indienilor, a budiştilor orientali se percepe mai uşor ecoul a ceea ce a dat naştere vieţii noastre spirituale, numai că în Asia ea s-a oprit la altă vârstă. Noi suntem în mare măsură neproductivi. Oare de unde au luat învăţaţii greci şi romani noţiunile necesare pentru a înţelege Misteriul de pe Golgota? Le-au luat din înţelepciunea orientală. Occidentul nu a dat naştere creştinismului, ci l-a preluat din Orient.

Şi încă ceva: când cultura spirituală a ţărilor anglofone a fost resimţită ca fiind sterilă şi se dorea o fertilizare a vieţii spirituale, *teosofii au mers în ţinutul indienilor supuşi englezilor şi au căutat acolo sursa pentru teosofia timpurilor noi* (Nota 18). Pentru ameliorarea vieţii spirituale nu exista o sursă fertilă în propria lor viaţă: s-a mers în Orient. Puteti găsi multe alte indicii ale sterilităţii vieţii spirituale din Occident. Fiecare dovadă privind această sterilitate este în acelaşi timp un argument pentru necesitatea independenţei vieţii spirituale în organismul social tripartit.

În afară de curentul vieţii spirituale, în cultura noastră mai poate fi decelat un al doilea curent, acela al statului sau dreptului, pe care omul îl poate percepe, sub aspect exterior, atunci când onorabilii noştri judecători, împreună cu juraţii, judecă infracţiunile şi delictele sau când funcţionarii administraţiei acţionează prin intermediul birocraţiei asupra lumii noastre civilizate, spre exasperarea celor ce sunt astfel conduşi. Tot ce numim drept, stat, şi tot ce se manifestă ca politică în legătură cu acestea alcătuieşte curentul vieţii spirituale (vezi fig. 36 - portocaliu). Celălalt este curentul dreptului, al statului (alb).

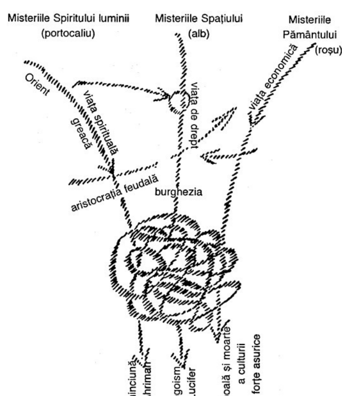

Fig. 36

El îşi are obârşia în cultura Misteriilor, şi anume în cea a Egiptului. Ea a trecut prin ţinuturile europene sudice şi a pătruns apoi prin fiinţa lucidă, lipsită de fantezie a

romanilor, s-a legat cu ramura sa laterală, a fiinţei orientale, şi s-a transformat în creştinismul catolic, respectiv Biserica catolică (vezi desenul). Acest specific catolic este, în fond, şi el o jurisprudenţă, chiar dacă ne exprimăm cam radical. Căci de la dogmele luate izolat până la acel tribunal puternic, reprezentat ca „Judecata de Apoi", în cursul întregului ev mediu, viaţa spirituală de cu totul altă natură a Orientului a fost transformată, după ce primise aportul egiptean din Misteriile spaţiului, într-o societate de judecători cosmici, cu judecăţi cosmice şi pedepse cosmice, cu păcătoşi, cu bine şi rău; o jurisprudenţă. Acesta este cel de al doilea element care există în viaţa noastră spirituală, în confuzia pe care o numim civilizaţie şi în cadrul căreia el nu s-a legat în mod organic cu celălalt curent. Faptul acesta îl poate constata oricine merge la universitate, unde audiază succesiv o expunere din domeniul dreptului constituţional, iar apoi o expunere teologică, să spunem, privind dreptul canonic. Cele două expuneri sunt juxtapuse, fără legătură între ele. Dar ele au avut un rol important în modelarea omului. Chiar şi mai târziu, după ce obârşiile lor au fost uitate, ele încă mai modelează dispoziţiile sufleteşti ale oamenilor. Viaţa juridică a acţionat în sensul abstractizării vieţii spirituale de mai târziu, dar în viaţa exterioară ea a avut un rol creator în domeniul obiceiurilor, comportamentului, vieţii de zi cu zi a oamenilor. Ultimul lăstar social al curentului spiritual decadent al Orientului, a cărui obârşie nu mai este recunoscută, este aristocraţia feudală (vezi desenul). Aristocratul nu mai poate fi considerat că îşi are obârşia în viaţa spirituală teocratică orientală, căci el a lepădat totul; nu a mai rămas decât configuraţia socială. Inteligenţa jurnalistică ia uneori aspecte de coşmar! Ea a căpătat asemenea aparenţe de coşmar în timpurile mai noi şi a inventat o expresie curioasă, de care a devenit extrem de mândră: „Aristocraţie a spiritului". Independenţa extremă, trecând prin concepţia Bisericii romane, prin jurisprudenţa teocratizatoare, prin teocraţia cu tendinţe jurisprudenţiare s-a laicizat în fiinţa urbană medievală, s-a laicizat cu totul în timpurile mai noi; aşa a

apărut burghezia (vezi desenul). În felul acesta, forţele spirituale sunt amestecate la întâmplare printre oameni, în derivatele lor extreme.

Cu acestea se mai leagă şi un al treilea curent. Dacă-l privim, în prezent, din afară (vezi desenul), se poate oare vedea că acest al treilea curent este exterior? A existat, pentru Europa Centrală, chiar şi o metodă de a demonstra cum se desfăşurau aceste derivate extreme ale unui lucru care la origine era altceva. Aceasta se întâmpla atunci, când omul central-european îşi trimitea fiul la Londra sau la New York pentru a deprinde acolo uzanţele economiei. În uzanţele vieţii economice, a căror obârşie se află în obiceiurile populare ale lumii anglo-americane, trebuie văzută ultima consecinţă a ceea ce s-a dezvoltat din ce aş vrea să numesc Misteriile Pământului, dintre care Misteriile druidice nu reprezintă decât o parte. Misteriile Pământului reprezentau, în vremurile străvechi ale vieţii europene, un mod particular al vieţii trăite cu înţelepciune. Populaţiile europene care nu aveau cunoştinţă, care erau cu totul barbare faţă de revelaţiile înţelepciunii orientale, faţă de Misteriile spaţiului, faţă de tot ce a devenit mai târziu catolicismul, populaţiile care au întâmpinat creştinismul în curs de răspândire trăiau o viaţă de înţelepciune care era integral o înţelepciune fizică. Din punct de vedere istoric, acest lucru poate fi cunoscut doar prin studierea obiceiurilor exterioare aparţinând acestui curent, a sărbătorilor practicate de oameni şi care au devenit apoi obiceiurile din Anglia şi din America. Sărbătorile (festivităţile) lor se desfăşurau cu totul altfel decât în Egipt, unde recolta era legată de stele. Aici, sărbătorile erau recolta ca atare, şi erau dependente de aspecte care ţineau strict de viaţa economică. Obiceiurile îşi aveau obârsia exclusiv în viaţa economică. Dacă vrem să înţelegem întreaga semnificaţie a acestui fenomen trebuie să menţionăm şi faptul că oamenii transplantează din Asia şi din Sud o viaţă spirituală şi juridică pe care au primit-o de sus şi pe care o coboară jos, pe Pământ. În cel de-al treilea curent lăstăreşte o viaţă economică care

trebuie să se dezvolte, care trebuie să se înalţe, care la origini, în nuanţele sale juridice, în organizările sale spirituale, este în întregime viaţă economică, într-atât încât, de exemplu, împerecherea turmelor era considerată o sărbătoare specială în cinstea zeilor. Mai existau şi alte sărbători asemănătoare; totul gândit şi elaborat din punct de vedere economic. Iar dacă mergem în regiuni din nordul Rusiei, în Rusia de mijloc, Suedia, Norvegia sau în acele regiuni care până nu de mult erau ale Germaniei, în Franţa, mai ales în nordul Franţei şi în Marea Britanie actuală, găsim peste tot o populaţie care, înainte de răspândirea creştinismului, avea o cultură economică clar exprimată. Şi ce mai poate fi întâlnit ca sărbătoare a tradiţiei juridice, ca tradiţie a sărbătorii zeilor este un ecou al acestei vechi culturi economice (desenul este acum complet).

La început această cultură economică a reuşit să dezvolte o viaţă juridică şi spirituală independentă. Nuanţele juridice originare au fost eliminate, pentru că s-a infiltrat dreptul roman, nuanţele spirituale originare au fost eliminate, pentru că s-a infiltrat voinţa spirituală a Greciei. Mai întâi viaţa economică a devenit sterilă, apoi ea s-a refăcut treptat, dar numai după ce a învins haosul produs de viaţa spirituală şi viaţa juridică străine

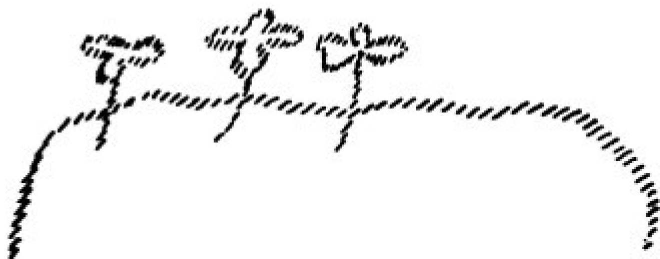

Fig. 37

adoptate. În viaţa spirituală anglo-americană actuală veţi găsi, mai mult decât oriunde pe Pământ, aşa-numitele societăţi secrete, care au o influenţă mare asupra oamenilor, mult mai mare decât cred ei. Ele sunt prin excelenţă păstrătoarele vieţii spirituale vechi şi sunt mândre de aceasta, sunt păstrătoare ale vieţii spirituale egiptene sau orientale, filtrate, subtilizate până la simbol, care nu mai este înţeles, dar care conferă o anumită forţă superiorilor. Este vorba de o viaţă spirituală veche, nu de o viaţă spirituală crescută pe solul economiei proprii. Pe lângă aceasta există o viaţă spirituală care se dezvoltă pe baza economiei, dar care produce inflorescenţe modeste, care proliferează pe solul economiei (vezi fig. 37).

Cine înţelege aceste lucruri ştie că Locke, Hume, Mill, Spencer, Darwin şi alţii sunt aceste inflorescenţe crescute pe solul vieţii economice. Gândurile unui Mill, ale unui Spencer pot fi extrase din viaţa economică. Social-democraţia le-a ridicat la rang de teorie şi priveşte viaţa spirituală în dependenţă de viaţa economică. Suntem la început, totul este derivat din aşa-numitul domeniu al practicului, de fapt, din rutina vieţii, nu din adevărata practică a vieţii. Astfel încât aici coexistă darwinismul, spencerismul, millismul, humeismul şi învăţăturile filtrate ale Misteriilor, care-şi găsesc apoi continuările în diferite evoluţii sectante, în societatea teosofică, la quakeri şi la alţii. Viaţa economică a produs proliferarea micilor inflorescenţe, dar nu este nici pe departe suficient de dezvoltată. Ceea ce este viaţă spirituală, ceea ce este viaţă juridică reprezintă plante străine! Şi cele mai multe plante străine - vă rog să ţineţi seama de aceasta - sunt cu atât mai străine cu cât înaintăm mai mult în civilizatia europeană, spre vest.

În Europa Centrală s-a manifestat o autoapărare, o combatere a ceea ce era viaţa spirituală greacă, pe de o parte, iar pe de altă parte, viaţa juridică romano-catolică. Aici a existat întotdeauna un fel de opoziţie. Un exemplu în această privinţă îl constituie filosofia central-europeană. În Anglia nu se ştie nimic despre această

filosofie central-europeană. În adevăr, Hegel nu poate fi tradus în limba engleză; este imposibil. În Anglia nu se ştie nimic despre el. Acolo filosofia germană este numită germanism şi prin aceasta se înţelege că este ceva cu care un om raţional nu se poate ocupa. Dar tocmai în această filosofie germană, cu excepţia unei perioade - când Kant a fost fundamental alterat prin intermediul lui Hume şi când acest element humenic-kantian monstruos a fost introdus în filosofia germană, ceea ce a produs efecte dezastruoase în capul omenirii central-europene -, are loc a doua înflorire, reprezentată de Fichte, Schelling, Hegel. În cazul lui Goethe, care nu mai vrea să ştie nimic despre jurisprudenţa romano-catolică, în ceea ce se numeşte lege naturală, avem de-a face cu o tendinţă de descoperire a vieţii spirituale libere. Căutaţi să simţiţi ce ţine de juridic în roba (talarul) moralmente uzată şi în ciudatele potcapuri pe care le poartă judecătorii din timpurile mai vechi - în prezent ei înaintează petiţii pentru a putea renunţa la ele - şi, de asemenea, în ştiinţele naturii, în legea naturală, în „lege"! Expresia „lege naturală" sau „lege a naturii" nu are, în comparaţie cu ştiinţele naturale ale lui Goethe, care nu lucrează decât cu fenomenul originar, nici un sens. În ştiinţa naturii goetheană s-a manifestat în mod radical - bineînţeles într-un stadiu incipient - primul asalt pentru o viaţă spirituală liberă. În Europa Centrală există chiar şi primul impuls pentru o viaţă juridică sau viaţă de stat independentă. Citiţi lucrarea lui Wilhelm von Humboldt, ministrul prusian al învăţământului, *Idei pentru o încercare de a determina eficienţa statului* şi veţi face cunoştinţă cu prima încercare de a construi viaţa de drept sau de stat independentă, independenţa domeniului politic propriu-zis. În orice caz, nu s-a mers niciodată mai departe de începuturi. Aceste începuturi le găsim în prima jumătate a secolului al XIX-lea şi chiar până la sfârşitul secolului al XVIII-lea. În Europa Centrală, există, tocmai în acest sens, impulsuri importante cu care se pot face legături, care ar trebui luate în seamă ce se pot integra în impulsul organismului social tripartit.

În primele pagini ale cărţii mele despre Nietzsche, am spus că filosoful a presimţit tragedia vieţii spirituale germane care va veni. În *David Strauss, adeptul şi scriitorul*, Nietzsche încearcă să caracterizeze evenimentele din 1870/1871, fundarea Reichului german. El a vorbit despre „extirparea spiritului german în beneficiul Reichului german". De atunci, această secţionare a laringelui spiritului german a fost continuată şi dusă până la capăt. Iar în ultimii cinci-şase ani, când trei sferturi din lume s-a năpustit asupra acestei Germanii de altădată - eu nu vreau să vorbesc despre cauzele acestei situaţii şi despre cei vinovaţi, ci doar să indic contextul şi situaţia internaţională în care s-au petrecut lucrurile -, în fapt, nu mai exista decât cadavrul vieţii spirituale germane. Din cele spuse de mine ieri, când am încercat să caracterizez lucrurile fără prejudecăţi, nu ar trebui să se înţeleagă că în viaţa spirituală germană nu mai există nimic care poate să iasă la suprafaţă, să fie luat în seamă. De ce s-au ruinat, în fond, germanii? Trebuie răspuns o dată fără prejudecăţi şi la această întrebare. Germanii s-au ruinat pentru că au vrut să se înscrie pe drumul materialismului, dar ei nu au talent pentru materialism ca alţii. Aşa cum i-a caracterizat o dată în mod excelent Hermann Grimm, germanii se retrag, de regulă, când ar trebui să înainteze cu îndrăzneală şi se năpustesc cu furie când ar fi necesar să se abţină. Germanii au avut forţă de şoc timp de secole, dar nu au fost capabili să-şi păstreze această forţă. Goethe a pus problema fenomenului originar, dar nu a putut-o aduce până la începuturile ştiinţei spiritului. În *Faust* sau în *Wilhelm Meister*, el a dezvoltat o spiritualitate care ar fi putut revoluţiona lumea, dacă ar fi fost găsite căile potrivite. Personalitatea exterioară a acestui om genial a sfârşit la Weimar, unde a devenit un consilier intim supraponderal, cu guşă dublă, care a fost neobişnuit de activ şi ca ministru, dar care tocmai în viaţa politică a fost nevoit să renunţe, cum se spune, la cinci grade.

Lumea ar trebui să recunoască faptul că apariţii precum Goethe şi Humboldt reprezintă pretutindeni începutul şi că ar putea să nu observe (spre paguba, nu spre folosul ei) unele elemenete ale evoluţiei germane care nu au fost încă desăvârşite, care trebuie să iasă la lumină. Căci germanii nu au predispoziţia pe care o au alţii, mai dinspre vest, de a se ridica în toate privinţele până la ultimele abstractiuni. „Abstracţiunile" din viaţa lor spirituală sunt numite astfel numai pentru că nu pot fi vieţuite de ceilalti, iar cei care elimină însăşi viaţa din gândurile lor cred că nici ceilalţi nu o au. Germanii nu au darul de a pătrunde până la abstracţiunile extreme. Acest lucru s-a văzut mai ales în viaţa lor de stat, în cea mai nefericită dintre toate vieţile de stat. Dacă germanii ar fi avut marele talent pentru monarhism, pe care l-au conservat francezii cu atâta strălucire până în prezent, nu ar fi căzut niciodată pradă „wilhelmismului", nu ar fi lăsat să se statornicească această figură ciudată, caricaturală a unui monarh. Francezii îşi spun republicani, dar au, de fapt, printre ei un monarh ascuns care menţine coerentă structura statului, care ţine cu străşnicie dispoziţiile sufleteşti în ţarc, căci spiritul lui Ludovic al XIV-lea este încă pretutindeni. Se află, desigur, în decadenţă, dar este prezent. Aceasta rezultă din orice manifestare artistică. Iar ce a ieşit la iveală la Woodrow Wilson este, pe tărâm exterior, politic, talentul extrem pentru abstracţiune. Cele paisprezece puncte ale dascălului lumilor, care poartă în fiecare cuvânt pecetea nepracticului şi a ceea ce nu poate fi executat, nu puteau să ţâşnească decât din spiritul predispus pentru abstract, care nu are nici un simţ pentru adevărurile reale.

Istoria culturii va explica cu mare greutate două lucruri importante. Unul dintre ele l-am caracterizat în repetate rânduri cu ajutorul cuvintelor lui Herman Grimm; este vorba de teoria Kant-Laplace, în care unii mai cred şi azi. În cartea sa despre Goethe, Herman Grimm spune atât de frumos: Cândva va fi greu de înţeles acea boală pe care lumea o numeşte, în prezent, ştiinţă şi care iese la suprafaţă în teoria Kant-Laplace, conform căreia tot ce

există în jurul nostru a luat naştere dintr-o nebuloasă generală, prin masări, prin concentrări locale. Şi acest lucru ar trebui să continue, până când totul va recădea în Soare! Osul unei mortăciuni căruia îi dă târcoale un câine înfometat este mai apetisant decât această reprezentare fantezistă, despre evoluţia Cosmosului. Aceasta este părerea lui Herman Grimm. Bineînţeles că vor exista dificultăţi mari pentru a explica teoria Kant-Laplace, izvorâte din nebunia ştiintifică a secolelor XIX şi XX.

Al doilea lucru greu de înţeles va fi explicarea faptului că o dată a existat un mare număr de oameni care a putut lua în serios nonsensul celor paisprezece puncte ale lui Woodrow Wilson, într-o epocă atât de marcată din punct de vedere social.

Dacă am studia lucrurile care coexistă în lume fără legătură între ele, am vedea cum se împletesc, combinându-se la întâmplare, viaţa economică, viaţa politică de drept, viaţa spirituală. Dacă nu dorim să pierim datorită vieţii spirituale şi a vieţii de drept intrate într-o degenerare extremă, trebuie să ne întoarcem spre organismul social tripartit care construieşte din elemente independente viaţa economică, care nu se poate ridica dacă nu-i vin în întâmpinare din libertate o viaţă de drept şi o viaţă spirituală. Aceste lucruri îşi au rădăcinile adânci în întreaga evoluţie a umanităţii şi în trăirea laolaltă a oamenilor. Aceste rădăcini trebuie căutate. Oamenii trebuie să înţeleagă cum aici, jos, aş spune chiar la suprafaţa solului, se târăşte viaţa economică, în care pătrund ca firele de urzeală obiceiurile de gândire anglo-saxone; ea nu se va putea ridica decât dacă va lucra cu aptitudinile şi talentele altora. Altminteri obţinerea dominaţiei mondiale va deveni fatalitate.

Dacă mersul lumii va continua ca până acum, cu viaţa spirituală venită din Orient şi aflată în degenerare, la un capăt vom avea cel mai înalt adevăr, iar la celălalt cea mai înfiorătoare minciună; Nietzsche a descris felul în care grecii trebuiau să se ferească de minciuna vieţii prin

arta lor. În fond, arta este copilul zeilor, care îi fereşte pe oameni să se scufunde în minciună. Dacă această primă ramură a culturii este urmată în mod unilateral, acest curent se cufundă în minciună. Dacă vom analiza istoria omenirii vom constata că cel mai mult s-a minţit în ultimii cinci, şase ani. Practic, aproape nici un cuvânt care a străbătut lumea nu a fost adevărat. În timp ce acest curent se scufundă în minciună, curentul median se afundă în egoism, iar o viaţă economică aşa cum este cea anglo-americană, care ar trebui să culmineze în conducerea mondială, dacă nu se lăsa pătrunsă de viaţa spirituală independentă şi de viaţa de stat independentă, se scufundă în cea de a treia prăpastie. Prima prăpastie este minciuna, degradarea omului prin Ahriman. A doua este egoismul, degradarea omului prin Lucifer. A treia este, pe plan fizic, boala şi moartea, iar în domeniul cultural: boala culturii, moartea culturii.

Lumea anglo-saxonă va putea obţine, prin lupte sau eforturi, dominaţia lumii: fără tripartiţie, această dominaţie va revărsa asupra lumii moartea culturală şi boala culturală, căci acestea sunt darul *Asurasilor* (Nota 19), aşa cum minciuna este un dar al lui Ahriman, iar egoismul un dar al lui Lucifer. Al treilea dar care se aşază cu demnitate lângă celelalte este tot un dar al forţelor asurice.

În legătură cu aceste lucruri trebuie dezvoltat entuziasmul necesar căutării căilor ce pot duce la luminarea cât mai multor oameni; să opunem acelei nebunii care se dă drept înţelepciune şi care crede că a dus lucrurile atât de departe ceea ce putem câştiga din aspectul practic al ştiinţei spiritului orientată antroposofic.

Dacă am putut să trezesc în dumneavoastră, cu aceste cuvinte, sentimentul seriozităţii cu care trebuie abordate aceste lucruri, înseamă că mi-am atins scopul propus. Când ne vom reîntâlni, peste câteva săptămâni, vom vorbi despre probleme asemănătoare. Azi, am vrut numai

să vă trezesc interesul pentru faptul că lucrarea socială cea mai importantă la ora actuală este să ajungem la inima şi înţelegerea unei categorii cât mai largi de oameni.

NOTE

(1) *Paradisul pierdut* a fost scris de J. Milton în anul 1667; John Milton poet englez, a trăit la Londra, 1608-1674.

Friedrich Gottlieb Klopstock, poet german 1724-1803.

(2) *„...cel de al VIII-lea Conciliu ecumenic de la Constantinopol, în anul 869*". În acest conciliu organizat împotriva patriarhului Photius, la Can.11, se stabileşte, în *Canones contra Phlotius*, că omul nu ar avea „două suflete", ci „unam animam rationabilem et intellectualem". Otto Willmann, filosoful catolic preţuit de R. Steiner, scrie în lucrarea sa *Istoria idealismului* (vol. II, p. 111): „Abuzul făcut de gnostici în explicarea deosebirii paulinice dintre omul pneumatic şi cel psihic, prin aceea că ei îl prezentau pe primul ca expresie a desăvârşirii lor, iar pe celălalt ca reprezentant al creştinilor prinşi în legea bisericii, a determinat biserica la *respingerea expresă a trihotomiei* ".

(3) *„ ... în numărul din noiembrie al revistei „Stimmer der zeit*" (*„Vocile timpului* ")...". O. Zimmermann a scris în această revistă timp de mai mulţi ani împotriva lui Rudolf Steiner şi a antroposofiei. În numărul din luna noiembrie 1919, el a publicat articolul „Condamnarea de către biserică a teosofiei", în care a extins hotărârea Oficiului de la Roma şi asupra antroposofiei.

(4) *„...este deja cunoscut de geologie*...". R. Steiner se referă aici la lucrarea cunoscutului geolog austriac Eduard Suess (1831-1914). Faţa Pământului, 3 volume, Viena, 1883-1901.

(5) Adolf von Harnack,1851-1930, istoric german,

protestant, al bise-ricii. A scris Esenţa creştinismului, Leipzig, 1901.

(6) Uimitoarea lucrare a lui Dante, *De monarchia*, a apărut prima oară la Basel, în 1559.

Herman Grimm,1821-1901, istoric al artei, german: *Despre Monarhia lui Dante*, în *Dante şi ultimele lupte în Italia* (*Essays*, prima serie).

(7) Johannes Calvin, 1509-1564, reformator din Geneva.

(8) „... *imnul său în proză*": Imnul în proză al lui Goethe a apărut mai întâi în caietul 32 al revistei „Tiefurter Journal".

(9) Theobald von Bethmann-Hollweg, 1856-1921, cancelar german între 1909-1917. *Consideraţii asupra războiului mondial*, partea I: Înainte de război; partea II-a: În timpul războiului, Berlin, 1919-1921.

Gottlieb von Jagow,1863-1935, ministru de stat începând din 1914. *Cauzele şi izbucnirea războiului mondial*, 1919.

Georges Clemenceau,1841-1929, prim-ministru francez,1917-1920.

Thomas Woodrow Wilson, 1856-1924, preşedinte al S.U.A. între 1913-1921. A oficializat la 8 ianuarie 1918, în calitate de şef al Antantei, cele „paisprezece puncte" pe baza dreptului autodeterminării popoarelor, în vederea remodelării lumii după primul război mondial.

Alfred von Tirpitz, 1849-1930, mare amiral, organizator al flotei germane. *Memorii*, Leipzig, 1919.

Erich Ludendorff, 1865-1937, general-şef al Hindenburgs, 1816. Memorii din război, 1914-1918, 1919.

(10) *„... Goethe ... recunoştea fenomenul pur...*": „Ar trebui recunoscut, ca cel mai înalt fapt, că orice lucru concret, orice fenomen este deja teorie. Albastrul cerului ne revelează legea de bază a cromaticii. Dar să nu se caute nimic dincolo de fenomene: ele însele sunt învăţătura". În *Scrierile de ştiinlă a naturii ale lui Goethe*, vol. 5, *Aforisme în proză*, p. 376.

(11) *„ Un autor scandinav a scris de curând o carte...*": Theodor Svedberg, 1884-1971, chimist suedez. Este vorba de scrierea Materia (1912), tradusă în germană în 1914.

(12) *„Despre această aberaţie că ar exista nervi senzitivi şi nervi motori...*": vezi ***Enigmele sufletului*** (capitolul „Dependenţele fizice şi spirituale ale entităţii umane"), GA 21.

(13) *„...dr. Helphand, care-şi spunea Parvus...*": Alexander Helphand (decedat în 1924) care-şi spunea Parvus-Helphand, socialist rus, emigrat temporar în Germania, redactor-şef al „Ziarului muncitorilor din Saxonia". A jucat un rol important în primul război mondial şi în izbucnirea revoluţiei bolşevice, ca şi în realizarea păcii de la Brest-Litovsk (1918).

(14) Ernst Mach, 1836-1916, fizician şi filosof german.

(15) Eugen Kolisko, 1893-1939, medic şi profesor la Şcoala liberă Waldorf din Stuttgart.

(16) *„...amintiţi-vă scena dintre Strader şi Capesius...*": ***Poarta iniţierii***, tabloul 4.

(17) *„ .. acelaşi profesor, despre care v-am vorbit nu de mult, a început să tune şi să fulgere din nou...*". Este vorba de Friedrich Traub, *Rudolf Steiner ca filosof şi teosof*, Tübingen 1919.

(18) *„... teosofii au mers în ţinutul indienilor supuşi*

englezilor şi au căutat acolo sursa pentru teosofia timpurilor noi". Societatea teosofică întemeiată în 1875 la New York şi-a mutat, câţiva ani mai târziu, sediul principal la Adyar în apropiere de Madras, India. Fondatoarea ei, H.P. Blavatsky, încă legată de ocultismul occidental în prima sa scriere Isis fără văluri, a urmat apoi tot mai mult înţelepciunea indiană.

(19) Asuras: vezi conferinţa de la Berlin, 22 martie 1909, publicată în „***Geisteswissenschaftliche Menschenkunde***", GA 107.